

БРАНИЧЕВО

LXIII

Часопис за књижевност, културу и уметност

број 1/2023

БРАНИЧЕВО

Часопис за књижевност, културу и уметност

Година LXVIII број 1/2023

Пожаревац, 2023.

Браничево

Часопис за књижевност, културу и уметност

Покренут 1955. године

Година LXVIII, бр. 1 (нова серија), 2023.

Издавач

Народна библиотека „Илија М. Петровић” Пожаревац

Дринска 2, Пожаревац

e-mail: casopisbrancevo@gmail.com;

За издавача

Вера Зарић Митровић, директорка

Уредник

Бранка Пражић

Редакција

Јелена Чобић, Јасмина Степановић, Татјана Живковић

Досадашњи уредници:

Војислав Живковић (1955–1974), Милисав Миленковић (1975–1982),

Александар Саша Марковић (1983–1987), Јован Рајковић (1987–1994)

Александар Лукић (1995), Љубиша Ђокић (1996–2003),

Славољуб Обрадовић (2004), Биљана Миловановић (2004–2008),

Александар Лукић (2009–2013), Драги Ивић (2013–2019),

Александар Лукић (2020–2022)

Штампа:

Компромис Дизајн, Пожаревац

Тираж:

300 примерака

ISSN 0006-9140

Илустрација на корицама: Војин Тишма, *Бунар жеља*

САДРЖАЈ:

Уводна реч	9
Бранка Пражић ВИТАК МОСТ ИЗНАД ВРЕМЕНА	10
Јелена Чобић Станисављевић КАЛИМАХОВИ НАСЛЕДНИЦИ	14
Добрило Аранитовић ПОЛАГАЊЕ	19
Радован Бели Марковић БИБЛИОТЕКА У БЕЛОМ ВАЉЕВУ	22
Берислав Благојевић ЧЛАНСКА КАРТА	26
ДОК МРТАВ ПАС ОДЛАЗИ НИЗ УЛИЦУ	27
СТРАШИЛО	28
Ласло Блашковић ПРЕД ПУШКАРНИЦОМ	29
Данијела Божичковић Радуловић ЉУБОМОРА	35
РИЗИЧНО	36
Вујица Бојовић (Винко Шелога) ОДБЕГЛИ ДЕЧАЦИ	38
СА ЗАДУШНИЦА	38
ОНА	39
СМОГ.КАШАЉ	39
УБЕЂУЈУ	40
Наташа Бундало Микић УТОЧИШТЕ	42
СВЕТЛОСТ	43
ИМИТАЦИЈА ЖИВОТА (О СТАРОСТИ)	43
ПОСТОЈАЊЕ	44
О КНЕДЛАМА И ПОЕЗИЈИ	45
МРАК	45
НОВОСАДСКИ ВОЗОВИ	46
ПИСМО	47
Ђорђе Влајић БЕСПОМОЋНОСТ	48

ЗВЕЗДООКИ ЛЉУБАВНИК	48
ПОД ВРХОМ	49
Бождар Вујић	
УЛАЗАК ПУЖА У МЕТАФИЗИКУ	50
РАСКОВНИК	51
КОРТЕШ, ВОДОНОША	51
ДОБИО САМ ЗАДУЖЕЊЕ	52
ЧЕКИЋ	53
Дејан Вукићевић	
CIRCULUS VITAE	55
МЕХУР	56
СУСРЕТ	60
Зарија Д. Вукићевић	
NOCTURNO	62
Зоран Вучић	
СЕЛСКА НОЧ	67
ПУСТЕЈЕ СРЦЕ	67
САМО ТИ ЈЕ МИСАЛ ОСТАНУЛА	68
Елизабета Георгеив	
ПОГЛЕД	69
ПОКУШАЈ ОПРОШТАЈА	70
ОТКРИВАЊЕ	71
РАСПРОДАЈА	71
Мирко Демић	
Писмо двадесет друго	
или	
ВАРШАВСКЕ БИБЛИОТЕКЕ	72
Јована Дишић	
ЧВОР	76
Владимир Дулановић	
МИРИС	81
ПОДЗЛАТАРЈЕ, МЕМЕНТО	82
ЂЕ СИ БИБЛИОТЕКА!	83
Гордана Ђилас	
ЗВЕЗДАНА ГЕОГРАФИЈА	84
ПЧЕЛА И ДЛАН	87
Драгослав Живадиновић	
БОЖЕ КАКО САМ ЈА БИО ЛЕП МОМАК	88

ТИЦА АРАРАТСКА	89
Татјана Јанковић	
КОКОШКА	91
ПРОРОК	91
Јелена Калајџија	
ЧУДНОВАТЕ ЗГОДЕ ЕДВАРДА ЏЕЈМСА	
ПО ИСТОРИЈИ МОДЕРНЕ УМЈЕТНОСТИ	92
ЉУДИ ЈОШ УВИЈЕК ГОВОРЕ	99
Мирко С. Марковић	
ДВОРИШТЕ ЗА ОБИЧНУ КРЕДУ И НЕОБИЧНУ МАШТУ	103
Милица Матијевић	
МОЛИМ ВЕТАР	109
ПРАТИЛАЦ ЛОЛИТЕ	109
ПУПЧАНА ВРПЦА	110
ЗАКЉУЧАЈ ВРАТА	110
Емилија Миловановић	
БУЛЕВАР РЕВОЛУЦИЈЕ	111
Ненад Милошевић	
'ЗВЕЗДАРА'	117
Милуника Митровић	
АКО ОВАКО НАСТАВИМ	118
ФАЈРОНТ	120
Власта Младеновић	
БАЛКАНСКИ СПЛЕТ	122
ВАРВАРИ ЋЕ СИГУРНО ДОЋИ	122
КРАЉИЦА ПОЕЗИЈА	122
ИШАО САМ У ПЛАТОНОВУ ДРЖАВУ	123
НЕ БОЈТЕ СЕ!	123
Живорад Недељковић	
ПЕСМЕ О БИБЛИОТЕЦИ	124
РАДИТИ У БИБЛИОТЕЦИ	124
РОМАН	125
АНКЕТА	126
Оливера Недељковић	
ТО ЈЕ САМО ПРИЧА	129
БАЈКА У КОЈОЈ ВЕЈЕ ШАРЕНИ СНЕГ	129
А СНА НИОТКУД	129
ЧИТАЈ МИ, ЧИТАЈ, ЧИТАЈ	130

Станиша Нешић	
[Породица је опет на окупу...]	131
[Летимо у Европу...]	134
Живко Николић	
КО ЈЕ ДАО ПРАВО МЕСЕЦУ	136
ПЕСНИЦИ ОЕФЕЈЕВОГ КРУГА	136
КО ЈЕ ДАО ПРАВО МЕСЕЦУ	136
КЉУЧ ПОСТОЈАЊА	137
Снежана Николић	
ШУМ	138
ЗОВЕМ СЕ ИРИС?	139
CONQUEST OF PARADISE	139
КОЈА СТРУЈИ	140
Драган Огњановић	
БОЉА ВРЕМЕНА	141
КАСКАДЕ	142
НЕШТО	143
ДАН КАДА СЕ НИСАМ ПРОБУДИО	143
Данијела Падејски	
МАЧ МЕЂУ ОСИЦАМА	145
ВЕСТИ ЗА СПОКОЈ	145
СПУШТЕНА ЗАВЕСА	145
НАГРАДА	146
У КРУГУ	146
ЖУТИ ПЉУСАК	146
ДА МИ ЈЕ	147
КРАЈ	147
Славица Пејовић	
НЕМА ИХ, А ХОДЕ ОКОЛО	148
ПУТЕВИ А РАСКРШЋА	148
ОТВОРЕНО, истинито	149
Биљана Петровић	
МЕСЕЦ, ЗЕМЉА, ЗВЕЗДЕ И ЛИШЋЕ КОЈЕ НЕ ОПАДА НИ ЗИМИ	150
Горан Петровић	
РАЗДУЖИХ СЕ	153

Бранко Пиргић	
НЕБО НАД ВАЉЕВОМ	158
БЕЗИМЕНА	158
ЛИПА	159
Александар Максим Поповић	
ПОСЛЕДЊЕ ЧЕТИРИ СЛИКЕ МАГДАЛЕНА БОО : а	160
Бошко Протић	
ЛЕПТИР НА ТЕСТИЈИ КОСАРЕ ПАВЛОВИЋ	163
Данило Радојковић	
ГРЧКА	165
НЕДЕЉА	165
ЧУЛНИ ПРЕДЕЛИ	167
Марија Ракић Шаранац	
(нови живот)	168
(нова јутра)	169
(пун круг)	169
(тако јасно)	170
(добра песма)	171
Ранко Рисојевић	
НА ПРАГУ	172
ПУКОТИНА ЖИВОТА	172
ЕУКЛИДОВА СЈЕНКА	173
Ана Ристовић	
НАЈВАЖНИЈИ ДАН	174
МЕСЕЧЕВА ПЕСМА	175
ОД ПОСТЕЉЕ ДО ПОСТЕЉЕ (2)	176
ВРЕМЕ ВРАНЕ	177
ЗЕКИН ИЗВОР	178
Немања Ротар	
МЕЂАВА	179
Иван Ршумовић	
МЕСТО РОЂЕЊА	184
ПРЕЗИМЕ	185
РЕЛИГИЈА	186
Даница М. Савић	
ЗА АДРИЈЕНА	188
ДАНАС ЈЕ, ПОНОВО, НЕДЕЉА	188
КАО И СВЕ...	189

САМО ЈЕДАН ЧИТАЛАЦ	190
Слободан Симоновић	
ЛИРИЗАМ БОЖЈИХ ЉУДИ БОРИСАВА СТАНКОВИЋА	192
Зорка Стојановић	
НОЋ	195
Стрелац	195
Слободан Стојановић	
CIRQULUS VITIОSUS	197
КАСНО	198
ОТРЧАО	199
Ивана Стојић	
ПУТНИК СА ТАЧКОМ	202
ЧЕРГА, ДА САМ	203
УВЕК СА ЗАКАШЊЕЊЕМ	204
Тања Ступар Трифуновић	
ЉЕПШИ ЖИВОТИ	205
Срба Такић	
ОПИЈЕНОСТ	207
СУВА ГРАНА	207
Драган Тешовић	
ЗАЈЕДНИЧКА ИЗЛОЖБА	208
Горан Траиловић	
ПОРУКА ЂЕРКИ	218
ЧУВАРИ ГРАДА	219
ДАГЕРОТИПИЈА	220
Рита Флеис	
ИМОЛА	221
Александра Чворовић	
СРЕЋА	228
МРАК	229
ГРЕШНИЦА	229
ТЕРИТОРИЈА	230
ЈОШ ЈЕДАН ПРИЈАТАН ДАН	231
ОДГОВОР НА ПИСМО	231
Срђан Чеперковић	
СТЕНЛИ КЈУБРИК, ИЗБЛИЗА	234

Уводна реч

Народну библиотеку „Илија М. Петровић” Пожаревац и часопис *Браничево* деценијама везују чврсте споне. Како у духовном, тако и у физичком смислу. Готово у исто време када је, далеке 1955. године, *Браничево* покренуто, у Библиотеци је почело формирање завичајне збирке у којој су место на полицама нашле публикације браничевских аутора, а *Браничево* се од првог броја чува у завичајној периодици. С друге стране, многобројни писци и истраживачи су долазили у библиотеку у потрази за инспирацијом или грађом, која је често резултирала објављивањем радова у *Браничеву*. Тај суживот, то прожимање библиотеке, писца и завичајног часописа градили су културни и друштвени идентитет Пожареваца и његове околине. Стога је одлука да наша Библиотека преузме издавање *Браничева* логичан корак и, надамо се, гаранција будућег опстанка часописа под сигурним кровом, у новом дому.

Овај, први број који је пред читаоцима је, својом тематском концепцијом, одраз повезаности између библиотекарства и књижевности. У њему су заступљени прилози чији су аутори истовремено писци и библиотекари. Или библиотекари и писци, у зависности од њиховог самоодређења. Желели смо да представимо литерарно стваралаштво колега који данас раде у библиотекама или су део радног века провели у библиотекарству. Неки су из библиотека отишли на друге послове, неки су завршили радни век, а неки су нас, нажалост, заувек напустили. Мислили смо да је окупљање људи које повезује иста љубав према библиотекарству и креативном стварању добар начин да поринемо стари брод у нове воде, а одзив колега и реакције породица оних којих више нема, додатно нас је учврстило у том уверењу. Наравно да међу прилозима има осцилација у сваком смислу, али оставимо то по страни. Нисмо вагали мере талента и број библиографских јединица у библиотечким каталозима. Важно је било да се међусобно препознамо као посленици једне племените професије које додатно испуњава порив за креативним исказом. Да се упознамо преко уметничке писане речи и, вероватно, још боље разумемо. Библиотеке су дом писане речи, а ми се надамо да смо, отварајући странице *Браничева* са жељом да оставимо заједнички траг у времену, били добри домаћини.

Редакција

Бранка Пражић
ВИТАК МОСТ ИЗНАД ВРЕМЕНА

У Завичајној збирци Народне библиотеке „Илија М. Петровић” у Пожаревцу чува се избледела фотокопија Записника са седнице Одбора Народног универзитета у Пожаревцу, одржане 8. новембра 1954. године. Писан језиком типичним за то време и политичке прилике, тај папир чува податак о тренутку када је донета једна од најважнијих одлука за савремену културну историју некадашње Милошеве престонице. Група ентузијаста, свесних да је Пожаревац град са дугом издавачком традицијом, предвођена Војиславом Живковићем, доноси одлуку да покрене часопис *Браничево*. Чланови Одбора су „после дискусије“ закључили да „имамо снаге и могућности да овај часопис издајемо“, а у Записнику се наводи:

„Најзад је искристалисало мишљење, па је тако и одлука донета: да се часопис покрене и то да буде за књижевна и друштвена питања, да излази двомесечно, на 4 штампана табака, да се састанак не одржи, да се напише чланак у Реч народа, да се у редакциони одбор изабере: Којић Бранислав, Шкарпа Иво, Радовановић Радомир, Јовичић Тихомир, Игел Тонка, Миленковић Милован, Пијаца Иво, Бранковић Миомир, Шукљевић Димитрије, Живковић Војислав, Макар Коста, Петровић Љубомир, с тим да ова двојица задњих буду учлањени у управу, да уредници буду Живковић Војислав и Петровић Љубомир, а одговорни уредник Живковић Војислав.“

Из ових неколико реченица не може се докучити колика је енергија једног човека била потребна да тај наум оствари и часопис покрене. Не да се докучити, али се може наслутити, а они који мало дуже памте, знају да иза свега стоји огромна воља и енергија Војислава Живковића, неуморног прегаоца, оснивача *Браничева* и његовог првог главног уредника. Правник по образовању, заљубљеник у писану реч по вокацији, Војислав Живковић је провео 20 година на челу редакције *Браничева*. Са сигурношћу се може тврдити да су се Пожаревац и *Браничево* прожимали и вршили велики међусобни утицај. Културна, научна и духовна клима једног времена најбоље се осликава у периодици, она је тај катализатор који на најбржи и најплодотворнији начин пропушта на светлост дана резултате стваралаштва талентованих и умних, у једној или више области, у једној средини или у ширем окружју. Неоспорна је, такође, чињеница, да је сваки часопис одраз свог времена, било да је видљив директан утицај политичких и друштвених прилика, било да је то тек назначено у привидно прикривеној форми. Покренут у време када се подразумевало да за све морају постојати „програмски циљеви и задаци“, први пожаревачки послератни часопис морао

је бити профилисан у духу захтева за просветитељском улогом која се неће завршавати са објављивањем одабраних књижевних текстова, већ ће, не претерано наглашено, бити у складу са друштвено пожељним принципима. Савременом читаоцу би, можда, било занимљиво да стекне увид у садржај првог броја *Браничева*, који је изашао из штампе (а штампан је, у техничком смислу, у праисторијским условима) у марту 1955. године:

Др Ђорђе Паунковић, професор Универзитета: Индија и њени народи; Сава Шукљевић: Поема о Титу; Бора Аксентијевић: Комуна и просвета; Милан Димитријевић: Пролеће у моме Поморављу; др Милутин В. Гарашанин: Кличевачки идол – један значајан налаз пожаревачког краја; Рад. Радовановић: Стваралачка делатност уметника; Градимир Мирковић: Изгубљено присуство усамљености; Аца Живановић: Јуни 1944. г. у Офлагу XIII б (одломак из заробљеничког дневника); Раде Мандић, потпуковник ЈНА: Завршне операције за ослобођење Источне Србије 1944. год.; др Тибор Секељ: Експедиција на Мато Гросо; инж. Владислав Матовић: Летећи тањираи.

Следе: Штампа у Пожаревцу – прилог за културну историју пожаревачког округа, аутора Пере М. Јовановића и Младена Владимировића, потом документ из Пожаревачког архива Смена општинских часника села Дубоке 1886. године (приредио Војислав Живковић) и, на крају, Прикази и белешке и преглед музичких приредби у Пожаревцу током претходне, 1954. године.

У садржају првог броја видљив је напор да се постигне формална и тематска разноликост прилога и да се формира естетски и едукативни профил који ће задовољити укусу широке читалачке публике. Поред локалних аутора, заступљени су и писци „са стране“ и ти први, мукотрпни кораци, били су увод у оно што је, током наредних готово седам деценија, *Браничеву* обезбедило углед респектабилног издања које је надрасло локалне оквире и приволело на сарадњу многа пера од ауторитета широм бивше нам домовине и, што је за поштовање, ауторе са оне стране границе.

Дајући *Браничеву* одредницу која га дефинише као „часопис за књижевност, културна и друштвена питања“, уредништво је имало простор за широк спектар тема, тако да се под формулацију „друштвена питања“ могао подвести читав низ текстова, од оних који озбиљно разматрају проблем унапређења млекарске производње, преко прилога чији се аутори баве питањима васпитања детета, до текстова о историји радничког покрета. Приметно је велики број научно-популарних текстова из физике, биологије, пољопривреде, рударства, социологије, педагогије и других стручних области. Велики број прилога има јасно назначену идеолошку поруку, што је сасвим у складу са општим кретањима у књижевности и култури тог времена. Нормална и подразумевајућа је чињеница да у грађењу концепције часописа има лутања, што није толико резултат несигурности, колико времена које је било потребно да се прошири круг сарадника. Већ после првог броја, поезија заузима много више простора, почињу да се објављују ликовни прилози, појављују се аутори који већ имају репутацију признатих стваралаца.

Браничево је, свакако, имало огроман значај за афирмацију локалних писаца, што се од једног завичајног часописа, на првом месту, очекује. Поред тога што је пружало шансу ауторима из целог пожаревачког краја да се обратe читаоцима, *Браничево* је у још једном смислу имало велики значај – афирмисало је поднебље у којем је излазило. У њему су објављивани текстови из историје, географије, археологије чија тема су била места и догађаји у браничевском округу. Објављивани су документи из пожаревачког Архива, обрађиване теме о историјату пожаревачких установа, институција, обележавани историјски датуми и јубилеји. Никако се не сме занемарити чињеница да је у *Браничеву* указано дужно поштовање многим значајним историјским личностима који су животом или делом били везани за Пожаревац, као што су, рецимо, Стојан Рибарац, народни посланик и министар у влади Стојана Новаковића и Стојана Протића и Јован Драгашевић – официр, књижевник и научник, покретач првог српског војног часописа Војин (1864). Упркос тежњи да се уважи политичка реалност, уредништво *Браничева* није занемаривало важне тренутке и личности из доба које је имало сасвим другу политичку и духовну обојеност.

Током двадесет година уредниковања Војислава Живковића, *Браничево* није мењало формална обележја. Формат часописа је остао исти, ликовни изглед корица се мењао повремено, у трагању за новим графичким решењима, ритам излажења се кретао у распону од четири до шест свезака, рубрике нису дефинисане и текстови се смењују без строго утврђеног редоследа. Шездесетих година још увек доминирају имена аутора који су стални сарадници часописа, што се нарочито односи на завичајне писце, али јављају се и већ позната, афирмисана имена из света књижевности и културе. Године 1961. објављен је први тематски број *Браничева*, у целисти посвећен Милени Павловић Барили. Међу објављеним радовима нарочито се истиче сјајна студија Миодрага Протића о Миленином животу и раду. Ту су и каталози Милениних слика, библиографија њених текстова, као и неколико репродукција њених слика.

Двадесетогодишњица излажења *Браничева* обележена је променом главног уредника. Године 1975. уместо Војислава Живковића, његовог оснивача, на место главног уредника долази Милисав Миленковић, који ће *Браничево* уређивати до 1982. године. Већ први поглед на бројеве из 1975. године указује на промену у формату часописа и његовом графичком изгледу. То је постало неписано правило – сваки новоименовани уредник прво је мењао корице, тако да је врло лако препознати који број је изашао за чијег уредниковања. Осмишљен је логотип који задуго постаје заштитни знак часописа, али промене се задржавају на нивоу спољашних обележја. Садржински и концепцијски, нема већих захвата и изазова.

Александар-Саша Марковић 1983. године преузима уредништво *Браничева*. Часопис излази двомесечно. Нови уредник се креће, мање-више, већ утртим стазама својих претходника. Објављује завичајне песнике, међу којима се нарочито истиче импозантни песнички таленат стишког лирика Србољуба Митића.

После четири године проведене на челу *Браничева*, Саша Марковић уступа то место Јовану Рајковићу који свој први број потписује почетком 1987. године. Крајем осамдесетих година *Браничево* се ослобађа улоге тумача и промотера друштвених кретања и окреће се суштинским вредностима људске креативности и ауторске инвенције. Та година доноси још једну велику промену у статусу часописа - издавач више није Културно-просветна заједница општине Пожаревац већ Центар за културу Пожаревац. Бурна времена која наступају почетком деведесетих година имају утицаја и на *Браничево*. Часопис не излази све до 1994. године, када се штампа један број који у себи обједињује период '92, '93, и '94. године. Уместо Јована Рајковића, главни уредник је Александар Лукић и он је часопис базирао искључиво на књижевним темама и огледима из културе. У последњој деценији 20. века *Браничево* тешко опстаје, преживљава, али упркос свим тешкоћама, редакција са Љубишем Ђокићем као главним уредником (1996–2003) успева да продужи његов опстанак, спасавајући га од потпуног гашења. Број рубрика и њихова концепција варирају од броја до броја, али садржински, оне су респектабилног књижевног домета.

Последњи број *Браничева* у 20. веку излази 1999. године, као „ратно издање”, које чак неким графичким решењима на корицама директно асоцира на илегалну литературу умножавану на шапилографу. Уследила је пауза од пет година, једини велики прекид у готово пет деценија дугом трајању *Браничева*. Године 2004. часопис добија новог главног уредника, који, по први пут, није из овог краја. Др Славољуб Обрадовић, професор нишког Универзитета прихвата да поново покрене *Браничево*. Конципирао га је као „часопис за књижевност, језик и културу“, али се на месту главног уредника задржао само годину дана и потписао два двоброја. Исте године, на месту главног уредника наслеђује га Биљана Миловановић, која ће креирати чврсту концепцију часописа, са јасно дефинисаним рубрикама и која ће значајно проширити број сарадника. Од 2009. до 2013. године *Браничево* је водио Александар Лукић, који се у свом уређивачком концепту окренуо проблемским питањима књижевности и културе уопште, тематски конципираним бројевима и реиздавању текстова аутора који припадају домаћој или међународној књижевној традицији. Долазак Драгог Ивића на место уредника *Браничева* 2013. године означава напуштање тог концепта и враћање оквирима у којима се часопис кретао у време уредниковања Биљане Миловановић, уз проширење тематских кругова. Драги Ивић је био главни уредник *Браничева* до 2019. године. Након тога, последњи бројеви *Браничева* у издању Центра за културу Пожаревац били су под поновним препознатљивим уредничким потписом Александра Лукића. Свој нови живот *Браничево* почиње 2023. под кровом Народне библиотеке „Илија М. Петровић” Пожаревац, настављајући да траје као витак мост изнад времена, како га је назвао Слободан Стојановић.

Јелена Чобић Станисављевић
КАЛИМАХОВИ НАСЛЕДНИЦИ

Библиотека је као лавиринт свих снова и речи бескрајна. У зависности од човека, она може представљати или Пиранезијеве тамнице или Ешерове степенице. Идеја о стварању свеопште библиотеке можда је рођена још у глави Александра Великог. Скупљање свих постојећих књига је умни и мирољубив начин да се поседује свет. Библиотеке попут компаса утиру пут у непознато. Обнављање старог света је једна од мисија сваке библиотеке. Она је попут чаробне енциклопедије која је спојила античко знање и фикцију како би спречила да се изгубе, али је замишљена и као нови простор из кога ће кренути путеви ка будућности.

Борхесова Вавилонска библиотека, која се састоји од шестоугаоних просторија, попут кошница, заправо је пророчка алегорија виртуелног света, те џиновске мреже информација и текстова. Данашња електронска мрежа је реплика рада библиотека. Сваки виртуални документ има одређену адресу што одговара сигнатури у библиотеци. Дакле, интернет је еманација библиотека. Ми, библиотекари, можемо да захвалимо Деметрију Фалеронском на најбољем занимању – чувар (библиотекар) Универзума који је уређен по Аристотеловом устројству света, а Калимаху, песнику и библиотекару, на каталогу који ће се исписивати док свет постоји.

Писци могу да проистекну из различитих занимања, али постоје одређене професије које, чини се, „производе“ више писаца од других. Многи аутори су почели као наставници или универзитетски предавачи, али има и оних који су радили у библиотекама, као управници, библиотекари или архивисти. То није изненађујуће откриће, јер и писци и библиотекари гаје огромну љубав према књигама и читању. Међу познатим библиотекарима и писцима били су Борхес, Жорж Батај, Шарл Перо, Казанова, Гете, Јакоб и Вилхелм Грим, Луис Керол, Хелдерлин, Пруст, Музил, Стриндберг, Солжењин, Филип Ларкин и други. Постоје и многи актуелни аутори који су провели део свог радног века у библиотекама, као Марио Варгас Љоса и Стивен Кинг.

Писци библиотекари осећају снажну везу између писања и рада у „кући књига“. Библиотеке су непроцењив извор текстова и записа које аутори могу да користе за истраживање –и ако радите тамо, знате како да пронађете информације које су вам потребне за будуће писање. Тако је и Стриндберг, захваљујући раду у Краљевској библиотеци, пронашао многе теме које су га сместиле у сам врх књижевних митова Шведске. Уругвајски писац и библиотекар, Хуан Калос

Онети, говорио је да један писац може имати „брачни однос“ са библиотеком, испуњен сатницама, обавезама, дисциплином и дужностима или „прељубнички однос“, јер одговара само на позив ужитка, задовољства, прекорачења и одсуства обавеза. Већина „људи од пера“ је у овом другом односу са библиотеком – користе вековно знање на прашњавим полицама као инспирацију за писање. Нису сви писци били добри библиотекари, али једна шпанска песникиња, Глорија Фуертес, издвајала се у свом раду. Док је радила у библиотеци, књиге је називала својим колегама, а са својом уобичајеном љубазношћу није само издавала наслове, него је и саветовала читаоце о штивима која ће бити најпогоднија за њихова интересовања. Распитивала се о укусима и потребама оних који су долазили у библиотеку, због чега су корисници често имали час књижевности. Њен предузимљиви дух који је подстицао окупљања, иницијативе, издаваштво, путујуће часове, кружоке, такође се огледао у њеном библиотекарском раду. Постала је душа институције, и сви библиотекари који су тамо радили, као и корисници, били су увучени у тај огромни простор размене коју је она имала са књигама. Такође, без рада Шарла Пероа у Француској академији и њеној библиотеци, књижевност и уметност Француске XVII века не би били тако величанствени. Сасвим супротна ситуација је била нпр. са Батајем и Прустом који су своје радно време у библиотеци користили за писање и проналажење идеја у књигама које су их занимале. Батај се из своје институционалне осматрачнице, Националне библиотеке, приближио надреализму и постао интелектуални ривал Бретону, а Пруст у Мазареновој библиотеци пише своје дело *У трагању за изгубљеним временом*, где у последњем тому говори о библиотеци из које започиње једну речиту и замршену медитацију о сопственом делу. И Музил види библиотеку као место за критичко промишљање и контемплацију. Његов „библиотекар без особина“ је неко ко је ограничен радним временом, обавезама, каталозима, неприкладним и захтевним читаоцима и публиком. Јакоб и Вилхелм Грим провели су године као библиотекари, али рад у библиотеци није им био нимало занимљив. Њихов библиотекарски рад састојао се из попуњавања формулара, распоређивања и систематизовања књига и испуњавања сатнице. Пошто је овај задатак био прилично монотон, а није увек било нових примерака за архивирање и посетилаца, остављали би свој рад да би откривали чудесне приче из старина, које су биле веома значајне за њихово стварање. После фикцијских остварења уследила су и научна, захваљујући годинама проведеним у библиотеци. Познавање писаних садржаја из давнина и филолошко знање браће Грим учинили су да незамењиво наслеђе дође до наших дана. Библиотека у Вајмару била је прво дворска, а касније, у њој ће се наћи књиге најразличитијих типова и порекла, док се не буде претворила у место окупљања академика, просветитеља и ерудита, смештена у бајковити крај где су живели Гете, Шилер и Лист. Гете је био свестан блага које је поседовала ова библиотека, па је великом преданошћу управљао овим драгоценим простором и уједно стварао своја највећа дела. Циљ му је био да увећа фондове и побољша приступ службама којима је библиотека располагала. Повремено је проналазио тренутке мира у

којима се посвећивао свом књижевном раду. Тако је настао *Фауст*, а своје сјајно обављање библиотечарске службе обогатио је Шилеровим препорукама, који му је био велики пријатељ. Библиотека у Вајмару постала је место окупљања угледних песника, писаца и изванредних мислилаца, као што су Фихте, Шелинг, Шлегел, Сартр, Новалис, Хегел и Хумболт. Почетком 21. века изгорело је око четрдесет хиљада књига овог историјског и библиографског бисера Немачке, а Гетеов дух наставља да га обилази и чува од заборава. Са друге стране огледала, попут Алисе, нашао се Луис Керол када је почео да ради у Библиотеци Оксфорда. Његово интересовање за непознато, за свет фантазије, апсолутна радаозналост и жеља да упозна и на уметнички начин репродукује оно за чим жуди, учинили су да његов рад у библиотеци буде више од посла. Библиотека је постала место за дружење, где је са ученицима решавао математичке загонетке, вежбао фотографију којом ће се касније бавити, припремао часове различитог типа, сатима читао и писао о темама које ће излагати на својим предавањима. Док је за Керола библиотека била инспирација за фантастичне светове, за Хелдерлина она је била место терапије, где се гениј састао са лудилом да би створио нека од најистакнутијих дела романтизма. Веза између Солжењичина и библиотека увек је представљала један простор слободе – у логору бег од мучења и понижења, а у самој библиотеци, као радном месту, неограничени приступ свим књигама.

Ми који увек држимо књигу у рукама, ми који радимо у библиотеци или је посећујемо и препуштамо да нас носе разни светови међу корицама, знамо да једно књижевно дело уме да заведе, што је и циљ сваке уметничке појаве. Оно што није уобичајено је да се у једној особи нађу вештина књижевног и љубавног завођења. Са тим умећем рођен је један Италијан коме су рад у библиотеци и писање помогли да сазри – Казанова.

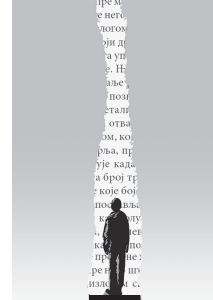
Дела проистекла из хиљаде и хиљаде сати које писци проводе образујући се у разним библиотекама, као радници или посетиоци, сакупљајући материјале и ширећи приче, које су биле заборављене, има и у нашој земљи. Прашину мудрости скидали су и Лукијан Мушички, Милован Глишић, Војислав Ј. Илић, Ђура Даничић, Стојан Новаковић, Јанко Шафарик, Милан Ђ. Милићевић, Стојан Протић, Ђорђе Радојчић, Добросав Ружић, Урош Џонић, Иштван Ивањи, Каменко Суботић, Љубица Марковић, Илија М. Петровић, Лазар Чурчић...

У духу Доситејевог „просвештенија“ Добросав Ружић, српски писац и краљев библиотекар, покренуо је низ питања о положају жена и указао на важност читања и учења. Давао је примере како библиотеке утичу на образовање у свету. *Српски књижевни гласник* објављивао је његове „Библиотечке сваштице“, у којима су се налазиле кратке информације о библиотекама, библиотекарству, књигољупцима и сличним књишким темама. Представљао је разне типове библиотека: јавне библиотеке, путничке библиотеке, библиотеке за децу, варошке библиотеке и универзитетске библиотеке. У Народној библиотеци Србије сређивао је писма, рукописе, статистичке извештаје и истицао да ова установа треба да постане приступачна маси коју треба просвећивати. Његовом хумору и сатири највише је био близак савременик Бранислав Нушић. Поред тога што су се обојица у

својим делима бавила оном Србијом из времена Обреновића, заједничко им је и то што су били библиотекар (Нушић је дочекао пензију као библиотекар у библиотеци Народне скупштине) и што су издржавали затворску казну у Пожаревцу због сатиричних текстова. Нушић је у затвору написао комедију *Протекиција*, а Ружић драму *Стефан Дечански*. У вихору Првог светског рата, као сенатор и дворски библиотекар, спасао је најстарији споменик српске писмености – Мирослављево јеванђеље. У Народној библиотеци, у Ружићево време, од 1900. године, веома значајан траг, као писци и библиотекар, оставили су и Милован Глишић и Стојан Протић, а у библиотеци Велике школе, из које се развио Београдски универзитет, Каменко Суботић, касније библиотекар Матице српске. То је време када се у Србији захуктавао савремени живот и културни процват, захваљујући генерацијама које су веровале у моћ науке и позитивистичку филозофију, младима који су се обликовали у емоционалној, интелектуалној и духовној атмосфери европских центара и учили огромно заостајање наше земље. Те супротности су присутне и у описима планине и равнице, мрака и светлости, зла и добра, севера и југа, духовног и материјалног у роману *Морски галеб* и приповеци *Млинар и његова ћерка* Каменка Суботића, који је заступао идеје Стојана Протића о државном уређењу. Велика дела ових умних људи темељила су се на раду значајних имена у историји нашег језика и народа, књижевности и библиотекарству. Ђура Даничић није само познат по раду на нашем језику, него и по дефинисању набавне политике библиотеке, по којој Народна библиотека мора имати сваку српску књигу и све књиге о Србији и Србима на било ком језику. Набавну политику уз помоћ домаћих и страних књижара, организовао је Јанко Шафарик, који је увећао фондове вредним рукописима и старом штампаном књигом. Залагање за просветитељску улогу библиотеке Ђура Даничић је наследио од Лукијана Мушицког и пренео Стојану Новаковићу, који је поред реорганизације основних и средњих школа, својим библиографским радом поставио стандард за израду националне библиографије. По стручном раду у библиотеци и преданости књижевности, оно што је била Глорија Фуертес у Шпанији, то је била Љубица Марковић код нас. Припадала је првој генерацији стручних библиотекара и била је једна од оснивачица Друштва југословенских библиотекара. У Универзитетској библиотеци руководила је целокупном обрадом словенске књиге и читавим одељењем славике са свим каталозима и фондовима, почев од бриге за његово комплетирање, па до предаје књига читаоцима. Написала је око двадесет литерарних чланака који чине важан прилог нашој историји књижевности, а била је и једна од редактора *Библиографије женских писаца*. Њена дела, такође, представљају симбол просвећености и напретка. Сарадњу са *Српским књижевним гласником* имао је и Илија М. Петровић, Пожаревљанин, професор, преводилац, аутор дела „Лорд Бајрон код Југословена“, библиотекар Конгресне библиотеке у Вашингтону и Народне библиотеке у Београду, револуционар и родољуб. Он и Добросав Ружић били су судбински повезани са великаном српске књижевности, Милошем Црњанским. Ружићева ћерка Вида била је удата за Црњанског, а Петровић је

био његов nerazdvojni prijatelj, kome je prepuštio uredništvo časopisa *Dan* – prvi posleratni novosadsko-beogradski književni časopis, koji je na tlu Srbije i Vojvodine dao nove smernice savremenoj srpskoj književnosti.

Literaturi dugujeemo gotovo sve što jesmo i što smo bili. Ako knjige nestanu, istorija će nestati, nestaće i ljudski rod. Ove misli možemo prenети и на библиотеку. Није случајно што нам Реј Бредбери прича о потреби спаљивања књига као циљу уништавања сваке меморије. Књиге нису само збир знања. Оне нам такође дају образац духовне контемплације. Неки људи мисле да је читање чин бекства. Књиге су много више. Оне су начин да будемо човечнији. Прво су настале библиотеке, па тек онда школе. Библиотеке покрећу читање, читање културу, култура напредак и морално понашање. Да бисмо некога научили да чита, потребно је да му прво приуштимо да чита, а то могу да пруже библиотеке. Са библиотекама почиње и завршава се свет.

Добрило Аранитовић ПОЛАГАЊЕ

Како године измичу, под оловку ми јуришају сјећања на дјетињство, одрастање, на лица и догађаје који као да се љуте што до сада нијесу у јачем свијетлу закорачили у свијетло поље пажње. Просто се отимају, једни мимо друге. Сјећања желе да буду испричана, макар и најштурје забиљежена. Вјероватно их ишчепркава из магле заборав неки у мени прикривени бол па траже одушка у ријечи, као да од биљежења имамо неке вајде и мој бол и ја.

Ових дана ме просто опседа ријеч полагање па никако да је се отарасим као од осице. Прије скоро четири деценије разговарали смо нас неколицина о неким језичким заврзламама, узречицама, брзалицама, неологизмима и кованицама. Ја приупитах да ли знају за сва значења ријечи полагање. Они и ја бацисмо се на побројавање различитих значења: полагати заклетву, полагати рачун, полагати испит, полагати наду, полагати стоци сламу и сијено, полагати покојника у гроб, полагати вијенац на споменик, полагати темељ, полагати гаранцију, полагати учешће у банци, положити „на обје плећке” противника у рвању ... Наполагасмо се и намудровасмо позадуго и нашироко. Наступи тренутак да ја положим специфично значење ријечи полагање из свог личног искуства и задовољим њихову радозналост. Моја прича је отприлике овако текла.

Било нас је у породици тада петнаестакторо. Мајка никад није дала да се тачно каже колико нас укупно има или да се неко случајно усуди да преброји. Једном сам ја покушао, а она је додала: „И пијевац тринаести, и мачак четрнаести, и гаров петнаести... Не ваља чељад бројити“. Тако није дала да се преброји тачно колико има кокошака, карлица са разливеним млијеком у колиби да се закајмачи итд. Сва чељад су у нашој кући ријетко кад могла да се у пуном броју окупе јер би понеко био у војсци, на државном раду, снаха отишла до својих у род, неко послом у воденици... Елем, тада кад је полагање било актуелно било нас је двоцифрен број. Пошто смо се помолили Богу: напријед отац, моја браћа, ја, а за нама сва женска чељад, посједали смо за вечеру. Вечера за мене историјска јер сам сјео по први пут за заједничку трпезу. Мали, онизак округли столић звани „синија“, на њему велика земљана ћаса пуна чорбе која се пушила, околу неко сједи на трношцу, одрасли на патосу, отац на својој посебној столици, ја чучим на кољенима или сједим на обичном буковом трупчићу. Зачудо, иако се десетак руку пружа према заједничкој ћаси, нема многог звекета јер су кашике махом од дрвета, ћаса земљана па не звечи. А и срамота је причати и сркати истовремено и лупати кашиком о ћасу. Показати се халапљив. Иако гладан и због

краткоће руке неравноправан са осталима као најмлађи, бескрајно сам срећан што сам на тај начин признат и удостојен свог мјеста за синијом. Углавном сам раније кусао некакав чорбуљак, кисјело млијеко или сурутку с качамаком или јечменим хљебом негдје у буцаку, у полумраку јер петролејка је чкиљила како би се приштедио петролеј. „Кад си гладан, наћи ћеш лако уста и у буцаку“, знала се нашалити мајка. А кад бих се пожалио да не могу да једем хљеб осао и горак, шапнула би на уво да не чују остали: „Ако ти је грко, пуно ти пркно, ако не можеш - пољуби па остави“.

Шта је с полагањем? – питају ме нестрпљиви саговорници. Дошло је и то питање, као главно, на дневни ред. Испоставило се те вечери да није било кашике за мене. А мајка је рекла: „Нас двоје ћемо се полагати“. То је значило да ћемо наизмјенично кусати једном кашиком. Кусне она, спусти, положи, кашику на синију, па је узмем ја и куснем, положим је на синију, и тако наизмјенично. Сјећам се добро те кашике: дрвена, браонкаста, а с лијеве стране скоро до пола изгрижена од честе употребе јер смо сви били дешњаџи. Могла је захватити отприлике као пола неокрњене кашике. Мајка би се „нашла у послу“ па би се измакла да приспе чорбе у ћасу, принесе хљеба или под неким другим изговором (отварала врата: „Да ко не зове, а ми не чујемо!“), не бих ли ја куснуо који пут више и на њен ред. А ово полагање је доцније једноставно објаснила: „Не ваља се додавати кашика из руке у руку, но се мора спуштати на синију па је треба узимати тек кад се положи“.

Довољно је било рећи не ваља се, за разлог тог „не-ваљања“ нијесам се распитивао.

Моји саговорници су занијемили од чуда. Гледају у ме с невјерицом. Један од њих прозбори: „Забога, зар сте били толика сиротиња?“. „Били, драги мој, још и већа, али да се не удаљујемо од теме“, одговорих.

И ево, удаљих се од „теме“ преко шест деценија. А чини ми се да се нијесам удаљио ни минут. Да сам умјетник све бих учеснике вечере могао прецизно да нацртам. И гдје је ко сједио, како су изгледали ћаса и синија, јечмени хљеб који је отац свечано ломео редом као на Христовој „тајној вечери“. Хљеб се није сјекао ножем, толико муке око њега: орање, сјетва, жетва, вршидба, мљевање жита у воденици, мијешење итд. „па да га још и кољемо“, рекао је једном приликом отац. Не бих умιο само да нацртам ону побожну тишину која је вечери давала достојанство заједничког обједа, моју радост равноправог припадања без обзира на крњаву „ортачку“ кашику која ми је тада изгледала златнија од златне, на посну чорбу која је била слађа од свих јела која сам касније јео на хиљадама трпеза широм свијета. Не бих умιο нацртати мајчину пожртвованост којом ме је хранила више од хране, небеске или земаљске. И помогла ми да од те прве зједничке вечере протјерам сваки хедонизам и као филозофско и као животно одређење.

Од те вечере све до данас, кад сам веома близу мајчиним годинама кад је напустила овај свијет, несвјесно сам осјећао да нема тог испита који нећу положити, у животу или школи, да нема тешкоћа које ће ме уплашити, да

је ишчезла халапљивост према било чему (сем према знању) која ме може опчинити. А оно „не ваља се“ тумачим: не ваља давати кашику из руке у руку да се не би преносила и умножавала глад, као што се на гробљу, при сахрани покојника, не ваља давати лопата из руке у руку, да се не би настављало умирање у породици и селу. Полагање је прекид нечег непожељног (глад) или трагичног (смрт). Тачан број: чељади, стоке, кошница итд. је непожељно знати да се не би злим силама открило стварно стање, да се не би шта изложило опасности. Као што не ваља питати човјека гдје се упутио јер су времена била несигурна, може га неко сачекати уз пут или на крају пута. Није се питало: „Ђе ћеш?“ већ „Акобогда?“. А одговор је на прво питање могао бити: „Ђе се зауставим“, на друго: „Мишљах, Бога се молећи, мало у чаршију“. Вук је записао одговор на питање: „Куда ћеш“: „Идем у Кудијево да те кудим“.

Кренух и ја у Кудијево „ђе у њему бијели се кула“.

Пр
е
д
о
г
о
м
у
и
д
и
у
и
е
Н
е
в
а
л
е
в
у
п
о
м
с
т
а
л
и
о
т
в
а
р
а
м
к
о
р
и
в
а
п
и
у
је
к
а
д
а
а
б
р
о
ј
т
р
к
о
ј
б
о
ј
н
о
в
и
ћ
а
к
а
в
н
у
и
с
в
е
н
к
а
в
н
о
п
р
е
т
н
е
с
р
е
т
и
с
н
а
л
и
с
и

Радован Бели Марковић БИБЛИОТЕКА У БЕЛОМ ВАЉЕВУ

У Ваљево сам први пут дошао у изнемоглом породичном фијакеру, пре четрдесет година, и могао бих, у техници тока свести, нешто као *rewind the tape*, да призовем мноштво слика и неповезаних речи, јер тада сам чувstвовао да је дрвеће нервозно као после неке болести, сваки камен заглухнуло од властитог давног крика, облаци да мешкоље се у сну, а жабе да падају с кишом која се, како ми се чини, оборила на нас, на наше коње и Свет, негде код Бојовић Гроба* па отуда и данас – разуме се: без икаква права! – мислим да се код или баш из Бојовића Гроба замеће све оно што заседа друмове и у зао час заскаче недужна човека; поготово у варљивим пролећима.

Кад је се указала дуга, изгрануло је, попут вееееелике фреске, Бело Ваљево и ја сам, иза једног аузлунга, угледао човека који је читао новине на раму, што је било супростављено свим мојим дотадашњим сазнањима о употреби новина и пропраћено великим мојим чуђењем (пошто су у мом селу**, новине већма пушили!), а и радосним њиштањем наше кобиле Ноне и њезиним пропињањем: да би кроз аузлунг, преко рамена Читача, и сама „ухватила“ масни наслов преко пет стубаца. Тај приказ читања новина, обичан догађај у животу, снажно се и коренито усадио у моје биће, а до тог места, као до беле и усамљене цркве, воде готово све кривудавае и рђаво калдрмисане улице мог сећања. Ево, и сав живот мину а мени су још очи остале на тим раскрыћеним страницама, понад којих, у незнани али увек у добри час, изгрева непознати Читач и дуго светли као човек којем се могу приписати само својства која „вуку“ ка добротности, разборитости и великом (о, великом!) господству. Она дугина над Белим Ваљевом капија није никада уминула, у мом поимању, као првотни наговештај слике Великог читалишта, поседнутог читачима сребрнастих глава, попут оних са предратних петобанки, и младићима узноситим и отмено бледим, који ништа неће разбити ни украсти, и девојанама, од којих свака личи на Свету Петку, с трезвеним но ипак заносним локнама, у мирном светлу, као од кандила. О, те господице понад љувених романа! А свака би узела за неопростив инсулт и то ако би однекуд, макар и у молу, зацвилела одшкринута врата. Али све је то доцније наишло.

Ни на последњем, највишем „гвинту“ апстракције нисам, тад, могао појмити Библиотеку *per se*, мада је у мом селу било усамљених књига које су полако венуле, крвариле, тужно се распадале и умирале; попут руских кнегињица, чија се презимена изговарају врскајући, с дланом преко уста који прикрива

смрдљиви дах, а уз то иде и смешно келнерско клањање које се у овим крајевима узимало за отменост саму. Шаптало се, тад, особито међу једрим „афежејкама“, о лудој судбини Грофа од Монте Кристо, али се осећало да недостају многи наставци. Онда се, крај потока, у крају званом, Врелине,^{***} угнездио мали инжењеријско-интендантски гарнизон. Официрке су долазиле суботом, од којих једна с Девајтисом пуним дуванских листова, а ту се мотао и некакав старији водник прве класе, звецкајући свежњем кључева, који је добио прекоманду за Обреновац, ради сређивања библиотеке. Докучио сам да је реч о некој врсти књижног гарнизона, разврстаног у батаљоне и чете, а да књиге у нашем селу, ео ipso, и нису ништа друго до ли припаднице извиђачког књижног вода, одсеченог од главнине, разбијеног затим и, делом, заробљеног од стране раздражених сељака, који су у то доба подсећали на згурене и изнемогле животиње; вазда против власти и вазда с властима у неком тајном дослуху. У нашој кући се, тад, највише стрепело за „Сеоску учитељицу“ Светолика Ранковића. Она се дуго преметала по дедином болничком кревету. Под снегом није било чудотворних трава, а из дединих груди се откидало данима, док деду нису однели до гробља. Из празне собе се, све до лета, чуо тај муљави кашаљ (описан давно у једном чувеном роману), покадшто се чуло и коњско рзање, а онда се све утишало и из собе су изнели кревет, све ствари и несрећну „Сеоску учитељицу“, али се она не хтеде ником отворити, као омађијана – толико је, међу њеним страницама било оног што се откидало из дединих груди; стакласто спеченог шлајма, као коштани лепак. Нисмо, после, имали куд. „Сеоској учитељици“, прокаженој већ у сопственом сижеу, није било спаса. Црљену њезину кожу су, шустерским кнајфом, разрезали у петокраке. Сахранио сам је у пољу, а опрљеног и на смрт измученог „Хајдук Станка“ – како и приличи: у шуми. У ствари, сусед Јеврем је, једне вечери, одрао „Хајдук Станка“, да би се од те коже, боје труле вишње, начиниле ципеле за тетку Витачу која боса у гроб није хтела, а бејаше већ засмрдело из њезиних уста и около се шаптало да она разноси бакциле. На овом свету увелико бејаше субота, али се никако није раздањивало. Сутрадан, на небу су се појавили недужни облачићи, у пољу маслачак, а у кући стари ђонови и шила. Зима је дошла брзо, јесени као да није ни било, и ми смо погорели плот око куће и липу пред кућом. Мој мали брат је престао да плаче, а бејаше лепо дете. „Не буди луда, пробај с књигама“, поучавала је мајку сусетка Радованија, која је имала дрвену сису – у шта ја нисам хтео да верујем. Углавном, мајка је послушала сусетку Радованију и нас су, од тада, грејале књиге. Волео сам књиге које дуго држе ватру, оне дебеле, од којих доноси на коштани лепак, као што бејаху: „Рат и мир“, „Јемељан Пугачов“ и „Капитал“, на чијем смо првом тому скували последње свињско уво и једину купусну главицу. И тако су, једна по једна, утрнуле све предратне књиге, а онда је, однекуд, дошло, да књига има још, само треба притегнути сељаке, па су, убрзо, донете&дотеране 153 несрећнице и заточене у покрајну собицу на горњем боју Задружног дома. Неке су изгледале као да годинама нису склапале очи; неке, пак, подбухло као створења која век свој круне у подрумима, а све бејаху некако апатичне, као да их спроводе у дом

за посрнуле девојке. Тако је у мом селу настала прва Библиотека – коју је мој ујак Милосав, нека врста пристава у Месном одбору, вазда држао иза тешке резе и под кључем; да из књига сељаци не би научили штогод ружно. Не виђајући сунца ни месеца, те књиге су провеле безмало тридесет година на издржавању своје функције покретних културних добара; болујући свака за се и не лечећи се узајамно, неспособне да се договоре, чак ни у часу кад је постало јасно да се и Балзакова „Рођака Бета“ разболела од запаљења зглобова, све док се нису претвориле у прах... У прах („а све је прах...“) који ни један ветар није однео никоме у лице, него је тај прах – неосетно, ах! – попануо по пустоши покрајне собице и Доба.

Подозревало се, међутим, да у нашој кући има још скривених књига, поготово због оца који је сам отишао у Задружни дом да чује предавање ШТА ЈЕ НОВО У МЛАДОЈ ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ПРИПОВЕЦИ, док су друге сељачке довлачили силом, уз псовке и страшно запомагање. Узалуд је мајка, с брда, довикивала: „Враћај се кући, о Живорадееее!

Траповесни сеоски поткивач Момчило траповесно је мог оца молио да преда наше књиге, показујући прстом на танке и популарне брошуре које је нудио у замену, а онда би одлазио у позну и хладну јесен, с фајерцајгама под мишком. Кобила Нона се, због тих фајерцајги, бојала да с њим остане насамом, али ни иследници ваљевске УДБЕ нису могли да утврде да ли је наша кобила Нона писмена, нити су достављачи својим очима видели нашу кобилу Нону над штампаним слоговима, мада свима бејаше јасно да је она нашла свој пут и смирила свој дух.

Показало се, на крају, да сваки наш корак прати звецкање стакларије и кашичица у трокрилном креденцу, на чијим полицама одавно није било ни једне једине књиге. Хтели не хтели, ваљало је да некако усправимо тај креденац, па смо између пода и његове хrome ножице морали подвући нешто пљоснато, зашта је као поручена дошла једна свеска без корица, у којој нико није назрео ни заматак књиге, али за коју се испоставило да представља и те какву Књигу вересије, с дединим опричцима**** о судбинама дужника, уз наводе из њихових кондуита: о томе ко се од њих картао, а ко се, пак, према женама показао слаб. Деда би ту свеску листао шкиљећи на једно око, као да гледа низ цев, па није могло бити сумње да је ту реч о особитој техници читања.

Рано препаднут цврчањем и стењањем драних књига и библиотечком убожницом у мом селу, годинама сам – по јалијама и „најлон-пијацама“ – откупљивао књиге, као да откупљујем робље, а онда је, као камен с неба, пала реч: У Белом Ваљеву градиће се нова библиотека, али уз реч махнуо је и њезин реп: Градиће се, и биће то зиданица која својим уређајем одаје лепоту и моћ, само Ваљевци никако да одреде плац! Не знам зашто, али на ту вест нанео сам длан под сопствени нос и из собе осетио мирис дима и коштаног лепка, а у себи наилазак оног муљавог кашља. Оно, пак, место, до којег воде све кривудае и рђаво калдрисане улице мог сећања, бејаше канда усахнуло, али знао сам га напамет: Кад је се указала дуга, изгрануло је, попут вееееелике фреске, Бело

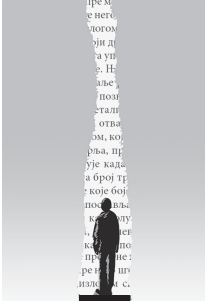
Ваљево и ја сам... Ваљало би наставити у техници тока свести, мада ми тешко пада Џојсова синтакса, а онда би се, прелазећи на revind the tape, дошло и до тога да, крај Бојовића гроба, ураста у траву и гробак Ане Карењине у којем она јамачно не лежи цела, с обзиром на сам сиже, близину пруге и мале железничке штације.

* Локалитет у Попучкама, надамак Ваљева (по чувеном хајдуку Бојовићу)

** Ђелије (шумадијска Колубара), надамак Лајковца и Лазаревца

*** Заселак села Ђелије

**** Термин професора Витомира Вулегића

Берислав Благојевић ЧЛАНСКА КАРТА

Није разумио ни ријеч. Они су тражили одговоре, али он није могао да их дâ. Дуг је био пут до ове границе, тихо је рекао човјек, знајући да га неће разумјети. И ја и све моје крунило се на том путу. Редом су нестајали: фотографије породице, скромна уштеђевина, пасош, лична карта, воља, снага, вјера. Немам више шта да понудим, да покажем, да докажем ко сам, одакле сам. Ништа више немам, осим... Затим посегну руком у џеп скривен са унутрашње стране мусавог капута. Оне лијеве стране, што лежи до срца. Присјети се на часак како једни вјерују да ствари у том џепу грију и чувају срце, а други да срце грије и чува те ствари. Извадио је погужван папир једва већи од визит-карте и пружио га полицајцима.

Нису разумјели ни ријеч. А онда је један од њих показао прстом на цртеж књиге у средини папира. Насмијешио се и позвао друге људе у униформама да приђу. Лупкао је прстом у цртеж књиге говорећи нешто. Добро је, помисли човјек. Ипак су схватили да сам некад, у претходном животу, био члан библиотеке. То би требало бити довољно да увиде да нисам као они, да нисам... Али вишегласан смијех, тако злокобно непримјерен, намах прекину олакшање које је човјека почело испуњавати већ заборављеном топлином. Полицајац фркну папир у бодљикаво шипражје и силан грохот испуни ноћ између околних брда.

ДОК МРТАВ ПАС ОДЛАЗИ НИЗ УЛИЦУ

Шта бива са снагом и вољом онога ко је предуго везан ланцима, запита се писац над рукописом везаним у чвор пред конач једне бесане ноћи. О томе колико је то предуго у стандардизованом рачунању времена није се усуђивао да размишља. Јер, сваки часак спутаности, сваки трен неслободе представља умирање, мајушну смрт можда непримјетну за околину, али стварну за онога у оковима. Издржљивост се не мјери способношћу трпљења, већ колико се пута може умријети а остати жив.

Пишчеве мисли тад прекину чудан звекет и он одгега отежалим кораком до прозора. Тамо, у густом уоквиреном мраку једва нарушеном сипљивим снопом уличне расвјете, он спази неку сјену како споро промиче. А ту сјену прати њена акустична сјенка, језива и стравично монотона нота што реже ваздух праскзорја. Коначно, поглед писца се суочи (очи у очи!) са два тамна округла амбиса у врху њушке, а потом и са неприродним продужетком репа што се вуче по асфалту. Како то увијек бива, ланац је пустио код најслабије карике и њен патрљак звечка и поскакује по цести весело као да игра, као да побједоносно обзнањује: ја сам доносилац слободе! Писац се једва суздржа да не дрекне: ти не ослобађаш, ти мучиш! Спасилац не може истовремено да буде и потказивач. Пас се осврну, погледа у нимало суптилну гвоздену уходу иза себе, а затим се још једном загледа у човјека урамљеног у окно. Ниједи разговор трајао је тек онолико колико треба за два или три трептаја. Сасвим довољно да се каже све што треба да се каже.

Добивши одговор на своје питање, писац се тромо удаљи од прозора и врати за писаћи сто. Сунце стидљиво даје наговјештај свјетла негдје на хоризонту, док мртав пас одлази низ улицу.

(из прозне збирке *Носталгија за непостојећим*, 2022)

СТРАШИЛО

Не чувај стару кошуљу, ни искрзан шешир,
ни излизане панталоне на трегере, каже ми Марија.

Страшило више нећемо правити.

Имало је то смисла, каже, кад је било
кошута и пјевица различитих,
шепурећих фазана и срндаћа растрчаних.

Имало је то смисла, понавља, кад је било
и шуме и потока и пашњака
на којима пландују музаре и овце
и кад је било живота свакојаког,
од црва до дрва,

од гљиве до шљиве.

Страшило више нећемо правити, одлучна је.

Кога да страши усред пустахије
од бетона и асфалта?

Кога да спријечи да протури њушку
у пластеник у који тек сунчев зрак
може да привири?

Не, каже и одмахује главом.

Страшило више нећемо правити.

Треба га пустити, оно припада другом времену,
добу биља и изобиља, кад је земља рађала
и нас и њему сличне.

Треба га пустити, нека одмори сламнату главу,
није она лагана као што се мисли,
каже Марија.

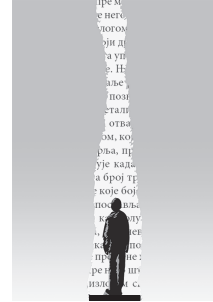
Тежа је и пунија од многих људских.

Страшило више нећемо правити,
јер кога оно и може да уплаши
у овом престрашном свијету?

Страшила су сувишна, говори Марија
и гледа некуд у даљину,
негдје изнад голети што је наслиједила
искрчени шумарак на пропланку.

Страшила су сувишна, понавља.

Ми смо страшила.

Ласло Блашковић
ПРЕД ПУШКАРНИЦОМ

Машино, машинко моја, – пиши!

Био је красан дан када је отишао. Слично време задржало се до сахране. После свега је коначно зазимело.

Ходао сам понекад пустим стазама између хумки, бос. Мокра, помодрела стопала остављала су, у смрзнутом блату, искривљене, једва видљиве трагове, налик калиграмима без речи, романсама без музике.

На празном гробљу обично бих сусрео пса. Одговорио бих му истим кежењем, истоветним лавежом.

Тог сна сам могао да се сетим, иако није имао никакво значење.

Пробудио сам се у мраку који ће трајати читав дан. Могао сам, у полусну, одвиждукати једину милонгу коју сам знао до краја. Могао сам је и отплесати, у страсном, латинском стискавцу, да нисам журио. Никад се још нико није покајао, понављао сам у мислима, зато што је био храбар.

У чекаоницу сам, по грозној киши, стигао пре времена. Амбуланта је била недалеко од моје куће, практично у следећој паралелној улици. Размак између улица могао бих назвати „блоком“ да су се у мом крају теглили непрегледни амерички булевари. Ово наше изгледало је као да си палцем и кажипрстом стиснуо нечије капке. Али, ти си одавно престао да будеш ужасни, мали дечак који малтретира све око себе из чистог задовољства. Био си грдобан, одрастао човек, али си друге људе мучио скоро ненамерно. Сада си, пре свега, морио самог себе. Буде таквих промена у животу сваког људског бића, а списак тих наказних метаморфоза најчешће зовемо „сазревањем“.

Иако сам сасвим лагано препешачио тај блок, ту пародију блока, јер је мој квартал био најстарији у граду, још је памтио јарце на брвну, златне греде и земљане ћуприје, још су улице биле толико уске да си, мимоилазећи се с неким пролазником, морао да се окренеш у страну и мало увучеш стомак, не дишући неколико тренутака, као привремени мртавац, мада сам, дакле, начинио не више од стотину корачаја, од нашег стана, у који се улазило кроз породичну радњу, наиме, сви моји су (искључујући мене) били пушкарни, сигурно неколико генерација уназад, осетио сам да ми киша хлади крв. Ти мајстори пушкарни били су подврста мајстора певача, и једни и други хватали су на слух. Наша пушкарница је била у реду безмало истоветних кућа, које су у том делу излазиле

на једну од главних градских улица, која се звала по граду где се кадгод збивао данас заборављени вашар, на који су одлазили и моји стари, поправљајући на лицу места фаличне ловачке пушке, чистећи старозаветне кубуре од паучине, продајући пиштоље плашљивце. Једини ја сам скренуо с пута, отишао у пучку школу, занемарио обазирујући мушки занат, и животарио бедно, од наставничке плате, или продајући књиге, откупљене будзашто од немарних наследника, за летњих вечери, с ђебета које бих простро по трави, тик уз шеталиште. Али, отишао сам сувише далеко. Данас сам кукао због других ствари, ходајући као по напрслим јајима не бих ли заобишао увеличавајућа мутна водена стакла и остао колико-толико сув.

Елем, скљокао сам се на клупу у чекаоници амбуланте, изнурен као полуонесвешћени дављеник, којег су таласи избацили на пешчани жал, док је његов накривљени брод тонуо на периферији вида. Спустио сам се међу јато натронтаних, једва живих старица, попут малаксалог метеора или испљувка фудбалерског туберана у који сам угазио полумртвом ципелом.

До пре неколико дана лежао сам у болници, утробе исечене финским скалпелом, понекад вадећи испод јастука камен величине јајета омање кокоши извађен из моје жучне кесе и држао га, чудећи се и дувајући у њега, док сам га пребацивао из длана у длан, као да је реч о поцрнелом, угљенисаном кестену, који ме неће учинити ништа мање гладним ни живим.

Мада је лекар који ме је оперисао тврдио да жучна кеса не служи ничему, а ова моја могла је пући и донети ми силне невоље, нисам у то био сигуран, поготово што сам, исцрпљен, морао неколико пута, прелазећи ту бесмислену, зеноновску дистанцу, да седнем на степеник неке куће крај које сам свакако имао проћи, и суочим се с погледима пролазника уверених да сам још један јутарњи пијанац. Зашто ју је онда Бог, кесу која не служи ничему, управо ту сместио, с десне стране, испод грудног коша, зар само да би ме искушавао, чупао моја провидна, мувља крилца?

Медицинска сестра појављивала се повремено, узвикујући нечије име, и чекаоница се лагано празнила. Људи би излазили из ординација заврнутих рукава, с прстима притиснутим на куглице вате, испод пробушених вена, кроз које су пупеле црвене мрље, или застајкивали, загледани у траке папира које су одмотавали, гонетајући немирне линије што их је исцртао њихов голи, срчани мишић.

Онда спазих ту, мени надохват, отворену књигу, коју је зацело заборавио неки од хитно позваних болесника, дигох поглед ка вратима, али ниједно лице се не озари, видевши моју испружену руку са заборављеним предметом.

Приметио сам да ни књига није савијена, сломљеног хрбата на управо прочитаној страници, него да од тог листа, рецимо негде на половини приче, нађена ствар почиње. Дакле, књига беше подељена на два дела, као неправилно преломљена векна хлеба, шакама два мртва пролетера, који журе на посао и једу успут, на улици.

Мени је припала она друга половина књиге, без имена и насловне стране, и ја почех да је читам онако, из средине, у пола реченице, да бих, прелиставши је

палцом, намах схватио да је реч о некој збирци прича, те да бих тако, тим путем, могао доспети и до мишијих врата, до неког малог, привремено рођеног почетка.

Стигао сам негде до половине нове приче, кад ме из сна прену глас човека који је управо излазио из једне од ординација, викао нешто незадовољан третманом или животом уопште, бесно тискајући кваку, чак шутирајући врата, иза којих сам могао чути и медицинску сестру, која се никако није давала. Ускоро се врата ординације залупише, а човек оста стојећи, сам, осврћући се на чекаоницу која је неприметно мењала свој изглед, и причајући нешто, сад већ самом себи. Онда се опет загледа у папире којима је очигледно био ојађен и, готово неопажено, спусти се на клупу, до мене, и даље загледан у резултате који су га разјарили.

Не гледајући у лице човека чија се јарост стишавала, али је још ту и тамо тињала, па се очас могла разгорети, сетио сам се неприкладног болесника од пре неколико дана, који је седео у ходнику болнице у којој сам управо био оперисан и који је, очито пијан, заподевао кавгу са сваким ко би га молећиво опоменуо да се, побогу, ипак налазимо у болници, те да ће, ако тако настави, и њему самом позлити.

Оперисан сам у петак и проборадио сам на клиници читав викенд, није било лекара, нити медицинског особља, осим младих стажиста, који су се били завукли у лекарску собу, и тамо нечујно банчили, без жеље да се умешају у бизарни инцидент, све док један окрвављени рањеник који је оперисао килу, није залупао на њихова врата и гневно затражио помоћ. Тек тада, једна је болничарка изашла у ходник и неуверљиво, скоро увређено, рекла свима да се смире и сместа оду на спавање, као да су сви подједнако и били грешни, посебно ако ствар гледамо са хришћанске стране.

Плитко сам дисао, питајући се да ли ћу издржати до јутра, а не прокрварити бескрајно испод завоја, као принчевски хемофиличар, чија се крв истањила од уговореног инцеста.

Нисам могао да заспим од помисли да ће се ти млади људи, који су ипак били неко решење, покупити и изгубити у ноћи, без саосећања које се подразумева у њиховој бесперспективној професији, у којој је немогуће победити, већ само одлагати крај, продужавати агонију. Разумео сам их потпуно, али сам их преклињао у себи да остану у близини још мало, док ми не ојачају ноге јер, да би човек могао да хода овим улицама, мора имати јаке ноге.

Зато сам ваљда истиха и започео разговор с првим до себе, кога је богзна шта тиштало, препричавши му део фантазије коју сам управо прочитао.

Један је реконвалесцент, рекао сам оном човеку, враћајући се из престоничког лазарета у родни град, ушао у успутну кафану да би ухватио дах, овлажио осушена уста и погинуо само зато што је био частан. Потомак ратника и револуционара, био је то књишки мољац, астматичан од библиотечке прашине.

Сео је за празан сто, леђима окренут групи младића, који су се играли револвером (репликом револвера, претпоставио је), препричавајући неки предуг, ловачки филм.

У углу крчме, у турском седу, повијао се гуслар са очима у сенци клобука и тихо гудио на инструменту од јавора, умешно прилагођавајући репертоар слушаоцима. У зависности да ли су слатку ракију испијали хајдуци или турски окупатори, соко би кљувао у теме Туре које је посрталао низ планину, или је пак какав делија сабијао бледог гробара у црницу. Заборавио сам рећи да је то било у давна времена, која још нису прошла, јер се сукоб цивилизација тек сада распламсао, сударали су се крсташки стегови с барјацима на којима су се таласали полумесеци и звезде, подређени бофорима с Босфора, или просто: јачини ветра што је комешао воде у којима су се симболи огледали.

Онда, један од навијача, који се вртео око своје осе, пијан као Земља или дервиш у трансу, и за кога се тешко могло утврдити да ли се заиста толико олешио или фолира, посрнувши сумњиво, седе у човеково крило, а затим, као да је несретник крив за читаву ситуацију, поче да му маше оним пиштољем испред лица, изазивајући га на тучу. У трену када свеже оперисани човек хтеде да устане и, избегавајући сукоб, изађе из локала, конобар му се обрати презименом, уверавајући га да није потребно одговарати напаснику. Препознати, међутим, више није имао куд, сад је ваљало бранити и породичну част, па гласом у којем се могло чути узнемирено срце упита оног изазивача шта тај, у ствари, хоће од њега. Беше то један од оних бескрајних тренутака. Било је касно да човек извади своју свеже потписану отпусну листу из стационара, него се саже да подигне гудало које му је онај тајанствени гуслар бацио пред ноге, и држећи гао као сабљу, проба да њоме убоде оног хулигана, упуштајући се у одавно изгубљену борбу, ипак срећан што ће, на некој врсти бојног поља, као неки његов предак, а не као бедни књигопуцач, клонути у травуљину...

Наравно, нисам успео да дођем ни до друге реченице, а камоли да случајног саговорника фасцинирам овом причом о части и другој прилици, јер убрзо сам схватио да ме мој саговорник не слуша. Па сам завршио причу пре њеног краја, зलोљан што сам је уопште и почињао.

Чуо сам неког момка који је, тихо се смејуљећи, помињао своме врснику лепу Кишу, верујући да има неразмрсиву шифру, јер је реч била о имену порнографске глумице, а не о атмосферској појави која је обележила овај бескрајни дан.

Један је сипљиви човечуљак пратио пренос фудбалске утакмице, држећи прстима слушалицу која му је испадала из уха као излизани слушни апарат. Играо се дерби. Два велика градска клуба крљала су се у архетипској слици. Ја сам, с друге стране, навијао за онај трећи, најмањи, онај из мога кварта, чије сам играче знао из виђења. Умало да неколико пута нисам добио по лабрњи, нашавши се, у гужви, између заточника једног од два часна табора. После су и наши навијачи почели да дилују дрогу и ја сам комотно могао да се у ферки (на коју бих свакако понео пиштољ сакривен у рукаву) сукобим са сваким од њих. Да нисам био килавко што утакмице гледа на телевизији. Приметивши да прислушкујем, онај је нервозни љубитељ фудбала пребацио слушалицу у друго ухо.

Нека се радница срела с колегиницама из свог бившег предузећа, сећали су се различитих сцена из заједничког живота, када су дошли до неког шефа који није опраштао ниједној потчињеној, ова која се на време извукла, клела се да ју је тај матори јарац јурио око писаћег стола више пута, како га је гађала канцеларијским ситнежом који јој је, у трку, допао руку. Силовао ме је, ма, силовао, повисила је глас, хотећи да добије неки саосећајни знак, али су на тај њен узвик, друге две раднице заћутале, тако да је силовање остало да лебди у ваздуху, допирући до свести сваког од пацијената у чекаоници, па су сви заћутали, погледавши жену коју је, на писаћем столу, између клупка лепљиве траке, кутијице са спајалицама и пиксле из које су вириле хемијске оловке, силовао неки распојасани моћник.

Када је схватила да је претерала у заносу, жена је спустила глас, уверавајући невољне слушаоце да се ништа од реченог заправо није ни догодило, али је било сасвим близу, тачније, могло се засигурно десити, да му се она није измигоњила из жудних ручерди и сачувала част.

Хотећи да запише њене последње речи, један што се представио случајном саговорнику као радијски сниматељ, затражио је хемијску оловку, од човека који је решавао укрштеницу, речима: Дај ми, бога ти, ту пушку.

Нисте морали чекати толико дуго, рекла ми је медицинска сестра поверљиво. Рана је у реду, чули сте шта је рекао доктор. Треба само да вам променим прљави завој.

Изашао сам на улицу. Киша је јењавала, али тешко си могао заобићи разливане локве. Капи су биле ситне и оштре, морао си погнути главу, на моменте затворити очи. И ићи жмурећи, староседелачки.

Ситуацију су додатно компликовала честа градилишта крај којих се морало проћи. Градилишта беху ограничена оградама постављеним на саму ивицу коловоза, тако да су сасвим пренебрегавале плочнике.

Непосредно пре уласка у моју кућу, око сливника запушеног нанетим смећем, створила се, током дана, огромна бара, која је заузимала читаву прву траку друма.

Стао сам испред ње, увукавши главу у рамена, нисам имао простора за залет, нити снаге да је прескочим из места, стајао сам тако, коначно поражен, сломљен сопственом малаксалошћу, неко би могао помислити да цмиздрим да није све било мокро, нечитљиво.

Осврнуо сам се и видео светла која су се укрштала међусобно, светла непрегледне аутомобилске колоне коју су сачинили нестрпљиви људи што су се враћали с посла кућама. Кола која су ме мимоилазила, крећући се паралелном траком, квасила су ми ципеле и ногавице, бацајући мале млазеве кишнице која је пунила сваку пукотину испод аутомобилских точкава. Нико није имао намере да се заустави и пропусти ме, нико није ни наслућивао да сам толико измрцварен недавном операцијом и целодневним чекањем, и да ми, ако желим даље, није преостало ништа друго до да загазим до глежања у прљаву локву.

У наступу неког болесничког очајања, одлучио сам да закорачим на издигнуту, релативно суву страну пута, задржавајући надолазећа возила, па и рукама (опонашајући птичицу) дајући знак да успоре и пропусте ме као људи.

Уосталом, било је то само неколико корака, ја бих заобишао бару и вратио се на моју маргину. Знао сам да поступама својеглаво, попут каквог ситничавог старкеље, али већ сам једва осећао смрзнута стопала, када бих закорачио у прљаву воду, упропастио бих се сасвим, ионако сам био на ивици, на корак од леденог, влажног пакла, који би, ту и тамо, хладно заискрио из асфалта.

Као да сам осетио претећи дах за вратом, увукох рефлексно главу у рамена, пошто сам иза својих леђа чуо дугачки звук аутобуске сирене. Звук тежак као земља, узнемирио би и покојника.

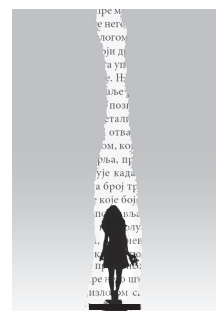
Обишавши бару, успео сам се на бетонирано острвце аутобуске станице. И на земљаном делу била се створила необухватна локва.

И пре него што сам се окренуо, чуо сам срдити глас изнервираног возача који је дозивао извесног мајмуна. Он онда отвори задња врата, на која покуљаше посивели путници, јер је било немогуће изаћи на прва два излаза, осим да човек не загази у воду до чланака. Отворише се, међутим, и та врата, и возач аутобуса поче да виче на мене, у хипу схватих да сам ја, ипак, тај мајмун, да је возач неправедан као читав овај знани свет, да би морао имати бар трун разумевања, да нисам пас што се истресао на тротоар испред његових ногу. И уместо да осетим срећу што су ми ноге остале готово сасвим суве, надомак улаза мале пушкарнице иза које сам живео, мене обузе толики бес да нисам могао удахнути. Било је у возачевим псовкама нешто неслућено неразумно, неправедно, нељудски, једва га упитах да ли је требало да прелетим преко баре, да стојим ту, на киши, у води, док не прође аутомобилска колона изазвана саобраћајним шпицом, осетих да је нестварна, наводно, безразложна жуч покуљала из ожиљка на стомаку, из незацељене ране, да се ова прича не да зауставити.

Почео сам да се обазирем око себе, не бих ли нашао суву стазу до отворених, осветљених врата, ушао у аутобус у којем је било сасвим довољно људи који би ме препознали, и ударим битангу у лице.

Поколебан, изгледа, мојим дивљачним погледом, возач се аутобуса стишавао, тражећи наслепо дугме којим се затварају врата, уверавајући ме помирљиво да бих тако идући, средином пута, могао и да погинем, да ме је он, практично, спасао. Али, било је касно. Крајичком ока, периферним видом расејаног нишанције, угледао сам човека с преломљеном ловачком пушком како се зауставља пред вратима оружарнице, прљаву заставицу једног од два супротстављена фудбалска клуба која је висила обешена о ретровизор испред распетог шофера, одраз мог немогућег лика на површини мрачне локве.

И пошто није било никаквог другог пута до гада којег је требало научити памети, ја закорачих у бару, осетивши како ми се ципеле пуне кишницом, иако сам се све то време трудио да се сачувам од ње, очекујући, ваљда, да ћу ипак знати да ходам по води.

Данијела Божичковић Радуловић

ЉУБОМОРА

Пробадају ме стреле
Умочене
У љубоморе гној.
Слике
Су пуне
Лепљиве крви
И магловите сумње
Увојака плавих
Буре и олује;
Речи
Оштрих као стотину ножева
Управо избрушених
код
Уличног оштрача
Наслоњене на дрхтави врат
Попут обале
Док љубомора у таласима пени;
Губим дах
Мој сан о срећи пуца
Заробљена
У разбијеним остацима срца.
Све док
Не препознам твој лик
у зеницама
И не обасја ме дукат
Жут
Из тамног ока;
Све док
Не изгориш ми усну,
Погледом,
Све док не
Излечиш сан,
Отвориш дан;

Све док
ме не завежеш у чвор
прапочетка настанка света-
Ја ништа не умам
Нити знам
Тек тада
Схватим
Снагу живота
Насликану у порама.
И не треба ништа да кажеш
Без речи се распрши љубомора.
Тад све
Баш све ти верујем
Онако женски
Безусловно
Без питања и поговора.

РИЗИЧНО

Дисати је ризик
Можеш да останеш без даха
Ходати је ризик
Ако стрепиш од саплитања
И плашиш се пада...

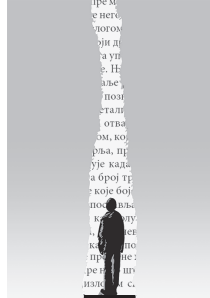
Волети је ризик
Ако те неће жељена страна...
Опрезно,
Не смеј се,
У ризику си
Да те прогласе
Неозбиљним
Лудим...

Веровати је ризик
Иза сваког угла вреба превара...
Ризично је
Борити се
Можеш бити поражена страна...

Живети
Је ризик

У сваком тренутку
Можеш да умреш.

Зато
Диши
Ходај
Воли
Веруј
Смеј се
Бори.
Ризикуј, ризикуј, ризикуј...Ризикуј
Сопствени страх од живота.

Вујица Бојовић (Винко Шелога)

ОДБЕГЛИ ДЕЧАЦИ

Досуђени завичај по свету вучемо
док нас прати укус оскоруша
лепи је свет преко реке
иза брда
клица се расипа
скорева душа
јер живота у завичају нема.

Бије град, мори суша, односи сила
расту калем, дозревају жита и девојке
а живота нема у завичају.

Окренусмо леђа убогостима присним
да по канцеларијама и солитерима болујемо
јер живота у завичају нема.

Одбегли дечаци враћају се стари и нежни
завичај су чарапе у којима умиремо.

СА ЗАДУШНИЦА

Са задушница свратим у бифе *Европа*
уз бензинску пумпу
на тротоару за дрвеним столом
пијем лошу кафу
за 10 динара.
Мирише бензин
тутње сандуци на 18 точкава
са великим немачким словима.
Дречава униформа сурлу
завлачи аутомобилу у задњицу

новац у торбицу.
Не сметају ми врели асфалт
нервозне кочнице
ужурбани возачи
по друмовима венама.

У Голешима све се обурвало
у зеленило
никад није стигао асфалт
ни смрад угља и бензина
само пластично смеће.
Као да у клупи пишсм школски
задатак *о путев*

(из збирке *Узводно*, 2011)

ОНА

Пред свако гашење светла
обазрем се да ли је ту.

Ујутру осетим да је спавала са мном.

После сваког буђења
ближи сам за један дан
ако не лажем
спокојно чекам дан кад нећу
устајати рано.

СМОГ. КАШАЉ

Како да кажем: тешко је издржати
кад проповедају светле циљеве
без човека са човеком?

Горушичино зрно радости надре
пред неким лицем, корацима
сунчаним даном или мелодијом
претвори се у хлеб сушни.

Путујем актима и сновима
неразбуђен

све ме превазилази
нисам са свима ближњи
тешко је и с пучким боговима.
Химере штрче из радног времена
чуче око пута, прерушавају у дом.

Под бременим, жуљевима, казном
точкови се упрегнути држе и јуре
да се не погубе из возног реда.

Распада се обећани тренутак
опет ће труљење с прољећем.
Сумњива је самоћа, грех,
скепса је истрошена кочница.

Смог времена увлачим
кашљем.

УБЕЂУЈУ

Убеђују
идеал ти је тај и тај
и немој имати
кад дођем тамо није баш тај ни ту
доле горе опет није
чуде се како не знам
треба боље да слушам.

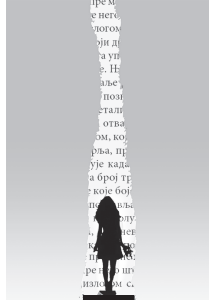
Ни с оне стране нећу знати
згрчим се тражим по себи
увек ми остају сузе.

Океан и Земља су уморни
од хиљадугодишњих данских држава
дивна будућност за коју смо гинули
дозрева за буњиште.

Проповедници утерују оптимизам
по учинку
дарују права
боље знају шта нам треба
само то не користимо по прописима.

Јеретици су у праву кад не преживе своју јерес
једног ћу дана бити сидро незадовољству
Величина човекова је у цревима и апетиту
само га гробље уљуди
на гробљу квантитет прелази у квалитет.

(Збирка *Смог. Кашаљ*, 2009)

Наташа Бундало Микић

УТОЧИШТЕ Милошу Црњанском

Мој прадеда Милош
Симптоматичног ли имена
Био је у заробљеништву
као аустроугарски официр
није желео да пуца на своје
па су га утамничили
Из Енглеске је донео манире
Тамо је научио
Како се пије чај с млеком
Како треба да буде уредан
И како се плеше на киши

Рођени сте за туђину, кажем
Али ти си Милоше, песник, говорили су
Или је то само зов кише из Лондона
Твоји путеви су кретања
А у земљи спојени принципи света
Од чијег је стапања постало све
Женско и мушко
Јин и јанг
Твој живот као трешњино дрво

Мој Милош и Ти, Милош
И Јапан и тај кишни сиви Лондон

Све је туђе и наше
Све је у вези

И Твој Срем и Стражилово
И равница и земља
Ова иста испуцала, паорска

Којом ходам враћајући се
Нашем уточишту
Као Вида
Док је волела једног
Рашчупаног и пркосног дечака
Попут Тебе, Милоше
Који си себи једини
Предак и потомак.

СВЕТЛОСТ

Споро ходаш људским умом
Као оним мрачним тунелом
Којим си пролазио враћајући се са мора
А море је било хладно као сечиво
којим сам тог лета
секла лубеницу
На пола, наравно
Као ти моје срце.
Рекао си да је последња песма
Коју сам написала најближе уметности
Од свега што сам до сада радила.
Не верујем ти
Не верујем ни себи
Док говорим како могу да живим без тебе
Јер ти си човек моје смрти
И ти си људско биће које желим да превазиђем
Како се превазилазе страхови
од оне страшне олује која је опустошила наш град
Јадно дрвеће
Осушили су се и последњи години блискости како одлазе и најбољи
Симболи трећег доба наше државе
Ти си човек моје смрти, понављам

Да ли ћу постати светлост напослетку
И таква постојати и даље?

ИМИТАЦИЈА ЖИВОТА (О СТАРОСТИ)

Почећеш да стариш онога дана
Када угледаш црни дуд

поред пута размазан по асфалту
Преко кога је управо један дечак прешао тротинетом
Старићеш када јутарња кафа не мирише на плантаже арабике
И када изласци сунца постану тежи од залазака
Старићеш када срце не прескаче на његов поглед
И када је свеједно да ли аутобус касни до станице на којој чекаш сатима
Ноћи се скраћују јер се лоше спава
Снови испрекидани а глава тешка.
Једном ми је рекао да песници никада не старе и никада не говоре једни другима
ви
Зато док троше драгоцену време по кафанама
Где сваку бору наквасе пићем
Док причају ласцивне приче о женама и за то добију награду
Песникиње старе и за њих

Да ли на тај начин продужавају
своју изгубљену младост или једноставно имитирају
живот?

ПОСТОЈАЊЕ

Ми смо наставили да постојимо
Изван свих оквира
Пркосно, наднаравно
У тишини гледа
Пијући вино у тами некадашње собе
А сада бега од стварности
Која гуши, не прија, ломи
Наставили да постојимо
Док свићу нове зоре
Упркос гласинама
Новим ветровима који исто фијучу
Око наших глава пуних ничега и свачега
А оно нешто
Држи нас у спојеном стању
У положају који говори да јесмо
Стамени стуб и ослонац мек
У исто време
Непрегледна висока планинска неман
И крхко и светло биће сунцокрета
Ванвременски грлимо се
Постојани у суштини.

О КНЕДЛАМА И ПОЕЗИЈИ

Роберт Фрост је писао
Да свака песма почиње кнедлом у грлу
А тако волим кнедле
Оне са шљивама
Које ми је бака правила
Када сам била мала
А мама наследила рецепт.

Данас кнедле никако да направим
Зато правим песму
Али већ дуго
Не могу да напишем праву
На шта Он каже:
- То је нормално.

Питам га даље
- Како неки песници пишу
скоро сваки дан?

- Има разних – наставља он
- Не брини, наићи ће у теби
када се најмање надаш.

Замислим се и кажем:
- Ти ми требаш за песму
Зар ниси чуо?
- Знаш.
Ево долазим.
У међувремену
Пристави кнедле.

МРАК

Брже пада мрак
Да ли чујеш звук тај
Пао је мрак
Пао је мрак
На крају лета

Наше звезде гасну
Неки вичу биће светског рата
Поново најављују болест
Сирене хитне помоћи завијају у ноћи
Тешко се будимо
Журимо септембром
Јесен само што није стигла
Гужве у саобраћају су несносне
Таксисту боли глава
Мрзи га да вози од тачке А до тачке Б
Заборавио је да укључи таксиметар
Све(т) ће доћи
на наплату кад - тад
Брзо је пао мрак.

НОВОСАДСКИ ВОЗОВИ

Новосадски возови миришу на јесен
возови црвени, брзи, неумитни
возови плави, графитом ишарани
возови зелени, слободом обојени
скривају војниковања
ћуте одликовања
новосадски возови у јесен.

Јесен без тебе
јесен без мене
јесен без нас.

Пероном чекања пролама се звук пиштаљке
на клупи заборавља књига, шешир и џепни сат
поред клупе кофер препун ситница
које значе живот
које миришу на јесен.

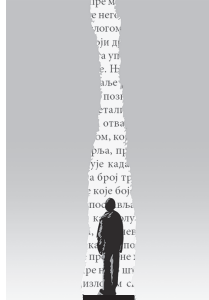
Махање, пољубац, загрљај, опроштај
последњи поглед тебе и мене
последњи поглед нас

ПИСМО

Још увек није послато писмо
моје последње жеље
снег шкрипи, душа је залеђена
са ковертом плаве боје погрешно
чекам у реду за подизање пакета.

Хиљаду полизаних маркица
равнодушности моје
лепе се на чело поштара
који улази кроз капију да се угреје
и попије само једну дуњу
док отреса пса са ногавице.

Још увек није послато писмо
моје последње жеље
Жуто сандуче је закључано
ред се не помера,
људи су застали у трену
дахћу једни другима за врат
и нервозно псују живот.

Ђорђе Влајић

БЕСПОМОЋНОСТ

Неупоредива моја тако сам беспомоћан
У овом наоружаном свету
Моје једино оружје је стих
А моја једина кривица према људима
Што их волим
Ја нисам ни стратег да бих милионе
Људи ставио на тас победе
Нисам ни картограф
Да бих се бавио прекрајањем мапе света
Ја нисам ни фотограф
Да бих свету показао слику његовог
Срца у коме има понешто отрова
И мало више дима заблуда
Нисам ни арлекин
Да бих се могао претварати са сам весео
Ја нисам ни богаташ да бих
Могоа купити нечију савест
Ја никоме нисам непријатељ
И чини ми се да од свег имања
Једино што вреди то су ми снови
Па ипак за мене оштре нож
За мене спремају атомски коктел
За мене кују црну судбину
А моје је једино оружје
Неупоредива моја рекох ти стих
На кога да га потегнем.

ЗВЕЗДООКИ ЉУБАВНИК

Драга у овом свету заљубљеном у безумље
Најлакше је изгубити снове
У овом свету раскреченом између Атома и космоса

Није тешко изгубити корак
У овом свету где сваки залагај мириши на залагај смрти
Ипак није тако једноставно умрети

Драга ја нисам упамтио кад сам се рођен
Јер се лук памћења опружи нешто пре рођења и после смрти
Али ја видим свој крај у беспућу јутра
Критичар је на ме потегао нож ћутања
Драга ја сам ипак заљубљен у овај луцкастолепи свет

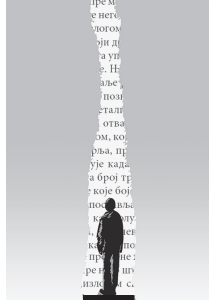
Овом свету најпотребнија је наука о Нежности
И један столетни семинар о значају пролећа
Драга могао бих ти још поклонити кључ
Од свога складишта лепоте
Али затурио сам га негде
На растојању од облака до вреле утробе планете

Овај свет је уосталом толико добар
Да га треба мењати у грозничавом ритму
Драга даруј ми једну реч што лечи сањаре
Можда ћу се отрезнити на прагу самилости
Можда ћеш и ти видети да је моје пиће
Смешано од звукова и тишине
А можда сам ја теби дошао пијан од боја и речи

ПОД ВРХОМ

Го и рањав дођох под врх
Зори да додам зоре
Ветру да крила отмам
Месецу сребра да докујем
Речима ватре и звука
Висину висином да надвисим
Да срушим бесмисао бесмисла
Песмом да песму одбраним
Љубави љубав да вратим
Човеку да човека пронађем
Светлост да светлошћу заштитим
Цвећу да цвећем говорим
Сан да на сан наставим
Го и рањен дођох под врх

(из збирке *Осуђени на нежност*, 1965)

Божидар Вујић

УЛАЗАК ПУЖА У МЕТАФИЗИКУ

Гледана споља
кућа у којој пуж живи
оставља утисак
власникове унутрашње слободе

излучивши дом из сопственог меса
уселио се
осиромашен и потпуно го
након пијанке

види непознат лик у огледалу
израсли му рогови

побећи треба на мансарду
спиралним степеништем
увијајући се непрекидно удесно
пење се и слуша

крв му се слива у једну страну
рожната врата у приземљу затварају се

гледана споља
кућа у којој пуж живи
креће се водом и копном
пузи по дну укопава се у муљ
путује пространствима метафизике

изјављујем пуж нема везе са архитектуром
он је слободни зидар

(из збирке *Састављени језици*, 1981)

РАСКОВНИК

По Вуку

Дозвао си ме, Прастари,
из земље.

Облик свој разграђујући,
обући ћу се у боју злата,
оживећу у Твојој жељи.

Битно од небитног раздвојићу,
дароваћу Ти душу ствари.

Проширићу пукотине у темељима,
пут у мисао отворићу,
у речи улазећи, загонетке решаваћу,
помоћи ћу Ти да из језика изађеш,
из машина, начин на који раде, извадиш.

Сваки заклоп расклопићемо,
овде имаћеш Оно.

Похитај, Црноглави, из часовника:
ено бабе у букагијама,
обасјана месечином, преко ливада иде.

(из збирке *Легеонов храм*, 1992)

КОРТЕШ, ВОДОНОША

Пред наилазак великих догађаја
осећао сам се као уличарка
изронила из топлог трбуха бордела.
И док су ме кулови и родољуби чекали у заседи,
указало ми се решење:
окренуо сам се теби, свемоћни.

Извадио сам из шупе
идеолошки апарат нагрижен рђом

и на ободу јужнобанатске лесне терасе
учврстио га уз међународни пут Е-94.
У смрдљивој локви која се ширила под њим
пливали су спискови грађана,
имена подвучена црвеном оловком,
опис будућих стамбених четврти,
транспаренти и плакати осликани ружама.
Још једна револуција, попут закључане шкољке,
мрстила се у муљу испод разјебане машине.

На округла уста димњака,
којима ништа није равно,
покуљао је језик свакидашњице,
а ја, конструктор,
изложен сумњама колебљивих и замкама фукаре,
закорачио сам својим малим индустријским градом.

Из осветљених излога повукао сам све аргументе,
истурио заставе и амблеме,
синодским одлукама уклонио јеретике.
Смисао пројекта удаљио се од прикупљених делова,
мој мали индустријски град,
коцкаста сабласт од нишадора,
отпутовао је у неизрециво.

Помози заблуделима, свемоћни,
озакони им вољу моју.

ДОБИО САМ ЗАДУЖЕЊЕ

Изашавши на глас због својих вештина
падох у светину
понесох се међу ништацима и ласкавцима
лишен милости добио сам задужење

да им певам о одвојеном постојању
да не одуговлачим с опредељењем
јер у преображају свих ствари време се обрнуло
уместо свакодневних речи

лажа и вражба високо изнад
смањених и сасушених глава

остављених испод слемена
несприступачних разлозима

коначно бивајући им на смех мапа параноје
иза моје чеоне кости шапа-рука мишја њушкица

стаклене очице нежна сочива
макова зрнца увучена у крзно

у мирису страха у нечујном разарању историје
изгледају као да говоре
иза неба показују
ка старим бунарима на северозападу
светлост је црна чујем

у утроби глинене посуде
мукло удара Орфејево срце

Делиблатска пешчара, Три Бунара

ЧЕКИЋ

У старом орману за алат
између длета и мистрије
спава у мраку и прашини
обавијен паучином

расте му полако гвоздена глава
излази из свог облика
неприметно улази у употребу
објављује се у старудији

искривљени ексери завртњи уништених жлебова
прекинути ланци поломљени клинови

уједа
љути мирис гвожђа

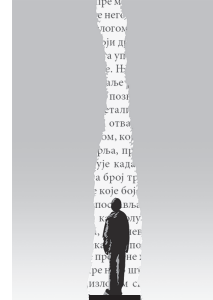
изнад улаза у шупу
олук изједен рђом

круни се трулеж
под ножицама птица

цвиле неподмазане шарке
деца се играју на одстојању
почињу да се гомилају облаци
на затегнутој жици вијори рубље попут застава
све је мање светла

гвоздена глава на дугачкој дрвеној нози
као жирафа изнад зелених кровова

(из збирке *Бекство из језика*, Београд, 2001)

Дејан Вукићевић

CIRCULUS VITAE

Умрла је.

Децембарског јутра, као пре четрдесет и две године. Четрдесет једну, једанаест месеци, дванаест дана.

Умрла је Гроздана.

Мраз стеже као кад сам први пут закорачила кроз мрачни пролаз и покуцала на дебела, храстова врата што су шкрипала као њена плућа. Данас цвиле, или се то из црвоточног рагастова чују стари црви.

И тада је све било старо, само је сад старије за четрдесет две године. Подне даске које се угибају као клавирске дирке, колонијални нахерени лустер, бели ћутљиви зидови, масивни сто што су га негде правили затвореници а Гроздана купила на распродаји...

Јутрос је умрла. Знам, јер јој је тело било још топло кад сам ушла и, као сваког другог јутра, ако би спавала, ставила јој мало огледало испред уста. Често би ми се учинило да није замагљено, али, кад бих примакла још ближе, сваки пут бих се преварила. Не могу да кажем, било је у сваком покушају наде... није то чак ни нада, не знам како бих назвала, уверење, или шта већ...

Гроздана, Гроздана, цео си ми живот узела. Помишљала сам чак и да ја твој заузврат узем, одлазила у библиотеку, читала књиге из фармације. О отровима. Тако сам, чекајући наруџбину, листала часописе, уз њих почела и књиге да читам. Временом, све више је било наруџбина из белетристике а све мање из фармације. Толико сам се саживела са Раскољњиковом да сам прочитала све од Достојевског. А богами није мало написао.

Од отрова сам дигла руке. Нек живот узима онај што га даје. Али, што је много - много је. Четрдесет и две године то траје. Толико сам прижељкивала њену смрт, а сад... Сад ми је свеједно.

Кад сам први пут крочила овамо, Гроздана је била стара - као ја сада. И болесна. Тешко ми је... тешко ми је да се сећам тог мразног јутра, с новинама отвореним на огласима и надом да ћу направити добар посао, судбину узети у своје руке. Помучити се око болесне старе бабе на издисају, осамосталити се за неку годину, удати, изродити дечицу која неће бити подстанари...

Цели један живот, Гроздана. Уз твоје узглавље. Прала, пеглала, чистила, кувала, хранила, на кашичицу, уздизала, поспремала, проветравала, купала,

нокте подрезивала, фекалије по купатилу склањала... И све с надом да то неко одгоре гледа и да ће сванути и тај дан кад ћу ја рачун да наплатим. Дан кад се патња завршава и живот отпочиње. Дан мог другог рођења, светао, као први дан у години...

Е, Гроздана, колико си само укупних одела износила, а сад, ето, немам у чему да те сахраним. Отићи ћеш у мојим прњама на онај свет... А тамо те нико неће препознати. Већ одавно су те сви заборавили. Сви ови са испуцалих фотографија које никад нисам срела.

Ко си ти, уопште, Гроздана? И зашто ми никад ни о чему ниси говорила? Зашто си ћутала онако загонетно? Као Сфинга. Као да си знала... Шта ме чека.

Ех, Гроздана.

И мртва ме на муке стављаш. Никад ниси помињала ни попа ни блех музику, и шта сам ја ту могла? Зато смо саме ти и ја овде. А и ко би ти дошао. Твоји исписници већ одавно су мртви. Три века си закачила! Није то мало. А таман су трећи зуби почели да ничу. Јуче, на огласном, умало да ти дам читуљу, кад се сетих - па зашто да је дајем кад ћу је једино ја и прочитати. А не знам и ово цвеће, шта ће... све ће то Циганчићи да разнесу... и нека носе, живи су...

Но, ипак нисам бадава тамо одлазила...

Мраз стеже све јаче... а дрва још нису исцепана... једино што је лепо од мрза су кристали на прозору... Та девојка с новинама под мишком... мора да је она...

МЕХУР

Живео је у малом стану масивне зграде на корак од надвожњака којим су тутњали возови тресући покућство. Стан је у ствари био сутеренска собица напола под земљом, с клозетом у којем је чучавац заузимао половину пода тако да је, док се купао, испод туша, стајао на истим стопама на којима је и чучао.

На углу његове и улице што је водила до градског гробља налазила се посластичара у којој је трошио преподнева читајући дневне новине. На другом крају његове улице, опет на углу, у кафани би лагано испијао поподневно пиво и у сам сумрак кретао у редовну шетњу.

Обична шетња градским улицама као што је и ова у којој му прилазе униформисани људи и траже да им покаже лична документа. Тек тада примећује гужву успоредиој улици, неколико кола с ротационим светлима. Док завлачи руке по џеповима, пита:

- Нешто се десило, некога тражите?

- Само ви покажите документа и све ће бити у реду.

Али документа нема, чак ни здравствене књижице коју је редовно носио са собом.

- Не знам како то да објасним, документа немам.

Мора да су остала у стану.

- Где станујете?

- Ту, недалеко одавде...
- Ви знате да морате увек носити са собом личне исправе, господине?
- Да, наравно, заиста је необјашњиво, али, дешава се, ето...
- У реду, идемо до вашег стана.

На улазним вратима је стао опет преврћући по џеповима, али ни кључева није било.

-Та ово се готово граничи с немогућим, малопре су били ту.

Полицајци су се погледали, али у том тренутку врата отвори комшија с трећег спрата водећи на повоцу хаскија. Како је прва препрека била освојена, могли су да сиђу до сутерена, али не и да уђу у стан јер кључева и даље није било. На вратима није било његовог имена и он тад први пут помисли да се неко с њим поиграва. Из стана је допирао упорни и једнолични звук телефона. Дани прођу, каткад недеље, па и месеци да нико не назове, а, ето, баш сад.

И даље гурајући руке у џепове сметено је уњао:

- Хм, непријатно, хм, баш непријатно, господо, ја овде живим годинама, шта годинама, деценијама, хм... а ето...

- Идемо до улаза да погледамо списак станара - рече један од позорника.

Кренуше сви заједно, али ни списка није било.

- Ето, кад хоће да се намести, па то ти је...

У тај мах бучно се огласи токи-воки.

- Да... да... разумем... за минут смо на лицу места... - заденуо је справу за појас.

- Господине, сутра се јавите у станицу милиције са документима. Је л' то јасно?

Отворише врата и изађоше упутивши подозриве погледе. Шта сад да ради без кључа, без докумената, ноћ се одавно спустила. Врати се до стана, опет се зачу телефон, махинално стави руку на кваку и повуче је доле - врата се отворише.

- Какав необичан дан! - помисли - па сасвим сам заборавио да већ годинама не закључавам врата. Збуњеност, ништа друго.

Потрчао је назад да позове позорнике и објасни им смешан положај у којем се нашао, да каже како годинама не закључава врата јер нема ништа што би случајне провалнике могло да занима. Попео се поново степеницама и истрчао на улицу, али њих није било.

Док се масивна врата лагано затварају, схвата да нема кључ и гура ногу кроз пролаз који се смањује. Враћа се у стан и тражи исправе по фиокама, ормару, столу, одећи. У том послу остаје до половине ноћи, с времена на време се одмарајући на ивици кревета, а онда, после једног одмора, обучен заспи.

Чим се пробудио, наставио је с претрагом. Дан је одмицао, он постајао све нервознији, знао је да га чека непријатан одлазак у полицију. Од кључева улазних врата и папира никаквог трага. Изашао је, свратио до посластичаре, па кафане, тамо ништа нису знали о његовим стварима. Сломљен, запутио се у станицу милиције. Објаснио је шта му се десило, а они су објаснили шта ће да му се дешава: одјављивање старих докумената, вађење извода из матичне књиге рођених, подношење захтева за нова документа, фотографије, таксе...

На поласку, службеник му добаци:

- Знате шта, чудно је што не могу нигде да вас нађем у евиденцији. Али, дешава се. Мора да је нека грешка. Спремите што сам вам рекао и дођите што пре.

После тешке ноћи и кошмара у којима бежи или јури за нечим, никако није сигуран о чему се ради, али зна да сваки пут, било то на песковитој плажи, снегу или свежем бетону, кад се осврне, види да нема никога, чак ни његових трагова, после такве ноћи запутио се на железничку станицу. У трамвају ишараном рекламом *just do it* седео је и кроз прљаво стакло разгледао град. Запрепашћено је отворених уста посматрао док је трамвај пролазио поред завода у којем је оставио радни век, у ствари, где се некад налазио завод а сада се вијориле заставе на јарболима испред нове застакљене фирме.

Узео је карту за воз и сео на клупу покушавајући да се сети када је последњи пут одлазио у завичај, но није могао. Сви његови су одавно помрли и једино је оданде редовно добијао позиве за прославу годишњица матуре на које се није базирао.

У родно место стигао је иза поднева и запутио се право у месну канцеларију. На вратима је писало *пауза за ручак*, па је прешао преко пута и у кафанској башти наручио пиво. Ништа се у тој варошици није променило, а опет, све је изгледало другачије.

Кад је угледао старог господина како откључава, упитао је келнера је ли то службеник месне канцеларије.

- Стари Дорсман? Да, да, то вам је једна од знаменитости овог места. Не можете се родити, венчати, умрети док вам он не изда потврду о томе. Одавно је зрео за пензију, али ни њему ни општинарима не нада на памет да то ураде.

Платио је и запутио се онамо тромим уморним кораком. Две старине су се на тренутак осмотриле док онај што седи није проговорио:

- Шта могу да учиним за вас?

- Видите, пре два дана дошао сам у једну врло неугодну ситуацију... — и док је он говорио, стари Дорсман је устао, отворио плакар и извукао три прашњавае дебеле књиге, спустио их нежно на сто да се прашина не би разбежала. Потом се зачуо звук телефона, али није постојала никаква намера да се слушалица подигне. Гост је објашњавао неугодну ситуацију, с времена на време гледајући у правцу телефона.

- Хоћете ли, забога, подићи ту слушалицу једном? - наједном је прекинуо излагање.

- Не узбуђујте се. То је само моја супруга, проверава да ли сам стигао с подневне паузе.

- А зашто се не јавите?

- Покушавам да је одвикнем од те лоше навике.

- Колико дуго то већ радите?

- Па, ето, безмало пола века. Пустите то, реците ми - рођени сте... Аха, претпоставио сам да смо исписници, али за сваки случај узео сам годину испред и годину иза. Видите, погађам годину рођења с тачношћу плус минус један. Рекосте, зовете се...

Гост је одговарао нервозно бришући чело марамицом и непрестано осматрајући телефон док је бележник листао књигу.

- Дорсман, зар се не презивате Дорсман?

- Да - погледао је саговорника преко оквира наочара.

- Не сећате се, ишли смо у исту школу, исти разред...?

- Не, заиста... не...

- Звали су ме Коњух јер сам једном, сећате се, док сам одговарао из биологије, рекао вилин коњух. Да, побркао сам с песмом коју смо имали да научимо. Коњух, та како се не сећате, цео разред се смејао - жустро је пришао до стола, подигао слушалицу и громко рекао хало!, затим је спустио, обрисао зној. - Никога нема с друге стране!

Кроз отворен прозор наједном је хрупио ледени северац.

- Чудно, одиста крајње необично. У књизи рођених вас нема, три пута сам добро прегледао, чак и датуме испред и иза. Јесте ли сигурни кад је у питању година? Дешава се, знате, да се рођење касније пријави?

- Немојте, молим вас, да не видим да сте озбиљан човек, помислио бих да је ово нека спрдња. Та и раније сам вадио изводе овде, додуше, слали сте ми поштом. Овога пута одлучио сам да кренем на пут иако је врућина јер одавно нисам долазио, покушао сам да се сетим, али нисам успео, кад сам заправо последњи пут овде био.

- Не чуди мене то што вас нема у књизи, већ што се ви мене сећате а ја вас не. Мене овде и држе толико дуго управо због метузалемског памћења и сада, видите, ово са вама обара све то...

- Ви имате сестру, је ли тако?

- Имао сам, умрла је пре једанаест година...

- Каква штета. Е, видите, у њу сам био лудо заљубљен. Она то, наравно, никада није сазнала, али тако је. Носила је наочаре, имала је косе очи и раздељак на средини.

- Да, тако је...

- Могу ли и ја да погледам ту књигу?

- Свакако, свакако, изволите...

После књиге с његовим годиштем прегледао је и друге две. За то време бележник је попуњавао књигу умрлих. Кад је завршио, склопио је књигу, затворио перо, одложио га и рекао:

- Не знам шта да вам кажем. Надам се да ми нећете замерити ако вам поставим и једно наизглед неугодно, али крајње логично питање:

- Реците, шта би после свега могло да ме изненади?

- Јесте ли сигурни да сте овде вадили извод из књиге рођених? Да није, ипак, у питању неко друго место? Дешава се, знате, човек се роди у једном а буде заведен у другом месту...

- Та, немојте, молим вас, па ваљда знам... - одмахнуо је руком.

Бележник је цокнуо уснама држећи шаке на ивици стола.

- Имао бих још један предлог, ако немате ништа против. Код куће имам

фотографију с матуре, пођимо тамо да се уверимо има ли вас на том документу. Је ли то у реду?

- То је сликано, ако се не варам, испред Гимназије, на степеништу?

- Тако је. Но, идемо?

- У реду, али није ли непристојно... тек тако...

- Та, управо сам вас позвао, тако ћу и ја, уосталом, задовољити знатижељу.

Пут до бележникове куће прошао је у ћутњи. Једном или двапут Дорсман је промрмљао:

- А, живот је чудо, знате - и - А, шта ћете, тако му је то.

Гост је седао у плетену столицу сеновитог баштенског врта док је домаћин говорио:

- Комодајте се, сад ћу ја.

Тешко је дисао, врелина је у таласима пробијала хлад, пред њега хрупци девојчица у цветној хаљиници с рукама на леђима. Домаћин изнесе кутију с фотографијама, спусти је пред госта и рече да сам погледа док он не донесе освежење.

Претурао је по кутији док није нашао фотографију са давне матуре. Препознавао је један по један лик, чак и домаћина, старог Дорсмана. Све до поледњег. Само себе не.

Девојчица је иза леђа извадила у једној руци бочицу, у другој дршку с обручем коју је умочила у сапуницу. Примакла се сасвим незнанцу и стала да дува у опну која се претварала у све већи и већи мехур. Тик испред њега, био је сјајан, украшен дугиним бојама које су се преливале, облици су се претапали из једног у други. Нарастао је а на његовој површини могао се видети одраз старца.

Стари Дорсман изашао је из куће с хладним чајем на пладњу и рекао унуци:

- А гост, где је гост нестало, мила?

СУСПРЕТ

И раније, на почетку булеvara, приметио сам да се нешто дешава с друге стране, али сасвим периферно, и недовољно да поремети след мојих мисли. А онда ме руком заустави пролазник, један од оних што воле да гурају нос, и упита да ли се мени обраћа човек преко пута.

И угледах га како поскакује машући рукама. Намах помислих да ми је то лице познато, затим да је, морабити, какав лудак на викенду, а онда и једно и друго - и одвише је лудака, зашто ми овај не би био познат.

И тек кад је почео да прави кунг-фу покрете са замишљеним нун-чакама, сетих се дршке од метле коју смо украли од његове бабе, и краћења ланца комшијском псу, и прављења нун-чака, и вежбања, и модрих руку. Обрадовано сам отпоздравио и кренуо у намери да пређем улицу, међутим, висока жичана ограда делила је коловозне траке. Показао је руком ниже, низ булевар, пошао сам.

И обојица стигосмо до дела где престаје жичана ограда а наставља је ред жардињера које и нису тако велика препрека, посебно ако желиш да видиш друга из детињства... и сноп светлости се благо спусти по овој мисли, запитах се: желим ли баш толико тај сусрет?

И није сасвим тачно кад се каже живот нас је раставио - ишли смо у исту школу, живимо у истом граду, па ето, ни чули, ни видели се нисмо тако дуго. А памтим, рецимо, девојчицу из купеа воза који нас је кроз детињство носио у Макарску, девојчицу локнасте косе, с којом ни реч нисам разменио, коју више никада нисам видео. Носим је од тада са собом, ево, чак и у овој саобраћајној гужви док покушавам да пређем улицу, а возила се испречују, као под каквом командом - сад иду једном, сад другом или трећом траком. Пријатељ покушава нешто да ми каже, али ја чујем - сирене, шкрипу гума, хор ауспуха, бректање машина - све сем његовог гласа.

И видео сам да опет нешто покушава да ми покаже, и не бих схватио шта да ме девојчица са сладоледом у једној руци и пешем мог сакоа у другој, ко зна од када ту, није обавестила да мој пријатељ у руци држи мобилни и ставља ми до знања да и ја свој извадим те да се тако... Одмахнух му руком, ко прави скаут са заставицама, камо среће да смо знали тај језик, да немам мобилни, и у тај пар се сетих да му дојавим своју електронску адресу.

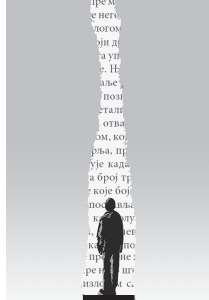
И запех на самом почетку кад угледах како се девојчица са сладоледом лудо забавља јер невештим покретима глумим мајмуна @ са своје адресе. Одустадох, не због девојчице, но зато што ме и пријатељ мало чудно посматра, још увек држећи телефон у руци.

И како је време одмицало, радост због сусрета с њим је сплашњавала обрнуто сразмерно гужви у саобраћају. На раме ми руку спусти доземак са белом прегачом и рече да код њега, у радњи, имам телефонску везу са човеком преко пута. Кренух и помислих како је то што је урадио - одабрао најближи натпис иза мојих леђа, окренуо 988 и позвао - сналажљивост која је код њега била тако изражена, да ми је сметала. Уђох у посластичару, запахнуше ме мириси, подигох слушалицу, авај, веза беше прекинута.

И изађох на булевар, показах руком да остане ту где је, те да ћу ја доћи до њега, спустих се три бандере ниже, прођох кроз подземни пролаз, стигох на другу страну, али - мога пријатеља тамо не беше. Гледао сам. чекао, омишљао се. Сад ми је већ припала мука од сусрета, знатижеља оне врсте кад одете на годишњицу матуре истопила се као сладолед... Погледах преко пута – девојчица је лизала нови сладолед, гледала у мом правцу и показивала руком на пријатеља који је стајао, опет, с друге стране булевара, очигледно урадивши исту ствар као и ја, само кроз други пролаз.

И окренух се и утопих у масу.

(из збирке *Омама*, 2007)

Зарија Д. Вукићевић

NOCTURNO

- Но, хвала Богу, готово је! - узвикнуо је одговорни уредник Љубиша Манојловић, кад су и последњи рукописи *Јежевог!* календара за 1956. годину били послати у штампарију.

Мртав уморан, исцрпљен од хумора, устао је одговорни уредник од свог стола, и докотрљао се, у то глухо доба ноћи, до дубоке фотеље, и срушио се у њу.

- Хумор! Хумор! Хумор! - мрмљао је сам за себе, осећајући како му се саме очи склапају од умора. - Доћи ће ми главе! А још више ови пусти хумористи!!

Није више осећао ни жагор редакције, нити је чуо кад је Жикица, секретар, усплахирено упао, да му пријави Бернарда Шоа.

- Кога, бре?! Бернарда Шоа?! Па јеси ли ти луд?!

На вратима је већ стајао дугоноги Ирац, свеж, подмлађен, милостива лика...

*

- Здраво, друже Љубиша!

- Здраво, друже Бернарде! Откуд ти овде?! Колико ја пратим хумористички развој цивилизације, ти си, брате, мртав, и то мртав већ неколико година!

- Е, баш ви, јежевци, немате хумора!! Како може један Бернард Шо да буде мртав?!

- То је истина. Али, одакле, побогу, долазиш ти, друже Бернарде, и којим добром?!

- Право из раја. И то небеском ракетом. Као делегат Рајске академије хумориста или РАХ- а, у којој заседају најчувенији хумористи света: Сервантес, Рабле, Молијер, Марк Твен, О'Хенри, Хером, и многи други. Са Винавером на крају.

- Нашим Винавером?!

- Па да. Вашим. Он је све ово и замесио! Дође ти он пре неки дан из Југославије, па право у РАХ. Дочекасмо га одушевљено, и дадосмо му реч. Говорио је петнаест дана. (То за рајске прилике није ништа!) И замисли, тврдио је да у Југославији нема богзна каквог хумора, управо да га има у великом богатству, али скривеног, закопаног, необјављеног.

Ето, на пример, за Бранка Ћопића тврде да има толико много хумора сакривеног у једној најлон чарапи у својој сламарици, да кад би све то изнео на светлост штампе, многи би руководиоци, и виши и нижи, прецркли од свога сопственог беса и убитачног смеха света...

А за хумор Васе Поповића вели да га Васа по неколико пута дневно купа у алкохолу, а чим се те његове хумореске отрезне, да се Васа уплаши шта је написао, па све то носи у сремске равнице, и закопава три метра испод земље. Једнога дана, тврди Винавер, израшће од тог закопаног блага читави Хималаји насред равнога Срема. И свет ће морати дуго да заобилази ту огромну планинетину, да би се насмејао ономе што сад Св. Отац Василије пише са толико хумористичког трзања...

За Жака Конфина, на кога је страшно љут што је оставио Израел без хумориста, тврди са сузом на лицу, да је све најбоље ствари које је написао, сакрио у својој ординацији. У стетоскопу, у празним кутијама од ампула и помада, у потрошеним тубама од калодонта. И да су све те ствари постале толико астматичне, да ако им се брзо не притекне у помоћ, да ће се угушити од свога сопственог хумора. „Јадан Жаки! - каже Винавер, „увија се, што веле наши сељаци, као иницијатива, а грдно благо лежи закопано у његовој астматичној ординацији.“

За Гојка Бановића и Константина Степановића вели да то нису хумористичке, већ ловачке и хајдучко-криминалне приче за децу, без наравоученија, без идеологија, из крајева забити и заосталих, па према томе и безопасних. А оно што је код њих стварно сјајно, и хумористично, да носе скривено под срцем, необјављено, и да љубоморно чувају од сваке штампарске непогоде. „Не ваља увек и у свему - бити први, тврди Винавер да су му поверљиво рекли.

О Милету Станковићу говорио је пет дана. За њега тврди да је то велики хумористични мозак у Југославији. Један од првих хумористичних бораца у терању зеца на чистину. Сви смо ми одмах осетили да Винавер помало навија за Милета Станковића, али је он тако хумористично објашњавао њихову дружбу на Земљи, да смо се ми ваљали од смеха. И завршио је: „Жао ми је, другови академици, што не стигох да понесем први број његове Ветрењаче, и да вам покажем у овој високој установи прву искру правога хумора. Али првим рајским куриром...“

За тебе, друже Љубиша, без обзира на то што си одговорни уредник Жежа, па онда за Миодрага Ђурђевића, Зарију Д. Вукићевића и Мићу Димитријевића, тврди Винавер да сте најбољи хумористични стилисти, да брижљиво и озбиљно негујете хумор, али, брате, да водите некакву хумористичну политику која довољно не открива нашу хумористичну стварност. Кука на тебе Винавер, Љубиша, што грдно хумористично благо бацаш свакога дана на ђубре по дужности одговорног уредника. Да то ниси, био би одличан хумористични писац. А за Мићу вели да кад би изнео све што има на светлост штампе, никад више не би триумфално прошао ни кроз једну капију слободе! А и овако ће, јадник, експлодирати од своје сопствене нуклеарне хумористичне енергије у мирнодопске сврхе. Нема му лека! Додуше, ми смо му већ одредили место генералног секретара у РАХ- у.

А тако ти је, друже Љубиша, и са свима осталима. И млађим и старијим. И ето, Винавер је такву узбуну направио у рају, да је Академија држала озбиљну седницу после тога, проучила цео материјал, и донела резолуцију да се предузму

извесни кораци, како би Југославија изишла из хумористичне заосталости, и уврстила се у ред хумористично напредних држава. Ту резолуцију предали су мени да вам је донесем као референт за Југославију у РАХ- у, и замолили да ти кажем, да ако ти ништа не предузмеш по њој, да је однесем Милету Станковићу...

- Па добро. Шта конкретно предлагете ви одозго? - упита друг Љубиша.

- Ево шта стоји у резолуцији: „Рајска академија хумора, упозната са хумористичном заосталашћу у Југославији, умољава све југословенске хумористичне другове, свих идеологија, свих вера, свих народности, да у духу мирне коегзистенције, обрате пажњу на илегалан рад југословенских хумориста, и на скривено и закопано хумористично благо које лежи неексплоатисано у Југославији. Као и на све оне шале, анегдоте, приче, изреке, пословице, гаталице и вицеве, који иду од уста до уста, од ува до ува, као народна песма, а чије богатство још није сакупљено, нити је угледало светлост штампе. А само као такво претстављаће достојно хумористично наслеђе потомству.“

„Другови по хумору,“ (стоји у резолуцији), „угледајте се на нас горе. Као што ми терамо шалу са нашим боговима, и старим и новим, са нашим свецима и апостолима, са нашим анђелима и ђаволима, са нашим руководиоцима и директорима, и разновразним сатанама у виду лифераната, прекупаца и накупаца, па и са књижевним величинама из целог света, зашто ви то не бисте могли, на свој специфичан начин, и у вашој лепој земљи, са тако бистрим народом?! Зашто?! Зашто?!, У ком грму лежи зец?!

Рајска академија хумора, која је вечна и лишена свих земаљских страсти, препоручује вам мобилизацију свих снага ради открића тог баснословног хумористичног богатства у Југославији. И да пружите свима људима добре воље, које је природа обдарила хумористичним даром, све могућности за изградњу једне боље хумористичке Југославије. Да више не постоји ниједан човек на свету, који се може смејати другоме, свима и свему, а да се њему нико не може насмејати, нити ико с њим нашалити. Хумор је народни лек. Најбоље превентивно и васпитно средство. Човек лакше загази у крв но у најневинију ситуацију да буде смешан. Хумор је моћно пропагандно средство противу свих друштвених бољки. Један добар виц, или духовита карикатура, више користи друштву неголи низ научних предавања. Памтимо и данас телеграм *Ошишаног Јежа* из унутрашњости пре рата, за време Стојадиновићевог режима: „Народ је обро бостан...“

И зато се чудимо да ви тако, доле у Југославији, изграђујући социјализам, нисте мудро и паметно извршили национализацију целокупног богатства хумора са хумористичким самоуправљањем, него сте оставили да то и даље буде приватна својина појединаца, коју илегално шверцују, скривају, и са њом шпекулишу на штету државе. Пресеците то у корену, и отворите све државне благајне да се у њих слију сва та богатства хумора, и да она постану и народно благо и народно здравље.

Упућујући вам овај апел, академици рајскога хумора моле вас да верујете да је, заиста, живот тамо доле на Земљи исувише кратак, ако није величанствено

хумористичан. То мало годиница што проживите на власти, у благостању, у муци или у борби, прође брзо као сан. Као да уђете на једна врата, а изађете на друга. И дође смрт за врат. А у вечност улази само онај ко се добро за живота насмејао и себи и другима, и допустио да се и други насмеју њему.

„Зато вам и шаљемо нашег изасланика, чувеног Бернарда Шоа, који је био прави отров на Земљи, уједао као гуја отровница, и где је требало и где није требало, а сада, ево, представља најузвишенији пример благородног хумора, смеха са сузом или суза са смехом, и највећег трудбеника и мисионара милостиво мека, у заосталим хумористичним земљама; нешто што отприлике личи на Кришну Менона, да вам буде јасније. Примите лепо нашега Шоа, и будите задовољни што вам нисмо послали Нушића или Винавера. Довиђења у рају!“

Док је читао резолуцију, на благом лицу Бернарда Шоа блистао је некакав светачки израз, а у очима су му сијале сузе. Сузе су пресијавале и у очима друга Љубише, одговорног уредника *Јежа*, а лице му је било бледо као у правог свеца.

- Дакле?! - погледа Шо Љубишу.

- Биће како рајски хумористи желе... Поздрави их с наше стране, друже Бернарде, и реци им да ће Југославија учинити све што може да изађе из своје хумористичне заосталости, и да ће бити достојно заступљена и на овом и на оном свету... А што се тиче Милета Станковића, нема потребе да идеш њему, друже Бернарде. Све ћу ја то урадити.

- Хвала ти, друже Љубиша! - одговори узбуђено Бернард Шо, и обојица се топло загрлише.

- И још једну малу молбу на расанку – продужи Шо. - Немој, молим те, да узимаш на одговорност овог твог секретара Жикицу, што ми је здипио рајски пасош за његову личну документацију. Заслужан је то човек, и ми рачунамо на њега горе, кад за то време дође. Мени иначе не треба пасош из Југославије, а транзитна виза не постоји за небеске ракете. Дакле, уздравље, друже Љубиша!

- У здравље, друже Бернарде! И срећан ти пут!

*

Чим је Бернард Шо ишчезао, друг Љубиша скочи на ноге јуначке, и у некаквом бесу дрекну колико га грло носи:

- Ах! Тај проклети Винавер! Ала нас је откуцао!!

А одмах затим прасну у грохотан смех.

- Није нам Винавер крив! Имају право, рајски хумористи! Добро је то осетио онај шпицлов Миле Станковић кад је покренуо *Ветрењачу*! Да нас све одува! И сви моји великани одмах листом полетеше њему! Али, причекај мало, друже отпаднице! И ми коња за трку имамо! Видеће свет још једну невиђену револуцију!! И то одмах!

На вратима се појави Жикица секретар.

Аха! Врло добро што си наишао. Слушај, друже Жико. Нареди, молим те, одмах, да све ротационе машине стану. И да се *Календар Јежа* за 1956. врати натраг у редакцију. Позови, затим, писмено на потпис, на тродневну и трonoћну конференцију све сараднике хумористе и све карикатуристe из целе земље.

А за то време предузми дискретне кораке да се изврше детаљни претреси у њиховим становима, и пронађу сви илегални хумористични списи. Позови и Техничку милицију, и тражи помоћ од Винче, ако треба. Све ово има да буде строго поверљиво. И немој да се шалиш главом да штогод здипиш за своју документацију, као што си урадио са рајским пасошем Бернарда Шоа.

Жикица прво пребледе, па онда сав срећан одјури.

- Биће лова за моју документацију!

А друг Љубиша, исто тако срећан, дохвати затим телефонску слушалицу.

- Хало, Њујорк! Уједињене нације! Обустављајте рад..

- Хало, Москва! Је ли тамо Аденауер? Не решавајте ништа...

- Хало, Вашингтон! Друже Далс, одкажите конференцију министара у октобру..

- Хало, Газа... Кореја... Индокина... Мароко... престаните са тим вашим досадним гњаважама и преклапањима, све док не изађе нови *Календар Јежа* за 1956. годину, и док се не роди нови *Јеж*, борбен, револуционаран, пун народног хумора, свој и целога света! А тек после тога нека се продужи и мирно одвија цео међународни живот.

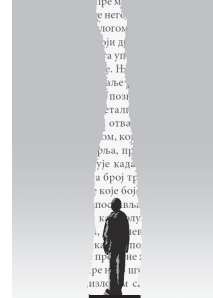
*

- Љубиша! Љубиша! - дрмао је секретар Жикица одговорног уредника Јежа.
- Докле мислиш, бре, да спаваш?! Знаш ли да је двапут телефонирао твоја жена Душица?! Бре, ал' си тврдо заспао!! Ево, већ и зоре! Још мало па ће и сунце да гране...

Љубиша устаде, и крај прозора запали цигарету. Преко београдских кровова гледао је свитање зоре. Било му је нешто пријатно на души. Није веровао у снове, али је осећао да му нека порука, одговорна порука долази с некакве стране...

И насмеја се, смехом уморним од хумора.

Опатија, 1955

Зоран Вучић

СЕЛСКА НОЧ

Свуда алуђе, гробишта, ровине –
кад легне ноч на свет и на очи;
раскрсја се буде и тесне врвине,
тек од први петли утекну страоте.

А много има до тија петлови,
ноч ко пустиња голема и т'вна
покрије душу и и њојни болови,
покрије судбине чисте и нечисте.

Пуцају плотишта, лају бесна псета,
срце – тиче испало из гњездо;
да несу дувари стра да ни заграде
не би се дом заћитил сас звезду.

Свугде тавница, ни прс се не види,
ветрови се бију, а с'н не дооди,
нешто тужно поје, вречи како јаре,
сву ноч нешто под пенцери оди.

ПУСТЕЈЕ СРЦЕ

Лештије се небо, лештију друмови,
а гасе очи – т'внеју цветови,
малеје рука, прооде године,
пустеје срце – пустеју светови.

САМО ТИ ЈЕ МИСАЛ ОСТАНУЛА

Кад притисне мука и невоља
мисал ти се ко грања повија,
из главу ти земља не излази,
неродица и родна гробишта,
мртве овце и сити курјаци,
модре сливе и каљава путишта,
вашаришта, свадбе, заветине.

Синови се јоште не вртају,
а године на грбину легле,
м'гле ти се на очи навлекле,
руће крте ко врбове мотће –
ћери ти се добро удомиле,
ни оне ти више не свртају:
све си даде ко к'л испод нокти.

Мртавцима очи су склапале,
ситну децу у дом уносиле,
крстиле се, крстаче прајиле
твоје руће што на земљу личе –
копале су својину и туцо,
плитће њиве, длбоћи ровови
и гробови сваком за потребу.

Исто ти је матика и пушка;
прво ори а после одбрани,
прво кукај а после и запој,
ако има места за појање –
стуцали те кад год си побрзал,
доцкан ти је за смеј и ровање,
само ти је мисал останула.

(Из збирке *Мисал и земља*, Врање, 1968)

Елизабета Георгеив

ПОГЛЕД

Столица је уз језив тресак прошла кроз стакло, остављајући за собом крезубе крајке некада изгланцаног прозора дневне собе на последњем спрату зграде у улици „Пет хростова“.

Немирна грана, вероватно једног од тих пет хростова горостаса, гребуцкала је свеже нацарен прозор и весело чешкала једно шиљато парче стакла, које се као дечји зубић климало напред-назад.

Немо је посматрала ову игру здравог и израђаваног.

Чинило јој се да се у њој самој, негде тамо у срцу, ваљда нешто клима, ломи и чешка и да све то климање, ломљење и чешкање изазива неподношљив бол који од јутрос никако да прође.

Јутрос, док је брисала управо тај исти прозор који је сад аветињски зјапио пред њом, болесно водећи љубав са немирном граном хроста, доле, на улици угледала је... живот на точковима.

Увек је стајала прикована за стакло, бледо зурећи у широку улицу.

Њене шарене очи савијале су поглед у мали смотуљак бола сваки пут када би тротоаром неко журно прошао.

Већ десет година, сем на ретке и досадне терапије, није излазила из собе и цело њен свет се сводио на четири мрачна зида који су је упорно притискала.

Камене ноге су мирно примале сав терет затвореног простора на себе, али руке, очи и оно унутра дивљачки су се борили за простор.

Простора није било.

Она га подсвесно није ни желела.

Да би смирила црног црва самосажаљења преселила се у стакло прозора кроз које је, кад год је хтела, могла да прошета мокрим тротоарима своје улице.

Живот је био доле, ваљда, а она је морала да га окуси само гледањем.

Зато је лудачки сваког јутра гланцала стакло да би уловила што чистији поглед.

Али јутрос се све променило.

Мокром улицом, милована досадним јесењим ветром провозала се она Ана, тиха девојка са којом заједно једном месечно одлази на терапије.

Нова колица гурао је прекрасни младић, који је само на тренутак застао.

Ана је подигла главу.

Коса јој је истрчала испод црне капуљаче.

Младић се сагао и пољубио ју је.

Пољубац је трајао... годинама. Наставили су стазом...

Ана је погледала навише, ко зна где... Насмешила јој се... Можда њој, можда

само тако... И њен осмех се као злоћасти уљез уселио у собу, а сад је чукао ту негде на крезубом прозору кроз које је упорно улазио ветар.

Живот је ипак свуда.

ПОКУШАЈ ОПРОШТАЈА

Чврсто је решила – данас јој је последњи дан.

Плафон се надвијао над њом као најцрњи облак што доноси одвратно невреме. Однеће сигурно неку жртву. Није било грмљавине, није било ветра и кише, а у соби се осећала опасност. Мирисало је на дугу!

Знала је како дуга мирише и није волела тај мирис савршене наде. Као дете се нервирала и бледо гледала млађу сестру и децу из улице како раздрагано и блентаво јуре за дугом.

Њу је очито нервирао онај мирис раздраганости и наде, који је вероватно само она осећала. А цео живот је осећала чудне мирисе и сви су је са подозрењем гледали због тога.

Луда? Можда...

Чврсто је стегла црвену оловку на којој је црним елегантним словима био исписан назив њене фирме.

Како ли се пише опроштајно писмо?

Које речи уметнути на почетак?

Како урадити разраду, а како закључак?

Почела је... „Драга, мама...“ Ох, ово су две баш лепе речи и нису за опроштајно писмо. Мама је увек била тако добра према њој. Згужвала је хартију и пажљиво је ставила у велику и тешку пепељару, коју је добила за поклон од другарице из Аустралије. Са ивице ју је гледао смешан, клемпави кенгур. Вреди живети због кенгура! Не, не, не... Нема кајања!

„Мили моји, одлучила сам да ставим такчу...“ Свашта! Тачка, зарези, узвичници и упитници! Самоубице не пишу тако! Поново је згужвала хартију и још пажљивије је спустила у пикслу.

Покушавала је још десетак пута да почне писмо. Није ишло. Све речи којима је почињала биле су толико лепе, драге и слатке, да јој је било жао да их искористи за тако неку ствар која се зове опроштај од живота...

Живот... Он ја тако компликован, али леп!

Устала је и тешким корацима пришла прозору. Отворила га је пажљиво. Дванаести спрат је баш високо. Ако падне остаће само... тачка на тротоару.

Негде одоздо допливао је глас девојчице: „Маааааама, купи ми чоколаду!“

М-м-м, чоколада. Вреди живети због чоколаде!

Најбрже што је могла пришла је столу, зграбила упаљач који је чукао поред празне паклице цигарета и запалила своја опроштајна писма.

Спалила је лепе речи које су је... спасиле... можда.

Затим је зграбила слушалицу.

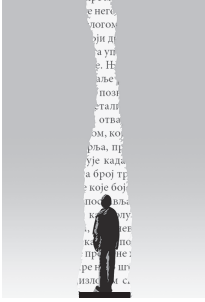
„Е, здраво, мама... Добро сам... Хоћеш ли да ми направиш оне твоје палачинке, љуби те ћера?!“

ОТКРИВАЊЕ

Опседају ме наивна надахнућа и жгољаве мисли.
Нисам баш сигурна да је то добра комбинација
За особу која жели коначно да одрасте.
Исцепала сам шпилхозне и спалила портиклу за бебе.
Цуцлу сам зафрљачила кроз прозор
Нека неко други сиса у празно.
Зачешљала сам шишке
И ускочила у хеланке које ме стежу.
Опомињу ме да сам жива.
Нешто ми је спало са срца...
Можда изгубљена чарапица...
Чини ми се да сада знам
Да сићем у себе.

РАСПРОДАЈА

Поверујем понекад да сам Богом дана,
Не из обести или самољубља.
Мајка ми је на рођену подарила
Рендгенске очи, па видим дубље од свих,
Невино надахнута од дате ми моћи.
Онда сам једног дана
Док је сунце шлајфовало у месту,
Схватила да сте ви, господо драга,
Само обична роба у секонд хенду,
А ја обичан купац који тражи квалитетно парче.
Душе су вам празне као пресахло дно бунара
Очи вам стално склањају поглед
Јер не знају да гледају како ваља,
Срце вам је више у петама него у грудима
Ни скакање у месту му не помаже
Да се попне тамо где треба.
Дишете на паучину јер сте плућа
Продали за идеју великог вође...
И бубрег сте продали,
Да би ишколовали дете...
Постали сте роба која је стално на распродаји.

Мирко Демић

Писмо двадесет друго

или

ВАРШАВСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Мора да већ дуго нисам био у Варшави када ме познаници све учесталије зивкају. Разлози за неубичајен изостанак мојих посета престоници су исувише лични да би их знао било ко. Поверавам их Теби, зато што од почетка ове наше једностране, а тиме и порочне кореспонденције, стичем утисак да седим на отоману и исповедам се самом себи. Тако ме ова исповест скоро ништа не кошта. Уосталом, зашто би се одупирали било каквој терапији? Неопходно је да се верује у могућност излечења.

Прошле јесени, сети се, извесно време сам био изван Дрохобича. Наиме, уредник *Wiadomości Literackie* позвао ме је у главни град са молбом да напишем причу о варшавским библиотекама. Олако сам му обећао и већ следеће недеље возом допутовао у Варшаву. Он ме је сачекао на железничкој станици, одвео у „Зодијак” на пиће и том приликом ми уручио новац за хотелске и остале трошкове. Учинио је несмотреност, не дајући ми рок до којег прича мора бити завршена.

Наредне дане сам проводио у разгледању варшавских библиотека и архива. Свуда сам био најављен и сви су ми били на услузи. Све је текло очекиваним током, до тренутка у којем ми се није десио бродолом; почетнички, као сваком самоувереном и искусном морепловцу.

Непрегледни стокови књига и докумената нису успели да ме избаце из равнотеже и натерају оловку у руку. Равнодушно сам посматрао те језичке маузолеје, скоро са оном врстом надмености коју поседују живи када се нађу у гробљанском окружењу. Помислио сам: добро је, коначно има довољно књига за чије је читање и најдужи живот прекратак.

Питао сам се шта је тако значајно морао да напише Теренције Вар у свом делу „*De bibliothecis*”, које је судбина почаствовала привилегијом да се заувек изгуби. Увек се кључне ствари затуре и остају недоступне.

Листам књиге, али ме се не тичу њихови аутори ни наслови, године и квалитет штампања. Тражим у њима трагове живог човека. Настојим да се ослободим страха нахватаног по сличним гробиштима. На оваквим местима неизоставно се обнавља моје дечачко сновиђење: буђење у мртвачком сандуку...

А све је почело, као и обично, неопрезно испричаном причом. Уши којима та прича није била намењена биле су моје. Отац је чинио надљудски напор да

ту причу претвори у бајку. Тек сам овде, у Варшави, схватио да му је то било узалудно. У тој причи (или бајци) умро је дечак. (Временом, тај дечак сам све чешће био ја.) Скрхани великом жалошћу, родитељи су дечака сахранили и оплакали.

— Али, мајка, једини могући мост способан за премошћавање понора што се испречио између сабласне приче и бајке, остаде на синовом гробу, не могавши да га остави сама. У то се, доле, у сандуку, син неким чудом пробудио и стао да запознаје. Никад пре ни после тога нисам чуо причу у којој се тако брзо нашла помоћ, ископао гроб и дечак спасао. Била је то прва бајка с горким укусом. Загушљиве, тесне и мрачне библиотеке само су пробудиле у мени заспалу неман. Једино што у овој стварности изостаје она ксенофобична успаниченост. Умро сам, али не потпуно и до краја. Живот ми је поклоњен, али га проводим међу мртвима.

У свим билиотекама које сам обилазио потурали су преда ме најстарије књиге, дела необичних корица и занимљивих посвета, водили ме у просторије за које је ретко ко знао и јоше ређе улазио. Причали су ми о знаменитим људима који су прошли кроз њихове установе или су са њима стајали у вези, покушавали су да ме убеде, на редак и занимљив начин.

Библиотекари су налик свештеницима, посвећеним чувању светачких моштију. Временом, њихову веру у чудотворност светачких остатака нагризла је сумња. Од исте бољке оболели су и они што долазе да изложене мошти целивају. -У недоумици сам - каже шармантна библиотекарка - многи за читање траже да им се предложи нешто лепо и лагано. А ја не знам од кад су лепо и лагано постали тако блиски.

Одувек сам библиотеке доживљавао као бомбе. Нема места на свету где је време (уложено у писање свих тих књига) сабијено на тако малом простору. Могућност да та бомба експлодира непрестано виси над свима нама. Зато не треба да се чудимо нашој бојажљивости приликом премећања сваке књиге; нико не зна у којој је књизи детонатор. Са страхом треба прилагати сваку своју књигу том непрегледном Универзуму. Могуће је да новоприложена књига у себи поседује извесну коезистентност, али капнувши у океан библиотеке, она почиње савим другачије да функционише, постаје саставни део Механизма. Можда баш она постане узрок експлозије испод нечије чеоне кости, након које нема спаса ни повратка.

Ах, библиотеке - архиве милиона заблуда и самообмана о сврси и користи писања; складишта најширег спектра кокетерија са вечношћу; костурнице сурово погубљених бунтовника, усташих на погубан бој са душманином званом Време; надгробни белези усмрћених мисли и покрета...

Библиотеке су светилишта у којима се слави Ненаписана књига. Оне су жртвеници; на њих се приносе лажне књиге не би ли се помоћу њих умилостивио Творац и послао праву и истинску Књигу. Њу је задесила страшна судбина - нико је није прочитао! Њена поновна објава је извесна, неизвесно је само место и време где ће се то догодити. До тада, библиотеке треба сматрати

архивама узалудних покушаја, паноптикумом воштаних фигура лажних Месија. Библиотеке су окупљалишта јуродивих и узетих; они у њих долазе да би у миру ћутали [и дремали], зурили у једну тачку [*и грејали се крај пећи*]. Међу њима су и они који узимају и враћају једну једину књигу [*никад је не читајући*], носе је са собом као талисман [*ругајући се онима што похлепно гутају књигу за књигом*]. Свраћају и они који доносе своја делца и прилажу их на олтар [*Господу су најмилије жртве паљенице.*] богу Заборава. [*А та вечност мирише на бућ, прашину, устајали ваздух и прљаве руке.*]

Срео сам једног историчара уметности чији је сто био претрпан књигама. Имао је рукаве засукане изнад лаката и често је надланицама брисао зној са чела. У паузи ми је испричао нека од својих искустава на послу рестауратора сакралних објеката. — Како смо се каже — све више пењали у висину, према сводовима, тако смо све учесталије наилазили на трагове оних који су их осликавали. У мрачнијим угловима неимари су остављали по које слово, иницијал, геометријски знак, а на самим сводовима налазио сам и имена са датумом исписивања. [*Да ли и у мрачнијим сводовима наше свести као и у вишим сводовима храмова бораве неверујући?*]

Зашто све ово пишем? Какве то везе има са нама? [*Поготово са мном?*] - Итекако има. Све је то плод истог настојања, исте потребе да се остави траг у Твојим очима. Од истог је млива свако писмо Теби упућено. [*Такво настојање ме вређа и наноси бол. Креће се у распону од обожавања до потпуне игноранције, од ванредне нежности до дивљачке бруталности.*]

Знао сам да сатима седим и посматрам људе док долазе у библиотеку. Једино што сам успео да региструјем јесте извесни страх од књига. Или сам само уображавао тај страх?

(Као дечак, плашио сам се оца не зато што сам га се бојао, већ зато што му је иза леђа стајала библиотека. Пресудни аргумент у свакој нашој расправи.)

Вредно сам бележио све затечене натписе по зидовима варшавских библиотека: о књизи као најбољем пријатељу; о потреби да се са њом пажљиво рукује; апеле за враћање књига на време; обавештења када је на снази пауза; упозорења о забрани пушења и оно *-молимо тишину!*

(И заиста, књиге су биле само литургијске сасуде у рукама поданика Свете Тишине. Библиотеке су места где се успева огромну количину речи сатерати у теснац. [*За Тебе су речи делови наклене машине. И, уместо да је демонтираш, Ти тражиш начин на који се активира?!*] У њој се тишина најлакше чује. Тишина која тка!)

Усред тог изложбеног мимохода тргнуо ме је један, вероватно нехотичан, додир женске руке. Не сећам се да ли је то било у Бреслеровој библиотеци или у оној у Кошиковој улици. Додир руке је све библиотеке изједначио и потиснуо у позадину. У мом видном пољу остала је циновска Шака, налик на ону са богумилских споменика [*Те шаке замењују наредбу: - Стој! и-Не прилази! Никако: - Приђи ближе! или - Не бој се!*] Та је рука, као и остале, имала за циљ да ми пружи на увид раритет достојан пажње.

Нисам у стању да напишем како се та рука нашла у мојој. Још брже је устукнула из ње. Колико дуго су остале једна у другој — никад нећу одгонетнути. Био сам опржен! Тај додир и данас јасно осећам, као да је њена рука заувек остала у мојој. Тако се десило моје просветлење. Ни једна књига, ни пре ни касније, није ми донела толико тоpline, ни једна није била загонетнија и истинитија од живости ове руке.

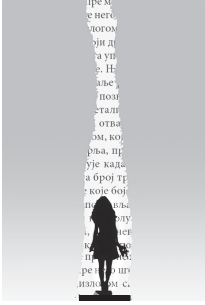
Након овога догађаја сам схватио да о свим другим књигама треба бесомучно ћутати. Исто као што је њихова премудрост недовољна у расветљавању тајне додира две руке било где у Универзуму. Сусрет који се збио налагао је стварање нове Космогоније. Све пре Великог Додира представља хаос и таму над [под] безданом.

Отворени длан се преда мном раширио као непрочитана књига; на њему је било записано Све.

Неколико часова после тог Додира спаковао сам ствари и, необављена посла, првим возом кренуо пут Дрохобича.

Остао сам до данас без речи.

(одломак из романа *Ћилибар, мед, оскоруша*)

Јована Дишић

ЧВОР

По обичају, стигао је пре мене и пиће је већ чекало на столу. Зна да волим да се кафа добро прохлади пре него што почнем да је пијем и да ћу се успут вероватно задржати намамљена излогом своје омиљене радње са обућом. Зна он много тога о мени, оне детаље који други људи нити чују нити памте, али не размеће се тим знањем, једноставно га употреби. Зато су на столу, поред домаће кафе, чаша воде и чашица шљивовице. Његова поруџбина је иста. Иста је и кафана, исти је сто за којим седи, чак и даље раде исти конобари. Највише смо се, заправо, за ових пет година колико се познајемо, променили нас двоје.

Када год бисмо се сретали овде, при уласку у локал никада нисам била сигурна која тачно врата отварам. Иза врата број један – он већ седи са бар још једним сталним гостом, који се може, али не мора, удаљити и оставити нас насамо; необавезно чаврља, прича вицеве. Иза врата број два – сам је, нешто чита, искрено се обрадује када ме види, нестрпљив је да ми нешто исприча. Данас су у питању врата број три – сам је, пуши, немарно ми махне, не устане да ме загрли, не пита ме које боје је садржај још једне нове кутије коју спуштам на слободну столицу, поставља ми куртоазна питања о здрављу код куће, а затим спушта поглед ка столу и не проговара барем десет минута. Ако га нешто питам, одговара, али невољно. Зато га пуштам да ћути и пали једну цигарету за другом. Чекам да почне разговор, а кад разговор почне, већ ће се одбровољити.

„Чега се највише плашиш?“, најзад пита. Нисам очекивала да је ово дан за озбиљна питања, али имам спреман одговор.

„Да ми не падне једна од полица са књигама на главу и да ме не нађу како ми само стопала вире испод гомиле књига као Злу Вештицу Запада или Истока, коју беше већ, испод Доротине куће. Није да није могуће, сећаш се како сам се скрљала са оних малих мердевина, причала сам ти то, не знам ни дан данас како нисам нешто сломила...“

„Зашто си нервозна?“, прекинуо ме и пропитивачки зачкиљио према мени.

„Нисам нервозна.“

„Увек превише причаш глупости кад си нервозна.“

„Добро, ево ћутаћу. Питао си ме нешто и ја сам ти одговорила.“

„Ја сам те питао озбиљно.“

„Озбиљно сам ти и одговорила. Чак имам и црвене ципеле. Нису баш гримизне, али...“

„Милена, доста.“

„Не желим да разговарам о својим највећим страховима јер их имам превише и трудим се да о њима не размишљам да их не бих призвала. Имам децу, знаш, моји страхови се не могу избројати.“

„Да, разумем. Извини што сам питао.“

„Да ли си питао да бих ја исто питала тебе?“

Наравно да је због тога питао. И наравно да ми није поверовао да нервозно брбљам због својих страхова. Зна да знам да је у ствари љут на мене. Обично га брже прође, а сад као да има неку припремљену беседу коју треба пригодно да изговори.

„Добро, чега се ти највише плашиш?“

Погледао ме је погледом који нисам препознала, а кичмом су ми прошли трнци. Је ли могуће да се сада он оклизнуо у овом нашем ходу по жици? Досад бих се увек оклизнула ја, а он ме је непоколебљиво враћао назад. Мушко-женска пријатељства јесу могућа, али су готово увек ризична, нарочито када су склопљена између двоје сањара. А ми смо одавно одлучили да будемо пријатељи јер другачије није ни могло ни смело да буде.

Догодило ми се три пута да накратко замрљам границе, да би их он поново јасно исцртао.

Први пут је било када смо се враћали са рођендана заједничке пријатељице, а он је са таксистом ушао у расправу око неке актуелне политичке ситуације. Колико год сам волела кад некоме држи слово, политика ме није интересовала, а напољу је падала киша и нисам желела да нас возач избаци. У намери да га само мало утишам, спустила сам руку на његову, али била сам уморна, тај покрет је био превише спор или превише нешто друго, и у тај покрет сам непажљиво додала неке неизговорене речи и незадовољене нагоне. Јасно сам осетила да сам тиме превише рекла. Није могао да не разуме, али могао је да се прави да није разумео. Али није у његовој природи да прећути.

„Шта радиш то?“, питао је и склонио руку. „Немој ми те... опасне ствари.“

Нисмо више о томе разговарали.

Други пут сам поступила са предумишљајем. Били смо на пикнику поред Дунава са још десетак људи. Адам и ја смо седели на обали и ћутали. Поред нас се свађао један пар. Заправо, жена се свађала, а мушкарац је непомично гледао на реку, држећи цоинт у руци. Она је мужу бесно говорила о томе како је бескористан, како ништа не ради, како је опет пијан и надуван и како она више не може са њим. Изгледа да је био проблем у томе што је заборавио да понесе нешто што му је више пута напоменула да не заборави. Ми смо ту били нешто попут публике, па је било непристојно да напустимо положаје, ма колико непријатно било.

„Видиш ли, мацо, онај пањ?“, рекао је изненада, не окрећући се ка њој.

Помислила сам како је сада сигурно готов, јер је очито није ни слушао, али она се збунила.

„Какав сад пањ?“

„Онај тамо пањ што га носи вода.“

Сви смо погледали у правцу његовог прста. И заиста, вода је носила, можда не баш пањ, али већи комад дрвета.

„Видим“, рекла је маца и подбочила се у стилу: баш да чујем какву си сад глупост смислио.

„Е видиш, мацо, ја сад гледам у тај пањ и мислим о свим нашим проблемима. Баш онако јако мислим о њима. Знаш?“

Сви смо чекали да говорник повуче још један дим и настави. И пањ је пловио изненађујуће споро, на тренутак као да је и застао да и он чује поенту.

„Е, и тако ја мислим на наше проблеме док гледам у тај пањ и све што ја мислим, сви наши проблеми прелазе у тај пањ и носи их вода. И кад га однесе вода, то ће онда да буду румунски проблеми. Тако да, није да ја баш ништа не радим.“

Настао је тајац, а затим се чуо наш пригушени смех.

„Ма, ти си, бре, пањ“, закључила је маца, свакако сада мање љута, и отишла да нађе решење за то што неодговорни човек није понео. Ускоро је и он кренуо за њом, са шеретским осмехом, можда да ликује над својом победом.

Ми смо остали да седимо на обали док се светлост преливала по нама и по води. Открила сам рамена да би их боље осунчала, налактила се на земљу и забацила главу уназад тако да ми је и врат био откривен. Помислила сам да сигурно лепо изгледам тако.

„Адаме?“

„Кажи“, рекао је и даље насмешен и загладан у воду, шарајући граном по земљи, и у том поетичко-филозофском, ведром амбијенту учинио ми се лепши него иначе.

„Може ли читав претходни и садашњи живот да стане у пањ и да га однесе вода?“

Окренуо је главу ка мени и хладно и кратко обухватио погледом гола рамена и ноге, а онда вратио поглед на реку.

„Не може“, одговорио је кратко. „Може се само све упропастити.“ Затим је устао и зафрљачио грану што је даље могао. До краја дана ми се више није обратио, али сутрадан је све било нормално.

И онда та моја порука. Била сам пијана, истина, али нисам била несвесна шта пишем.

Запитао ли се понекад како би нам било да се усудимо? Имам једну причу о томе. Желиш ли да је чујеш?

Дуго је, предуго се оно јебено typing... појављивало па нестајало, па се опет појављивало и нестајало. Најзад је стигла порука.

Пијана си. Видимо се сутра, по договору.

То је било синоћ.

Сада и даље није одговарао на сопствено питање.

Гледао ме је тим новим погледом, а ја сам се уплашила свега што би могао да каже. Највише сам се уплашила тога да ће прекинути пријатељство и оставити

ме без наших разговора. То би ме сломило. У мом животу не постоји нико као што је он.

„Плашим се твојих порука.“

„Није то сигурно нешто чега се највише плашиш.“

„Добро, плашим се тебе и твојих порука и свега што можеш да ми кажеш.“

„Била сам пијана“, рекла сам и учинила се самој себи смешна. Обоје знамо да ја никада нисам толико пијана. Он је одлучио да то јасно оправдање пречује. Од свега – то је одлучио да пречује.

„Милена, ти си лепа жена и знаш да те волим колико и себе и да бих могао са тобом да проводим сваки дан по цео дан, али опасно је кад се понашаш као да постојимо само ти и ја. Не постојимо само ти и ја.“

То ме је наљутило.

„То звучи као да ме одбијаш, а ја ти ништа нисам ни понудила. Говорила сам о причи, хипотетички, теоријски, не стварно, не заиста, разумеш?“

„Али ти већ једном мораш да схватиш: људи нису исто што и ликови у причи. Ја нисам лик из приче! Повређујеш ме! Освести се!“

Конечно сам препознала шта је другачије у његовом погледу. Молећивост. Молећивост и страх на месту некадашње непоколебљивости и строгости. Оклизнуо се он одавно, само ја то нисам умела да видим. Али видим нас како чешће долазимо у ову кафану и како више не седимо на наспрамним већ суседним столицама. Чујем га како ми уживо чита оно што ми иначе шаље у порукама, осећам како ми полаже руку на голо раме.

„Добро, признајем, желела сам да знам да би ме ти желео и као жену а не само као пријатељицу да су околности другачије, иако околности вероватно никада неће бити другачије.“

„То је дијаболично.“

„Јесте.“

„Зар морам то да изговорим?“

„Не мораш.“

Да смо истог пола, не би било ових проблема.

„Како би било да просто не обрађаш пажњу кад имам неки сличан испад?“, питала сам.

Заколутао је очима, што ме увек изнервира.

„Добро, хоћеш да решимо ситуацију на супротан начин? Хоћеш да одемо сад до тебе? Ево сад, па шта буде – буде. Замисли да постојимо само ми и одемо до тебе, а о свему другом да размишљамо сутра, колико год заједано било.“

Упиљио се у мене. Трајало је можда неколико тренутака.

„Не лупетај“, рекао је и одмахнуо руком.

„Зашто? Можда буде ужасно, па просто то пребродимо, наставимо даље и никад више о томе и не размишљамо.“

„У томе и јесте проблем. Кад би се десило, било би савршено.“

Блесак у његовим очима никада нећу заборавити, иако је убрзо нестао.

Постало ми је јасно да се све о чему сам ја размишљала већ догодило и у

његовој глави. Изљубио ме је по врату и раменима на обали Дунава, ухватио ме је за руку у таксију и никада је није пустио. А није желео да чује причу о томе шта би било кад бисмо се усудили – зато што је ту причу већ знао.

Био је ред на мене да нам ударим пацку, а била сам му дужна барем три. Само, нисам могла да се натерам на то. Била сам радознала. Знала сам како прича почиње, ево баш овако, али како ли се у његовој верзији завршава? И...

„Мора ли да се заврши?“

„Наравно да мора.“

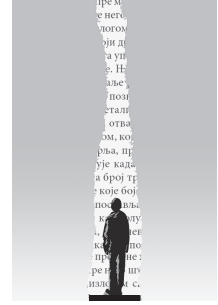
„Ако мора да се заврши, онда боље да не почиње.“

„Нека тако буде.“

Наздравили смо у то име и више то нисмо помињали. Наше пријатељство није пропало, већ се продубило, оптерећено заједничким кораком ка прекршају.

Никада више нисам прешла границу, јер сам знала да ме он не би вратио. Не прође ниједан наш сусрет да се не захвалим себи због тога.

И не прође дан да због тога не жажалим.

Владимир Дулановић

МИРИС

Миришеш на душу Златара
На јеловину
И старе књиге

На дечји сапун и суве крушке
Миришеш на скок срнећи
По кислу црницу и бакин креденац
Орахов лист
Прегршт трњина
Дрхтаво јагње тек проклецало
Жуто пиле у длановима
На појутарје

Мило миришеш
На плетеницу златну и петровчиће
Тазе окречен мутвак
Ђемане промукло
На Пиравело Миле
И облак чађав
Угарен стрњик
Соколов кликтај
Оком помодрен плам
Небомастилу

На љубав ми миришеш
Спокој
Сунце
И на срце што хита да се отме
Од несанице

Од мириса крв на нос да ми удари

ПОДЗЛАТАРЈЕ. МЕМЕНТО.

Трнокоп у рукама ђедовим чучи над кртичњаком
Мукло замишљен
Штипа за очи мразина
И сунце куња за грабом

А ђедо тихује жилом на челу што збори
Тише не прилази уплашићеш је
Побећи ће

Снатри о виру под ракитом
О клетви кумовој
Преврелом казану
Шарлаху брата млађега
Сувомразици и невајди

Зајахала војна најбољег вола
У штали ђаво риче
На гумну невестица штекће

Не бива бразда ни песма

Путује Небом мој ђедо
Кошчат
Вуњен
Крилат

А кровови труле травнати
Магла се закајмачила
Потомци цвиле немушто
Јагње зури у ватру слузано дрхатом
Слутећи судбину

Ако бих заспао негледом
Познао заклон
Одасан
Кад бих све громко исплакао

Када бих кудељом барем могао затиснути сећања

ЂЕ СИ БИБЛИОТЕКА!

У мојој омиљеној кафани, често седи један дилбер. Пиво, стално. И галами. Добацује за све столове. Гекански нападно.

Како ли уђем, акне: Ђе си, библиотека!

Дал ме шта пита? Уважава? Тражи кавгу? Сажалева? Оће да понизи у драгој ми бесцветној башчи?? Оно, види будале, од толико честитих и корисних послова, шупак нашо да ради баш у библиотеки? Будибокснама.

Ил сам само дебели, стари, офуцани параноик? Биће да је то.

Хмм...

Бем ли га, хај му га ти па сад знани, што рече Сафет Деда. Из погледа говеђег ниш не мереш установит.

Инстиктивно махнем, мислећи... Трезан сам, шљиц заковчан, истуширан... А лични утисак (и умјетнички дојам) на основу интонације, реко би...Људи, уљеже мушко у мини аљинки! Са све копачке!

Дође ми да се истретирам Гајгеровим бројачем по целом манекенском телу ми, да нисам, глухо не било, озрачен каким лаганим зрачцима неповрата после дана проведеног у библиотеци. Оће то да увале душманини, те бестселере с осиромашеним уранијумом...

Сад, можда дјечко има кошмаре...

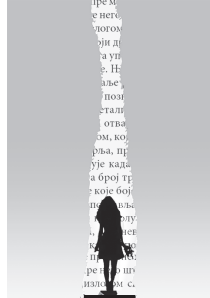
Као, заптивен у александријској библиотеци. Гуше га књишки смрадови, лепило, прашина. Свуд ходници са пергаментима, а он у цепу ниједан чен лукца белог противу карандзолоса... И један ђедо дуге бјеле браде и косе зајмио те га ћера и све вошти по грбини наком дртином од књижурине: Ах, ах, шабанине млади један, пиво лочеш и галамиш! Ако добар не будеш, не будеш ли слушо оца свога и матер своју и попа у руку и влас у гузицу не будеш љубио на овом, бе на оном свијету у мукама пакленим читаћеш књиге до дана судњега и у следећој реинкарнацији бићеш Толстој, па ти сад види! К нози! Мииран!!!

И мучени ђидија пивопија буди се вас ознојан. А брижна му мати, ома тражи по Вароши некаку бабу батли руке, а друге вјере, страву да му салије и угљевље погаси. Ваља се то...

А ја се, опет, запитам. Неутешан. Те даклем, нису најгрђи и најсмрдљивији послови баба-сере на станици у унутрашњости, јал ћенифлије на пијачним клозетима Делхија с почетка ХХ века.

Има нас, који по ко зна којој и чијој заслуги и казни грехе окајавамо леб зарађујући паћењем са књигама у библиотеци коломлатећи о писцима, вилзовијама и иним брезпослицама...

До неке мирисније инкарнације.

Гордана Ђилас

ЗВЕЗДАНА ГЕОГРАФИЈА

I

Иза мене корача сенка
Лаје као бесан пас

Испред су дедине санке
У које ћу се попети
Само да надође снег

Изнад је небески свод
Једина далека сигурност

Када хладном светлошћу обасја
Нас доње, хоће ли они, који у свему
Проналазе лепоту дисања
Преживети

Као да нема Бога међу њима

Он је у умивању хладном водом
Жару образа
Расхлађујућем шоку
У пријатности која следи

Отрежњењу

II

Верујем у моћ звездане географије
Путовању Великим и Малим колима
Са замишљеним коњима што их вуку

То је празнином испуњен простор,
Зар ниси знала, каже сенка

То су дрвене санке твога деде
Каже звезда

Гле како суче бркове
Док упреже коње да би нас одвезао
Низ раван банатски простор
Поплочан ветром
На којем се, кад се изађе из сазвежђа
Бели само снег

Пресијавао се као одраз небеског свода
У хиљадама светлих тачака

Ваљало је да се погоди прави смер
Залет, како би спуст био снажнији

III

У њој се понекад јављала
Као црна грудва погурена слика баке
Одвајкада у црнини
Није марила за снег ни хладноћу
О паралелном свету са неба
Скупљеном у шаџи снега у њеним
Промрзлим рукама
Није размишљала

Да сам јој то и рекла
Мислила би да булазним, сигурно

А, опет, када се свет скупи
У ту ужарену грудву, видим је
Добру и спокојну

Неко драг ми се однекуд смеши

IV

У коноби сам је видела, као дете
Међу бурадима домаћег вина
Комовице и лозоваче, скупљену међу
Гомилицама кромпира или шаргарепе
Или на самом улазу, крај бурета са
Киселим купусом

Њена светлост је светлост звезде
Испале из јата

Тек ноћу су се, као тајни јатаци
Сливале попут шушкавог и
Разиграног потока
Нејасне траке брижне светлости

Она нити једе, нити пије
Али се на лепе речи одзива
Кад стисне љута зима
Улазим у далеку конобу

Причам јој бајке

V

На ноћном небу беласају се поља лаванде
Одасвуд, као у рогу
Шумови невидљивих сила

Два анђела заузета неодложним пословима
Шире плахте које се, као на позорници
Љуљају

Одводе твоје пријатеље, каже сенка

Стајала сам високо на рубу провалије
Размеђи светова

На длану ми је лежала звезда

Док се препуштала нечему што ју је
Мамило у сан
Рекла је: ја сам новчић у руци сиромаха
Заморена птица

Блистао ми је на длановима крвав траг
Нова галаксија
Ништа

ПЧЕЛА И ДЛАН

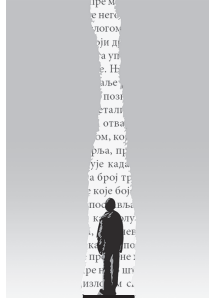
Пчела улеће у сан
На длану оставља поленов прах
Трепери поломљена жута светлост
Док крилцима отреса њене остатке

Уморила се, каже сенка
Залутала је до тебе, изгубила
Пут до куће
Испустиће жаоку

Не, то је пчела из очевог пчелињака
Каже звезда, долази из прошлости
Погледај како се гнезди на длану

Она подсећа на летње дане
Орошене знојем великих радника
Припрема за пут који дуго траје
Толико да ћеш у линијама на длану
Језиком тражити
Остатке лековитог праха

Тајне знаке, смисао постојања

Драгослав Живадиновић

БОЖЕ КАКО САМ ЈА БИО ЛЕП МОМАК

Пролазиш поред мене оборена погледа
У очима ти видим игру моје распукле фруле.

Пролазиш и ћутиш зар си заборавила мобе и вршаје
Покрај јабланова и грцаје сунцородне
Поред пластова твог богатог оца.

Знаш ли кад смо нежно шапутали иза старог овчарника
Милујући непорочну месечину
Што је бунцала ко црвени мак у нашој руковети
Док су овце бленуле у таму слутећи пијане лопове.

Рекла си тада кајеш ли се можда
Да сам ја твој слепи миш
Чијим ћеш крилом богатог момка да намамиш.

Подсетићу те на вечни грех који си
Према мени учинила и више ти ништа нећу рећи.

Боже мој како сам ја био леп момак.

Верујеш ли сада да је богатство
Расутост срца у башти љубави.

Младост је твоја ишчезла на широким њивама
И чуди ме да си ми крв опет затумбала.

ТИЦА АРАРАТСКА

Земља је велики усијани цвет
Што се у призорима љупко врти
Око дародавних и ватровитих глава
И око ћелавог темена сунца.

Земља је колевка Каина и Прометеја
И може одлутати низ Кумову сламу
Својом запаљивом лепотом и ћутњом
Тражећи свој заборављени узрок.

Зато је месец шерет и мореказ
На путу у светлеће време
И зато постоје локве крви на месецу
Зато Црвено море на земљи крвари
И зато пишти тица араратска
Врх мога срца низ пуну месечину.

Земља и месец су обавили венчање
У небески петак а ја сам био погружени сват
Са парчетом светла у глави
Јер су тога дана моја браћа
Дародавне руке за меч укрстили.

Гледао сам њихове ратоборне руке и очи
Из небесне дубине распоућене душе
И видео испод својих крила
Да је меч унапред удешен.

Подигао се небесни хор и мој тенор
Са престола сунца
Узлетела је и тица араратска
Загрлила је у хору свита триста сунчевића
Али то моја браћа нису видела.

Лудо је изронило сунце у венчаници
И тучком што звони у светом срцу са висова
Ударало звонко по замандаљеним главама и трнуло
Али га моја браћа нису чула.

Испружио сам своје осунчане руке
Истурио сам на храпавом длану јединог сунчевића
И вриснуо: ево тице араратске што сија
Ко рођено чедо и то су моје моћи
Јер друге моћи немам усред спаса вама на дар!
Али ми се моја браћа подсмехнула.

Сад стрепим лицем у лице
У маленој глави на почетку
И не могу Арарату своме да се вратим
И не може тица араратска да ме прими
Док гледам муке браће своје
Како синџир један другом
На врат хоће да намакнут
Тешко земљи у лавиринту занемелој
Тешко мени без земље и сунца.

Татјана Јанковић

КОКОШКА

Требало је заклати кокошку.

Отац је узео секиру, мајка и баба су стале уз пањ. Кокошка је прхнула и разлетела се по дворишту.

Отац се следио. Жене су појуриле унезверену кокош.

Лепет, крв и крештање. Између глади и ручка испречило се мучење недужног створа. Жене су избегавале да им се погледи сретну.

Зар ниси могла да нађеш неког ко зна да закоље живину, говорило је бабино ћутање. Махала је рукама, као да неког плаши. Зар сам могла да знам, мајка се правдала у себи. Упињала се да пре бабе ухвати избежумљену кокошку.

Недоклано створење залетело се право у понор бабиниих руку.

Баба је дохватила окрвављену секиру, мушки посао довршила је у увређеном ћутању. Затим и женски. Попарила је кокош и очерупала је, очистила и осмудила, испекла је и исекла.

Мајка је поставила сто. Гледала је у своје руке као у туђе.

Отац је седео на прагу и гледао у брда.

ПРОРОК

Пре него што закорачиш на последњи степеник улаза у зграду одозго слети глас: „Еј, закаснио си.“

Ако подигнеш главу видећеш старца на прозору.

Непомичан је као сфинга. Његова ћелава глава увезана је белом крпом, чело заглављено међу песнице.

На твој упитан поглед сфинга ће поновити:

„Закаснио. За–кас–ни–о!“

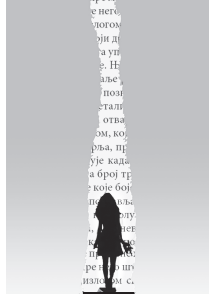
Ово мало збивање сваки пут забави и најежи суседе на терасама.

Неки пролазници игноришу пресуду вратара са вечном главобољом. Можда се у себи и мире са њом: негде, у нечему, сви смо засигурно закаснили.

Наједном пророк са прозора престаје да се појављује уоквирен белим штоком. Прича се да не устаје из кревета. Његове подлактице више не могу да подупру његову главу. Његова глава више не може да носи унутрашњи сат са мноштвом казаљки.

Људи утрчавају у улаз, узлећу уз степенице.

Људи мисле да стижу.

Јелена Калајџија

ЧУДНОВАТЕ ЗГОДЕ ЕДВАРДА ЏЕЈМСА ПО ИСТОРИЈИ МОДЕРНЕ УМЈЕТНОСТИ

I

Између Едварда Џејмса и Грегора Самсе
Разлика је само у томе што је први ипак имао лице,
а други само наличје. Тачније позадину.
Леђа.

Леђа нису наличје, а зглавкари уистину и немају лијепа лица.
Лијепа лица имају лијепе младе жене и
Лијепе старе жене.

Мушкарци су увијек окренути леђима.
Имају добра леђа.
Позадину.

Прије копрцања схватам да су разлике
истинске сличности једне образине.
Заједнички именитељи односа.

Едвард Џејмс поји Грегора Самсу
Пипетом.
Прво маслачковим млијеком које сисају змије,
Онда абсинтом који одсуствује Бодлера из поезије.
На крају
Едвард се копрца као буба на леђима
беспомоћно
отужно
биједно,
А Кафка ошине по коњима,
Они њиште,
Ошине по сапима
Једном, дваред, триред,

Они њиште,
Едвард се копрца у биједи безизлаза.
Не могах му очи сагледати -
Нема очи, а камоли лице.

Само леђа.
Широка рамена.
Лијепу, сјајну валовиту косу
Његовану.

И исто такав одраз у огледалу
Много, много ситничавих пута.
Једном, дваред...

II

Силвија Плат и Викторија Лукас
среле су се под стакленим звоном.
Прва је умирала тако добро док год је била жива
(а поживјела је солидно за амерички просјек!).
Нажалост, могла је и дуже, но сама је одлучила колико је довољно.
(Матер сликара коме ће понудити свога мужа више пута је одлучивала слично.)
Друга је умрла након сусрета – одмах,
Славно и силно, а опет бешчујно и анонимно.
Њену смрт такође извајала је Силвија.
Њена депресија је депресија јачине
свих женских пјесникиња
које силно умиру у свему што раде.
Па макар то била и проза.
И такво умирање љековито је за све друге сем за њих.
Плашим се Силвије и једне Владане -
плашим се силних пјесникиња,
оне пјевају из амбиса иних свјетлости
које сјаје да смо на површини,
Плитко, плиће, најплиће -
до чипке сокница неких прошлих дјевојчица.
Елизабет Боуни каже да је добро
у сусрету са дјевојчицама сачувати
на једном баш важном мјесту
понеку узгредну згодну стварку
која ће свједочити прошлост.
Свакодневне ситнице најбољи су свједочници
Све друго није истина.

Све што остаје након тикова је
Стаклена полица јавне библиотеке.
(Нипошто конзумирати као библиотерапију, само као историјске чињенице!)
Колективна депресија
великих, истренираних смрти
на крхком универзуму ума
просечног читаоца посних интелектуалних моћи.

Њихове душе, нажалост, свијећа неугасива не спашава.
Чувам плетеницу Силвије Плат
Док ме зиба љуља Вирџиније Вулф.
Окапава из мене слано и божурно
Кап, кап, кап, кап...

У нашој прошлости Јефимија боде тканину.
Као бодежом. Срце крвари обилно.
Кркљаво. Болно.
Али то је превише блиско па не пуштам ближе.
Чињеница.

Боц, боц, боц, боц...

Све ово не занима почившег Теда Хјуза
Чије је име било Едвард Џејмс.

III

Свлачење најлонки са уморних стопала
Након читавог дана високих потетица
У свијести по инерцији активира Џејн Фонду,
Пардон - Глорију Бејти.
They Shoot Horses, Don't They?
Питах сваки пут када их изујем
а готово сладострасни бол се расплине
кроз историју женских корака.
Почиње двадесетим вијеком.
Озваничено слободом,
мада је она давнија, много давнија.
Јефимија то зна
још док оштру струну провлачи кроз гласнице
и поглед кроз ушице.
Она тада више нема мужа.
Па забада силовито у дебелу тканину

као да боде у непријатеља
(то и чини на неки посве небески начин)
иако је све одавно опроштено.
Врхом игле, оштрицом слободарства и женствености,
иако дјелује ласна игра - везиља.
Тили Лош плеше болним стопалима по мојој вртоглавици.
Заноси ме у једну па у другу страну
обара занос људских крошњи
који праве дрвореде на фронтovima
Западним, Источним, Сјевеним и Јужним.
Њен муж је на слици.
Њен први муж је на слици.
Да да јок!
Да да да јок!
Да да јок!
Тили Лош и ја пијемо сок од дуње
на љуљи Вирџиније Вулф.
Одмарамо стопала од високих потпетица
и знојавих најлонки.
Крцка стаклена дашчица на којој сједимо
и не разговарамо ни о чему.
Ни о мужевима.
Ни о плесу.
Ни о писању.
Само одмарамо
болна стопала
од читавог дана зурења у потиљак Едварда Џејмса.

IV

Рене Магрит дуго и бескрвно гледа у лице Едварда Џејмса
Прво уочава своју мајку.
Преко њеног лица је једна фина, влажна хаљина
Окренута наизврат.
Тканина цвјетна и са сузицама.
У колору Љубице Цуце Сокић.

Сликар Рене
Прво уочава своју мајку.
Спушта своје мале људе у кишу,
прије тога их брижљиво облачи у буржоаске капуте,
ставља им округле шешире.
Киша људи носи тијела низ ријеке.

Самбр може бити сомбр -
сјена.

Сјене могу бити тијела која плутају ријекама, а нису рибе.

Могу, а не морају –

чај је врућ, није ли, Офелија?

Чај је након потопа врео, зар не?

Магритова мајка можда је жељела у Француску,
али ријека је окренула ток.

Ескимима сухе рибе потапају као филтер-врећице у врелу воду,
у ријекама су вријуће жеље.

Можда је имала жеља.

Можда је жељела постати риба,
не француска него белгијска риба,
оне имају крупније очи.

А овога пута је и успјела у томе.

Рене Магрит дуго гледа у лице Едварда Џејмса
На тренутак

Вода наноси тканине преко лица

Ко зна колико су им избечене очи под том прњом.

Остају наги тијелима и мумифицираних лица.

Едвард Џејмс је стамена фигура.

Он неће потонути.

Ни када кише људи буду спирале гад улица
којима само улична свјетла дају мало романтике
у одсјају нанесене влагом...

Офелија је угризла једног господина

Посред зелене јабуке здравља

испод округлог шешира,

сладоstrasни пољубац

којим му је отела лулу.

Чак ни тада. Ни са одбљеском.

Одразом вјештачког свјетла.

Маскенбал одсуства.

Одраз није сјена. Сомбр.

Самбр је мртав.

Испарава маглу из луле по површини.

Као Језава на самрти.

Мале ријеке врију великим тијелима.

Пјесник Едвард неће потонути

Нити једном.
Ниједном, ниједном, ниједном...
Он чак не може бити ни мокар.
Посушује га онај четкицама,
а четкице суши тканинама,
Сваки пут у потиљак закуцава у потиљак
Слику на зид, слику на зид, на зид, зидну слику.

Рене Магрит, на тренутак, види лице своје мајке.
Посуши углове усана тканеним убрусом
Жмирне да умањи избеченост очију
И благо се осмијехне.

V

Када начините забрану репродукције -
била она сликарска или еволуциона -
будите спремни да се одрекнете лица,
да широм разјапљених зјена буљите у тјеме.

Буљите у тјеме док вас не запеку очне јабучице,
Без права да преиспитате исправност својих дјелатних чини,
својих природних нагона и принципијелних порива.
Одабрали сте да гледате у потиљак и будите спремни да ће то бити...

Да ће то бити посљедњи приказ који видите
Неће бити времена да помазите своје
на силу избријано тјеме у које нико уопште неће гледати,
а камоли прилежно и нехумано као што ви буљите у потиљак

Едварда Џејмса, осим ако нисте ви сами
Едвард Џејмс.
У том случају много сте лошије прошли
Јер он није у прилици да обрише своје сузе.

Своје сузе обришите крајем сукненог рукава скорелог од прљавштине,
а прије него што начините тај посљедњи доказ људскости
дозовите у свијест једну обичну љуљашку
коју негдје у далеком, уштогљеном Кенсингтону зову Вирџинија Вулф.

Дозовите у свијест и један саксофон,
Јер пред потиљком Едварда Џејмса нећете моћи чути
Ни дипле ни гусле ни звук дувања у лиску

Ви нисте ту да будете свој национ

Ви сте вечерас ту да вас упуцају у потиљак,
пред потиљком закуцане слике
која неће упити ни капљицу ваше бордо смрти.
Осмијехните се, треба бити храбар.

Треба бити храбар и када не будете свјесни
да сте попустили топлом млазу
да убрзо постане ваше смрзнуто међуножје,
треба бити захвалан, јер, ипак, нисте у рову.
Треба бити загледан, управо заљубљено загледан, у потиљак великог пјесника.

Он се копрцао. На леђима. Та је слика само спасила даљу патњу.
Вас неће. Ви нисте умјетничко дјело вриједно пажње.
Иако управо јесте најдивније дјело Господње.

И не питајте се када чујете да празне шаржере
јесте ли ви сљедећи.
Мокрите, слободно мокрите,
чекање ће бити дуготрајно и вриједно смрти.
А свака је смрт достојанствена у нади на живот вјечни
па и дезертерска.
Гледајте, дуго гледајте њежно његовану косу,
може бити ма чија.
Можда на слици уопште није Едвард Џејмс.
Пуцањ.

Драга Тили тако галантно подиже своју танку ногу у висину
на звук једине коњске длаке инструмента који никада није чула -
а која је спасила читав један национ љубећи поезију
онако како све вас љуби у Царству небеском -
али пада убрзо, као врх игле суновраћен,
ниспослат у плаштаницу,
јер тај звук обара с ногу,
а ноге су увијек босе.

Зибајте се, зибајте, и када се довољно јако зањишњте
одлетите у небо!
За звуком ватромета! И гусала!

Ви нисте слика. Ви сте жива душа.
На вашем потиљку ничу очи многоочи

Под мишком крила многокрила.
Сва умјетност није видљива избуљеним очима
Колико год се старали њима.

И благо се осмијехните.

ЉУДИ ЈОШ УВИЈЕК ГОВОРЕ

Неко ми је изнебуха тутнуо на крило календар урешен наивним сликарством. Нисам гледао годину, поновио сам у себи пар пута Жужана, пар пута Зузана и на крају Сузи и разлистао све оне корпе, воће, мараме, бундеве, дулеке, пијетлове, схватио да је то тешки надреализам избачен из колосијека урбаности и фиљнуо га у канту крај моје клупе. Моје, да. Присвојио сам јавно добро. На тренутак чух - јарко зарумењене, у бијелим чакширама, косце. Урликнули су падајући у гротло отпадака свакодневице, то сам чуо само ја, да ме угризе савјест што сам бацио репродукције, копије нечијег труда. Биједа је што нисам ни подигао поглед да видим ко ме је то частио једном годином и што сам је бацио. Ништа ново. Или тачније: поново сам то учинио. Презрео сам даровано ми вријеме. Осим тих дулека, гроздова и осталих везених кецеља, све је било једнообразно. Михал, Јан, Ондраш... Јануар, фебруар, март...

Гледам низ своје тијело и закључујем истовремено безброј ствари. Како ми разум увијек бива слабијом страном остављам закључке по страни. Његове ногавице су биле дуже, као и рукави, он је имао шешир – ја, пак, само маштрим о ободу. У сваком смислу знам га – он мене никада није и неће. Па да. Баш ми је страшно велико тијело које је имао. Иако је био већи писац. Писао је на подзидама и клупама на којима ја спавам. Ова је црквена. Посједујем осим бестидно приватизоване клупе и симултанализам импресија, ријечи, комаде туђих помисли прошапутаних до пања дрхтаво у своје груди. Имам све што је њега само једном коснуло, туристички. Или волим да сам макар у нечему већи од њега.

Уздише се много, премного. У мимоходима корака су уздаси. Обуће тврду стопала, обуће обликују стопала према себи, обуће одређују правац кретања. Произвођач обуће више није обућар, он је поправљач, и то са послом у одумирању. Серијски, типизирани кораци, који искрваре мало људскости флекуром на подеротини. Бити бос истински је идентитет.

Оне су дошле са дјецом, да их истрче. Оне друге са керовима, исто - да их истрче. Порођаји. Оне се порађају изнова и изнова, истрчавајући већ остарјелу новорођенчад као керове. Тренутно женско архисапатништво које им је подерало утробе отвара тему одмах након одмјерене мјесечне доби потомака. Олажавају медицинско особље што њихови мали керови здушно упијају да би се потом, ту, на ливади, између клацкалице и тобогана изрежали, а понеки и помокрили.

Момак на вањској теретани ради згибове и врло тихо слуша врло грозну музику. Са собом се такмичиш, прво са собом, а онда успут са другима. Важно

је све, све је важно, хукће, понавља грозно алаво. Мислим да не познаје љепоту ријечи агон.

Шта имаш из музичког? Знаш ли нацртати виолински кључ? Гребе врхом патике прашину испод љуљашке. Брашњави прах подиже се у висину очију мањег дјетета и оно плаче неутјешно.

И ја пишем на каменој клупи. Или спавам. Сањам да пишем, али не спавам. То не радим откада сам изашао из себе и постао чувар дијелова разговора пролазника. Лична историја остала је у једном малом стану у којем је моја тадашња супруга гајила много биљака и нервозно се хвалила како све успијевају иако је стан премали, па ни свјетлом ни влагом не омогућава то. Али ето, код ње... Чудесно! Није ли? Гаји доста зачинског биља и тјера нас да усрдно жваћемо здравље саткано од њене нервозе. Ја сам с nelaгодом покушавао да промрдуљим ножним прстима у стјешњеној, трошној обући на ријечи свјетло, влага и премали. Није ми успијевало. Исто сам покушавао и са ријечима дијете, вријеме, откуцава. Па сам се након много тих и таквих реченица – изуо. Нисам више чуо њен глас. Нисам више носио ни своју скромну професорску биографију разним послодавцима којима никад није ни била потребна.

Спустиће га исто кад и онај балон од четвртка – никад. Змајеви се каче на врбе као жар-птица на граб. Најстарија дјевојчица предлаже да га гађају камењем. Смјело за једно женско дијете – каменом на змаја. То су радиле принцезе-горштакиње кад су ослобађале своје неспособне заручнике у доба архајских бајки. Претече јаког феминизма. Овај змај ипак је вјетру парњак, а она само мало безобразно биће. Феминизам није безобразлук. Па ипак, сви дјечаци шуте. Нико каменом да хитне. Уздишу и они. Змај тракасто титра вјетром на грани која је дуга као моја рука. Квргава, танка и опаљена сунцем, стврднута зимом, груба и жилава у својој сухоти.

Да ли су квоте реалне? То је намјештаљка! Испуњава тикет испред цркве због таличности, сујевјерја и хороскопа који му је најавио згодитак. Млад је, чујем како чисто дише, на граници уздаха, и парадоксално, радује се лажној монети. Дојава да је овај старац на клупи одиграо нешто сигурније иако не паметније, промиче му као и много других дојава о љепоти живљења.

Само ноздрве не дозивају слано. Мора су нам забрањена. Ми смо забрањени морима. Ми смо сиромашна каста, наши су разговори тривије чак и када су идентичне реченице онима које изговарају други, елитнији, скупљи људи. Чак и то што живимо крај мора не дозвољава нам да га гледамо другачије него као материцу која нам храни бурега рибом. Играмо жмурке трепћући из дубљавих стабала маслина. Оне нас прехрањују, али их не једемо. Маслињаци су наше ограде, а туђе куће. Свеколики невидљиви свијет око нас... Многострана марширања у свим правцима. И уздисања, уздисања, у ритму времена које не стаје, осим за мене који сам фрљакнуо годину у канту. Мени вријеме стоји. Преступник сам, јер сам се изуо. Скинуо сам са себе бремене влажног, тијесног стана, своје жалове, па ипак лијепе, но сувише нервозне жене, сувишак ноћног угљендиоксида њених прашумастих биљака којима је надомјештала изостанак

наше плодности. Нисам јој никада рекао да и тако можемо солидно живјети. Можда би смањила расађивање. Али солидно није и слободно. Салидно је стерилно као и ми.

Радница из пекаре мрзи гладна лица пуних новчаника и шта би им пријало попити уз обилно и топло из понуде. Износ рачуна поново иако каса сама избаци број. Не једе иако је стално гладна, гади јој се туђи непрестани унос хране. Газда пријети отказом ако се не угоји. Газда је био домаћин, а сада је мање од ћифте, ипак ни у примисли шеф. Тинејџерке се весело смију и све гледају у исти екран. Свјетлећи длан који прекрива судбину довољним бројем пиксела да Циганка њима и не прилази. Сједа крај мене, пита јесам ли добио данас за руђак. Не одговарам јој, гледам у ћошкове њене шарене сукње и пластичне папуче које подвја под клупу. У крилу јој наједном залепета пијетао! Кукурикне и прхне према цркви, сломи лет у припрати и залети на амвон. Она се не узнемири и каже ми да погледам доље. Ноге су ми у води, осјетио сам ледени додир по стопалима кад је сјела, али нисам схватио да је вода. Велика ријека, бистра и дубока као да гледам у понор са високе клисуре. Све јој у кориту сагледам. И сатове и камење и казаљке и зупчанике, вријеме које спира бистрином и брзином.

- Видиш, ћовек је водоземац. Сви смо још у утробу од мати. Сваки од своју. Ал' сви у једну заједнићку. Један је трбух, ћујеш ме? Та вода је плодова и плодна је и лековита је и стално смо потопљени у њу, само нећемо да је видимо. Па смо болесни. Па не верујемо једни другима. Па се исповедамо да смо лопови и лажови. Ћујеш?

Пијетао кукурикне, излети из цркве орловских крила да засјени оно дрво коме је змај још један заточеник дјетињства и опет јој се обрете у шареној сукњакецељи, она га смота преко кријесте као да је у цаку и кад му дође до врата окрене објема шакама мушки снажно да чујем како му пуца врат. Раскрили скуте, а њега нема, само она сукња дошла шаренија. И оде, ни стара ни млада, шаренећи ону сукњу око тамних ногу, вукући папуче бљескајући исуцале пете по бетону, гдје бијаше она дубока вода која прво стаде, а онда је нестаде како пијетао дође назад крилу жене јуродиве.

Дјевојка скида кецељу и мота је око главе као мараму, не узма новац, излази из пекаре. Момак билдаш плаче под оним дрветом за змајем, а кладонићар жваће тикет добро га натопивши пљувачком. Мало дијете пада са љуљашке у покушају да загребе пјесак врхом патике и расплаче још мање дијете. Мајке зибају своја слинава и прашњава чеда, неке им гурају брадавице у поспана уста опраштају неправде болничких ходника, прилази им замишљени сутон, ваља пожурити дому, веш ће нагутати дворишне влаге. Керови кефћу у знак повратка. Дјевојчица-активисткиња грли лопов-стабло и прашта му све играчке. Црква зове на вечерњу.

Нисам устао са клупе. Пожурио је крај мене дјечак који шепета на једну ногу и неразумљиво говори. Био је неустрашиво брз и благо осмијехнут. Напредовао је ка дверима. Први пут сам неком погледао у лице. Постидио сам се кривог схватања слободе. Онда сам потражио све те очи. Ужаснуо сам се. Те су жене дошле са бојишта, имале су снагу говора, њихова дјеца су ловорике ратова, обиснуте о

њихове вратове, мали синови неба. Мале кћери Сунца. Гледао сам лица која сам слушао ко зна колико дуго, мислећи завидно о шетњи једног снобовског писца који је имао чиме да плаћа гладне, вриједне руке лучке услужности. Пезета за вино. Двије можда. За ђевђир једне младице и пет. Он је био сноб само у шетњи. Пренеразио сам се колико су гласови били лажни, ријечи подле, а очи прозрачне као вода. Нисам ни гладан ни жедан. Није важно шта сам био до овог часа.

Бос сам. Ходам за оним дјечаком који је улепршао у отвор благословене мрачне хладовине кроз коју ће, знам све бифоре пустити посебне посљедње зраке дана. Улепршао је онако кљаст једро као пијетао, ја сам, пак, спор и укочен, атрофиран. Ући ћу у хладну воду када закорачим унутра. Знам да ме може ко фрљнути у отпад, јер сам прешарених осјећања као онај календар. И што сам предугих удова, не дужих од удова пјесника којег толико волим да му завидим. Иако је прије мене мртав деценијама. Па и то признање прожме ме љубављу.

Сви су унутра. Сви ти раденици из одбаченог календара, и све своје године које сам престао да пребројавам, сви они пролазници око цркве које сам годинама слушао, који су ме хранили новчићима и најскровитијим дијеловима себе, сви, сви су унутра. Сви смо унутра и нисмо више испред цркве. Како је то огромна разлика!

Двије рибе, једна златна, друга сребрна левитирају над нашим главама. Осјетио сам ледено по табанима и двије сузне шпуре по образима. Непојамно дочињем да је свака суза из једне рибе икра. Сребрни траг под једном рубином капка и мједни под другом. Те двије смоласте сузе значе безброј ствари које мој нејаки ум не умије да подржи него ме грчи и грцам. Док не проломим плач новорођенчета које ме повије као ембрион у утробу олтару уши су заглушене. А људи говоре. Људи још увијек говоре. Људи говоре. Људи говоре. Нечујно мени, изговарају то тихо и заједнички испреплетаним гласовима, нестају негдје у звуку небеских трубљи. Ваздух слободе распори плућа на два крила и анђели полете.

Сада једемо зачињено босиљком, ментом и коријандером са наше терасе!

Замислите тако јак укус! Ни надала се нисам да у овако тијесној и сјеновитој лођи може ишта сем буђи да се одржи!

Тата, чујеш ли ти њу? Мама, доктор ће свашта помислити!

Изванредан укус, госпођо, почаствован сам оваквим старањем над оброком! Храните Ваше близнакиње само сировим биљем, само тиме, оне ће тако бити здраве иначе...

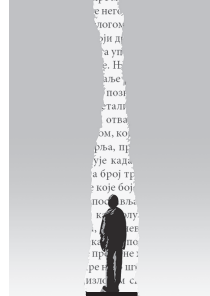
Праве феминисткиње ћемо бити!

...иначе, месо их потпуно разгоропади и подивља, како год термички обрадили. Хех, феминисткиње...

Дакако, докторе, старамо се. Је ли тако, мили? Мили?

Тата? Људи шта му је, па не спава за столом ваљда? Докторе, гурните га!

Побогу, мили, шта ти је? Види, босе му ноге испод стола! Докторе, да ли дише? Докторе!

Мирко С. Марковић

ДВОРИШТЕ ЗА ОБИЧНУ КРЕДУ И НЕОБИЧНУ МАШТУ

Несиметрично зградама омеђен простор у срцу града, са једним засвођеним прилазом (са старим, огромним двокрилним дрвеним вратима), три на све стране распоређена улаза, старом трешњом на средини, једним (огољених цигала) леђима суседне зграде и малом, празном леђином ка дванестоспратном солитеру – сви су звали Двориште. Реално, нико није знао коме припада и нико није обраћао пажњу док се огромна двокрилна дрвена врата нису показала као идеално место за шутирање пенала. Готово да није било дечачких дружина у целом кварту које нису ту долазиле шутирају пенале. Чак су неке девојчице ту шутирале рукометне седмерце када није било фудбалских дерана.

Зашто ?

Па све је било идеално. Засвођени улаз, дубок скоро шест метара, штитио је и од сунца и од кише, а и лопта није имала куда да бежи. Углачани бетон на поду није имао избочина и био је идеална подлога за гумене лопте, а убрзавао је ударац. Рељефне летве на вратима су тако личиле на стативе и пречке, да се сваки ударац могао правилно оценити.

Две сијалице на плафону биле су и рефлектори за ноћне утакмице. Све је било идеално, осим...

Осим, што су, као за инат, сваки час на капију улазили станари. Ујутро није било страшно, јер су најмлађи играчи били у школи. Тако су млекација, поштар, маме, тетке, стрине – сви они који се враћају са пијаце или продавнице били безбедни, али послеподне почињао је колапс. Баш када су се родитељи враћали са посла, пред голом је била гунгула. Голмани и пеналције су се мењали као на траци. Серије „3 за 3“ и „5 за 5“ су прекидане сваким отварањем капије, која су се као за инат отварала на унутра, што је значило готово сигурних три поготка у главу, пет у стомак и бар два у нос уморног комшије, повратника са напорног ринтосања на радном месту.

Шта је то у пракси значило? 1. Безброј одузетих лопти. 2. Немали број пробушених лопти. 3. Небројене забрана изласка напоље ухваћеним шутерима. 4. Три пута „посебне тачке“ дневног реда кућног савета.

Е, баш ово последње, дало је коначно и спасоносно решење. Баш тада је председник кућног савета (да кажемо, управник зграде) био некад чувени фудбалер, комшија Браца из другог улаза. На том историјском састанку кућног савета, који су деца пратила кришом из старог ормана у заједничкој просторији

зграде, са страхом због предложених мера, десило се нешто што нико није очекивао.

Помахнитали комшија Стева, правник у локалном комуналном предузећу „Чистоћа“, проређене косе и јасно видљиве маснице на левом оку, затражио од уваженог скупа, под тачком разно: Разматрање мера и одговорности станара, пре свега родитеља, за перманентно кршење кућног реда, тачка: Кућни мир. Из своје кожне актен ташне победоносно је извадио папир и почео драмски да чита гласно, свом снагом:

Кућни мир:

Кућни мир је предвиђен од 13.00 до 17.00 и од 22.00 до 6.00. Викендима од 14.00 до 18.00 и од 22.00 до 8.00 суботом, а недељом до 10.00. После драмске паузе нагласио је: „Подвлачим - од 13.00 до 17.00 и 14.00 до 18.00 !”. Потом је наставио да чита.

Забрањено:

За време кућног мира забрањено је трчање, викање, скакање, употреба кућних апарата и система који нарушавају тишину. Граница је 35 децибела дању, односно 30 ноћу.

Ту опет направи паузу, па уздигнутог прста, некако баш у висини маснице на лицу заурла: „Подвлачим - забрањено је трчање, викање, скакање!!! А шта сваки дан у нашем дворишту ради балавурдија? Трчи, виче и скаче шутирајући лопту у капију пробијајући границе до 50 децибела и повређујући јадне пролазнице директним ударцима у главу! Тражим да нас кућни савет заштити, да се поштује Кућни мир, да се санкционише све забрањено, да се очува правни поредак, закони и Устав. Захтевам од овог Кућног савета да се најстроже казне сви који то не поштују, њихови родитељи ако су починиоци малолетни и да се под хитно купи справа за мерење буке да би могло да се реагује!”

Чини се да су сви били затечени.

Једни, јер нису били сигурни да су баш њихови потомци конкретно криви за настали проблем (а све упућује да јесу). Други, јер им је сметало све друго осим деце, а трећи јер су мислили да је то лична љутња комшије који је очито добио јак ударац у главу и то сигурно гуменом лоптом, чије шаре је осликавала та толико видљива модрица. Затеченост је прва прекинула комшиница Мица са првог спрата која је директно питала узбуђеног говорника: – А од којих пара да се купи та справа за децибеле?

– Па од пара Кућног савета, па касније парама од казни да се то врати!, имао је спреман одговор комшија Стева.

Благајник кућног савета, чика Јоца загрми:

– Комшија, да ли је то Вас неко шутнуо у главу или је била залутала лопта код капије? Па у фонду Кућног савета немамо ни динара.

Док су се сви смејуљили, утрча са под питањем Совадинов тата:

– Колико децибела је имао ударац, да ли сте измерили?

Ту поче да се развија дискусија и да у низу везују питање за питањем: – А је ли та справа мери буку од хркања? Комшија из стана 7 хрче ко да тестерише, и

то увек а не по одлуци о Кућном миру, затим: – А они из стана број 4 када почну да се свађају чује се до тавана! – Има неко у нашем улазу ко свира гитару увече и још пева, али лепо, на ноте, а не на децибеле, да уђе у записник...

И таман када су се скривена деца иза ормана порадовала да је све отишло у другом правцу у од забране њихове најдраже активности у слободно време, комшија Стева покуша да спасе своје излагање остваривањем бар једног захтева:

– Онда да се бар забрани шутирање у капију, фудбал и то. То бар ништа не кошта. Нека иду на игралиште, стадион, школу, улицу. Изгинућемо од наше деце! Одолели смо Турцима, Аустријанцима, Немцима, НАТО пакту, а има да нас деца осакате лоптама!

Тајац. Да је бар мало у праву – јесте. О томе сведоче маснице, разбијени прозори и сијалице, али ... зар нашу децу да избацимо на улицу? Изгледа да је тако нашто помислио и председник кућног савета, комшија Браца, који је узео реч да реши проблем:

– Па људи, дајте да сагледамо ствари реално. Оно са децибелима, хркањем и остало, нека свако покуша спроведе у живот личним ангажовањем и обуздавањем. Са друге стране да ли сте ви свесни да се у поменутом Кућном миру нигде не помиње конкретно двориште, лопта и фудбал, капија, Ипак, ако се хоће, нешто ту може да се уради. Пре него што будемо активирали опцију кажњавања, дајте ми две недеље да ја то проба да решим са нашом децом, а до тада, да се стрпимо.

Сви су то углавном примили са одобравањем, а комшија Стева је добио бар пет рецепата како да залечи масницу на лицу.

Деци сакривеној иза ормана ништа није било јасно, осим да их родитељи неће одмах грдити када се врате у станове. Нису ни слутили да је то почетак новог живота њиховог дворишта.

Дан после овог историјског састанка кућног савета, нико није дошао да шутира у капију . За сваки случај, што је сигурно – сигурно. Сви су онако уз пут извиривали да ли је ко дошао, има ли где какве лопте и све тако. Углавном – јунака нигде није било. И онда, сутрадан, негде око пет сати после подне, између капије и трешње по средини дворишта чуло се равномерно, ритмичко тап – тап -тап, у континуитету. И тако целих десет минута. Сви су прво гледали на сат, па кроз прозор и имали су шта да виде.

Комшија Браца, у једнобојној плавој тренерци пимпловао је прави, црно-бели фудбал, без прекида. Па подигне лопту напред мало више, па је успори, па је пребаци назад, сачека петом, па је врати напред. Невероватно, старији човек, а шта све уме. За петнаестак минута сви су били на прозорима, а деца се брзо стрчаше доле.

Док је Гача као омађијан гледао прави фудбал који не додирује земљу 20 минута, његова бака Мара је уздисала на прозору и као за себе коментарисала: „Е, Браца, Браца... Тако је он пре оног рата у ФК ЖАК једном прешао од центра до противничког гола и увек је носио тако елегантну тренерку...”

Лолек и Болек, дечаци који су тек дошли у нашу варошицу и сада су код Миксера преписивали школски распоред, заједно са њим стрчаше низ степенице и почеше да заједно климају главама у ритму одскакања лопте од ноге. Девојчице су стидљиво прилазиле трешњи, највише због знатижеље шта окупља толике дечаке упркос страху од грдње. Наравно, алиби су носиле у рукама: ластиш, креду за школице, споменар са све оловком...

После тачно пола сата маратонског жонглирања резултат је био фасцинантан – 15 дечака и 6 девојчица у дворишту, 7 бака, 11 мама и 8 тата, на прозорима ка дворишту.

– Да ли је то прави фудбал?” осоколио се да пита Миксер.

– Наравно, ноншалантно му одговори комшија Браца, лагано му пласирајући кожну лопту на груди. – Штопуј, ако си мајстор!, пропрати узвиком.

И Миксер се прославио лаганим полуклеком и амортизованим заустављањем. Када је победнички спустио фудбал на земљу и ставио ногу на њега, зачуо се аплауз са прозора.

– Да видимо, децо, колико нас има сада овде?, постави реторичко питање комшија Браца и док су сви почели да броје и пребројавају веселу и радозналу скупину, он сам даде идеалан одговор: – Довољно!

– Довољно. За шта довољно?, радознало приупита Јеца која је са Каћом овлаш развлачила ластиш за игру.

– За магију!, загонетно закључи комшија Браца и у истом маниру затражи од девојчица сву креду коју понеше да кобајаги цртају „школице“ на поду. И богами, искупише се ту три креде и седам парчића. Док се скупљала креда сви се приближише у један круг, тискајући се да виде какву магију може да направи њихов комшија.

Комшија узе фудбал под леву мишку, креду у десну руку и трчећим кораком, упуту се према зиду суседне зграде огољених цигала на скроз другој страни дворишта, уз ледину према новом солитеру.

Као по команди сви, и дечаци и девојчице, њих укупно 11, трчећим кораком пођоше за њим. Комшија са шестог спрата умало није испао кроз прозор, пошто није могао погледом да их испрати када су замакли за трешњу.

Сви су ишчекивали магију.

Браца је Јеци дао фудбал на чување, а он као за себе почео корацима да премерава зид. Прво је направио три крупна корака и обележио почетак првог и крај трећег, а онда на почетку и крају високо подигао руку и кредом обележио та места. Онда је лаким покретом спојио све тачке. Указале су се контуре правоугаоник 3 метра у дужину и 2 метра у висину. Онда је позвао да ко жели кредом прошири ивице и подебља за отприлике ширину његових патика. Интересовање је било толико да су недостајала три парчета креде, па се Лале сетио да ту може да помогне у парче одломљене кречне фасаде са степеница. За час је на зиду био исцртан прави рукометни гол. Када су се мало одмакли, сви су задовољно гледали заједничко уметничко-спортско-магијско дело, али им још није било јасно: шта је ту магично?

– Где је ту сад магија?, помало разочарано упита Дејко, коме је, као највишем од свих, припало да црта горњу, високу стативу.

– Ово су први обриси магије. Магија стиже ускоро, а овде ћете је наћи, полугласом, јако тихо рече Браца, тако тихо да су сви пришли и ућутали се, да би га боље чули.

– Има ли још креде?, сада мало гласније упита.

– Имам је код куће, скоро викну Каћа и потрча по њу. За то време Браца је једва повратио фудбал од Јеце која је све време док су они цртали вежбала пимплање и успела да дође до рекордних 20 удараца, одједном. Следеће питање било врло конкретно:

– Има ли овде неког голмана?

– Има Дида, повикаше сви.

– И ја хоћу да будем голман, раздера се Лепи, који је управо пришао дружини.

– И имам још креде и сунђер у кеси овде, јер сам дежурни ове недеље.

То је пресудило и комшија Браца му рече да стане посред нацртаног гола и да рашири руке и ноге у стилу одбране која ће заштити највећу површину гола. Лепи се толико раскречио да је два пута пао јер је претерао, а високи Дејко је добио задатак да кредом оцрта његову силуету. Када се вратила Каћа са својом кредом већ се уплашила да је закаснила, али не... Браца је узео креду и од силуете голмана на нацртаним стативама поче да извлачи поља линијама и да у њих уписује бројеве. Уз саме нацртане стативе је писао 3, у угловима где је „мала мрежица“ 5, поред голмана 1 и између раширених голманових ногу на силуети 7.

Затим је следило магично одбројавање од 7 корака (већих) од зида и цртање пенал тачке, али овај пут не беле него црвене, јасно обележене пуклом циглом. Објашњење је било више него једноставно – количина утрошене креде би била огромна у односу на цигле којих је било, заиста, довољно. Затим је комшија Браца наместио фудбал на црвену тачку и значајно објаснио:

– Драге моје комшије, ово морате да знате, са оне стране зида, у суседној згради не спава нико. Не живи нико. Ту се налази вешерница коју су некад користили за сушење веша у згради, а сада зврји влажна и празна. Зато слободно будите прецизни у вашим шутевима.

– Како?, љубопитљив је био Лале.

– Хајде да чујем један број, затражи комшија Браца.

– Пет!, дрекну Миксер, и у исти час комшија Браца елегантно затегну десну ногу у лагани шут на кредом исцртану шему на голу око силуете голмана и погоди по сред цифре пет у „малу мрежицу“.

Кад је одбијена лопта поново дошла да њега, Лепи каза: – Један! и док је још глас „н“ брујао у ушима присутних, лопта је била упућена у поље један, тик до силуете голмана.

Поново одбијена лопта била је идеални пас за неколико пимплања искусног фудбалера, да би узбуђену грају присутних прекинуло гласно: – Седам! из уста тек пристиглог комшије Стеве.

Тајац.

Комшију Стеву и његово уплитање у све нико није очекивао.

Уместо одговора, Браца мало јаче запимпла фудбал и подиже га таман на школски полуволеј који је завршио између ногу силуете голмана – право у седмицу.

Аплауз, узвици дивљења и као по команди осветнички погледи свих према комшији Стеви били су епилог овог окупљања. Круна целог окупљања биле су завршне речи комшије Браце:

– Драге моје комшије, поштована децо. Као што видите, наше двориште има различите углове и буцаке које нисмо знали да користимо. Овако ћемо да сви добијемо више простора и нико никоме неће да смета. Има места и времена за све. Они који желе да науче шутирање и мало спорта, сваке среде и петка од 5 до 6 после подне ја сам ту. Видимо се!

Као по команди, сада већ петнаестак млађих, десетак најстаријих комшија, а и добар број знатижељника из окружења, почеше спонтани аплауз.

Комшија Браца, као искусан фудбалер, а и председник кућног савета, брзо покупи фудбал и утрча у свој улаз, јер се плашио аплауза и спонтаног одушевљења, због онога што би затим следило.

Милица Матијевић

МОЛИМ ВЕТАР

Како да понесем своје дрво са собом?
Како да га оставим?
Како да се пробудим и не видим његове гране?
Како да не мислим на његов летњи шарени хлад?
Дрво моје, шта ћу?
Ако те оставим, шта ће бити са тобом.
Ако те оставим, на кога ћу се наслонити.
Нико те не зна као ја кад си био тек тршчица нејака.
Нико не зна наше усамљеничке разговоре.
Наше загрљаје нико не зна, дрво моје.
Дрво моје, шта ћу? Дрво моје...
Чувај ми корене и родну кућу и најдраже двориште.
А ја ћу молити за милост ветрове.

ПРАТИЛАЦ ЛОЛИТЕ

Прошетаћу, кажеш.
Тек неки лахор се спустио низ леђа.
Никад ти нисам рекла колико сам била стидљива као дете.
Стидљива до аутистичности.
Кад смо се спријатељили била сам већ Сунце,
Мистерија Свемира, Алфа.
Гребао си и гребао док није прокрварила она смотана.
А онда си пољубио ту красту да не боли.
Живот нам уради сво могуће зло и ђаво увек дрема иза врата, каже ми баба.
Ходај на прстима.
Ти си га пустио да уђе маскиран у Лолиту.
Е, мој друже. Глупљи си од мене.
Лахор развејава пепео. Да се не угушим тешим себе да је то тек
Још један покоп коју ћу пропустити.

ПУПЧАНА ВРПЦА

Жена не мора да воли своју мајку.
Девојчица која остари не мора да воли ону другу остарелу девојчицу.
Може да се осврне на све те године кисело.
Може гласно, али и дубоко у себи да пита, зашто мајко.
Жена може да носи провидне сукње које не воли њена мајка.
Жена може да буде превише за своју мајку.
Мајка може да остане девојчица млађа од жене.
Мајка може да буде збуњена и ћути.
Жена може да буде неко други а не мамина девојчица.
Толико тога могу и девојчица и жена и мајка.
И толико тога не могу.
Ја не могу да престанем да тугујем за том мојом девојчицом, женом, мајком.
Могу само да вртим те слике у глави и кажем: још хладно је као кад си отишла.

ЗАКЉУЧАЈ ВРАТА

Не видим те, немам очи за зло.
Од твог даха леде се врапци и
врхови прстију лепе ми се за глечере
кроз које се пробијам до своје последње наде.

Неиспричана је то прича
велика, безоблична, тек нагрижена
оћутим ја
светлост у мени то заповеда.

Оћутим, али и окаменим.
Заверенички се не смешим.
Моја душа у мраку мог ока
ишчакати се не да.

Емилија Миловановић

БУЛЕВАР РЕВОЛУЦИЈЕ

— Смислићемо нешто — дошапнуо сам својој жени преко рамена, спуштајући чашу у судоперу. Очи су јој биле црвене. Она увек плаче перући судове. Окрене нам леђа, одврне славину, понекад пре тога појача телевизор и расплаче се. Њени родитељи седе спокојно на свом каучу и гледају ТВ. Ја станем на сред собе, свашта бих учинио у том моменту, али знам на шта би то изашло — па не чиним ништа. То ништа ме лагано убија. Остаје ми иза тога један поглед који из милоште зовем: свеобухватна немоћ.

Знам ја све, али...

То је та сатисфакција која убија.

Марко је синоћ, за рођендан, добио огроман кавез са папигама. Био је пресрећан. Ми, ко заливени. Кућни љубимци су у моди. А он одавно није ништа добио. И ко би могао да му квари радост причом о томе како животињама није место у кући? Додуше, у томе се сви слажемо, чак и моја ташта, али нагонски смо зацвркултали, сви осим Милице. Није јој било лако. Стварност нам је опет умакла. Она, у сузама.

— Боље ја него Марко — одмахује руком и тера ме од себе. Ја стојим онако лепо обесмишљен, као јевтин споменик, и спуштам кавез на комоду у дневној соби.

Нисам то хтео — сузе, ничије. Ништа од овога нисам хтео.

— Шта кажеш? — пита мој таст преко наочара.

Одмахујем рукама и одлазим у нашу собу. Кавез остаје на свом месту и полако нас заробљава.

Застајемо крај њега кад год минемо поред комоде.

— То су још бебе — шапућемо једни другима и све чешће идемо кроз кућу на прстима.

— Шта раде наше бебе? — постаје питање са којим се будимо или улазимо у кућу. У нама се комеша љубав према младунцима и грижа савести због кавеза. Живимо с тим коктелом у желуцу прећуткујући га једни другима.

— Кавез у кавезу! — стане једнога дана мој таст на сред собе и викне. Милица брише прашину не осврћући се. Ја гледам кроз прозор. Птице покушавају да лете. Мучан приказ. Кавез пун паперја. У Миличином изразу ликованье. Рекла сам вам шта ће да буде! Отац је не гледа. Узима птице и излази напоље.

— Ваљда неће да их пусти? — кажем јој. Причамо само кад останемо сами. Тешко се ослобађамо туђих речи кад се завуку међу нас па их се клонимо.

— Неће. Само их је одвео у шетњу — каже моја ваздан упослена жена. Нема кад ни да ме погледа. Руке јој не мирују да би јој глава била мирна. Често сам докон па ја гледам њу. Али нисмо често сами.

Марко је прихватио дедине навике. Редовно је носио птичице напоље. Чувао их је од ветра и од зиме као праве бебе. Кад су почеле врућине, сипао им је воду у корито и гледао их како се купају. Ми смо гледали њега који је израстао из тог корита.

А голубове смо готово заборавили. Било је лето и ретко су навраћали. До јуче смо Марка учили како су то наши кућни љубимци а сада им више ни мрве не остављамо на прозору.

— Мислим ја на њих — каже моја ташта са самоувереношћу неког, у најмању руку, кућног божанства. Окрећем јој се с дужном пажњом.

— Чим их чујем како се гегају по симсу, ја устанем и истрошим им хлеба. Ови овде— показала је иа папиге - не могу ни да да дођу, ни да оду. Птице а не умеју да лете! Боже сачувај!

— Па ви сте ми рекле да их не пуштам из кавеза! Баш вас две! Како онда да науче да лете? — викнуо је Марко.

Стајао сам скрштених руку и гледао их ћутке. То је моја уобичајена поза. Милица је била готова да заплаче. Марко исто. Загрлио сам га, узео кавез и повео га у нашу собу.

— Шта сте друго очекивале од детета које гајите ко мушкатлу? — чуо сам свог таста како стаје на сред собе и почиње говор.

Одавно знам његов репертоар. Отварам врата и излазим из приче у којој мој син неће бити никакав војник. Успут се задовољно смешком. Мада ме много тога не чини срећним.

И мени је све јасније, како време одмиче, да ће Марко остати јединац. Док се тастова војска повлачи, земља сужава и криза у коју западамо стеже око гуше, ја видим да ћемо остати у његовом стану привремено, још годинама. Мој таст прича о томе како су њих петоро деце расли под једним кровом и делили кору хлеба, па им ништа не фали. Сви су војници! И још какви! Док се он удара по својим пеизионисаним прсима, моја ташта додаје:

— Па није баш да вам ништа не фали.

Таст би се ту окретао нагло, она би променила израз лица и почињала причу о Оној њиви и Старој кући...

Не осврћем се на његове приче. У почетку смо се згражали један над другим: он је чезнуо за тим да се поново активира, ја сам бежао од мобилизације. Последњих пар месеци гледамо само како да се прехранимо.

Мени слабо пријају јела из завичаја. Ја сам одавде. Не маштам о повратку. Не учествујем у тим причама. Ја немам где да се вратим. Ја могу само да одем. Ту се мало ледну и направе да нису чули. Онда наставе о ораху над кућом, учињеној неправди, липи у дворишту и женској деци...

Већ их знам довољно добро да њихове речи не узимам за озбиљно. Ни за аутобус до те своје куће немају. А још мало, и пасош ће им требати. Но, како сам морао да цртам за кухињским столом, нисам могао да их не слушам.

Ја сам радио једну сеоску кућу баш кад су они развијали теорију о одласку. Кад су видели шта цртам, здушно су почели да учествују у пројекту. То је био једини начин да они подигну кућу и потпуно су му се препустили. Градили су са више ентузијазма од мене. То ме забављало, поготову што се наручилац није појављивао — као да је у земљу пропао — што би рекла моја ташта. Ја сам цртао и даље. Ради цртања, и онако. То је мој посао. То је оно што знам најбоље. То је оно што ће нас извући. Не знам како? Као маторе њихова кућа, тако некако. Не тако, него заиста.

У једном тренутку је мом тасту пало на памет како би могао да прода овај стан и са тим парама обнови Стару кућу и имање. Осетио сам како се заљубљало свих девет спратова испод мене. Ништа му нисам рекао. Утешио сам се тиме да је мој таст човек од речи, а не од дела.

Као олакшање ми је дошла појава птица у кући. Спаковао сам план и предао га Марку. Примео га је сасвим озбиљно преузевши на себе обавезу да га чува. Једнога дана ће нам по том плану подићи кућу у селу, свечано је обећао. Замислио сам се, накратко. Болест је заразна. Шири се брзо и лако. Под овим кровом предају се с љубављу. Хронично. Више никог не смем да узимам за озбиљно.

Ускоро су нам пажњу заокупиле птице. Углавном смо се бавили њима. Гледали смо како их у одређено доба дана хвата немир. Почињале су да шетају испред врата кавеза све брже и брже док се то не би претворило у безглаво јурцање у ком су птице хтеле да пролете кроз жице.

- Е боже, греоте! - говорио је мој таст и узимао кавез у руке и одлазио у нашу собу, кад Марко није ту. Наша је соба постала полигон за летење. Милица је ишла за њим са крпом у руци и брискајући, уздисала како птице нису за кућу.

— Сад бих лакше прихватила и пса, и мачку, и корњачу и рибе у акваријуму и морско прасе, само да не гледам птице у кавезу — рекла ми је једном док је Марку расла кнедла у грлу. Заборавили смо, ни пред њим не смемо да причамо. Чији је он, Милице? Жена ме убија погледом. Хватам се за груди да се придржим, другу руку спуштам детету на главу. Знаш ја чији је, али да ли ће тако и остати? То се никад не зна, кажу њене руке прекрштајући се на грудима док се ослања леђима на судоперу и гледа ме са изазовом који се плашим да ћу једном прихватити и пре него што напустимо тастову кућу, направити под његовим кровом — још једног војника?

Не дао бог.

— Сине, пас воли људе, мачка воли кућу, рибе воле воду, а птице воле да лете — покушао сам да му објасним.

— Да их пустим?

— Немој, срећо, смрзле би се. Знаш одакле су оне— рекла је Милица грлећи га заштитнички. У очима јој се назирао страх од зиме.

— А ко је њих довео чак овамо?

— Они исти који су и нас ставили у кавез — упао је у причу мој таст. Дуго га није било. — Неке чике, сине, које су хтеле да имају све што им се свиђа. Ишли су по свету и товарили на бродове што год им је запало за око и носили кући.

— Није им било жао птица?

— Како ће им бити жао птица кад им није било жао људи. Они су исто тако као птице, као мајмуне, лептире, мрежом — ловили људе! Трпали их на бродове и продавали као робље. Шта учите у тој“ вашој школи? Знаш ли ти, Марко, ко им је возио галије царске у седмом веку, по Средоземљу? Ми, сине, ми!

Милица покушава да унесе мало историчности у његово приповедање. Таст псује и историју, и власт, и државу. Ташта свему даје етичку димензију:

— Какви људи?! То нису били никакви људи!

— Шта су то галије? — пита Марко.

Ја почињем да цртам. Милица се и даље надвикује са родитељима. Марко се спушта за сто, поред мене и прати погледом оловку. Ђутимо, довршавамо полако брод, узимамо птице, смештамо на палубу и одлазимо.

— Једном ћемо их стварно вратити тамо одакле су— каже ми он сасвим озбиљно.

— Сислићемо нешто — изговарам ја своју чувену реченицу и додајем море.

А ништа нисам успевао да смислим. Живели смо као пре. Све горе и горе. Нико није знао где ће нас ово одвести.

Пролазили смо поред кавеза и гугутали као да је све у најбољем реду. Опет оно дивно осећање... Гушили смо га тепањем.

— Птичице! Птичице! Шта раде наше птичице?

Расле су све брже а како смо их носили на савести, сваки дан су нам све теже падале.

— Робље има робље! — викао је мој таст. — Кад је то било на свету?

Више нико са њим није полемисао.

У поподневним сатима, после кафе, закључавали смо кућу и отварали кавез. Птице су излетале напоље и почињале да круже по соби. Настајала је граја. Мом тасту су редовно слетале на главу. Ташта је налазила да у томе има његове кривице. Њен сан је био, пак, да махне руком и ухвати птицу с његове главе као муву. То јој је понекад и успевало. Таст је тада говорио Марку: Видиш шта је то упорност.

Ташта је почињала да тепа ухваћеној птици и да је мази, а преплашени папагај, несвикнут да љубав хвата право за гушу, отимао се, кљуцајући јој руке тако да је моја ташта вриштала од бола. Ми смо се смејали, смејали, све док се птица не ослободи.

Мислио сам, с олакшањем како су старци заборавили на кућу. Био је то један од снова којима су се заносили с времена на време тако да им је стварност измицала. Плашио сам се да ће и мене навући, због Марка и Милице. Шта бих тад? помислио сам. У том тренутку је зазвонио телефон. Милица ми је пружиала слушалицу без речи. Само ме је једном погледала. Био сам затечен.

— Дуго вас није било — рекао сам покушавајући да се приберем. — Мислио сам да сте одустали...

— А, не, не, не... — чуо сам смех са друге стране.

— Ја никада не одустајем — рекао је човек са самоувереношћу сличном таштиној. — Имам нову муштерију па ми треба план. Што пре.

— А мени треба новац. Одмах.

Трпезарија се претворила у једно велико уво. Прebleдео сам. С друге стране жице се отворила рупа. Можда бездан. Провалија која зева да ме прогута. Окренуо сам леђа зиду и затекао Миличине очи на мом челу. Опет сам се окренуо зиду.

— Ви знате колико то кошта — рекао сам у слушалицу.

— Данас је све испод цене. Све је стало. Ништа не ради. Ништа не вреди као јуче.

— Пола сада, а пола следећег месеца — рекао сам знајући да таквима никад не долази следећи месец. Пристао је. Спустио сам слушалицу са олакшањем. Када опет нешто наручи да му радим, платиће ми преосталу половиину. Ако поживи толико. Сваког јутра нађу по једног таквог на неком плочнику.

Пришао сам Марку и затражио план. Он је гледао у под и ћутао. Цела соба је била испуњена ћутањем.

— Шта је сад? — упитао сам.

Мој таст је повукао један дубок дим и отпухнуо.

— Ко зна колико тај има кућа! И сад му треба ова наша, једна једина.

- Нама треба новац. Јесте ли заборавили на новац? — упитао сам га прекорно.

- Нема тих пара због којих треба да цвељаш рођено дете рекао је мој узрочник гастритиса. - Нема тих пара због којих бих ја то учинио.

Па и на то смо свикли, да немамо пара — рекла је моја ташта. — Нико нема све. Свуда нешто фали: где има пара, нема слоге; где има слоге, нема пара; где има и пара и слоге, нема здравља... Никад два добра заједно...

Никад је нисам волео. Никад. Али због ових сам речи према њој осећао чисту мржњу.

Пришао сам Марку који је стајао насред собе и ухватио га за руку.

— План који ти тражим, правили смо кад нисмо имали птице. Сада нам треба нови. Морамо направити кућу у којој ће и за птице бити места, пре него што их пустимо.

Обојица смо одахнули. Марко је отрчао у собу а ја сам се окренуо према својим старцима са изразом на лицу који бих да заборавим. Милица ми је дошапнула преко рамена: Браниславе, имаш најлепше име на свету...

Да није ње, претворио бих се у уличну звер.

Увече смо седели над хрпицом пара коју смо распоређивали на разне стране. Била је премала да испуни снове па су моји старци били разочарани.

— Шта су ти паре? Ништа — резигнирано је закључио мој таст.

— Са овим ћемо моћи да живимо до Нове године— рекла је Милица, покупила новац и ставила га у комоту, испод птица.

Кад смо ушли у нашу собу, извадио сам остатак новца, половину добијене половине и дао јој. — Остави ово негде, за пут — рекао сам смејући се. — Никад се не зна. Ово је време одлазака. И она се насмешила. Увече ју је ипак стигла нека зебња.

— Шта си смислио за птице? — упитала је кад смо легли.

— Ништа нарочито... Знаш она предворја са палмама?

— Фонтане и тропско биље у белом мермеру?

— Аха.

Ћутала је.

— А ако и то неком продаш?

— Нацртаћу нешто друго — рекао сам зевајући и окренуо се на другу страну. Био сам уморан. Ја кроз живот идем пешке, зато никад не стижем тако далеко. Али због ње, и Марка, умем да пружим корак.

— Ако ми посао крене, ако почнем да продајем куће, ако скупимо довољно пара, купићемо карте и отићи ћемо заувек негде доле, и пустићемо птице из кавеза. А оне ће можда пожелети да остану са нама, ако будемо имали погодно дрво.

Смешила се. Лежала је налакћена на јастук и гледала преко мене. Била је михољска ноћ, прозор широм отворен и испуњен погледом на Булевар. Светлости велеграда расуте по индиго плавом небу. Слика због које би вредело остати будан.

— Питам се, шта ће нам онда недостајати — рекла је Милица тргавши ме из сна. Кад те гаји жена као што је моја ташта, живот заиста није лак.

Више нисам ни сам био сигуран да сам другачији.

— Фалиће нам овај прозор — рекао сам клонуло.

— С погледом на татин Булевар?

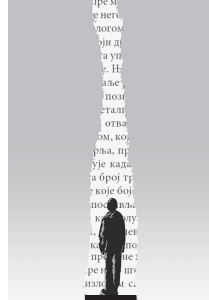
— Да, баш он.

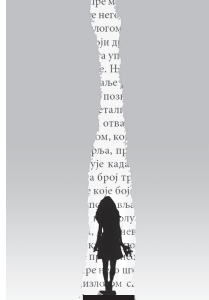
Ненад Милошевић

'ЗВЕЗДАРА'

Хоћу да ти увијем звезде у чело
Видиш оно тамо је Северњача твог пута
На њему ћеш левима пружити десну руку
И погрешнима поглед који само сунце има
Оставићеш и понеки зубић да сачека добру вилу
Сломићеш понеко срце да лакше ушијеш своје
Мислићеш да је цео свет само твој
И да у њему нема места за 'не могу' и 'извини'
Допустићеш ми да те гледам као мало дете
И љутићеш се јако
И љутићеш ме лако
јер нико не остаје само мало дете
Чак и кад му кажу да је тата страшно стар
Дозволићеш ми да твојим шареним прстићем
прошарам по платну своје разгаљене сете
Тада ћеш већ увелико бити испред сунца
И ја нећу смети да те пустим даље
Јер плашићу се свица који помрачења чува
Говорићу 'не могу' 'извини' 'не знам'
Рањиво и стално
И најгласније од свега 'нећу и 'не унем'!
А знаћу
Знаћу као дете које чупка ме за браду
док му читам прва слова бајке
И првом сузом обрадујем прозор
који сам замало затворио заувек
пред пролећним рођењем мог малог дечака
Знаш и ти мој принче да крви није место
у води која тоне у забораве земље
од које и ружу и дрво и птицу и жену и друга и најдраже крадеш
Занесен јер звезди не поклањаш и не дајеш
оно што ти желим
и што себи желиш
Зато ме не мрзи што сам слаб на камен
на сунце на небо на жену и на тебе
Када једног сунчаног септембра
видим да пред олтар плаве звезде стајеш
Знаћу
Ко што знају велики дечази
Да један трен рођења твог мајушног ока
Траје као наша бесконачна песма

(из збирке песама *Небески дечак*, 2023)

Милуника Митровић

АКО ОВАКО НАСТАВИМ

Ако овако наставим и остарим још дубље
и опуштеније
бацићу радосно ове старомодне хаљине
сву ту кокетерију што по ормарима виси
претесне за моју кожу приличну млађаним старицама
Поклањаћу их некоме никоме тек мољцима у инат
А пре свега обећавам себи
запалићу хрпе мојих прашњавих књига и хартија
нек се пепео врати пепелу без муке лаганог распадања

Наливаћу сваки свој тренутак овешталим мудростима
Клањати се фигурама омиљених јунака дечјих игрица
правећи се као да знам о чему се ту ради и шта значи
Угледати се у свему на моју унучицу
као да ми је она другарица узор за којим лудујем
Мада знам углавном да виртуелна јој бићу
Подастирећи јој сан стварном бајком мога детињства
коју је неки опасни неспоразум давно одувао
из светлих дана зенита наиве у стару гвожђурију
У мрак непознате већ мртве цивилизације

Страсније и много поштеније
кад споља баш скроз остарим
поново се предано уживети у ту мршавицу
која на школској свечаности
први пут рецитије чика Јовину песму
Шта је данас овом ветру
пред ужареним очима поносних родитеља

Сажећу се сва у своје речи
као у грумуљице нежности
најежена мало од зиме а више од самоће

Ущушкавати их као птиће лишћем и грањем
По цео дан зидати куле и даљине од песка
плакати над гробовима пужића и лептира

Од ваздуха и зеленила јова на обали Сечице
до сумрака призиваћу фатаморгане
А нико ме на вечеру неће звати
ни укорити због крвавих колена и мокрог жипона

Скупићу чуперке своје беле косице
везане у репић као да сам најдража
моја лутка од каучука
правити лице као да ме негде нешто боли
а у ствари није ми ништа
Пазећи да ме одрасла властита деца
не би питала брижно
Шта ти је сад побогу
Да их умирим крива сам казаћу кротко
само ме пустите још мало да се заиграм

Јер срећа и истинска поезија
бивају тако кратко заједно
Човек не може опстати дуго ако је сам
на пустој обали а река мутна
И нигде светла у тмини брисаног поља
док силази ноћ низ падине брда
да ме помилује

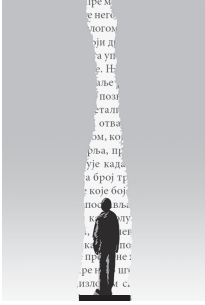
И спусти свој пољубац на чело
Од чије прекомерности задрхти
мало тело и врбе наоколо
Као да је то неко привремено ништа
вук заогрнут јагњећом кожом у старој причи

Или можда само зимска вејавица
залутала усред лета

ФАЈРОНТ

Кад се то неприметно разиђосмо
са нашим властитим животима
Од када раздешени овако
врла моја дружино стара
Тешко нам све разданити је
у овој ноћи октобарској
пуној звездица ниских
сред умирујуће дивљине
околиша урвина и шума
Шта смо све хтели а шта уопште могли
Колико и с ким градили куле у ваздуху
слажући циглу по циглу варке и ведрине
Које мостове рушили у међувремену
подастирући их најбољим намерама
крчећи своје стазе нове
и богазе убоге
Изгледа време је да се све збере
и нечујно као лађе разиђемо пре зоре
орући свако своју водену бразду
Окренемо свако свом зиду
растуће осаме
Ево увелико тако варљиво ноћас
наше памћење пакосно врлуда
хватајући радије одблеске туђих промашаја
него сопствене завеслаје грешне
По ко зна који пут заводљиво сећање
опловљава бездане потрошених дана и година
кружећи око ртова добрих нада залудно
на којима ни светионици за нас више не раде
И чему сад та храброст пијана
Упуштање у компликовано
рачуноводство љубавно и ино
Изнова ревизија часних веза и тајних издаја
Развезивање мртвих чворова
који нас замрсују још више
Самоповређују и повређују
Као да тек лаки додир ветра
мери неопрезно давне ожилке
са дубином свежих
Ваљда не би ли само избегли признање
да младост напросто није здрава

у годинама нашим
Хајде боље разиђимо се ми
весело друштванце петолисно
док још разазнајемо
шта ум а шта нам срце каже
из исијавања утарка
ове свечаности касне
И не држимо се младости дакле
као дављеник за сламку
Као пијан порушеног плота
Убедимо своју мисао
и сагласимо се бар око тога
да све лепо прошло је
Овако или онако
боље није могло ипак
Не подлежимо тако наивно
саботажама старења
које ће тек нам потурати разне
призоре младалачке бајне
и слике бајате
Ето свиће већ и звезде трну
Док празне чаше у нас зуре
Ближи се полако фајронт
кафаници нашој
Таквој каквих одавно нема више
Од свега преостаде још нешто
шута и која цигла трошна
А кроз рупе димне завесе
само нас гимназијска привиђења
поздрављају сетно
Све у свему
шака песка бачена у море

Власта Младеновић
БАЛКАНСКИ СПЛЕТ

ВАРВАРИ ЋЕ СИГУРНО ДОЋИ

Варвари ће сигурно доћи,
кажем Кавафису,
али нису најгори,
гори су они
Атињани докони,
што на Агори
философирају, млате
празну сламу
док ватра гори,
просипају речи
из шупљег у празно.
О, све је поразно.

КРАЉИЦА ПОЕЗИЈА
(Аристотелу)

Теби, краљу емпирије,
скоро да нико не пева,
али, ево ја ти шаљем писмо,
а која је песма,
шаљем ти у Стригиру, на Халкидики,
где туристи на одмору
не читају само лаку литературу.

Враћа се краљица књижевности,
на песку сија поезија,
а ја негде на брдовитом Балкану
трагом твојих речи идем
и не осврћем се на сенке које лају,
не марим више за епикурејске клевете,
ја срцем исписујем посвете.

ИШАО САМ У ПЛАТОНОВУ ДРЖАВУ

Ишао сам у Платонову државу,
видео сам пределе и људе,
упознао сам њихове законе,
систем како функционише,
али то је само криминална трговина
и ништа више.

На челу државе су најмудрији,
философи и писци,
али то су само елоквентни примитивци,
елита која се ни за шта не пита.

Опасно је и срамно
за сваког који нешто пише,
једва сачувах главу,
ишао сам тамо,
у ту државу,
али никад више.

НЕ БОЈТЕ СЕ!

Не бојте се, чему страх,
све ће бити само прах,

вавилонске куле биће празна станишта,
јер шта је човек – ништа.

Не бојте се људске силе,
ма какве жртве биле,

нико неће освојити свет,
само Христ који је распет.

На крсту велика је његова моћ,
крвници од њега траже помоћ,

Јер знају да чине злочин
и да је бесмртан Божји син

е него
е догом
ли де
а уи
е. Не
аље
ном
стали
отва
ом, ко
уља, пј
ује кад
а број т
које бо
повоља
ка
бу
нег
и
по
пр
и
и с.

Живорад Недељковић ПЕСМЕ О БИБЛИОТЕЦИ

РАДИТИ У БИБЛИОТЕЦИ

Радити у библиотеци на сурој планини,
Где медведа има више него оцака и стараца,
Где је суманутих сметова више него ђака.
Чути Радио Београд у белини, сред удараца
Кљуна у нервни чвор; под плаштом облака
Радити у библиотеци на зубатој планини.

Радити у библиотеци у опеваном ритму,
У коме мештана има мање него јејина и штука,
А више дивних створења него дивних основаца.
Ту, чађав котлић, старити и врео дочекати указ
О селидби књига из чамца у дом добрих ловаца.
Радити у библиотеци у девичанском ритму.

Радити у библиотеци у жупи, на самој граници
Где одавно нема пастира, где не свраћа Годо.
Одакле је враг однео сву шалу, а спустио тугу.
И лепа Милка удаде се и брижна оде, јагодо,
У Краљево; тамо има и љубав и маркете и пругу.
Радити у библиотеци у жупи, на голој граници.

Радити у библиотеци у кањону пусте речице,
Кликати са орлићима: полетећу, поскочићу,
Док плавкасте латице румено отвара рамонда.
Стићи у бачије, до дечице, мио сјају и бићу.
Сићи у скаске, у епове, правити качкаваљ онда.
Радити у библиотеци у кањону млечне речице.

Радити у библиотеци у улици Кнеза Михаила,
Сред велеградске раскоши, декаденције и опијата,
И меци кад пишу, а детонације до легата сежу.
Бити научнички ревностан, свима отварати врата.

А остати тег на свом тасу; радити, с вером у тежу
За коју се боре мисли, у улици Кнеза Михаила.

Радити у библиотеци, бити тихост келије,
У прашњавом жамору похабаних хрбата.
Трајати, жудни испирач свагдашње саге и злата.
И знати да си само библиотекар, све смелије
Сам, оаза остављеног света који ипак схвата:
Радити у библиотеци, бити тишина келије.

Радити у библиотеци, било где да је,
Било где да си, сам или са дисањем сличним.
Питомити лепо своје пустаре и кањоне и ритове;
Олује обрадити и склонити у депо, да би вични
Предели књига обасјали и пустош и ум; довел
Бити библиотека, да светове световима дајеш.

РОМАН

Прва књига коју сам узео
У краљевачкој библиотеци била је Песма
Оскара Давича.

Догађај с почетка октобра седамдесет шесте.
На позајмном одељењу радиле су те вечери
Љиљана Жарковић и Владанка Милојевић.
Сетим се и других лепих имена, презимена,
Драгих осмеха. Радмила, Иванка, Хорхе Луис,
Марсел, Васко. И речи: оставићемо за Вас, не брините.

Четрдесет две године касније, не бринем
Да ли ће намењено стићи до мене,
И да ли уопште има нечега.

Четири моје, мутне и кржаве, светле и росне,
Деценије; као да је реч о данима.
О краткој некој песми.

И заиста, све што је у вези с библиотекама
Било је песма: лепа, иронична, набијена смислом
И значењима; тиха скојевка, увек уплашена,
Фанатична, жељна знања и нежности,

Задивљена идејом о једнакости.
Црвени дрес у граду без братске љубави.

А библиотеке беху са свиме у вези: сав живот.
Он беше истрајна потрага за љубављу.
Стрепња и зебња, брига за ближње.

Нижу се поглавља на путу што упркос врлудању
Није никада крзнут револуцијом,
Превратом за којим ћу можда чезнути
Кад сетим се других песама, јунака,
Имена и презимена и муке с којом
Поступно усвајам свет, његове и своје стихове.

Кад сетим се шта сам узео, а шта нисам
На позајмном одељењу,
Макар кратко, чезнућу, сигурно чезнућу,
Кад сазнам да треба вратити и оно
Ка чему нисам пружио руку,
Оставив на пулту нежност и знање,
Брижност и љубав, дивљење.

АНКЕТА

Ево, враћам се из библиотеке „Петар Кочић“.
Тамо сам добио награду за најбољи рад на конкурс
Читам, па шта. Ово је диплома, а у кеси су поклони.
Писао сам о књигама које нису део лектире. Идем
У пети разред. Често, моји родитељи су библиотекари.
Мама ради у Чачку, тата у Краљеву.
Има их много, а омиљен ми је Мајкл Морпурго,
Волим све његове књиге, посебно Сенку, и због теме
О дечаку мигранту, и због стила који ме опчињава.
Хвала Вам, прочитајте Сенку, видећете колико је
Светлости у њој. Као да из мрачне и влажне шуме
Изађете на пропланак, пун белих рада, зумбула и нане.

Не стижем, верујте, немам времена за себе.
Читам само скупштинске материјале; на одмор
Нећу ићи ни ове године, за летње заседање
У Стразбуру спремам реферат о загађењу у региону.
Пре две године, да, тада сам била у библиотеци,

У Петровцу; после поплава, кад је Рана грана јоргована
Кривој Реци и Петровцу поклонила три хиљаде књига.
Чини ми се Коеља, Седела сам на обали...
Понекад ми дође да скочим у таласе и плачем, плачем.

Није ми до књиге, драго дете, неко мора да пуни
Ове овде тезге. Читам упутства за употребу препарата,
Много је то важно, због каренце, због вас младих, овај
Овде парадајз није прскан, само плави камен, такозвани
Бакарни сулфат. А ви, млади, читајте, мора и да се чита,
Није то богме лако. Каренца је много важна ствар,
Да упамтиш. Има један код мене у Гољетинцу, скроз
Скренуо, читао, само читао, није излазио из те библиотеке.
Отров никако да ишчили. Каренца, дете, каренца.

Сестро, ти то мене као зајебаваш, читам Загора, ако те
Као занима, седи, попиј пиће, а ти, јебо те, немој да снимаш,
Сад ћу да ти разбијем то, нећу, бре, шалим се, тебра, бре,
Добар сам и са Сарићем и са Зарићем. Мојне, мајсторе.
Ајде, опуштено, мала, дај им чивас, а ти, сестро слатка, дођи
Код мене, опуштено, прво у маркетинг, колико ти даје Зарић
Да правиш будалу од те лепе твоје фигуре, много си, бре,
Бјутифул и фјужн. Јебала те библиотека, и народна
И сеоска и градска, и Сарића исто. И Петра Кочића.
Златом би те китио, кажем тозла, одма има да радиш
Емисију Радио Добри дух и ви. Шта кажеш, злато,
Миленија, кажеш, опуштено, ух, може, што да не може,
Добри дух, Миленија и миленијум, ух, бомба, јебо те,
Прави томаhawk и Тома Здравковић, само без политике,
Јебала вас политичка сцена, и мецена и сценограф.
И нове и старе тенденције и деменције. Киша је падала,
Коса ми је страдала, није се бре надала, иначе не би расла,
Него би се спасла. Јер на глави имам масла. Афоризам, а.
Драги слушаоци, с Вама је Миленија,
И вечерас слушамо зеленкасту музику и афоризме
Загора Те Неја које чита аутор. Добро нам дошли, Загоре.
Шта кажеш, систер, размисли, па јави Чику, он је моје прво ја.
Само опуштено и транспарентно, о свему што тишти грађане.
Сви сте у Дарквуду, као бре, индијанци сте сви, Чико, кажи им.
Кажи им, бре, јеботе народни миленијум и све што тишти младе.

Душо моја, пензију сам стекла у библиотеци, овде на Врачару,
У одељењу за стару и ретку књигу, много сам читала,

Писала сам песме о библиотеци, љубавне песме, дакако,
Имала сам, сада смем да кажем, колегу, није добио Нинову награду,
А требало је, нема правде, шеста је година како ме чека на Лешћу.
Читам Шимборску, стално се враћам њеној тананој души.
И да знаш, срце моје, све док она Вермерова млекарица сипа млеко,
Свет ће бити жуборава белина. Волим Ен Бити и Чивера, али Вислава,
Вислава, писала сам песме, сада су ми довољне њене.
Хвала ти, мила, чувај се и нека те Бог чува, тако ведру и чисту,
Млекарице моја. Тебе ће песник да воли, све видим, све...

Радо, хоћу, само ако умем. Углавном поезију и есеје.
И Морпурга, њега сам недавно открио, случајно, како и бива.
Не, није необично, барем у мом случају,
Радим у Повељи. Тренутно, тренутно... с Вама смишљам поезију.
Не шалим се, није се шалити с поезијом. Јутрос сам путујућу овамо
Читао рукописе младих песника Слободана Јовића и Дамира Јоцића.
Да, имамо заиста вредну поезију. Знате већ, Повеља је чудо,
Исто као и поезија. Чудо над чудима, добри дух у овој тамној шуми.
Кроз коју жуборе непремостиве реке стихова и односе отровни говор,
Што рече непознати песник, одавно отишао са обале на брдо.
Опуштено. У небески маркетинг. Јавите се, ако долазите у Краљево
Или у Чачак; има тамо и поезије, и зумбула, и нане, и мајчине душице,
Чим се искорачи из сенке на пропланке ума.

га, а чим склопим очи, видим кртичњак из кога ће се помолити младожења за Палчицу. Опазим затим склопљене очи Бамбијеве маме. Видим начете слаткише на вештичином прагу. Зачујем: под чашом се гуши Звончица. Укаже ми се све оно што сам, милујући детињу главу, у причи прескочила и пренем се. А никог нема да ми каже јесам ли и нас, и ову постељу која се њише, и онај Месец који одозго у њу зури, јесам ли уистину, све ово, заиста само измислила.

ЧИТАЈ МИ, ЧИТАЈ, ЧИТАЈ

Уморан си, читаћемо сутра даље... прошапћем. Али, мама, ако склопиш књигу, царевих неће стићи да из корица извуче мач и одруби аждаји трећу главу. Добро, добро кажем тихо, спуштам се на јастук који уздахне и расклапам књигу. А кад заспи, иако су реченице све дуже и све се више мрсе и теже развезују, читам наглас све док царевих најзад не одахне, док и он, уморан, не спусти главу на хладан камен уз језерце и не усни. А ја се полако, сасвим полако, спуштам под јорган, као под речима наложену причу, и не дишем док на лицу не осетим опојни детињи дах и док ме не заголицају трепавице дуге и тамне као ова ноћ у којој су и звезде непомичне.

ХАЉИНЕ

Најстарија од сестара,
брзо сам израстала
из хаљина на којима је
цветало лековито биље
коме нисам знала име.
И лаковане ципелице
убрзо би боље пристајале
уским стопалима
млађих девојчица.

Кад год би се потом сестрице
затрчале према мени
одевене у одећу
из које сам тек израсла,
тргла бих се од радости:

можда то сама себи
најзад трчим у загрљај.

(из необјављеног рукописа *Једном*)

пре четврт века када су почели ратови
у овом делу Европе
који и није типична Европа,
само су одлазили са намером
да се никад не врате, скакали су
право у чељуст Левијатана,
без свести о томе да је боље
сарађивати са суседима,
али су увек поштовали древни завет
породичног окупљања на истом месту,
у-исто-време само једном
ситуација је била крајње парадоксална,
други интервентни морнарички корпус
или је то била десета планинска дивизија,
није им дозволио пролаз до срушених домова,
након њиховог упорног негодовања
готово да их је потаманио као зечеве,
иако су упорно махали Уставом
и свим другим могућим законским актима,
на крају су били заустављени схватањем
да је у овом делу Европе кад су се они
појавили

враг однео сваку шалу
и да све има непријатан мирис
већ виђеног на другим местима у свету,
а они ту ништа нису могли
до да поступе као сложна породица
окренули су леђа и вратили се назад
где су их одмах зграбили
недовршени дневни послови,
тако да о пропуштеном
породичном окупљању
нису више ни мислили
са чврстом намером да следећи пут
у-исто-време на-истом-месту дођу
ако тада то место буде постојало,
и одржали су завет, све то,
и још много тога, прича
најстарији од њих који готово да је
као нека глава породице,
у којој сам ја готово неприметна опруга,
али са важном обавезом, да их снабдем
свим оним чим будем могао, како би могли

да угодно проведу сваки тренутак
редовног породичног окупљања
из кога увек може и нешто добро
и испадне, нека ситница
врло битна за светски мир
али ја о томе не мислим,
о томе мисле други чланови породице,
ми јесмо расејана фамилија
али са дубоким коренима који допиру
до несрећних библијских времена,
седели смо око великог округлог стола,
као неки витезови атомског доба,
а кад сам ја на сто, као изненађење, изнео,
свеже-домаће-печено-пиле
негодовање готово да је достигло врхунац,
брза храна, нећемо брзу храну,
завапили су сви углас,
био сам дефинитивно поражен,
јер је била реч о мом једином-домаћем-

пилету,

пошто су сву осталу, у оскудним данима иза
нас,

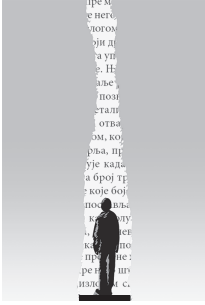
појела деца не схватајући разлику
између имати и имати,
што је за мене било
сасвим ново искуство,
али на крају,
да некако ублажим пораз,
на сто сам, као последњи израз добре воље
пред неизбежну породичну свађу, треснуо
велику чинију пуну шумских јагода,
неки су само гледали
а неки богме и пробали,
са нестрпљењем сам чекао похвалу
али је уследила несносна породична граја,
нећемо генетски-модификоване-јагоде,
то ме је дефинитивно дотукло,
овога пута породично је окупљање
потпуни промашај, непрестано
упадам из грешке у грешку,
много времена проводим у лавиринту,
испред екрана а тамо напољу, где чуда,
расту генетски-модификоване-јагоде

2.

Летимо у Европу
Нисмо понели оно што желимо
Мир после многих ратова
подарених од ових и оних ближњих
Тло нам измиче под ногама
Летимо у Европу
Иза нас историја равна путеве
којима ће проћи нова покољења
да на ђубришту дневне штампе
копају неку истину до које
више ником није стало
јер никог и нема тамо
где смо били ми
са визијама Равнотеже
и Вером у Бога
која нас баца у бунар времена
попут коњског измета
јер испраних мозгова без вере
не знамо ни ко смо ни где смо
грађани Европе али са Балкана
Сва та медијска чуда немају сврху
ако не доносе профит појединцу
основна је истина и пораз
док летимо у Европу
сигурни у себе пуни европских интереса
јер немамо својих
нити ћемо их више икад имати
кад слетимо у Европу не као људи
са Балкана него као Европљани
који су спремни да умру за интерес појединца
који и не мора да буде истински интерес
Европе
за неким радним столом на пустињском песку
негде у Азији Океанији Истазији
расути у свету повезани свевидећим оком
Наша свест се топи у две три мантре
наша тела у храну за Молоха
Све то Бог гледа и види али ништа не чини
никакав знак о свом постојању
не шаље новом паганском свету
где царује живот без наде у спасење

где монитори шаљу поруке
да су баш они свевидеће Божије очи
поруке које само збуњују прост свет
док лети у Европу пун наде пун пораза

(из збирке *Европа на роговима бика*, 2004)

Живко Николић КО ЈЕ ДАО ПРАВО МЕСЕЦУ

ПЕСНИЦИ ОРФЕЈЕВОГ КРУГА

Какав смо то круг под овим сводом зачели?
Или је он почео сам, од праискона да се врти и одмотава,
да се шири и потом сужава, сав од речи, сав
од слика и утисака који дамаре притискају?
Ослушкуј како ноћ промиче ти који гледаш као се спремамо
да полетимо у непзнато. У простор испуњен плаветнилом
које се око нас обмотава. Место на коме смо стајали
више није то место, круг је над нама, у нама, око нас.
Ма где кренули, круг нас прати и наш обасјава пут.
Из њега допире тиха, сетна мелодија: једва чујно,
опојно појање. За тим звуком ми идемо. Не знамо куда.
Али знамо да се у њему све наше сабира.
Јер певати из дна душе једино је што умемо да радим.

12. 9 – 25. 10. 2023. Београд

КО ЈЕ ДАО ПРАВО МЕСЕЦУ

Већ увељико, на све стране
питају: А ко је њему дао право
да баш тако ради?
Заборавивши притом да питају себе:
Ако је њима дао право
Да баш нешто такво питају?

Онда су почела да пуцају небеса,
да окрајци на главу падају
и да се одрања тло под ногама,
амбис да се шири и да гута све.

И окрњени месец , део по део,
да се круни и распада.
На крају крајева: А ко је месецу
дао право да се наочиглед свих
расплињава и у свеопштем паду
да личи на хромог, поспаног дечака?

27 – 28. 9. 2023. Београд

КЉУЧ ПОСТОЈАЊА

над амбис када станем
дубоко доле када погледам
и схватим да би пад
трајао бескрајно
а низали се све лепши предели
знам да не би било
ни мене ни ичег мог
да нема тог амбиса

чекај ме на крају пусте улице
док у паду
не дотакнем напукло дно

чекај ме ту
не иди никуда
јер то напукло дно је
кључ мога постојања

5 – 30. 10. 2023. Београд

ЗОВЕМ СЕ ИРИС?

Моја кожа се дели на оштре пахуље,
на коњско копито и беспрекорну послушност, на кћеркин плач
кад је испала из колевке и нико је није хтео подићи након чега
сам схватила да само Бог сме бити невидљив, на плаве
усне мог мужа које сам ноћима скупљала у једну ноћ,

Не смеи заборавити његову лепоту.

на научене приче о повратку
док посматрам како се кожа претвара
у прашину. Више ми не пада на памет ниједан мит,
ниједна метафора којима бих могла поткрепити
тај догађај властитог отцепљења,

Не смеи заборавити њену лепоту.

на ноћ у којој име постепено престаје да означава дом
(за чланове једног афричког племена то би значило
разорен: не открити своје име странцима прва је
одбрана од странца)

на ноћи у којима изнова долазим до исте рушевине
која је језик, дом, кожа, име, странац, сама метафора
и у њој ниједно правило не значи ништа.

Зовем се Ирис?

CONQUEST OF PARADISE

Замишљам да је моје тело градско насеље или град
што ми одмах изазива тескобу, баш као и мали станови без
тераса и дворишта, без имало предаха и учини ми се
да пода мном понестаје седишта, у аутобусу пуном путника
у којем је сваки од нас стезао у руци свој истргнути свет
у нади да ће моћи што верније да га пренесе
преко неке невидљиве границе где моја сељачка шума,
пуна нежности и смећа, напрасно склизне из милости
право у таму, попут оних дана без речи.

И у том тренутку пред нас излеће коњ који галопира међу возилима као грчко божанство док су му узде лебделе за вратом: *тек стечена крила су бојажљива и пуна ветра.*

Осетила сам у грудима његове раширене очи и пожелела да потрчим том дивљином која је између два удаха једина освајала рај.

КОЈА СТРУЈИ

Тек рођена тишина и наизглед очишћен град од мрака и снова, као да смо тек постали и као да можеш дуго да будеш тако непомичан загледан у његов јалови поредак.

Покушавам да докучим тај мир приморских рибара којим исцрпљујеш јутро док стршљен преврће земљу у своју корист и полагаано одмиче мрежа којом извлачимо невидљиво срце света на површину.

Тражила сам га најпре у твом лицу.

Тражила сам те и у овом дому без дома провлачећи се кроз сенке видео-бимова, тражим те и у овом тренутку док стојим иза тебе и посматрам, и све знање ми се претвара у чист осећај када се остатак живота учини мање замршеним.

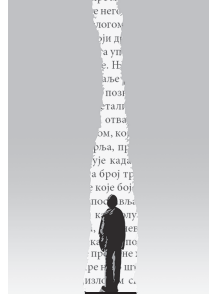
Пажљиви посматрач с повезом преко ока хода међу чиновима присвајања.

Човек кога волим стоји већ неко време рукама причвршћеним за ограду терасе као да се не догађа више ништа.

Дивља и неухватљива. Љубав једноставна постоји.

И ваздух се примирује у мојим речима.

(из збирке *О чему ШУМОВИ преносе различите истине*, 2023)

Драган Огњановић

БОЉА ВРЕМЕНА

Неки зли људи лажу
Да је умро Тракл.
Виђали су га многи
У Одеси, па после у Мариупољу,
Кажу да је шетао шумом око Херсона
Па је продужио до Авдејевке.
Није умро ни Бен.
Виђен је у Лондон Ситију,
А после и у Берлину и Бечу
Како лечи банке и официре
Од тешких рана што су задобили
У борби за боље човечанство.
Један пијани Рус ми је причао
Да је видео Мајаковског код Запорожја
Трчао је од тенка до тенка и викао:
Бистро, бистро, таваришћи!
То сам му и поверовао али нисам ово –
Да је оседлао ракету и летео изнад степе
Са истока на запад, са запада на исток
И успут лупао чврге Старлинку.
Појавио се однекуд и Црњански
И помињао некакво блато и да из Галиције
Иде на Дњепар, и наравно мрмљао је себи у браду –
Јесен, и живот без смисла, без смисла, без смисла...
Бојић је већ био на Дњепру и нешто гунђао...
Не може овде да буде Плава гробница,
Не може људи... мора то да се сели негде на југ...
Једино се није појављивао Драинац.
Ваљда у Ротонди пије калвадос и чека боља времена.

КАСКАДЕ

Снег је ноћас покрио све
Претворио аутомобиле у ледене коцке
Путеве у клизалишта
Дрвеће у шећерну вуну са вашара
Некад ...

Некад ту где река увија
Била је колиба
За децу, риболовце, пијанце и заљубљене –
Била је свачија кућа
Без кључева и врата

Мирисао је багрем
Као дечја душа пред раскршћем
И праћакале су се рибе у брзаку
Док смо правили жабице
На глаткој кожи вира.

Снег је ноћас покрио све
И црне сенке на уснама
И беле мрље на зеницама
И стиснуте шаке са ноктима
Заривеним у корито дланова.

Некада
Ту где је пепео
Био је пламен
Ту где је камен
Струјала је врела крв

Мирисала је липа
Док смо се спуштали низ брег
И ветар је чешљао косу борова
На брду где било је стрелиште
Некада давно
Одакле пошли су скоро дечаци
Да заувек промене овај свет.

НЕШТО

Нешто се опет пробудило
У мом сну,
Ја бих да побегнем што даље
Али оно је увек ту.
Притиска ме, гуши,
Остајем без даха.
Срце је залеђено од страха
Али немам куда,
Где год се осврнем оно је свуда.

Нешто се опет пробудило
У мом сну,
Ја бежим и падам низ литицу
Вода је хладна нигде дна
Да се одгурнем и на светло испливам.
Хтео бих да скочим
На под из кревета,
Мозак се бори али тело не слуша.
Далека звона душа упија,
Трзам се и хватам за коноп са неба.

Отворио сам очи право у дан –
Од аларма за буђење одзвања ми стан.

ДАН КАДА СЕ НИСАМ ПРОБУДИО

Јутрос се нисам пробудио.

Признајем,
опрао сам зубе и умио се,
уместо извора зајубори је водокотлић,
обукао сам плаве панталоне
и модро белу карирану кошуљу
и отишао на посао.

Јутрос се нисам пробудио.

Док се пробијам кроз
замке раскрсница и тротоара,
паркирам ауто и отварам врата канцеларије -
Ја и даље спавам.

Јутрос се нисам пробудио.

Сањао сам неко острвље јужно,
неки Егеј или Јадран
и на острву малено сеоце
са смарадном увалом
неколико камених кућица
у хладу чемпреса и наранџи
и дрвену барку на спруду.

И спавам, спавам.
И данас се нећу будити!

Данијела Падејски

МАЧ МЕЂУ ОСИЦАМА

Беспотребно гладимо речи, суштина је на длану.

Волим да те мало игноришем, али само када је киша. Када облаци надиру и мрачно је у соби. Осице око мача. Сечиво сија и плаши белину звука. Крик и страх. Срушило се на хиљаде мрвица сна. Кревет је препун искри и светлуцавог ништавила. Радосна сам кад смо сами - мачеви и ја.

(из књиге *Трун. Цртице*)

ВЕСТИ ЗА СПОКОЈ

Стрепња магловитог јутра претварала се у олују игличастих надражаја. Растројеност мудрих одговора. Понеки талас оптимизма прошета мојим челом. Телефон је зазвонио, нада нестаје у конкретном исказу. Златни кључ. Тајна бројева и шифри. Да ли јој могу рећи истину? Птицу да предухитрим. Секретарица своју тајну вешто прикрива у канцеларији са безброј вентилатора. Лавиринт, проходан за мисли и сећања. Плави шешир на временшном чивилуку накривљен стоји. Глава под њим више није моја. Рупа окружена жицом.

(из књиге *Неважни сусрети*)

СПУШТЕНА ЗАВЕСА

Излазим, закључавам врата, стављам катанац на решетке. Отирач ролам и односим у подрум. Кључ од подрума стављам у поштанско сандуче. Плочицу са сандучета скидам и сатављам у ташну. Ташну на раме. Моја сенка ме прати на мом последњем путовању. Села сам крај просјака на клупи. Његове мисли су чисте. Све његове бриге су га напустиле. Покушала сам да моје бриге на њега свалим. Не може, ни макац. Јер он нема ни кључ, ни врата, ни ташну. Клупе се не закључавају. Срца се закључавају, ни власници не могу да их откључају. Кључне речи се не изговарају. Падају завесе на обичне животе.

(из књиге *Неважни сусрети*)

НАГРАДА

Драговољно одлазим на заказани састанак. Време и место познати од раније. Обукла сам аморфну хаљину. Кретала сам се смело ходницима. Шиљци на које сам наилазила повлачили су се и на трен затупели. Капљице су ме голицале и претиле ми шапатам. Гласови нанизани на зидовима. Тактилне поруке. Торба пуна дарова испаде. Ораси, жирови, лишће, шишарке... Саплићем се и падам. Светла се пале. На бини примам награду за храброст.

У КРУГУ

молитвом те тражим
спутана недоречености
мисао ми ужегла
превћући по складишту
вртим се и забадам трн
безнађу под скут
поскакујући
нагонима решавам
запитаност
о сфери
ковитлац
не желим да
питама
за помоћ

ЖУТИ ПЉУСАК

у снежној матрици
непослатих писама
глас се пролама
дозиви су угушени
новине поцепане
да ли си сигуран да си био?
молитве у шуми
откоси жита
и жути пљусак
долетео је на праг
на трагу ништавила
загрљај у сутон

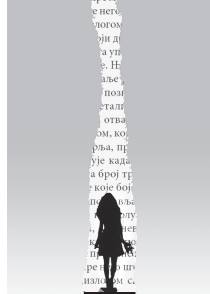
невидљиви стисак
тесне ципеле на пола обуvene
скривају тајну
прекривач од заорава
са рупама и закрпама
мртва трка

ДА МИ ЈЕ

плави предео
сновидна непрецизност
у твоm погледу
у твоm покрету
да ми је
још снова
филмова ноћи
карамелизованих кадрова
скрушених осећања
ушушканих
да ми је...
у твоm поздраву
у три тачкице
између сад и некад
никад
да ми је...

КРАЈ

животи прекинути
па настављени
уоквирене речи
болдиране мисли
уланчани бодежи
умирање
смирај
рај
и понеки крај

Славица Пејовић

НЕМА ИХ, А ХОДЕ ОКОЛО

Не догоди се субота
Ни дан други
То вашарције биле
И халалције
Тако кажу

Искреност искренима
Не дадоше

Други даровали ћутњу
Глас би да им јечи
Шетају уз невине хризантеме озиме
Недостају им божури
Заслужили кажу
Девет муза да их чују

А нема их,
Ладолежи постали

ПУТЕВИ А РАСКРШЋА

Тамо
Где нисам никад била
Стазе разделне
Несазнатог краја
Раселине недокучиве

Путем до тамо
Делим мисли на двоје
Разбијеном огледалу
Сенку отимам своју
Конопцима у чвор је вежем

Разделник да нисам

Звездознанце не питам
Херувима хор чујем
Тонови мирносни пут казују
И грлица гугут

На раскршћу.

ОТВОРЕНО, истинито

Отворим очи
Истина пече
Затворим их
Видим комадиће тла

Дане сламам
Спотичем се
У огледало гледам
Њега видим

Да л то двојника имам
Ил ја удвојена
Одустајем од питања
Препознајем се

Запис његов
На грудима цвета
Камен пали

(из збирке *Лептири сањају лепршава*, 2023)

Земља

Кажу да сам већ стара, а млада. Вековима у мени живе људи дошли са свих страна.

Сећам се.

На морским обалама, на рекама, језерима, на планинама, у долинама насељавају се. Све их је више, освајају сваки делић мога тела... а сукобљавају се као да су од змајских зуба настали...

Памтим како се копља укрштају и оклопи звече док се слова утискују, боје мешају, мелодије разливају...можда само зато да буку утишају.

Из немира и чежње расту градови. Из немира и жеље ратују градови...

Памтим како шуште листови папира и режи оружје, а људи говоре и верују...

И људи убијају.

Људи верују.

Памтим идеје које се рађају и размењују. Одштампане мисли се чувају.

А шуме дишу...и ослушкују... Небо ћути јер топови не престају да грувају.

Убрзавају се векови...

А моје божанство узело је ново обличје. Јури све брже са краја на крај, прелази равнице и уморене брежуљке, јури кроз шуме, покрај језера и река...пара и дим избијају му из узаврелог тела... Хукће клизећи по шинама ...

Можда је с вековима лакше живети.

Да ли је лакше исто што и брже ? Ћуте шуме у непомичном покрету.

Путеви и мостови све ме више премрежавају. Људи граде мостове, журе у сусрете.

И жице ме премрежавају. Памтим оне страшне жице које одвајају... и жице које спајају.

Људи руше и граде. Да ли узимају, примају или отимају? Њихова снага, све већа је слабост.

Младошћу старим. Мостови су изгубили тежину, а привиди су постали тешки...људи никада ближи, а далеки...Да ли је нестала топлота бика-божанства?

Желим да се људи крећу попут брзих чиопа чији гласови пробијају градске зидове, да им је лет дуг и слободан. Долазе људи као птице и пуштају корење као дрвеће. У мом срцу летови им се укрштају, корење преплиће.

Моје тело сачињено је од различитих пути. Под њима исте реке теку.

Не бојим се оних који долазе јер и ја сам она која је дошла. Да откријем. Да узмем и да дам.

Звезде

Неки кажу да сам ћерка Агенорова, мајка синова Зевса-бика и жена Астеријева. Напустила сам земљу кедрова, слутећи да путујем далеко преко мора, да откријем себе.

Ноћ је била тиха када сам на леђима бика стигла. Загледана у воду, видела сам у њој и Астеријево лице у одсјају далеких звезда, а своје у том звезданом кругу... Звезде које ме окружују, чине ме целовитом...

Сећам се и тога да ме је много касније неко други, човек загледан у ноћно небо, пронашао тамо горе, и разумео да имам и вечну небеску путању на којој се никада не одвајам од онога чија ме је љубав понела да откријем нове, а старе обале.

Лишће које не опада ни зими

Мирно је овде. Шетам се међу платанима чије лишће не опада ни зими. Корење му је дубоко у земљи, а врхови високо у небу...Понекад се попнем и седим у крошњи, гледам птице како слећу...Божанство у лику орла долеће ми у крило. Можда се чини да сам застала и да чекам, можда се чини да сам умрона или тужна. Али нисам. Лишће на ветру подрхтава, извор жубори. Сакривена у грању, у које се уплићу звезде, чујем како се дозивање птица утишава а небо тамни... Када сиђем, држећи се чврсто за гране као за рокове бика-божанства, и стоплима дотакнем тле, радујем се...и надам...

А тамо, у градовима, попут птица, лаких чиопа, долазе људи са свих страна и жагором испуњавају тргове. То ме чини срећном.

Док платани тихо расту, разговарам са птицама.

Горан Петровић

РАЗДУЖИХ СЕ

КАСНИЈЕ... Нико више не памти ни како је Јелена, по имену Гркиња, по презимену из Латина – изгледала. Деспот је чак и на фрескама у манастирима представљен као усамљен...

Сред своје задужбине Ресаве, у Цркви Свете Тројице, владар је такође приказан без жене. О овоме ктиторском живопису Стефана Лазаревића постоје одређене недоумице. Према сведочењу Константина Филозофа, деспотов лик је верно изображен, фрескописац није само накратко видео господара, овлаш, како то иначе обично бива на неком државном сабору, на челу молитвене процесије, сред бивака на ловном застанку у околним шумама... Није се ослањао на магловито сећање, лично је стајао испред Стефана Лазаревића све време током осликавања.

Оно што није јасно јесте то да ли је господар због тога неколико пута одлазио у Ресаву, или је живописац из истог разлога долазио у престоницу? Питати самог Константина није могуће. Он непрестано нешто размишља, пише, сваког кратко одбија: „Касније, касније, немам времена...“

ПРОВЕРА ГИПКОСТИ ПРСТИЈУ... Можда баш зато што је Константин Филозоф заузет, свако може да тврди оно што му се свиди.

Неки сведоче да су приметили како се један исти човек на коњу у више наврата појављивао у Београду, од Ресаве удаљеном четири дана пута. Највише. Што у овој земљи значи: најмање.

Да, али коњаници у главни град пристижу свакодневно, многи послом, а многи из сасвим супротног разлога, баш зато што су беспосличари... Не, тај човек није припадао таквима. Био је увек рашчупан, обуће, хаљина, рукава и руку, браде и косе замазаних бојама. Јахао је најбрже могуће, као да преноси неку судбинску поруку...

Намах је приман у тада већ одавно завршену палату, ходницима до велике дворане је трчао... Док су се за њим подизали гласови дворана чији је блажени одмор прекинуо: „Докле више?! Онај живописац је опет стигао...“

Врата за вратима су пред њим отворана без нарочите церемоније. Није било ни обавезне провере носи ли нож, бодеж, скривено оружје. А тај је мрмљао: „Шта се вучете? Све раскриљујте. Журим, журим... Малтер у Ресави се суши док ја овде са вама дангубим...“

Или се отресао на господареve слуге: „Склањајте се... Морам да се вратим што пре, боја са деспотове круне само што не цурне на његово чело! Они моје шепртље неће знати шта да чине!“

Ако би дворани рекли да је господар заузет или да има госте, живописац би узвикнуо: „Мичите се, сами знате да ми је допуштено да се појавим кад хоћу! Деспот је обећао да чак ни он не може да ми забрани да дођем док не завршим фреску! То што је заузет чиме од значаја, или је у важном друштву, ствар је часка. Моја је дужност да се бавим вечношћу!“

Ступивши у дворану за пријеме, живописац би махинално брисао руке о хаљине, њима је пролазио кроз браду или косу, што је објашњавало трагове боје. И увек је преплитао, „ломио“ прсте обе шаке, као да проверава њихову гипкост...

Ово последње се вазда присутном војнику са бојним самострелом, неком Звечанцу круте нарави, непосредном деспотовом младом чувару, уопште није свиђало. Тако шта са прстима, проверавање њихове гипкости, Звечанац би радио само када би му било наређено да некога задави или да му главу заокрене на супротну страну од уобичајене.

НЕСАМЕРИВА МЕРА. Биће да је Стефан Лазаревић већ био навикао да фрескописац из Ресаве тако бане. Само би се окренуо од прозора, крај којих се најчешће налазио. А ако је у том часу седео на трону, заправо масивнијој столици са наслоном и рукохватима, намах би устао... Јер се знало, и то је био део договора, њихови сусрети увек треба да протекну само с ногу.

При чему деспот никако не треба да се миче, а живописац може да око њега обилази, то кружење образлажући на самој граници дрскости: „Господине високи, јесте да се ваша леђа на фресци подразумевају, али ја морам да вас заколим и нешто проверим... Да, сада видим шта се не слаже... Можемо ли да се нагодимо? Ви се само мало исправите и подигните рамена, а ја ћу у Ресави да их мало спустим. Хвала вам, то би било то, нађосмо се.“

Долазио је живописац и до на саму близину деспотовог даха: „Слободно дишите... Далеко било, нећу да ми у Ресави изгледате као мртвац на усправљеном одру.“

Удаљавао се од господара колико је у дворани за пријеме могао: „Код вас постоји нешто посебно... Како се измичем, не губим на осећању да сте велики човек у сваком смислу. Ваљда ћу то умети да пренесем. Несамериве мере су најзахтевније. Оне не служе само томе да варамо једни друге.“

Чак је иконописац једанпут и дуго чучао, објаснивши: „Народ ће вас гледати углавном овако, забачене главе. Ваљало би да вам израз лица на фресци остане увек исти. Виђао сам изображене ликове ктитора на којима се примећује да су се у међувремену уобразили. Што обичан човек каже – нос су подигли.“

Сасвим другом приликом поглед није ни подигао, посматрао је само деспотове руке: „Оне нису ништа мање важне. У Ресави десницом примате мач од анђела. Левицом предајете копију цркве Светој Тројици. Зато руке нису ништа мање важне, морају засвагда да делују и поуздано и благодарствено.“

Живописац је иначе триред у једном месецу хрупно и сред ноћи. Какав је био, још и уплахирен надахнућем, по мраку је личио на слабоумно створење. На њему су преовладала трагови византијског тустоплаве боје, што је само значило да је претходних седмица радио на позадини ктиторске фреске. Све је дворане преплашио, као да је из те тамније позадине изнебуха искорачио. Искао је да деспота пробуде, да би његово лице разматрао уз воштаницу... А када се деспот појавио, уз титрав пламен му је објаснио: „Извините, морао сам... Видећете се претежно само уз свеће и у Ресави. Које озарују, али и чађаве. Проверавам да ли сам вас за све те наредне, вековне ноћи довољно расветлио. Засад толико... Можете да се вратите у постељу.“

За дневних посета, мајстор се некада и веома кратко задржавао... Једанпут и ништа дуже него колико треба да се кап воде слије са обода купе до њене стопе, једва да је Стефану Лазаревићу пришао, сам себи је нешто потврдио главом, па је изашао, на коњу се одмах и вратио у Ресаву...

Од деспота је тражио да приликом виђења ћути. Једанпут се усудио и да га прекине само што је аз заустео: „Ни гласа, господару... Све што бисте сада рекли, на фресци мора изнутра на столећа да говори!“

ПОРЕЂАНА СТАКАОЦА... Било је свега, али је живописац приликом одласка увек доследно склапао очне капке. И није их отварао током повратка у задужбину. Јахао је жмурећи, па опет ништа спорије, као гласник који жури да некоме узврати поруком од животне важности... Ту и тамо уз пут узвикнувши: „Не задржавајте ме, не заговарајте, заборавићу најважније!“

Жмурећи би и сјахао у манастирској порти, улазио је у храм, беспрекорно право, раменима не дотакавши двери, не саплићући се о камени праг... Заправо би отварао очи тек пред зидом, оним лево како се ступи у Цркву Свете Тројице. Помоћници су већ спремили све могуће боје, пошто нису знали које ће мајстору бити неопходне. А умео је да примети ако једна недостаје. Рецимо, иако сликање круне тада још није било дошло на ред, он је само одмерио поређана стакаоца са пигментима: „Шта је ово? Имамо боју бисера, боју обрађеног рубина, сафира, граната... А где је, питам вас, боја аквамарина? Знате ли да ће у круни бити и три каменчића аквамарина? Хоћете ли да деспотова круна буде штура, непотпуна?“

Један помоћник је увукао врат међу рамена, није ни морао да каже да не зна како та боја латинског назива изгледа. Мајстор је нешто блаже рекао: „Латински или не, слободно користи спој што више речи да би добио прелив који си замислио.“

А онда је додао: „Навешћу ти пример. Јеси ли икада видео море са виса изнад обале? Потврђујеш главом, значи јеси. Оно је недокучивоплаво, слажеш се? Сада га само замисли као много, много мање, да ти између готово спојених јагодица кажипрста и палца стане. То би ти била кап аквамарина, управо те боје. Што је обрнуто од влажноцрвене боје рубина, она је као кап која сваки час може да се разлије у море крви, најмање.“

Дакле, долазећи из престонице, живописац је жмурећи улазио у храм и отварао очи тек пред започетом фреском. Да би насликао неколико црта лица које је упамтио... Зар толико путоштва је за свега неколико покрета четкицом, чудили су се неки помоћници. Он их је питао: „А како знате да баш малочашњи покрети нису били пресудни? Слободно преузмите ако мислите да умете боље. Шта је, што главе обористе?“

И опет исто... Није мењао обућу, није се пресвлачио, није ни руке прао, камоли браду и косе – узихао би коња и хитао у Београд... Гледао би деспота... Жмурећи се враћао, да би нешто досликао на фресци... Или би још дуже нешто исправљао мокрим комадићем сунђера, натопљеним у оближњој речици Ресави. Пажљиво је натапао тек један делић на живопису, док сунђер не упије боју или не отрпе покрет који му се омашком отео.

И тако, тачно онолико пута колико му је било потребно да би лик Стефана Лазаревића верно пренео. Приде, да би насликао и умањену задужбину, коју ктитор на длану, заједно са исписаним свитком, предаје Светој Тројици... Онда и владареву одећу, раскошан орнат споља, али у једном делу и то чиме је одора постављена... Још и златоткани појас, крстолико жезло...

А када је завршио, запитао се, да ли због умора, да ли стога што је збиља то и мислио: „Добро је, нема никакве разлике... Сада не знам да ли сам пред деспотом у Ресави, или пред деспотом у престоници. Господару, који сте да сте, време је да се растанемо.“

РАЗДУЖИВАЊЕ. Затим је живописац изашао из цркве, из порте...

Крај речице Ресаве, која је протицала тик уза зидове манастира, доносиће му и воду за пиће и име, скинуо је обућу, свукао је хаљине. Срећом да се лето уврежило, јер се сасвим разголитио...

Али је он сматрао да није наг довољно, па је зато дуго квасио браду и косе, опасно наоштреним ножем је још дуже пажљиво бријао све власи, до једне... И веће, и оне на прсима, и ниже од пупка, и тамо где су власи уковрцане, па низ бутине, гњати...

Подсекао је и нокте, ако је испод њих нешто случајно заостало...

Затим је у речицу ушао да се окупа, опере... Дуго се трљао оним истим сунђером који му је служио и да отклони грешке на живопису... Па је изгргољио уста, јер је многе четкице пробао на језику, или је исте стављао између усана како би их управио...

Онда се преобукао. Обуо је давно спремне нове сандале. И оденуо нову хаљину, сасвим исту као претходну.

На себи није имао ни тачкицу, ни пецкицу неке, било које боје. И рекао је помоћницима: „Раздужих се. До саме душе. Да не испадне да сам узео нешто што није моје. Све што је преостало од боја, ту је. Што скорелих на старој обући и хаљини, што у власима, што већ растворених у овој вашој речици Ресави, која вас напаја именом да се никада не заборави... Идите низводно, па пребирајте... Пожурите до ушћа у Велику Мораву, близу је, после ће вам бити теже да било шта

нађете у великој води, па још и вировитој... Слободно све пребројте, сравните... Немој да неко после каже како сам са собом понео кап аквамарина, граната, сафира, рубина или бисера из деспотове круне. Одох некуда, ни сам не знам куд, овако поновљен... А вама поручујем, чак и ако будете лењи да одмах кренете низ ток Ресаве, знајте да се све ове боје негде уливају у светско море.“

(Одломак из романа у рукопису)

е него
догом
ли де
а ун
е. Не
аље
ном
стали
отва
ом, ко
рља, пр
ује кад
а број тр
које бо
повеља
ка, ву
и, нег
ва, по
пр, мес
рет, н
изло
и, с.

Бранко Пиргић

НЕБО НАД ВАЉЕВОМ

Та румена предвечерја када брегови што са три стране обгрљују град потамне, а облаци, граораста а светли и, попут аметиста, нежно љубичасти на рубовима, исписују тајне поруке оку које се на њима за тренутак заустави. Пред олују што се отуд са Шанца, оловна, спрема, све се умири, ућути, дах заустави; само лишће подрхтава а усамљени пролазник хита у заклон. Настане потом хука, завијање и пуцање грана, плусак. Чангрља у олуцима... бризга одасвуд док ветар наноси усковитлан мокри прах и цветне љуспице.

А онда се нагло разбистри; испрани плочник бљесне; као да небеска сила усисава у плаветнило и последње праменове паперјастих облачића.

Засвежи и прочисти се, на озон замирише.

Једна грана од блиставих капљица отежала -титра.

Стари румени месец, отуд са истока, појави се над мокрим крововима, као да застане на прозачном и чистом небу, а онда звезда једина са загаситог свода најави свежу ноћ.

Хук непознате птице из невида.

А бива да небо буде чисто, вече мирно, пусто. Сенке се издуже. То је онај врели час кад с купања још нико није дошао, а за ноћни је излазак рано: па се град некако умртви, испразни. У сеновитој башти старица залива клонуле руже.

Нигде никог, а однекуд као да се зачу отегнуто мујезиново завијање. На западу срп месеца.

БЕЗИМЕНА

На пустом стајалишту, на повратку из Париза за Београд, у глуво доба, негде у западној Немачкој, наш аутобус се зауставио да предахнемо. Стојим у ресторану пред полицом са великим избором пива. Скупа су, мислим у себи. Утом, тетка нека, ишепеља из ресторанске кухиње, прилази ми, обиграва око мене као лептирица око сијалице. Одмах, у прећутном споразуму, почињемо разговор на српском.

„Одакле си?” - пита.

„Из Ваљева, а ти?”

„Одасвуд. Мало из Рашке, мало из Аранђеловац, сад сам у Младеновац. Ово су ти добра пива” - показује на неке флаше.

А ја, и даље у дилеми, климам главом, али се не усуђујем да потегнем за флашом.

Шаком испуцалом од прања судова, извлачи из великог цепа на кецељи три еура и каже:

„Ево ти, купи... узми”

Тутка ми новац и додаје:

„Частим”.

Нисам могао да је одбијем, знам шта јој то, овде, значи. Купујем пиво и одлазим, сретан због њене мајчинске потребе да да.

Причешћен и прочишћен враћам се, ето, ноћас кући из Париза (а град светлости је могао бити свако место из кога бих се враћао своме дому). Док путујем немачким аутопутем, не мислим на Лувр, Сену, Нотр Дам, Булевар Сен Мишел; Мислим на ту светлу тачку; На то да сам због овог искричавог сусрета цео пут и предузео.

Однекуд ми изрони стих:

„И онај за кога нико није знао чудно се колико је сјао.”

ЛИПА

Кажу да ју је посадио прота Матеја Ненадовић. Око ње чистина.

Ено је, плени околину својом раскошном крошњом. Посекли би је, али им се не да.

Прешла је ону критичну границу када се стабла, без неког видног повода и смисла, посеку. Достојанствена, сама, искусна, немо нас посматра. Однекуд ме у њеној близини обузима стид.

Често туда пролазим. Увек застанем и накратко је посматрам:

У касно пролеће, када унаоколо све озелени, она се још не да. Опрез ју је научио да не ваља хитати, из зимског се сна рано будити. Зато споро али упорно клија, а кад дође онај чувени месец липањ, негде пред крај, о Видовдану, омамљујуће замирише. Ноћу, кад је месец пун, а небо звездама осуто, она дише и пулсира отежала од мирисног цвета, пуна зуја и бруја безбројних малих летећих створења.

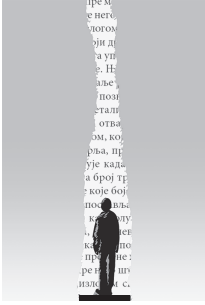
Њише се благо, радосна, подједнако и небу и земљи драга.

Дуго је сва у руно листа одевена. Тек ту и тамо запегави у октобру, а онда, негде крајем јесени, нарочито ако је михољско лето продужило свој златни пир, букне и плане, сва се у боју преточи и стане да се осипа: мирна, спокојна, покорна.

Као паперје, тада веју у тишини златне пахуље.

Понекад се само мало скупи, у себе угне, згрчи, укочи се: то су они тренуци када воз, крај ње (као кроз њу) бучно и захуктало, а бесциљно некуд протутњи.

Са белог целца јато црних сврака тада прхне и на голе гране липе се пресели. Гракће у белој пустињи док под ледом, уснуо, жубори Градац.

Александар Максим Поповић

ПОСЛЕДЊЕ ЧЕТИРИ СЛИКЕ МАГДАЛЕНА БОО:a

Академски сликар Магдален Б. последње године живота провео је у самоћи, („имало се за кога сликати, али друштвени ангажман интелектуалаца – није имало за кога радити“)*, играјући се словима, бојама и бројкама, не без основа очекујући да пронађе свој „број 5 у злату“,** збуњујући сопствена чула неочекиваним преласцима из неколорита у колорит, тек понекад се питајући зашто му се пред крај живота на платнима појављују сенке из младости.

Спокој позних година трајно је нарушило писмо на смрт болесне Струе М., америчке сликарке из Ричмонда, којим га је обавестила да негде у Америци живи њихова кћер Александра, непланирано зачета током сликарске колоније у Грчкој пре нешто више од тридесет година, у ноћи у којој је Магдален надахнуто говорио о Индијанином „ЛОВЕ“,*** толико надахнуто да се девет месеци касније родила Александра. Струе, себично, како и доликује уметницима, није оставила било какав траг који би Магдалену могао послужити да пронађе ћерку.

Остала му је само снага мисли. И када је већ прилично исцрпљен упорним настојањима да дозове кћер, изгубио сваку наду, стигао је мејл од Александре, а недуго потом, у свечано и сабласно предвечерје, и сама Александра. Исте вечери Магдален је преминуо. У последње четири недеље живота насликао је четири слике: *Опет дан*, *Голо дрво*, *Одблесци* и *На послетку, они*, а на полеђини слика исписао четири текста:

ОПЕТ ДАН

Нисам сигуран да ли ми је овога јутра преостало још штогод осим да дозволим светлости да ми потпуно разоткрије лице. Нека се данас види све: свака пора, бора, ожиљак, намера, искрен страх и лажна суза; плаво око, будем ли прогледао, и црни зуб уз неми осмех. Нека се нагледа свако ко мисли да се на моме лицу може пронаћи ишта од користи и за кога.

Подигао сам браду на најудаљенију тачку од земље и отворио очи. Области су се премештали у групи таквом брзином као да их неко снагом свога даха без имало напора помера небом. Помало, покатак, појави се Сунце, и помислим биће... и још не домислим наду да би заиста нешто могло бити, навуку се бели, дебели облаци који под своју сенку баце брда, долине, реке и узречја и нас што разбацани по обронцима и обалама милимо около. И моје лице изложено светлу потамни.

Изненађењима нема краја, само их треба препознати и осетити.

Таква су времена.

ГОЛО ДРВО

А јесен је опет тако дивна као да је последња; и требало би смислити нову реч да би се објаснило како је и колико, ох, тешко поднети толику количину лепоте – сâм.

Ја, замршен у само за мене спетљано уже, од наднаравних интензитета боја и нада саздано, које се, ваљда одвајкада, непрестано у ковитлацу с мојом душом плете и час виолентно уздиже мој немир, час клоне у сагласју с умирућом природом, свуд околу размештеном само да објасни овај неизрециви осећај у мени.

Када бих бар био листопадно дрво, а она путница намерница, можда бих је могао макар случајно видети. Јер ускоро ћу остати разоденут и сам, а она би могла у ову позну јесен проћи поред мене, нехајно ме погледати и помислити:

- Кад ће већ једном почети и проћи и ова дуга, досадна зима?

Гледао бих за њом, као што сада зурим у хоризонт, све док се не изгуби из видокруга голог листопадног дрвета, не марећи што по мени скакућу врапци једва се држећи за гране смрзнутим ножицама и храбрим срцем, које чука само да кљуновима одреди ритам уз који тихо и упорно кљуцају црвиће из моје мождане коре.

ОДБЛЕСЦИ

Довољно дуго сам храњен у кухињама опсенера да бих био у стању да отпут поверујем очњем виду, већ сакат да бих могао и слутити шта би се све могло сабити у тек зарудело срце одлучно да проплива кроз таласе стрепљивих дрхтаја и загази у празнину мог Inbox-а, к мени, који отупело бивствујући у забитом ћошку света од камара дремљивог једа правим таму којом домазујем душу, усклађујући тако њене још недотамљене валере с перспективама ником потребног постојања, збрканог без плана разбацаним тачкама недогледа, и без примисли да би зрак ниског Сунца који је Она поред себе пропустила дозволивши му да је задиви смелашћу којом је клизио кроз хаос пред собом, и пожелевши да као тај танани зрак може, магијском лакоћом, на мом празном лицу створити осмех.

Облесак из мојих очију капну у празну чашу задовољства нескривено претећи, знам, да нас омами и завара. Ако!

Она, као unread message, прекорачи праг и моја јазбина и ја почесмо да живимо.

НА ПОСЛЕТКУ, ОНИ

Конечно, након дугог чекања, дошао је и тај дан.

Седим у својој башти, миран, непомичан. Рекао бих да изгледам као да немам године, ваљда зато што нисам разумевао правила и особине времена. Сат који

је куцао у мом телу препознавао је само лепоту вечног сећања, неоптерећену пролазношћу, али ни трајањем. Све остало у мом животу, настајало је и нестајало лако и брзо попут лептира на шареној пољани. Унаоколо влада свечана тишина; као да је и природа схватала величанственост тренутка, сакрвши сваки шум који би могао пореметити хармонију безгласја.

Коначно тишина.

У даљини угледах силуету младе жене. У том тренутку био сам човек без лица; само су ми се у очима сјајили кишни дани, попут оних које је она баштинила у својој коси. Полако али одлучно, гурнула је велику капију од црног гвожђа, која се, када је ушла, сама покорно затворила. Прилазила је дуго, одмереним кораком, али њен ход није нарушавао тишину. И мој уздах се могао видети, али не и чути.

Коначно мир.

Пришла је и села наспрам мене, без речи. Шоље су већ биле на столу и ваздухом се ширила пријатна арома миришљавих сличица из прошлости. Без суза, без радости, немо смо седели, гледали се, омамљени мирисом слаткасте амброзије налик на сећање и исповедање, коју смо у тишини испијали, полако, гутљај по гутљај. Топла течност благо нам је мазила све оне тешке, кржаве и болне ране којима су наши досадашњи животи били препуњени. Знали смо да нема побољшања - лека још мање. Крај је био на дну шоље. Године припрема за овај тренутак биле су иза мене, а испред, надохват руке, било је оно за чим сам толико жудео.

Коначно крај.

* * *

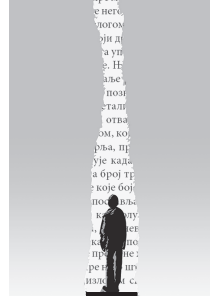
Александра се побринула за сахрану, и још исте вечри одлетела назад у Америку поневши са собом четири очеве слике. Никада није сазнала шта је писало на полеђини, нити је покушавала да сазна; написано на полеђини или насликано спреда – било је једнако разумљиво.

Тек с времена на време, слике је вадила из оставе, постављала их у углове собе и седала у столицу за љуљање, гледајући кроз прозор према линији хоризонта. У окружењу слика свога оца, када би боље ослушнула, чула је како њеним жилама струји крв породице Боо ; бучно као бујица.

* Изјава Магдалена Б. у једном од последњих интервјуа, одговарајући на питање: „Зашто се повукао из јавности?“

**Асоцијација на познату слику “Видео сам број 5 у злату”, Чарлса Демута којој се Магдален Б. дивно у младости. (“I Sow the Figure 5 in Gold” by Charles Demuth)

***„LOVE“ скулптура америчког уметника Роберта Индијане („LOVE“ sculpture by Robert Indiana)

Бошко Протић

ЛЕПТИР НА ТЕСТИЈИ КОСАРЕ ПАВЛОВИЋ

II

Удари звоно једаред па га нема. Ил се мени само учинило? Чекујем па чух? Ево се сад ништа не догађа... Развлачи се време као тесто, лепи се за страхове. Нисам целу ноћ тренула. Стрепела: ако заспим познаће да дрхћем. Кад може он да ћути могу и ја. Бар смо у трпљењу извежбали једно друго. Е, вала смо!

Није ми се учинило. Ето га опет. Удара. Звони! Сазива! Кренуло! Ајд, и нека је. Са срећом. Боље је и ово од чекања. Некако ми лакну.

Скочим из кревета и одем да певца наватам на легалу и да донесем брашна за погачу. Оста Јеротије да се коколи. Нека га. Ко зна шта га чека?

Ту ми мрче: ко зна шта га чека? А нас? А мене? А децу? Шта нас чека? То се ти Косара не питаш. Не пита се ни Краљ, ни Отаџбина ни овај мој човек што више туђу бригу брине него кућевну. Дошло ми да вриснем и вриском сатрем све те тамо што су важнији од огњишта, амбара и кречана. Све те важније од деце, жена, старих родитеља и домазлука. Све што тамо негде одлучују па сељаку на грбину сручују. Дошло ми да им се као гуја кроз уши увучем и отрујем цигерицу.

Да их ослепим да више не могу потписе стављати и те печате којима људе гурају једне на друге да се кољу и очи ваде.

Не заклах певца. Шију му заврнух као да је он крив што немам моћ да све ово зауставим. Грешна ми душа. А можда и није? Свеједно му је судбина била да заврши данас. Дал од ножа, сикире ил овако. Какве сад везе то има?

Гледам Јеротија: устао. Стоји у довратку и деље иверку од рагастова. Сад ће и од прага. Оде у кућу. Не видим га више кроза зид а све као да видим: крсти се, пали славску свећу, чека да нахвата воска па да уваља иверке и тури их у џеп заједно са иконицом Светог Николе.

– Дела, дођи – викну када убацих певца у рерну.

Уђох и седох где ми показа.

– Ово су ти све паре. Имаш дванаест хиљада динара. Да одеш до Тикомира ... – ово сад он мени полаже рачун. Да знам оно што до сада нисам морала. Никада нисмо причали о послу. То је његово. Човеково. Није женино. Није док не загусти. Сад, да видиш, ево га да и жени доспе на врат. – Не знам када ћу се вратити. На теби је кућа.

На мени је, Јеротије. На мени, дико. На ком ће друго да буде, војничино? Нема ко други да се потури и загине за твоје огњиште, дом Јеротија Павловића из Доње Сабанте. Радо бих се ја измакла и смуљила у страну, ал нема ко да прихвати руду.

Ушивам му дукатиће у појас. Главу могу да спасу. Не дај Боже нужде, неће их Јеротије рашивати без велике невоље. Вредан и чуваран.

Кобила рже из штале. Зна све ал ни она неће да каже ништа. Ћути ко и он. Воли га. Воли и он њу. Као да му је кобила жена венчана а не ја. Ал добро... Није то лоше. Морају да се чувају. Да се гледају и пазе једно друго.

Друмом се чује песма регрута. Извирнем: деца нека загрљена кренула — певају. Мајке остале у кући – кукају. Е, свете, лепо си ово удесио.

Ето Јеротија. Води Виду за оглав. Деца изјурила без доручка. Не знају али осећају. Животињице праве.

– Где идеш, оцо? Где? – пита га Миле.

– Идем да обавим посао, а ви ме чекујте и добро мајку слушајте.

Е, мој ти: да обавиш посао?!

Пуче нешто у мени и сузе кренуше. Окренем се да деца не гледају како плачем испраћам оца у рат. Упамтиће то. Утекнем у собу. Гледам кроз сузе и стакло.

И као што сам све знала: вину се мој Јеротије у седло, кобилу натера постранце да изађе на друм и зажди, довикујући се и препуцавајући са пешадинцима који кретоше да тај исти посао обављају.

Однесе га Вида зборишту брзим касом а ја остах на прагу са децом у непокрету и безгласу.

Поче за нас, Павловиће из Доње Сабанте, Велики рат.

Као да има великог и малог?

(одломак из романа)

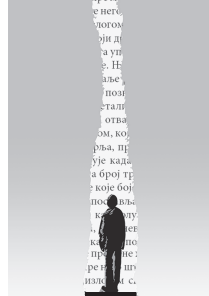
Данило Радојковић

ГРЧКА

Споро се увлаче путеви у Грчку
И нуде мирис нара и лимуна
Идемо теби богињо
Излетелој из главе Зевса
У пуној опреми бојној
Помози нам да против себе
Срџбом Ахилеја устанемо
Јер нема нама мудрости
Ни сјаја
Ни нестанка хиљадугодишње глади
За мрвицама са трпезе Олимпа
Нема нама одмора
Док минуле дане
Не предамо ветровима Тракије,
Док се не изједначимо са лишћем
И травама
Нема нама наде
Док на Акропољу
Пред храмом
Еуридику мртву не дозовемо

НЕДЕЉА

Сети ме мајке јутарње сунце
и никуд ме не позва, већ ми показа
да ту останем, ту где јесам,
не без разлога да волим овај дан
који је мој и свачији,
као и ова светлост
што ме уводи у недељу
попут редитеља који споредног глумца,
у одређени час, уводи на сцену.
Ево ме, благи дане!
Ти не носиш никакве обавезе ни одговорност,

само смиреност и олакшање
као кад се спусти тешки терет
и човек се усправи, ослобођен тежине,
па му се чини полетео би,
и без крила, лако...
Мир по предграђима;
улице без жагора, журбе и довикивања,
без унезверених лица
и гужви на прометним местима...
И свест о томе да, ипак, сви су ту,
живи и задовољни што не морају никуд -
Дан је одмора,
Дан када не ради администрација ни економија,
Дан када не започињу ратови ни погроми
(или је најчешће тако), када се не отварају
банковни рачуни, када се и зло примири -
макар до понедељка,
кад се не чека у редовима
и када се не размишља о томе
како је живот тежак...
Пријатељ мој у пензији,
кад га упитах како му је, рече:
„Сваки дан је недеља“, - а још и пчеле гаји...
Споро одмиче јутро, могао бих до реке,
само две улице, па поред парка, скретање лево
на раскрсници и стазом до обале...
И тамо је пријатна усамљеност стабала и трава
и шипражја што се наднело над водом
која лагано тече носећи комаде неба
у недрима.
Птице надлећу реку, једна се гласи тамо
у густишу десно;
спори ритам јутарњих тренутака милује душу
као вода облутке и шкољке...
Има и других могућности
да започнеш дан; ја их све остављам отвореним
и ленствујем до иза поднева.
Време је зауставило пешчанике,
нико не броји,
ништа не ремети мир седмога дана -
прилика је да се човек на земљи
нечега доброга сети.
Недељом је лако волети свет!

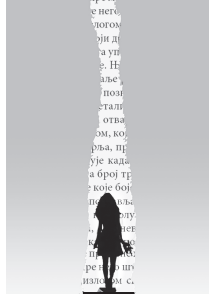
ЧУЛНИ ПРЕДЕЛИ

Не знам шта ово значи
Да те и телесну волим

Зар поново кроз чулне пределе
И тактилну језу као кроз неке јесени
Давно минуле

Хајдемо
Даље од свакидашње занесености
Превазиђимо наклоност и стид.

Хајдемо
Да у кошуљама од кострети
И боси
Пређемо границу
Као што се прелази
Праг манастирски.

Марија Ракић Шаранац

(нови живот)

Имам тридесет пет година
И желим нови живот

Сваког дана на послу слушаам
The best of Yiruma
И будна сам у сну

Носим распарене чарапе
Једну на штрафте
Другу на туфне

Не мислим
Шта ће ко рећи
И какав ћу утисак оставити

Све боље кувам
И све више волим

Недовољно читам
Не пишем

Понекад нетремице зурим
У лице у огледалу
Искежених зуба
Без фиксне протезе

И замишљаам их и даље лепо нанизане
И даље жућкасте
Уоквирене корално црвеним кармином
И за двадесет, тридесет, педесет година
Уоквирене ситним борама

Око усана
Око очију
На челу и образима
И препознајем најпре радост и жеље
Овде скривену тугу
Онде понеку жал.

Што више зурим,
То више желим нови живот.

Што више зурим,
То више знам
Да је ту

(нова јутра)

Она и ја смо изјутра саме
И наша нежност
Остаје
Као тајна
У мојим очима
Она је анђео са полуосмехом
И прија јој додир дуж носне кости
Док ме посматра
Као крчаг пун свежег млека
Мирис њеног темена
Упијам целим својим телом
И кад пуног стомака усни
Поново постајем њена чаура
Са јасним откуцајима срца
Које памти

(пун круг)

Тело осећам као часовник
Који покрећу зупчаници
Свако јутро изнова га навију
Њихови гласови, потребе, осмеси
И оно без грешке ритмичним откуцајима
Гази кроз дан, толико згуснут
Да не знам како у њега стану

Сви ти кораци од којих пулсирају табани
Ако понекад посустане,
Умилни погледи
Показаће му смер
Да никако не стоји у месту
Док свакодневно описује
Пун круг на путу око сун(а)ца

(тако јасно)

Од уторка до суботе
Међу загађеним ваздухом
У градском ковитлацу
Као у кавезу за мајмуне
Пожелиш свој живот
Да сместиш у оквир
Од седам до три

Да изађеш из градског превоза
Лаким и сигурним корацима
Прођеш кроз Пастерову
И иза угла скренеш
У свој радни рај
Међу књиге и тишину

Недељом
Волиш свој живот
Међу зујањем
Пчела, мува, оса,
Сопствене деце

Међу пољупцима
Датим, добијеним, украденим
Кад је пролеће на врхунцу

На само вашој ливади
Која под вама чува зеленило
Изнад вас чисту модрину
Све твоје снове из младости

(добра песма)

По Буковском

Потребна ми је добра песма
Више од овог ваздуха
После летњег пљуска
Који мирише на угашену прашину
Више од Шубертових ноктурна
Које слушам од 21h до поноћи
Више од једночасовне тишине
Тешко украдене од деце
Која се у дворишту играју са псом

Толико ми је потребна
Да је већ осећам
У глави која пулсира
Под ниским притиском
Када се будим рано изјура;
Да је већ додирујем
Под прстима
И видим бели папир
На коме ће утиснути
Реч по реч
Стих по стих
И слику
И мирис

Знам да је ту
Али где тачно
Међу овим плишаним играчкама?

(из књиге *Кућа, руке, гласови*)

е него
догом
ли де
а уи
е. Не
аље
ном
стали
отва
ом, ко
рља, пр
ује кад
а број т
које бо
повла
ка, ву
и, вет
ва, по
присе
рет
изло
и с.

Ранко Рисојевић

НА ПРАГУ

Неодлучан,
Куда си кренуо,
Компас нема сврху,
Сунце је негдје, дан је,
На обје стране готово исто,
Час тишина, час грмљавина, урлик,
Тако из сата у сат, негдје звони, дубоко,
То Бах лично ногом притишће страшну педалу,
Нема музике, једнолично одјекује с обје стране,
Колико ћеш издржати на прагу, сасвим наг, сасвим мален,
Јеси ли доручковао, ручао или вечерао, нема никога да потврди,
Чекаш ли руку да те повуче, или да те напокон гурне, тамо гдје гледаш!

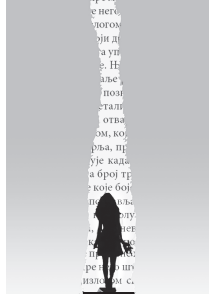
ПУКОТИНА ЖИВОТА

Заборављаш, понављаш, назадујеш.
Наднесен над ту бразду што је Бог
лично, у своје вријеме, узора човјеку
у том тијелу, да буде извор живота
и први буквар свему и свакоме,
рекао би, да не сумњаш у себе:
Ту се муцају молитве, али за шта?!
Срицао си, грцао си, упијао си
миресе, облике, боју, дисање
живота самог, попут погаче
преломљене на двоје.
Благословене су вишње руке што
замијесише, испекоше и подијелише,
гладнима и жеднима живота.
Само када би се појавиле, виловите,

у оном трену када је зов пукотине
само теби чујан, над доловима,
на њих би утиснуо исти пољубац.
Зов древни, предумни, јека плача
првог и коначног, с врпцом
што те брани, присваја и веже –
пој жесток над свијетом сјаја.
Шта сада, под сјетним гајем
гдје нема мира ни одмора?
Све отпада, растаче се и отходи.
А ти дрхтуриш, изгубљен, мрачан,
без извора, утјехе и смисла.

ЕУКЛИДОВА СЈЕНКА

Јесте, ово је Александрија, невидљива
Свима осим мени, док сједам за сто
Претрпан књигама, рукописима, биљешкама,
Тринаест његових књига темеља, невидљивог
Свемирског реда, који ми говори, тихо,
Уређуј све око себе, на тебе је ред,
Доћи ће дан, пропашће твоја Александирја,
Само оно мало реда који си начинио
Биће ту, да чека новог уређивача,
Тако је свијет начињен, не иде другачије,
Не зависи то од владара, ни од Делфа,
Већ од Бога, ма чији он да је данас.

Ана Ристовић

НАЈВАЖНИЈИ ДАН

Биће то најважнији дан
у твом животу
а у њему се неће десити
ништа посебно.

Једноставно
дан ће бити дан
а ноћ ће бити ноћ
и неће мешати ни цокере
ни карте.

Ујутру ћеш извести пса у шетњу
трава ће бити росна
сунце ће бити крмељиво
ђон ће ти можда пољубити
нечије псеће гованце.

Отићи ћеш на пијацу
посвећено и са страшћу
као што неко посећује цркву.

Еухаристија преподобних ротквица
и откровење младог раштана
који ти пружа безуба баба Јела
пошкропиће те целу.

Враћаћеш се кући
меким кораком љубећи земљу
и при сваком кораку
кости у твом телу причаће
тарући се у безвучју меса

и радоваће се
радовати свему
тек тако.

МЕСЕЧЕВА ПЕСМА

*Пред постељом јасна месечина,
је ли то иње земљу прекриво?*

Ли Таи По

Хтела сам да сретнем
песму Ли Таи Поа у граду Вухану
и затекла сам је како вози електрични мотор
заштићена од ветра шареним јорганчетом
и стеже мобилни телефон
у џепу крај срца

А у мобилном телефону
цео живот
мисли
иметак
биографија
ДНК

А онда је видех како се пење
на седамдесети спрат пустог солитера
у мору других седамдесетоспратовних
и оданде пушта јасан поклич
(а можда то би крик)
али је нико не чује

Срела сам је и у гомили цвећа
коју су носила кинеска деца
која знају да свирају сваки живи
и неживи инструмент

као и у две још живе патке
које су се клатиле на штапу
преко рамена кинеског деде
на пешачком прелазу усред
десетомилионског града.
Исписивала је невидљиве идеограме

на оним местима
где би то најмање очекивао
и сам Ли По.

Њено округласто лице
извиривало је попут Месеца
на тренутак сишлог међу људе
иза џиновског краставца
чудних гљива и слатке кртоле

и обасјавало самоћу свих душа
закотрљаних вечно закотрљаних
кроз огромне градове

Вухан, Кина, новембар 2019.

ОД ПОСТЕЉЕ ДО ПОСТЕЉЕ (2)

Рембрант је спавао у кутији-кревету
као и Петар Велики
у полустојећој кабини за спавање
јер страховало се да се умрети може
ако крв преплави мозак а крв
увек тежи свом ушћу, оном чвору
са којег прва хита мисао
У средњем веку људи су спавали у плакарима
заједно са резервном постељином и одећом
ноћу од околног света одвојени завесицама
или спојени с њим само рупом на вратима
Снови су се искрадали кроз прорезе
и скупљали по ћошковима таваница
љуљушкали се на кукама-вешалицама
најчешће окренути наопачке

Како год било, ниједна постеља
ни тада као ни сада није желела
ни у сну ни на јави
да буде Прокрустова

ВРЕМЕ ВРАНЕ

Најокрутнији месец то је
од средине маја па до краја јуна
док мајке вране не науче децу
да полете

Деца колатерална штета
Деца мали црни згажени кишобрани на асфалту
Деца капи неисписаног мастила

Може ти се десити врло лако
да ти врана канжама ил кљуном
закачи теме ухо потиљак око

Може ти се десити
да те врана ошамари крилом
да те замрзи цело јато врана јер

мајка врана штити своју нејач
мајка врана штити своју чељад
мајка врана штити своје гнездо
мајка врана штити своје перје

Већина каже правда је на страни
вране
она је мајка она мора да штити
она мора да воли
она је птица над птицама
птица паметница

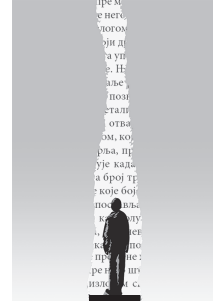
Али видех много врана
како помно кљуцају лешеве
својих рођака и младих
и чиниле су то врло темељно
као да спасавају цео врански свет
од Трећег светског рата

ЗЕКИН ИЗВОР

Из линије живота на твојем длану
из острвца на твојој линији срца
из твојих час раширених час скупљених дланова
свих линија на њима из свих капљица
које су се распршиле у ваздух
оног тренутка када су твоје мајке тетке и баке
праснуле у смех
па су се те капљице сабрале у неку барицу
незнано где
из свих капљица које су се распршиле у ваздух
оног истог тренутка
када су твоје мајке тетке и баке
заплакале па су се све те сузе усузиле

Од тада постоји

(из књиге *Ту*, 2023)

Немања Ротар

МЕЂАВА

(варијација на Толстојеву тему)

Било је то крајем деветнаестог века у Панчеву. Уочи св. Николе, најбогатији и најмоћнији варошки земљопоседник Коста Милутиновић није могао да обави важне послове куповине неколико стотина јутара земље пошто је имао обавеза у цркви, као њен велики добротвор, а и код куће, где је морао дочекати родбину и пријатеље на прослави крсне славе. Тих дана Банат је прекрио снег и лед пошто зима беше незапамћено оштра. Проходност је на многим деловима пута између насељених места била онемогућена због великих снежних наноса. Међутим, то све није сметало велепоседнику, да чим су и последњи гости напустили његов дом, организује припреме за посету суседном селу ради куповине већ унапред капарисане земље. Милутиновић је знао да има добре шансе за додатно обарање цене ако стигне по оваквом кијамету код продавца.

У свиленом пењоару и папучама, отворио је сеф и извадио неколико хиљада форинти. Пребројао је новац више пута, а онда читав свежањ сместио у буђелар. Позвао је коњушара и кочијаша Милуна да припреми санке и ждрепце. Овај се нерадо одгегао до штале. Био је то педесетогодишњак из оближњег села који је више од половине живота провео као слуга богатој господи. Имао је породицу у родном месту, али она није посебно марила за њега. Било им је важно да сваког месеца добију одређену своту новца и то је све. Мулунова жена, отресита и набусита сељанка, водила је домазлук са малолетним сином и двома цурама и није звала мужа да живи с њима зато што је већ више од три године имала ванбрачну везу са једним трговцем. Мулин је био склон пићу што је додатно удаљило његову супругу јер се плашила да би могао поновити кобну сцену од пре две године када је пијан развалио креденац секиром и исекао на парампарчад све њене хаљине. Иначе, овај педесетогодишњи сељак, по својој природној ћуди није био склон кавгама нити насиљу, напротив, свуда су га ценили због његове марљивости, спретности, прилежности и добре, питоме нарави. И сам земљопоседник Милутиновић га је неколико пута терао из службе, али га је наново враћао, ценећи његову честитост, љубав према марви и што је било најважније, његову јевтиноћу.

Милун је упрегао коње у саонице и чекао испред авлије. На улици је ветар бивао све јачи, засипао је снег с кровова кућа, а на углу улице, код зарђалог споменика, ковитлао се. Коста Милутиновић је обукао бунду и ставио топлу

шубару на главу. Тако крупан и дебело одевен одгегао се до саоница. Коњи су рзали од хладноће. Посматрао их је с цигаретом у устима. Дим и пара из ноздрва су се мешали и нестајали, за тили час, разгоњени кошавом. Повукао је два, три дима, погледао у ждрепца који је фрктао и гребао копитом земљу, па се завалио у саонице. Потапшао је Милуна по рамену.

“Ево теби, прикане мој, неколико форинти, за овај подухват. Нисам ја као друге газде да закидам или обећам како ћу платити други пут. А, не! Код мене само поштено и никако другачије. Ти ми служиш, али ја водим бригу о теби. Зар није тако, Милуне?”

“Баш тако, газда. Служим вас као рођеног оца”.

“И треба. Видиш каква су ово смутна времена, очас посла човек се нађе на улици без пребијене паре. И шта онда бива. Скиташ у ритама, тумараш од немила до недрага, иштеш милостињу, а нико те неће и сви те се гнушају. Зато треба вредно радити, мој Милуне, да се не остане го и бос”.

“Знате, газда, волим ја да радим, али и волим да засвирам, поједем и попијем. Онако да малчице уживам у животу”.

“Немам ти ја за то времена”, одбруси јетко и скоро са гађењем Милутиновић, “прво све послове посвршавати, па ако осатане времена, а никада, заправо, не остане, онда може човек себи дати одушка”.

“Ма знате како је то лепо када с вечери, ето баш овако хладне и вучје, човек може себи приуштити крај ватрице комад печења и криглу пива, а још ако приде има каквих држећих жена у близини, их, па ту задовољству краја нема”.

“Доста блебетања, него затежи узде па да кренемо”!

И размрсивши кожне дизгине с алком на крају, Милун уз цоктање потера нестрпљивог коња који је једва чекао да крене по смрзнутом и снегом прекривеном путу. Возили су се прилично дуго. Снежни покривач сваким часом је постајао све већи. Пут се тешко назирао. Улични фењери дуж пута попуцали су од хладноће и ветра па је осветљеност друма била спорадична и слабашна. Милун се врашки напрезао да не склизне са саоницама у јарак.

“Баш је навејало, газда”.

“Јесте, али потерај ти коње, ваља нам што пре стићи”.

“Бојим се, газда, да не залутамо. Пут се једва опажа, а одонуд креће и магла да се спушта. А шта кажете да се ми, ипак, вратимо, па сутрадан, полако натенане, када престане ова вејавица.”

“Никако! Немам времена за губљење. Сутра цена земље може бити виша”.

“Знам, газда, али цаба добра цена ако настрадамо по овом кијамету.”

“Много причаш. Хајде, убрзај!”

“Ваша воља.”

Милун је швићнуо коње више пута. Уз њиштање и фрктање ждрепци су наставили да се пробијају кроз ковитлаце снега. Косту Милутиновића су почели да пеку образи од хладноће. Ноге му нису зебле јер се увио у дебелу ћебад.

“Немају правога каса, снег им смета”, рече Милун, тужно посматрајући напезање животиња.

Земљопоседник је ћутао. Поглед му је био упрт негде у даљину, као да је желео да што дубље проникне у ноћ која се спуштала по банатским пољима.

“Ево шуме”, рече наједном.

“Тако је. Сада можемо право или лево кроз село. Јесте дужи пут, али сигурнији. Шта кажете?”

“Терај кроз шуму.”

“Али, газда, по овом времену можемо се лако изгубити. Пут се једва види. Коњи газе наслепо”.

“Шта је? Уплашио си се! Бојиш се вукова. Ништа ти не брини. Понео сам ја пушку”.

“Ничега се ја не бојим, газда. Само велим није време за овај пут. Али ако ви тако заповедате.”

“Заповедам, него шта! Само напред и не стај!”

Милун је завитлао бичем и саонице су кренуле кроз густу хрстову шуму. Пола сата возили су се ћутећи. Нигде није било никаквог пуказа нити трагова других саоница. Пут је постао невидљив. Коњи су газили по сећању. Милуну су од ветра озебле слабине и руке на местима на којима је бунда била распарана. Коста Милутиновић је надувавао образе и издисао себи у бркове. Обојица прекривени снегом и ињем деловали су као два поларна медведа. Постало је тако мрачно и тако се прашио снег и одозго и одоздо да се предњи део саоница није добро видео. Наједаред коњи стадоше, очигледно осећајући неку опасност пред собом. Милун поскочи са саоница и оде испред коња да види шта их је то зауставило, али тек што је направио неколико корака, стровали се низ падину. Смет који се надвио над ивицом падине, уздрман његовим падом, сручи му се за врат.

“Е, па свашта!”, промрси и поче да разгрће снег.

“Мулуне, ој, Милуне!”, викао је помахнитало велепоседник.

Након што се искобељао из снега, Милун је почео да се пење ка саоницама.

“Долазим, шта крештиш!”

“Где си нестао, враг да те носи, хајдемо натраг. Био си у праву. Ово није време за трговину”.

“Е, мој, газда, бојим се да је сада касно”.

“Зашто касно? Треба се само окренути и вратити у град”.

“Да, али само пешице, пошто је пукла једна нога на саоницама. Погледајте, сигурно смо је распалили у камен”.

“Шта то значи”, разгневи се велепоседник, “да треба овде да ноћим! Ти си крив. Ниси пазио куда возиш. О, с ким ја имам посла”.

“Газда, морамо да останемо овде преко ноћи. Нема нам друге”.

“Али како то мислиш? Па посмрзаваћемо се, будало, видиш да је ледено”.

Милун поче да одвезује коње.

“Шта то радиш?”, упита бесно Коста Милутиновић.

“Морамо их ослободити каишева, јадници, поцркаће”.

“А, ми! Баш ме брига за коње. Шта ће бити са нама?”

“Ваља нам да некако направимо заклон, газда. Да преврнемо саонице на бок и заштитимо се од удара ветра”.

“Па ради то. Шта чекаш!”

“Требаће ми ваша помоћ. Прихватите се оне стране”.

“Проклети црве, платићеш ми ову глупост,” рече Коста Милутиновић и бесно стаде да дрмуса саонице.

Успели су да их оборо. Разгрнули су снег и поседали у заветрину. Покрили су се ћебадима, цаковима, кожусима и сламом коју су држали у товарном делу саоница. Коста Милутиновић је ставио руке у џепове и наслонио главу на руковат. Није му се спавало, лежао је и наглас размишљао, фрфљајући себи у браду о једном те истом, што је чинило његов циљ и смисао живота – о томе како је стекао неизмерно богатство, како да га још увећа, колико други људи имају, са ким треба да се одмерава, колико му је пара потхрањено у банци, шта ће и како са обвезницама и како да удвостручи продуктивност рада својих многобројних најамника. Земља коју је капарисао у оближњем селу била је од великог значаја за Милутиновића. Надао се да ће препродајом те земље зарадити преко десет хиљада. У мислима је превртао новчанице по рукама.

“Ех, какав сам ти ја геније. Купи онде, продај овде, заради толико, уложи оволико, а све мора да штима. Само да могу да се домогнем тог проклетог села. Овако морам да ноћим овде са овом сподобом од човека. Како је то добар посао. А код куће сви нешто ишту. И жена и деца. Говоре ваздан: “Има отац, богат је он”. А не знају, трошације беспризорне, колико је тешко зарадити, колико се човек мучи и кида у борби са новцем. Немају они ни трунке поштовања за оно што ја радим. Њима је битно да имају пара и да троше на глупости”.

Ућутао је и погледао у Милуна. Кочијаш је дувао у шаке и гледао преда се.

“Да нам је једна домаћа, шта кажете, газда?”

“Не знам, не пије ми се. Губим време са тобом, а зарада ми све више измиче из руку. Можда да оседлам коња и наставим пут сам”.

“То је лудост, газда. Смрзли бисте се, засигурно”.

Милутиновић само одмахну руком и брижљиво се умота у ћебад. Он зажмури, настојећи да заспи. Али колико год да се трудио, сан му није долазио на очи. Опет је почео срачунавати шићар, дугове код људи, опет се хвалисао пред самим собом. Устајао је и легао десетак пута. Чинило му се да ноћ неће никада проћи. Погледао је у Милуна који је спавао прекривен дебелим слојем снега.

“Скоро ће да сване. Зашто ја не бих узјахао ждрепца и покушао да се сам домогнем села. Ако стигнем до пред јутро, опет ћу бити први. Вреди покушати”, рече и дохвати кајишеве. Пришао је коњу који се узбудио.

“Хајде, глупа животињо, време је да кренемо. Шта се трзаш, миран!”

Набацио је ждрепцу амове. Пребацио је једно ћебе и дохватио резервно седло које је било накачено на задњи део саоница. Узјахао је коња и кренуо кроз шуму. Мраз је стезао, а ветар фијукао кроз промрзле крошње. Предео је био сабласан. Милутиновић је почео нагло да губи самопоуздање. Ждребац под њим је почео да клеча од хладноће и исцрпљености. Почео је да га мамуза и лупа бичем.

“Хајде, брже, кљусе глупо! Зашто вас храним него да ме носите! Хајде!”

Али коњ није издржао дуго и стровалио се у снег. Коста Милутиновић је пао директно на главу у смет. Изронио је сав окован ледом по лицу. Заурлао је од бола и муке. Коњ је само немоћно рзао и фрктао, бацакајући копита. Велепоседник извуче нож из прслука и заби га свом силином у дуги врат животиње. Ждребац се протресао неколико пута и потом остао укочен. И последња пара је ишчезла из његових широких ноздрва. Милутиновић се изврну на леђа и погледа у небо. Облаци су почели да се разилазе и месец је добијао на снази. Негде у даљини прскали су и први зраци зоре. Једнолични звук ветра наједном замени нови, живи звук који се равномерно распростирио и појачавао. У једном тренутку постао је јасан. Било је то вучије завијање. Велепоседник нагло ђипи из снега. Уплашен, окретао се око себе не би ли угледао звер. Вук је завијао негде у близини. Милутиновић подиже високо оковратник бунде и крену назад ка саоницама.

“Само да ме не прождере ова звер. Треба да се домогнем пушке. Ваљда је онај глупи Милун будан”.

Корачао је, пропадајући до колена у снег. Поред једног стабла нога му је пропала нешто дубље и заглавила се у пукотини. Почео је нервозно да је цима али није успевао да се ишчупа из клопке. Вучије завијање било је све ближе.

“Нећу да умрем у овој проклетој шуми. Нисам то заслужио, ја сам богат човек. Извадио је нож из корица и покушао да расчепрка снег и земљу око ноге. Стопало се било заглавило међу тврдо корење. Почео је да га реже. Све је то било споро. Онда се сетио Милуна. Заурлао је. Глас се губио у ветру.

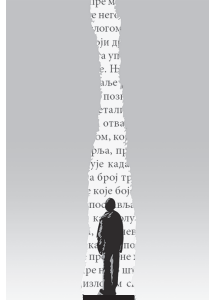
Викао је непрестано име свог кочијаша и на крају остао без даха.

“Милуне, стоко једна”, рекао је и немоћно сео у снег.

Милун је лежао непомично, прекривен кожухом и снегом. Као и сви људи који живе у природи и који су прошли кроз невоље, био је стрпљив и смирен. Чуо је како га газда дозива али се није померао. Једна му се нога смрзла у подераној чизми и осећао је по читавом телу изразиту хладноћу. Помислио је како ће можда умрети ове ноћи и како је велепоседник претерао и довео их на руб пропасти. Мисао о смрти га није баш много узнемирила. Тежачки и кочијашки живот није био испуњен радосним тренуцима, већ пре сталним одрицањима и ринтањем. Увек за друге, никада за себе и своју породицу. Било му је свеједно хоће ли скончати одмах или остати у служби Косте Милутиновића па умирати на рате. У даљини су се чули вукови како завијају, потом режање, скичање, па људски повици у помоћ. Онда се опет чуо само ветар како хуји кроз смрзнуте крошње. Милун је био непомичан.

Када је отворио следећи пут очи, већ се разданило. Поред њега лежао је ждребац исколачених очију. На тренутак је помислио како је мртав. Није могао да помери ни руке ни ноге. Био је промрзао. Онда зачу повике сељака и лавез паса. Глава му клону у једну страну и он запази газдин буђелар у снегу из кога се испале новчанице и расуле се свуда унаоколо.

“Ето какве сам ја среће, толики новац, а ја ни да макнем”, рече и поче прво тихо, а потом гласно да се смеје.

Иван Ршумовић

МЕСТО РОЂЕЊА

Места рођења ни у наговештају сећања.
Рекоше да сам дошао, са севера,
из мочвара, влаге,
са ватром и силином у очима,
са дивљином у венама
и пеном на уснама.
Рекоше да су ми хорде предзнак,
да ћу отићи као што сам и дошао,
те да бивка на овим коренима нема разлога да
тражим.
А ја им, одлучно, рекох да сам се ту родио...
Међу божурима сам први дах узео,
са Ситнице први дах отпио,
у зубима први залагај носио...
и да немам хорде у својим венама.
Имаћеш, рекоше ми,
отимајући ми стоку, палећи класје
што ми се у рукама златом чинило,
шутирајући ми и силујући све што ми је мило.
Не. Не сећаш се места свог рођења, рекоше
и згазише и кукуруз, и пшеницу, и јечам, и оvas,
и раж...
У зубе ми гурнуше трску и барску жабу:
На! Ово је твоја отаџбина!
Покупи своје богове и врати се у बारे, трске,
мочваре!
Гледају ме,
са ватром и силином у очима,
са дивљином у венама,
пеном на уснама,
гледају ме и силују
хорде...

Трпим, шта друго?,
а не могу да се сетим ни места свог рођења,...
Гледају ме и силују,
гурају, туку и прогањају,
трпим, ал знам:
То нису моја племена!
А да одем?
Ни говора!
За Ово сам и дошао са севера...

ПРЕЗИМЕ

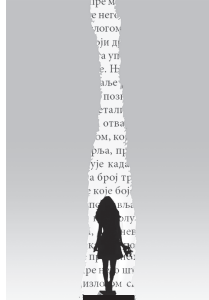
Свога презимена се сигурно не сећам.
Присећам се једино корена
над којима сам растао,
семена из којег сам клијао,
гнојива под којим сам јачао:
Праве речи за своје претке не нађох.
Сатирали су ме као да сам коров,
свуда где су ме сејали налазио сам ледине,
камен, згариште...
Ни век нисам успео саставити
да ми се над гранама не деси пламен.
Ватре пешаче стазама,
пратећи сваки мој корак
ход ми једино ВИЋ будно пази,
да се не сапнем и да не паднем.
Свога презимена се, одвећ је извесно,
не сећам.
У Новом брду некад скупљах амајлије,
завете, списе и круну –
једино вредно што ми,
од одбеглог царства оста...
Сужањ у мени вероваше
у трагове долазећих потомака,
да са мном неће умрети ни Пећ, ни Призрен, ни...
Но, из подземних канала,
попут пацова, змија и црва
избише ИЈУ, АЋИ, ИЋИ, ЕМИ, НАЈ...
Скрнаве ми тело,
прождиру ми лобању,
леме ми мошти, ал,

ох, пакости ли људске,
спаљују ми амајлије, завете, списе...
Спаљују коров што од мене оста.
Да. Одлично знам да се свог презимена
више ни не сећам;
Ал једно, ВИЋ под ходом,
тешким, тромим,
готово пресахлим,
једно ВИЋ,
са круном над њим,
још увек осећам...

РЕЛИГИЈА

Ни ком Богу да се молим више не знам.
На издробљеном камену вековних храмова
сунчају се моје лобање
међу гујама и људским изметом.
Говорили су ми да сам крив,
да зазивам залуд имена Творца,
да се на темељима просуте крви и охолости
не може безгрешно зачети
само мени знана вера.
Узели су ми кости
и бацили их.
У њима су видели моју судбину.
Послали су ми Сведоке
да ме убеде да сам крив
и да ме спасење чека
ако признам и ако се одрекнем...
Три пута.
А у мени су горела села на Проклетијама,
ни једна једина ноћ
без страха, силовања, смрти...
Под кожом копам ровове у које ћу сакрити
своје богове: Нека се нађе.
Сведоци ми говоре да се слепо покорим
и да се одрекнем.
Три пута.
Жуља ме песак у њиховим стакленим очима.
Они долазе пред распадање,
пред труење,

пред ломаче пећких стубова
моје исконске вере.
Гује и измет на бранику мојих Богова.
Признадох да сам грешан,
али се не одрекох распећа.
У име Распећа.
У расутих костима Сведоци
видеше моју судбину.
Али не видеше да се не одричем Бога
у кога да верујем више не знам.
Не. Не одричем се.
Ни једном, а да не спомињем...
Три пута...

Даница М. Савић

ЗА АДРИЈЕНА

ДАНАС ЈЕ, ПОНОВО, НЕДЕЉА

Данас је
Поново
Недеља
Она се данас буди
У свом кревету
Можда шета пса
Или обилази старе
Помаже у јавној кухињи
Или те једноставно
Недељом не воли
Јер тада као постељину
Проветраваш
Своју самоћу
Која мирише на бадем
И пажљиво је слажеш
Да може да стане
У ту људску кожу
Коју облачиш
Када се она врати

(Нећу да знам)

Данас је
Поново
Недеља
И нека бесмислена чежња
Привезује речи
За крхку ногу голуба
Којим ми шаљеш
Вртоглавицу од
Наглог устајања

Мали потрес свемира
Твоју драгоцену самоћу
Као свеже бадеме
На језику
И ја је поново распремам
Загледам са свих страна
Крпим и слажем
У Хесиодову кутију

Данас је
Поново
Недеља
Кад као одговор
На давно питање
Рецитујем Адријена:
„и вечерас сам се вратила у собу
по којој си се шетао го
у време док сам још била жива
и чекала те“

КАО И СВЕ...

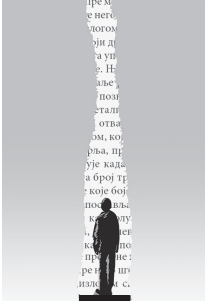
О драги
Пећино мојих драгоцености
Које чуваш усамљен
Попут пустињака
Који се одрекао
Овоземаљског мога живота
Ево још једног свитка
За библиотеку
Од мојих костију и капилара
Свака ми се ћелија у телу променила
И више нисам организам који сам била
Али сам истоветна Етна
Коју некада будиш
Ема сам са шаком арсеника
Латиновић који се вратио
Емилија коју је убила прича
Сећаш се како сам ти говорила
Да сам као и све
Била заљубљена у Павла
И његову некрофилну љубав
У сновима ми личиш

На њега
У обећаној земљи
Плаво сам кубе
О коме ћутиш
О драги
Ничему ме љубав није научила
Сем беспотребној заљубљености
У сонет и ћирилицу
Зар случај није
Део античке трагедије
Или је само комедијант
Јутрос сам опрала зубе
Четкицом свог љубавника
И нисмо постали једно
Овога пута
Диотима није имала право
Ткаље су везале чвор
Будимо се
Одлазимо на посао
И спавамо
Поред других људи

САМО ЈЕДАН ЧИТАЛАЦ

Ветар личи на клатно
Које покреће свет
Пророкује
По закону
Окрутне нужности
Прва
Што се бацила са стене
Оставила је завет
Певајте
И потапајте морнаре
Да си ме повео
Да си ме само повео
Не бих тражила
Довољно непрозирну реч
Да сакријем
Да упесми нема обећане смрти
И сваки критичар
Промашује
Говорећи

О интелектуализму
Док пишем
Само за једног
Читаоца
Ветар личи на звоно
Којим одјекује свет
Тескобом бивствовања
Разара звучни зид
Пуцају стакла
И крваре уши
Испод прага
Људске чујности
Као животиња
Чујем те
Како изговараш назале
И начин на који дишеш
Када си несигуран
Да си ме повео
Да си ме само повео
Остала бих чиста
Нетакнута од живота
И не бих додавала средње слово
Као знак да сам то ја
Да сам то баш ја
Средње слово
Које личи на пробуђену чакру
Трећег ока
На хромог пса
Непарни број цветова
Којим се из сујеверја
Разликује букет за живе
И не бих морала да знам
Да сам сродна
Свакоме
Ко је помислио
Да има душу
Ни да ли ме
Замишљају голу
Док читају моју поезију
Вероватно бих избадила
Месо из исхране
Гајила врт зачинскиг биља
И била само жена
Само жена

Слободан Симоновић

ЛИРИЗАМ БОЖЈИХ ЉУДИ БОРИСАВА СТАНКОВИЋА

Божји људи су кратка прозна остварења Борисава Станковића, где се најмање може очекивати заносна песничка лира која би да разгали душу ових тешких људских судбина. Станковић је изразит лирик, тако да ни овде није могао да изневери, није хтео да својим јунацима одузме ово животно задовољство. У ствари, лиризам је најважнији елеменат ових прича, црта која треба да им обезбеди место у пишевом стваралаштву. Божји људи су књига сва натопљена лиризмом. Ликови ових кратких прича низ су лирских природа које су постале сопствена жртва. У тим причама аутор је неколико пута, на пример код описа, уз изразито лирску средину сву затреперелу као душа, дао интиму јунака који су присутни у њој и доживљавају је у пуној мери. Како нам је само писац приказао Биљарицу у тренутку када женама прича своје виђење света, његове необичности, лепоте. Она је у том тренутку сва у заносу, опијена својом причом, сновима:

(...А да знате – како вам град тада дође мали, мали; само се црни... Гледам, па, иако је ноћ, све видим... – Ништа – продужава. – Не ли тада берем биље? У глухо доба, када гора, вода, све се смири... Кад трава око мене почне да расте и камење по гори да пуца, а тад се биље, у то, глухо доба, оно види... – Видим си. Замирише, па га осетим и идем да га уберем. Али оно се крије. И свакоме се не да да га види... Тешко је да се биље види, нађе и узбере...)

То је једно од најлепших места ових прича, оно које им даје животну реалност, чини их људски прихватљивим у оквиру здравог разума. Не смета овде ни несређена Станковићева реченица, нити лексичко сиромаштво, јер је писац са мало речи успео да рељефно и живо прикаже једну устрепталу људску душу, чији поглед продире дубоко кроз мрак и допире чак до града, куда су упућени сви њени снови, сва страдања и жеље. За тренутак се све ућутало, све што је немирно, да би се одједном чуо раст чисте шумске траве, што почне да сија у души Биљарице. У том трену, зачује се пуцање камена, које једино нарушава ту опојну тишину. Сва чула су притом напрегнута. Наша ће јунакиња, заведена мирисом кога осети душа, одједном отићи да убере тек расцветали цвет. Сва опијена треном у коме се нашла, Биљарица је остала празних руку, јер се цвет сакрио од њених погледа. Тајна је велика и свакоме се не да да је види, нађе и узбере. Тиме ће се сан још више продужити, наставити да опија душу Биљарице.

Станковић је овде веома вешто успео да ухвати свесне тренутке несрећне Биљарице, која непрестано трага за том срећном травком расковником, тајном коју би да докучи. Али то је само трен, онај што за многе траје читаву вечност, који храни, али и убија људску снагу, који нас оставља немим, забезекнутим пред стварношћу која односи лепе снове.

То место из приче Биљарица права је песничка проза руских реалиста, сва жива, устрептала, везана за ову несрећну људску појаву која у лепоти природе, непролазности тренутка тражи вечност за себе, спас. Само из дроњака, исушеног и напаћеног тела Биљарице до краја живота могу се видети тако крупне, беле очи из којих зрачи хиљаде неостварених људских жеља вучених волујским колима, покривених ћилимом снова, око којих се шири нова, везана фута, чије се боје мешају са сјајем златника на прсима, чији се једино звекет чује и шкрипа нових ципела. Биљарица – сва етерична и жељна, цвет у планини чији се мирис чује, неухватљив је људски сан, песма недовршена, сан неисањан, човек искидан.

Нежни бели зуби ће засијати из опраних дроњака друге јунакиње, Назе, такође служавке по рођењу. И њену природу сасекла је у корену сурова људска стварност која тражи данак својој безобзирности. Са колико љубави писац успева да искаже њену танану природу, животне токове који избијају из највећих дубина њене помрачене свести. Колико ли је снова, патњи и суза закопано у само четири њене изречене речи: искам да се удам. Све у њој ври, ври што је више притиска њена болесна душа, постојећи друштвени морал који је суров према прекршиоцима. Ту стварност пре-кршила је Станковићева Ташана, али и Наза; живот ће ту бити јачи од свих постојећих друштвених запрека. Са колико су нежности њене усне пошле попиној руци! Али, то њено целивање ће остати само у ваздуху, бошчалуци се претворити у ужасан крик душе, којој је само још тај ударац недостајао па да се потпуно скрха, да заувек нестане, да јој се даље ни траг не види.

И трећи Станковићев женски лик из ових прича сав је натопљен лиризмом, несрећно девојче Вејка, што је од страха померило памећу, нежна малена биљка која није могла да преживи удар снажног и суровог оркана.

Само једном обичном реченицом писац је успео да дочара изузетну лепоту Митка, чистог, вредног, Митка који не сме месо и пиће, јер после све у њему узаври, претвори се сав у дрхтај који из сваког угла баца Аморове стреле, нарочито из очију које су му биле велике, црне, али некако и чудно меке, меке, чак до туге меке, очи какве можемо видети само у најуспелијим сликарским делима познатих уметника, очи какве је могао да види само наш Станковић, очи велике као људско срце, живот.

Своје јунаке Станковић ће сместити у изузетне природне лепоте, чак аркадијске. Тако ће Ч'а Михаило, весник пролећа, са собом донети сву чистоту и нежност људском ногом неокаљане планине, мирис зеленила и здравца. Божјак који нити проси, нити тражи, човек који другима нуди себе, одакле бију многе ватре које се не могу кротити мраком посрнуле душе. Са колико љубави је Борисав Станковић пришао овом свом јунаку, који ће у тренутку задириковања

необузданог света одједном бризнути у плач. У тој својој немоћи да се одупре почеће и да метанише, да пева своју тужбалицу од два стиха:

Света Петка, света Петка цркву гради,
Господе помилуј, Господе сажалуј!

Тута је то голема, жал за животом који чами у мраку, а спаса му нема, као што ни снови не могу до краја да се иснују, жеље ижељују, песма испева.

Бекче, песник песников, покушаће да се кроз облак ухвати за руку са месецом и тако млад и леп заигра коло, своју игру на живот и смрт, игру која траје до бесвести, да би опијен месечином остао да лежи негде у јарку, одакле ће га извући тек кад сване сутрашњи дан, скрханог болом што не може да се вине до самог месеца и више њега, да истера свој ергенлук.

Месец ће усковитлати и душу безименог (Мајка му...), оног чији су родитељи такође почели да страдају под његовим ударима, да би овај коначно био савладан и као суманут бежао у тим бесаним ноћима који му мира не дају.

Прича (Сам...) је изузетна лирска појава, песма која остаје без стихова, неисказана тајна, неживљен живот, какав је и за несрећног Јована, који једино зна за свету Богородицу.

Живот и његове чари, чистоту и себе тражи и Станко чисто брашно, као што би и слепи Деда Веса да види светлост дана, ваздух који удише. Онај деда Веса који себе види у онима што тек настају.

Станковић ће своју књигу затворити изванредним лирским описом касне врањске јесени: Онда кад се не зна ни дан, ни ноћ, а увек, са свију страна само шушти и разлива се једноставна, силна киша. И то она јесенска, мутна, крупна киша, она што жали још једног настрадалог људског створа, киша која би да спере све несреће и гадости; киша коју ће заменити чиста топла вода којом купају нађеног божјака, а уместо пољског цвећа мирис босиљка, светлост дана, који сваког тренутка треба да се појави.

Зорка Стојановић

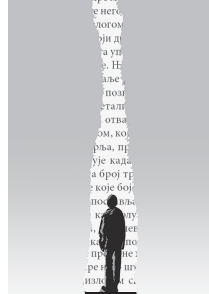
НОЋ

Између две модре планине
у црвеном пољу
ниче корен ноћи.
Птицама реже крила,
примиче стабла
и од њих прави звери.
На реку доводи виле,
са веловима
од светлуцавих перли.
Оне играју, певају и ишчезавају.
Ми гледамо ту замамну игру.
Не чујемо више ниједан крик.
Стрепимо да од продорног гласа
не потамнимо.
Стрељаће онемели страхови,
нас неосуђене.

Стрелац

Не видим хајку.
Утишале се птице,
занемели гласови.
Свитање и сумрак сликају
црн трн и шумски грм.
Стрелац
у заседи сна чучи.
Не поштује ловостај.
Распреда моју судбину,
зарања у уснуле зенице,
греје промрзле руке,
испија скривне сузе.

Ћути.
Не говори
о познатим страховима,
што су кожу жарили.
Тихи зов извора неверице пева,
варљив је трен.
Реч се вије у таласу
тајновите слабости
незнане љутње,
а све је чисто,
младо чело,
и тишина у молитви.

Слободан Стојановић

CIRQLUS VITIOSUS

Бесмислено се котрљају точкови
и лижу прашину с пута.
И међу звездама има лудих
и једна што незаконито лута,

што плаче и просипа смех
на далековидо ћораве звездаре.
Постоје млади људи што мисле:
„Свет су: моја два ока - две баре”

Разапели су очи своје у замку
да Њу – незакониту скитницу,
улове, прилепе за огледало
двеју бара – смрзнуту Инат птицу.

А кад је нађу и хоће да је виде,
тек онда знају: изгубили су себе,
а незаконита Инат – птица
шара већ опет небеско ћебе.

Бесмислено се котрљају точкови
и лижу прашину с пута.
И међу звездама има лудих
и једна што незаконито лута.

СС Пожаревац 1954.

КАСНО

Касно, такнуто макнуто, реч се откотрљала, царска се не пориче, започета реченица: „Касно, такнуто макнуто, реч се откотрљала, царска се не пориче, започета реченица се мора наставити, без обзира на судбину јој, да се врти у круг, дабоме,” јер све је, одавно, заказано, у последњој реченици оне приче:

„Слободан сам, спокојан, могу написати коју хоћу реч на крају, на пример: касно”, реченица, и прича, кренуле својим током, као вода из чесме, као поток, не зна се у коју ће се већу воду улити, можда нестати у песку, док се не прочита шта је већ написано, и шта се пише, а пише: „Касно, такнуто макнуто, реч се откотрљала, царска се не пориче, започета реченица се мора наставити, без обзира на судбину јој, да се врти у круг, дабоме, јер све је, одавно, заказано, у последњој реченици оне приче: „Слободан сам, спокојан, могу написати коју хоћу реч на крају, на пример – касно”, реченица, и прича, кренуле својим током, као вода из чесме, као поток, не зна се у коју ће се већу воду улити, можда нестати у песку, док се не прочита оно шта је већ написано, и шта се пише, а пише: За име бога, не опет: „Касно, такнуто макнуто, итд...”, полудећу, нећу! – хоћу!, хоћу да уживам у бескрајној, кружној реченици, и причи, у којој се време умножава, мрви, распада и нестаје, а све је почело из тобожње слободе, и још тобожнијег спокоја, да се, најзад, може написати било која реч на крају, тојест на почетку, на пример – касно, којом се, заиста, завршавала прича „Плагијатор”, а започела прича „Касно”, истог, сасвим другог, С.С.; он се, несрећник, још једном, уплео у Змијац (Серпент), који ждере сопствени реп, случајно прочитани, код Валерија, кад је П.В. постао академик дао је да му се направи мач са змијцем на дршки и хороскопским знацима на рукохвату, знао је да ће се неко, после толико година, тога сетити, сасвим случајно, да би га удубио у реченицу, и причу „Касно”, да се, заједно с њом, врти у круг, вир и вртлог, неподношљивом реченицом, из које нема излаза, а у коју се лако, непромишљено улази, обичним речима: „Касно, такнуто макнуто, реч се откотрљала, царска се не пориче” итд, све до „да му се направи мач, са змијцем на дршки и хороскопским знацима на рукохвату, знао је да ће се неко, после толико година, тога сетити, сасвим случајно, да би га удубио у реченицу, и причу „Касно”, да се заједно с њом, врти у круг, вир и вртлог, неподношљивом реченицом, из које нема излаза, а у коју се лако, непромишљено улази, обичним речима: „Касно, такнуто макнуто, итд” итд, а нама више није до игре, нимало, уморили смо се, али касно је, касно, куд несташе она слобода, и онај спокој, из приче, кад нам се учинило (и истом, сасвим другом, С.С., онда веселом) да може написати коју хоће реч на крају, на пример – касно, а да се ништа неће догодити, не слутећи шта је на крају, кога нема, јер има ли краја реченици: „Касно, такнуто макнуто, итд, све до: „јер има ли краја реченици: „Касно, такнуто макнуто, итд, све до: „јер има ли краја реченици: „Касно...” итд, осим ако се не одупремо, прекинемо, или наставимо, да уживамо у поништеним временима, и остаримо, упркос томе што времена нема, а било га превише, ипак недовољно да обухвати само једну реченицу која почиње речима :

„Касно, такнуто макнуто”, а не завршава се, ни речима: „Касно, такнуто макнуто,итд, до „а не завршава се, ни речима”, него тече, тече, јер он (исти, још друкчији, С.С.) више никад неће бити слободан и спокојан, као онда, да помисли да може да напише коју хоће реч, ни, на пример – касно, којој можда јесте непромишљено место на почетку, али никако није на крају, као што је било у оној причи, јер ако времена нема, ни „касно” не постоји, ни на почетку, ни на крају, осим ако заиста није – касно, иако смо на почетку, и крају, истовремено.

(Прича „Плагиијатор”, и књига „Поводом мокрог снега”, “Просвета”, Београд 1986., истог С.С., завршавају се реченицом: „Слободан сам, спокојан, могу написати коју хоћу реч на крају, на пример – касно.”)

април 94.

ОТРЧАО

Пре него што се разболео, Чупић је био пријатан, умиљат и омиљен човек. Волео је шалу, добро да поједе, попије, запева у друштву. Ја га, истина, нисам лично познавао (кретали смо се у два различита друштва – он са картарошима и шахистима, ја са старинарима и нумизматичарима) али се по свему видело да је друштвен, отворен, мио човек. Лети се, сећам се, облачио сасвим комотно – на босим ногама обичне гумене сандале, на глави велики сламни шешир сомбреро, баш га брига! Завидео сам му, ја сам увек био закопчан, уштогљен, пазио сам на одевање, а облачио сам се сасвим банално, да не паднем у очи и не изазовем спрдњу.

Чупићу, звали су га од миље Чупко, је изненада позлило у шах-клубу, баш за време партије са румунским велемајстором Чокалтеом, који је после турнира у Бањи гостовао у Г. и играо са нашим шахистима симултанку на 25 плоча, на слепо. Чупу су хитно однели у Здравствену станицу, преко пута, а меч је настављен. У Г. се одувек добро играо шах (овде је учио гимназију интернационални мајстор П. Вуковић) али је ипак Чокалтеа победио 2л:4, изгубио је само једну партију, наши су успели да извуку пет ремија, а Румун је пристао на поделу поена и у прекинутој партији са Чупићем, кад је овоме позлило, иако је имао два пешака више.

Дијагноза је била јасна – Срце! Ангина пекторис, прединфрактно стање.

Ћупић није имао довољно поверења у наше лекаре, отишао је на преглед у Београд, на клинику. Тамо је добио строги савет – забрањују се: масно, слано, изнутрице, вино, дуван, дуго ноћно седење и нервирање, а препоручују: чист ваздух, уредност, дуге шетње и трчкање, да срце поврати потребну снагу и стекне кондицију.

Кући се вратио сасвим други човек. Одмах се приметило, пажљиво, и са чуђењем, је посматрао све око себе, као да се обрео у туђем, непознатом граду, загледао се у сваког, као да га први пут види, све му се чинило туђе, опасно, непријатељско – небо, куће, дрвеће, пси и кокоши, деца, пролазници, пријатељи,

рођаци, ствари...И себе је помно и пажљиво посматрао – дланове, као да из њих чита, руке, ноге, прса. Видео сам га, читав сат је стајао пред спомеником војнику у центру града и лагано, наглас, срицао, слог по слог, сва имена уписана у списку – тамо их било неколико Чупића, из њихове фамилије, и један Милан, капетан, његов деда-стриц, по коме је добио име. Не, није полудео, далеко од тога; сусрет са болешћу, млађом сестром смрти више опамећује него што заглупљује и залуђује човека. (Јесам добро запазио, и лепо се изразио – “Млађа сестра смрти”?)

Милан Чупић се сасвим променио, престао да одлази у шах-клуб, запустео некадашње картарошко друштво, оставио дуван и пиће, на послу, у канцеларији, избегавао сваки разговор, чак и шалу – у свему се придржавао строгих лекарских савета.

Чим се мало опоравио покушао је да потрчи и трчи. Првих дана се лако замарао и знојио, али није одустајао, после месец и по дана свакодневног вежбања могао је већ да без већег замора лако претрчи километар, од његовог стана у Синђелићевој, преко Пилићарске пијаце и парка, до Рампе. Овај подвиг га подстакнуо на још веће напоре и прегнућа. Осећао се победником, и био победник, али му се победа чинила малом. Због тога је истог дана себи поставио нови задатак – два километра, 2.000 метара! Овај циљ је је постигао после само двадесет дана тренинга, сваког јутра је продужавао стазу за педесет метара. (Тих дана сам га и ја видео како трчи, није ме мрзело, полако сам возио за њим, бициклом, правећи се да нам се, тобож случајно, путеви поклапају, трчао је од Синђелићеве до касарне.) Испочетка су га људи гледали са чуђењем, после га мало исмевали, али, кад су видели да се он не обазире, него трчи, престали су да на њега обраћају пажњу. Тако скоро нико, сем ваљда његових најближих (имао је жену, ћерку и мајку) није приметио да је Чупић за непуну годину продужио своју тркачку стазу на 12 километара, друмом од Г. до села Пољана!

Почетком лета договорно се развео од жене, ћерка му је већ била на студијама у Београду, у предузећу су му предложили инвалидску пензију, на то се он насмејао, први пут после разбољевања, и упитао има ли можда неког члана колектива који би смео с њим да се трка на 15.000 метара; распоредили су га на радно место са двократним радним временом, да би у временском размаку између две смене могао да трчи, јер му је за дневни оброк трчања, са разгибавањем, већ било потребно два и по сата времена.

После три године М. Чупић је свакога дана трчао 40 километара!

Од Г. преко Пругова, Пољане и Свирчевог Села до Манастира и натраг. Ништа није могло да га спречи, ни један дан није изостао са стазе живота; чак и кад је, због оне епидемије богиња, био привремено забрањен излазак из града и улазак у град Чупић је трчао своју трку.

Стазу је, дабоме, одлично, напамет познавао, како не би, сваки дан исто, лево и десно, у одласку и у повратку. И керови, и деца су на њега навикли, нису јурили за њим. Није никаква шала, него цела целцата истина: сељаци из Пољане, разглашени лажни сведоци и лупежи, користили су Чупу да им сваког јутра доноси новине и судске позиве из града, а враћа у град поруке и вести из села.

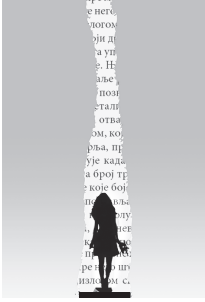
Временом је тркач престао да одлази на лекарску контролу, сви налази (пулс, притисак, ЕКГ) показивали су да је његово срце потпуно здраво и јако, али он није престајао да трчи и даље јача своје срце.

У јуну Седамдесетпрве у нашем крају су одржавани велики војни маневри “Морава 71”, које је надгледао и сам врховни командант, ни они нису спречили Чупића да трчи и отрчи своје. Иако су борна кола и тенкови блокирали пут према Пољани, он се некако извукао из опседнутог града и наставио да трчи између војски, Црвених који су тобоже бранили град и Плавих агресора који су изводили десант, према Манастиру, онде, код манастирске капеле, на извору лековите воде Шопот, Чупа се обично окретао и, пошто би се умио и попио мало воде из шака, трчао опет натраг, истим познатим и прилично досадним прашњавим путем. Него овога пута Чупић је продужио да трчи све напред, према истоку, преко ливада и њива, јер су Плави у жару борбе изистински покидали висећи мост преко Јаруге.

Трчао, трчао, а никако да се замори, разгледао непознати предео, лево и десно: високи и витки јасени, поређани у дрворед на тачном растојању, као војници, брег под савршено уређеним виноградима, као да их неко одозго нацртао, ивица тамно зелене шуме, све ближа, протрчао кроз шуму, избио на насип, па кроз пескове, и преко плићака неке бистре речице (биће ваљда Пек?), истрчао на железничку пругу, једно време трчао пругом, сваки други праг један корак, до тунела, онда опет преко брда и превоја, кроз прокрчену шуму, трасом старе, напуштене жичаре, над којом су још лебдели зарђали вагонети, пуни црвене кишнице, до рудника (Благојев Камен?); мора бити да се већ смркло, а он није престајао да трчи, нити бринуо како ће се вратити кући, кад је протрчао онолике шуме протрчаће и кроз ноћ. Шта је једна ноћ? Шумарк! Нешто на северу светлuczало, као жар на угарку, нешто на истоку се плавило, као месечина, истрчао из ноћи, као из шуме, а није се заморио, нимало. Протрчао кроз неко влашко село, пуно цвећа, жутог, кроз зуј пчела у црквеној порти, пуној зрелих мирисних липа, испод полукруга дуге, која се лети, сваког јутра, развије изнад бука, као застава и размишљао, постепено и спокојно, како је свет ипак уређен по неком плану, насмешио се. Да ли да то провери, или из обичне људске радозналости да још нешто види, или што му је пријало, а није могао да умори, није му се ни спавало, наставио је да трчи.

Његов нестанак из града био је, са малим закашњењем, после неколико дана примећен, распитивали се Пољанци шта је с њим и њиховим судским позивима и новинама, једно време смо чекали да се врати, трчећи, затим је покренута нека млитава потрага, нико се није претерано заузимао, ни његови најближи. Причало се да су га неки видели, из аутобуса, близу Књажевца, како трчи, смешкајући се, према истоку, а да ли је претрчао бугарску границу нико није могао да потврди, ни граничари, ја мислим да јесте.

Трчао, отрчао.

Ивана Стојић

ПУТНИК СА ТАЧКОМ

Од прага до прага,
Од једног до другог посла,
Од улице до улице,
Од равног до брда,
Низ брдо, уз брдо,
Никако да се устали
Раван пут налик дечјим цртежима.,
Са по којом птицом, цветом.
Не бих брисала ни једно дрво
Из дрвореда липа и багрема...
Од наслова до наслова,
Од прве до друге,
До последње главе, стиха, строфе...
Од сећања до успомена,
Од успомена до уздаха,
Уздасима никад краја...
Од светања до опадања,
Од љубавника до љубавника,
Од наде до безумља,
Од безумља до пребољења.
Од покушаја до могућности,
Од усхита до лета,
Од лета до лудила плавог...
Од кидања до закрпа,
Од закрпа до прња,
Од прња до смећа.
Од смећа што даље.
Тачка.

ЧЕРГА, ДА САМ

Ми који лутамо
Свуда би да стигнемо
Само да не стојимо у месту.
Место нас чека,
Враћамо му се.
Сетих се
Да бих да постанем
Черга.
У детињству сам се дружила
Са Циганчићима.
Делили смо
Прашњаве улице,
Становнике на глави.
Само они нису сањали,
Њихова лутања су у им у крви.
Моја су се
Временом рађала,
Никад ме напустила.
Черга бих да сам
Па да ме нико
Не чека
Ником се не враћам.
Ником не недостајем.
Ако се изгубим
Да ме не траже.
Ако ме нађу
Да се изненаде
И знају
Да сам ту
Тек толико
Као песма
За пијанце
Од којих сутра
Боли глава,
А изнова је се сете
Само пијани.
Черга да сам
Све би било
Прихватљивије.

УВЕК СА ЗАКАШЊЕЊЕМ

Када сам била тачна
Била сам досадна
И себи и другима
Када сам каснила
Била сам крива
И себи и другима
Када нисам гледала на сат
И проклињала кишу
Била сам своја
Нисам журила
А увек била
Корњача из басне
Само неки идеали
Никако да усахну
А ја одустанем
Једино што је све
Са закашњењем...

Тања Ступар Трифуновић

ЉЕПШИ ЖИВОТИ

Био је дјечак са коврцавом дивљом косом
и очима плавим и великим као у пуначких анђела по куполама катедрала
да га је видио Томас Ман би још једном написао „Смрт у Венецији“
али Томас Ман никад не би свратио у овај град далеко од Венеције
а ипак близу умирања
и сва та идила његове љепоте била је готово цинична наспрам стварности
и спремна да буде поништена и згужвана
у гримасу и грч који долазе послије
тежак је свијет који тако лако уништи љепоту

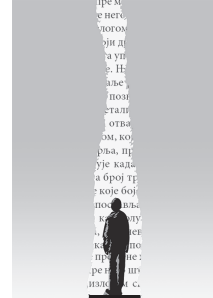
Био је рат али та прича је постала опора похабана
и мусава као уста дјеце о којима нико не води бригу
и нико их не обрише па им све остане залијепљено на лицу
и храна и сузе и слине и бол
и ужаснеш се себе што не можеш ни да их умијеш
ни одвојиш очи од тог призора
ето тако је тај рат стао пред нас прљав и уплакан
и поружнио нас

и он је стајао на неком колодвору и гледао у одразу стакла
оца мајку и себе како постају све ружнији сивљи и уморнији
како им се главе као у корњаче завлаче дубље у вратове
а вратови у рамена и како се њихова рамена повијају ка напријед
а можда је то све било од тешких торби што су натоварили
на себе јер они сада чекају аутобус којим ће побјећи
из свог града иако то нико од њих неће да изговори
иако је извјесно да ће се то десити и да су ови призори што их гледа
кроз прозор и које покушава упамтити посљедњи призори
његовог дјетињства а већ од сутра он ће бити старац

Био је старац причао је дуге и досадне приче пуцекетаве и страшне
као згрчени старачки зглобови пуни влаге мрака и сјећања

оца су извукли из аутобуса неколико километара касније
мајка му још плаче у ушима
у рату лако нестане кућа дјетињство читав човјек
и никад их више не нађеш
или нађеш дијелове и ништа не можеш саставити у цјелину
као ни мајка те очеве кости што је скупљала док и она цијела
није срасла с њима
сад јој је лакнуло а и њему
није више могао слушати како је само требало
да уђу у онај други аутобус који је ишао сат раније и све би било добро
и отац би био жив него она је крива
закаснили су јер је проклете ствари у велике торбе трпала

Био је човјек што је свуд за собом вукао ту стару велику торбу
у којој није ништа осим свог животног терета носио
и ко му плати пиво повоздан је исту причу причао
о оцу мајци себи и том несретном аутобусу
толико пута испричана прича ником више није била тужна
чак ни ни њему осим када би извадио фотографију из џепа
загледао се у дјечака на њој
и рекао како сам био лијеп прије рата
тад би му пошле сузе
и у тим сузама би накратко запливали и утопили се
сви његови љепши животи

Срба Такић

ОПИЈЕНОСТ

Соба ти је далеко од улице,
не видим када се свалачиш и лежеш.
Али, кад угасиш светло
гасим и ја своје,
да ти будем ближи.

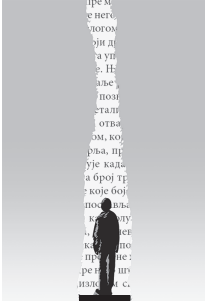
СУВА ГРАНА

Моја се грана лагано суши,
пчеле не слећу на грм што трне,
у грлу се реч све чешће гуши
и поглед се мути као у срне.

Пролеће није пробудило цвати,
нити је лето разгалило страсти,
сада кад јесен непролазно копни,
зар се ишта може од зиме спасти.

Не прима се калем на дрво старо,
накнадна памет увек је клета,
ко зна зашто се Бог постарао
да одем самотан с овога света.

Ако ли могу још ишта да значим,
увек ћу рећи - не жалим ни за чим.

Драган Тешовић ЗАЈЕДНИЧКА ИЗЛОЖБА

1. СЦЕНА

Класична провинцијска Галерија – широка, пространа, слабо осветљена. По галерији су распоређене скулптуре, а по зидовима слике. На улазу портирница, овећа, удобна, са две-три фотеље, телевизором, малим баром... Кроз стакла се виде сметови снега. Из Галерије воде троје врата у суседне просторије.

- МОДЕРН: (Улази у галерију и отреса снег са танког капутића)
Шта мислите да ли ће нам дати да једемо?
- КЛАСИК: Ко зна? Овде можда и не расте ништа за јело. Ако су им све зиме овакве, тешко да биљке могу да се опораве до следеће зиме, а камоли да донесу плод.
- ХИПЕР: Ма, ако им све успева као снег – биће јела преко главе!
- АПСТРАКТ: Ви, хиперреалисти увек све видите у плусу. Кад су у овој држави уметници јели!?
- ХИПЕР: А ти и да је храна пред тобом не би је препознао.
(Узима са сточића каталог изложбе и на њему црта троугао. Пружа каталог Апстрактну)
- АПСТРАКТ: Ево ти једне апстрактне јабуке.
(Отвара и разгледа каталог)
- АПСТРАКТ: Шта? Само једна слика у каталогу? Само једна моја слика?
Директоре!!! Ја не остајем овде! Повлачим слике!
- ХИПЕР: А шта ћеш? Опет кроз сметове?
- ПОРТИР: Шта се дереш, бре?
- АПСТРАКТ: Ти си директор?
- ПОРТИР: (Поносно)
Не! Ја сам портир!
- АПСТРАКТ: Хоћу директора! Шта ја са тобом имам да причам?
- ПОРТИР: Пааа, ја сам правео каталог...
- АПСТРАКТ: Али... ја имам само једну слику!?!
- ПОРТИР: Коју?
Апстракт му показује.
- ПОРТИР: Да сам се ја питао ни то не би имао! Него директор рек'о:
од сваког најмање по комад!

АПСТРАКТ: Ти правио каталог?
 ПОРТИР: А што да не? Ко би други? Ја сам најписменији!
 АПСТРАКТ: Шта си ти у уметности? Шта ти разумеш?
 ПОРТИР: Ја? Уметност? Па кад мене оно „Ој ливадо покошена”
 погоди у колена – то је уметност! А ове брљотине и моје
 дете зна да нацрта.
 АПСТРАКТ: Штааа?
 ПОРТИР: Шта – шта? Па те твоје троуглиће и линије.

Апстракт у тихом бесу жваће каталог.

ХИПЕР: Опа! Изгледа стварно нема хране!
 КЛАСИК: Рекох ти ја.
 ПОРТИР: Господо, изволите у Галерију!
 МОДЕРН: (Рукује се)
 Паја Модерниста!
 КЛАСИК: Мишко С. Трнавчевић - класициста.
 КУБИСТ: Леон! Посетио Кубу, дакле - кубиста!
 ХИПЕР: Хиперреал Божа... И ја не волим оног Апстракта!
 НАИВАЦ: Еј, Мрнџо!
 ПОРТИР: (Рукује се са наивцем)
 Миле! Ти! Шта ћеш овде по овом кијамету?
 НАИВАЦ: Излажем!
 ПОРТИР: Са овим идиотима?
 НАИВАЦ: Ах, шта ћеш? Што би рек'о мој духовни учитељ у оној
 књиги: „Стјецај околности”. Онда када сам се свађао са
 Милевом она ми по обичају рече да сам обичан сеља без
 основне школе.
 ПОРТИР: Ја би' је утеп'о!
 НАИВАЦ: Ма, теп'о сам је и ја до сада. Ал', сад ми нешто паде на
 памет. Решио да јој покажем да сам основну завршио.
 Свих шест разреда! Узео дечје темпере, знаш да ми учитељ
 прич'о да сам талентован за то, и ту, на столњаку, док сам
 пио ракију нацртао петла и рашчерупану кокошку. Хтео
 да јој докажем да сам био у школу и да јој покажем шта
 је чека! Уђе моја жена и каже: „Па ти си наивац!” Ја је ту
 утепам к'о вашку и тепао сам је још три дана чим отвори
 уста. Она се онда попне на таван и дигне стубе, па ми
 објасни да наивац није исто што и наиван...

Вади ракију из торбе. Попије и да портиру.

ПОРТИР: Па шта је онда?

НАИВАЦ: Видиш - то испаде да сам ти ја к'о ови што уђоше пре мене.
 ПОРТИР: Ја бих је убио!
 НАИВАЦ: И ја бих. Ал' сакрила се на таван. Ипак, ухвати је кад је сишла да пиша...
 ПОРТИР: Културна жена... Рек'о сам ти да не жениш то! Јака ствар - професорка!
 НАИВАЦ: Када је ухвати - преломи јој ребра и једну руку...
 ПОРТИР: Мало! Али Богу хвала да те није омекшала за толике године.
 НАИВАЦ: ... кад се ја умори она дође до даха, па рече: „Ама - паре ћеш у кућу без рада да унесеш!” Ту се ја замислим. Па почнем да је слушам. И да видиш - убеди ме!
 ПОРТИР: Их, јадо! И утрпа те с' ови!
 НАИВАЦ: Ма, реко' ти убеди ме! Оде с' онај столњак и донесе неке зејтињаве боје, па каже – сад цртај на стакло! А што? питам је, а она каже: да нам буде лепо кад и ако некад гране сунце кроз њега. Мени да цртам уз ракију лепо, па нацртам – стог сена, рашчерупану кокошку, амбар и себе. Ал' лоше сам испао - не личим на ссбе. Нема везе – могу увек да кажем да је то комшија Пера, откуд она зна шта ја цртам. Легнем онако пијан и заспем. Кад се пробудим – она однела оно стакло! Онаква, сва у гипсу, скинула и однела!
 ПОРТИР: Хтела је да се смрзнеш пијан! Е, ту би радио будак!
 НАИВАЦ: Пааа... Теп'о сам је само са руке... Ипак је било два стакла на прозор! Да је хтела да ме утепа скинула би оба? А уз то – ипак је она професорка српски језик! Не можеш то тек тако – будаком! Био сам је само рукама и ногама!
 ПОРТИР: Размекшала те! Ма чак и учитељка да је – не бих јој опростио!
 НАИВАЦ: Пази сад! Кад сам престао са тепање, кад се умори, она каже: „Гледај паре!”. Ја погледам – кеса пуна са евре!
 ПОРТИР: Ја бих се запитао откуд то њој?
 НАИВАЦ: Питао и ја! Али она каже: „Па видиш како цене наивце!”
 ПОРТИР: И???
 НАИВАЦ: Е, ту сам је тепло за сваки евро који је донела.
 ПОРТИР: Ту је докрајчи?
 НАИВАЦ: Ама јок! Умори се око 5400. И док сам се одмар'о схватим да толико за један дан није могла да заради. Не са ове наше плате!

На шалтер куца човек средњих година – професор Н. Н.

ГОСТ: Изложба?
 ПОРТИР: Гледај, бре, мало! Видиш како уметници урлају и плачу поред својих слика! Је л' ти личи то на отворено?
 ГОСТ: Подсећа ма на ону изложбу на којој је уметник пустио овце да му попасу слике направљене од траве...
 ПОРТИР: Чуо сам за то. Онај пре мене је три дана чисто брабоњке. Е, видиш, ово је исти тај...
 ГОСТ: Немогуће! Он је умро пре три годинс!
 ПОРТИР: Ово му је послесмртна изложба. Али сада су овце скупе, па су изнајмили људе. Чекај, бре! Видиш ли колико је сати? Још није отворено.
(Затвара шалтер)
 Где стадосмо, Миле?
 НАИВАЦ: Е, ту ја схватим – она продала оно моје...
 ПОРТИР: Продала? Шта продала?
 НАИВАЦ: Сliku. Моју слику. Ону што сам на стаклу жврљао! Ја је ту поврати у живот и запусту фарму.
 ПОРТИР: Онолику фарму? Онолико имање???
 НАИВАЦ: *(Вади десетак новчаница на једну, а подебео свежањ на другу страну)*
 Ево, ово
(показује на мањи свежањ)
 ти је годишњи приход фарме. А овај други свежањ је месечно од слика!
 ПОРТИР: Иииих!

2. СЦЕНА

Галерија. Уметници разгледају поставку и хистерично разговарају.

КУБИСТ: Види где је ставио мога „Прободеног бика“? На сред сале!
 Па ту форма не може доћи до изражаја!
 ХИПЕР: Каквог бика? Где је бик?
 КУБИСТ: *(Показује камену коцку којој су на предњој страни насађене две пирамиде)*
 Ево га! Ето ни ти га ниси приметио! Нормално да ниси када ни једног рефлектора на њему нема!
 ПОРТИР: Зашто господи пизде?
 КУБИСТ: Ко је тај геца који је мога прободеног бика ставио на сред сале?
 ПОРТИР: Ја сам размештао изложбу. А где ти је тај бик?
 КУБИСТ: Наравно да га не видиш када си ово мало рефлектора

разместо по овим мазаријама на зидовима.

(Мази кип)

А мој бик, највеће остварење двадесетог века, остао да
чами у тами.

ПОРТИР: Е, па, другар – када си слао кип могао си да напишеш шта ти
је то. Овако сам му ја дао име „Жуљовита столица за седење”.

КУБИСТ: Како?

ПОРТИР: Шта како!? Замало да то чудо остане испред музеја. Седео
један радник носач на њему и да га нису нажуљала ова
избочења не би ни приметили да то није обичан камен,
већ називи – уметност!

ХИПЕР: То уметност? То није чак ни „назови - уметност”! То
је коцка са две нашрафљене пирамиде. И вероватно
стварно за седење неудобна (седа на скулптуру).

КУБИСТ: *(Скаче на њега)*

Скоте! Фотографу неспособни!

ХИПЕР: *(Заузима боксерски гард)*

Боље и пропали фотограф, него неуспешни клесар
надгробних плоча...

КУБИСТ: *(Прилази слици Хипера која приказује човека са лулом
који се одмара испод дрвета)*

А ово је уметност? Био човек код деде на селу да му
сиротом отме неко прасе. Деда сео да се одмори, мора
човек када ради као црнац за овога неспособног скота
– а споменути скот извади „Смену - 8” и шкљоцне. И
то шкљоцне више пута – већа је вероватноћа да ће бар
једном убости оно што слика... И макар да сам развије
филм, него га одмах носи код фотографа на ћошку...

ХИПЕР: У хиперреализму се ради најфинијим, јапанским
четкицама и специјалним бојама... Уз то – ја немам тако
велике фото-картоне...

АПСТРАКТ: Опа свађа! О чему се ради?

(Погледа слику)

Лепа фотографија.

КУБИСТ: Ха!

АПСТРАКТ: *(Иде уназад)*

Фин мотив – рурална средина, уморни деда после орања,
капљица зноја...

(Седа на “бика”)

КУБИСТ: Човече, пази - скрнавиш светињу!

АПСТРАКТ: *(Тргне се, погледа бика)*

Уплаши ме, бре! Помислио сам да сам сео на неки
експонат!

ХИПЕР: Ха!

ПОРТИР: Та жуљовита столица вам је неки „Крепани бик”,
господине...

КУБИСТ: „Прободени бик”, неписмене звери!
(Окреће се Апстракт)
А где је твој експоат?
(Прилази огромном платну на коме су нацртани црвени
троугао, бела елипса и преко свега је повучена плава
линија)

АПСТРАКТ: Ово, ваљда? Шта би то требало бити?
(Увређено прилази и окреће слику наопако)
Наравно да се не распознаје када су је погрешно окренули!

КУБИСТ: (Чита из згужваног каталога)
„Мадона са дететом, апстрактпо сликарство. Аутор...

АПСТРАКТ: (Поносно)
Ја! Цврцан Гурановић! Шта кажеш?

ХИПЕР: (Милује елипсу)
Каква заносна Мадона! Какве обрине...

АПСТРАКТ: Хвала... Чекај... То није Мадона. То је дете. Мадона је
плава...

*Хипер и Кубист урлају од смеха. Портир се мане ћорава посла и одлази код
Наивца у портирницу.*

МОДЕРН: (Прилази групи)
Шта је смешно?

КУБИСТ: Ништа посебно. Гледали икону, па неко исприча виц.

МОДЕРН: А зар и икона има? Ја не видех ни једну?
Апстракт увређено исправља слику, Хипер и Кубист се
ваљају од смеха.

МОДЕРН: Ама – шта је смешно?

АПСТРАКТ: Ово!
Показује љубичасто обојену WC шољу из које расте
бонсаи - трешња.

МОДЕРН: Хвала!

АПСТРАКТ: (Збуњен)
А?

МОДЕРН: Види се да познајеш модернизам. Свака част!

Хипер и Кубист се мало примирују.

АПСТРАКТ: А?

МОДЕРН: Па ово је моје дело „Хумореска 1995”.

Хипер, Кубист и Апстракт не могу да се поврате од смеха.

МОДЕРН: Хвала, хвала. Ма није то ништа. Имам ја и бољих и већих ствари. Зелену каду са цркнутом мачком обојеном у розе спремам за отварање пролећне сезоне у Метрополитену! То ће бити хит!

МОДЕРН: Остала тројица су на Граници агоније.
(Постаје сумњичав. Седа на „Бика“)
Шта вам је? Знао сам да је „Хумореска“ успела, али ви претерујете...

Кубиста крене да га помери са „Бика“, али се, у новом наступу смеха, свали крај осталих. Прилази Класик.

КЛАСИК: Шта је то? Већ су поделили клопу и пиће? Већ су пијани?
МОДЕРН: Они су пијани од рођења! Појма немам шта им је!

Уметници на патосу још јаче заурлају.

НАИВАЦ: (Опрезно прилази групи са торбом на леђима)
Је л' епилепсија?

КЛАСИК: Још горе! Мислим да се то у психијатрији зове „синдром уметничке колегијалне критике“.

НАИВАЦ: (Спушта торбу и вади сир, пришту и ракију)
Имам ја лека за то! Домаћа од тридесет и кусур гради...

Сви се нагло смирују. Настаје општа пометња око заузимања места. Наивац распоређује храну и пиће по „Прободеном бику“. Сурутка се слива низ кип. Кубиста то и не примећује, већ очима гута храну.

КЛАСИК: (Брише рукавом уста)
Ма, не мораш да сецкаш! Имамо још какве-такве зубе!

НАИВАЦ: Ово је храм културе. Овде се једе културно!

МОДЕРН: Јебеш културу празног стомака.

НАИВАЦ: Господо, изволите!

Настаје општа паника. Сви грабе, трпају у уста и гутају не жваћући. Повремено, када почну да се гуше, заливају ракијом. Све врло брзо нестаје. Остаје само умаићена скулптура са које Модерн педантно сакупља заостале ситне парчиће.

КУБИСТ: (Држи се за стомак)
Мука ми је... Мој чир...

НАИВАЦ: *(Забринуту га придржава испод руке)*
Па што не жваћеш ако већ имаш чир?

КУБИСТ: *(Стење)*
Како да жваћем кад ови само гутају... Ух... Не бих стигао...
Ух...

НАИВАЦ: Идемо код лекара...

КУБИСТ: Био сам... Имам један већи на желуцу и један мањи на дванаестопалачном... Ух... Доктор каже да пазим шта једем и да једем полако, помало, али често...

НАИВАЦ: Па?

КУБИСТ: Полако и често никако не успевам... Ни оно да пазим шта једем... Али, оног – помало – се изузетно придржавам.

Почиње да повраћа преко слике Класика. Слика је приказивала Леду и лабуда у крајње опсценој варијанти.

КЛАСИК: Монструме! Шта то радиш?

ХИПЕР: Стварно... Жалосно за толику храну!

НАИВАЦ: *(Држи Кубисти чело)*
Видиш да је човек болестан. Не вичи.

Низ слику се сливају цели парчићи сира и шунке. Пуши се ракија помешана са желудачном киселином.

КЛАСИК: Али... То је непроцењиво!

НАИВАЦ: *(Гледа етикету у углу)*
А то пепроцењиво кошта око... Хм... Петнаест евра?

КЛАСИК: Прави уметници никада се нису обогатили од свога дела.
Они раде за вечност!

КУБИСТ: Не сери, бре! Мука ми је и без тога.

КЛАСИК: *(Стаје испред своје друге слике која показује Леду и лабуда у пози „69”)*
Ђутаћу, али не прилази овамо... Или...

3. СЦЕНА

Портирница. Портир нешто жврља по парчету картона зидарском оловком. Гост цупка у снегу. Закуца на шалтер.

ГОСТ: Смрзох се, човече. Пусти ме упутра.

ПОРТИР: *(Гледа на сат)*
Још дванаест минута и тридесет секунди. Ко си ти да уђеш пре градоначелника и телевизије?

ГОСТ: Али, изложба је отворена! Ено, види! Оно је неки хепенинг са пијењем, ждрањем и повраћањем по платнима. Дај ми да видим то. У Вукојебу је изложба сваке преступне године, а још никада нису стварали на лицу места. Пусти ме...

ПОРТИР: *(Гледа ка галерији)*
Бог те вид'о! Миле упропасти ону добру домаћу на ове стоке! Ти ћеш ту да ми чучиш до Судњега дана! Или бар док не дође градоначелник... а то ти је отприлике исти период. И, ко си ми па ти?

ГОСТ: Смрзнути професор историје уметности...

ПОРТИР: *(Наставља да шара по картону)*
За то ти ја нисам крив! Нисам те ја терао да студираш.

ГОСТ: *(Молећиво)*
Али, ја сам...

ПОРТИР: А ја сам Лудвиг ван Гоген... Или беше ван Гог? Ја сам у музеју закон и – чучаћеш!

4. СЦЕНА

Галерија. Уметници повраћају у живот исповраћаног и онесвешћеног Кубисту.

КЛАСИК: *(Жестоко шамара Кубисту)*
Моју слику, стоко! Убиће те Французи!

АПСТРАКТ: Лакше мало, убићеш га ти... А што Французи?

КЛАСИК: *(Успорава ритам шамара)*
Пааа – ово што је он упропастио, ова „Леда и лабуд – поза 43” требала је да замени Мона Лизу у Лувру...

АПСТРАКТ: Како слика да замени чистачицу?

КЛАСИК: Коју чистачицу?

АПСТРАКТ: Па ту... Лизу... Или је можда портирка?

КЛАСИК: Како ти заврши Академију?

АПСТРАКТ: Теже него ти. Ја нисам имао тату – портира на факсу!

КЛАСИК: Али си имао Лубарду за стрица.

МОДЕРН: Де, де. Не свађајте се. Човек је на самрти.

КЛАСИК: *(Наставља са шамарањем)*
Стоко! Нећеш тако лако умрети! Толики долари рекламе одоше у ваздух!

МОДЕРН: А ти шкрабни поново.

КЛАСИК: Моја дела су непоновљива. То рука више неће насликати.

ХИПЕР: Шта? Ти рукама сликаш?

АПСТРАКТ: Ма, код њега је то свеједно.

ХИПЕР: Како, молим?

АПСТРАКТ:

Мајмуни користе подједнако и руке и ноге. Само су њему ноге толико штрокаве да их користи само приликом уцењивања критичара: тада им прети да ће скинути ципеле. А са ципелама и спава – иначе би изазвао помор. Само зато ради рукама.

ЧУВАРИ ГРАДА

Писац изгубљених песама
О лову на птице
Среће Пушкина
Много векова касније
У сну српског сликара

Живеше преподобно у Јерусалиму
И богољубиво
У молитви и тиховању
У метежном животу града
Великоименити
Застаје испред анадолских свирача
Једнооког виолинисте и
Гутача пламена

Кишоносни облаци надвијају се
Над стару Сахат-кулу
Јесен је дугих сенки
Кишних акварела
Чувари тишине бдију у својим кулама
Над срцем града

Преко реке на најпустијем острву
Аласи кувају рибљу чорбу
Уз тиху песму
Испод раширених мрежа
Сањајући отворених очију
Велике амуре

Грађани не слуте
Шта се дешава на кулама и острвима
Шта под тамним бедемима града
Закључани иза седам брава
Не знају да је ноћ
Откључала све локоте
Да су нека тамна бића
Преплавила тргове улица града
Да мало ноћобдија и бескућника
Брани оног преподобног граматика
И писца изгубљених песама
И чува зидине Града

ДАГЕРОТИПИЈА

На свакој клупи у граду
Спава по један бескућник
Светла плина у ноћи
Јесен
Студен сувог лишћа

Сви возови су већ отишли
Сенке промичу дамом
Мртви песници
Киша натапа уснули град

Дуње и топле перине
Иза замандаљених капија
Варошких чиновника

Свето место
Душе упокојене и будне

На пристаништу
Испод житног магацина
Дереглије товаре мрак и маглу

Звиждуци и дозивања

Са старе станице на Тамишу
Крећу непостојећи возови

Рита Флеис

ИМОЛА

ДЕЧЈА ЛУТКАРСКА ОПЕРА

Био једном један град, а и сад је ту. Име му је Суботица, Szabadka . У овом граду постоји једна ветрењача. Нема ни једра, нити посла. Само стоји и гледа наш град и броји године. Некад је имала велику породицу. Осим десет сестрица, имала је још и бројну родбину парних и сувих млинова. Много су радили и много производили. Израђивали су преваходно фино бело брашно. Млинска индустрија је било срце овог надасве лепог града. Захваљујући њима биле су овде лепе куће, велика спортска такмичења, као и велики технички експерименти. У овом граду живимо и ми. Често шетамо међу скулптурама, па се зачудимо именима великана нашег града. Штавише, и многе куће имају своја имена. А нашој јединој ветрењачи ми смо наденули име. То је Имола, као једна мала ливадска биљка, како на мађарском језику називају различак, ветрењача која тихо стоји, а лице јој милују ветрови. Имола је, такође, женско име. Ово сада је ту Имола, којој смо ми измислили и живот, а сада ћемо Вам га, драги читаоче, испричати.

Либрето

Увод у представу за публику која не види

(без музике)

Дечак 1: Волео бих да се упишем.

Зовем се Мартин. Идем у други три разред на Палићу.

Молим једну књигу о добрим крилатицама Лудошког језера.

Библиотекар:

О ретким птицама Лудошког језера?

...Аутор?

Иштван,..Стеван,.. Стеван,.. Пишта...

Иштван., Пишта,.. Стеван,.. Иштван,.. Стеван,.. Стеван...

Да, то је та. Иштван Хуло: „Посматрање птица”

Хвала. Чуваћу је, наравно, Чуваћу је.

.....

(Седа и забацује пецаљку на сцену).

Читаћу мало.

Књига му испада. Дечак скаче за њом и почиње да рони.

Ставља себи гњурачку маску, а остала деца такође стављају маске и гледаоцима.

(Уводе гледаоце на сцену).

УВЕРТИРА

Тата: Шта да радимо сад, душо?

Мама: Играјмо се млина (врти палац).

Мама: Шта радиш, душо?

Тата: К'о што рекох, правим млин (слаже цигле у круг)

Мама: Како то?

Тата: Овако.

Један и један....једанаест.

Мама: Балинт, Лара, Давид, Луца, Барни, Леончићи.

Адамчићи, Виолета и Андреја,

Алберт, Боги, Ивор, Ценге, Петер, Реги и Хелена.

ОООООООООООООООООО!

Њих десет је овде, а где је малецка Имола?

(сви у исти глас: Имолааааааааа! Имолааааааааа!)

(Имола почиње да свира на гитари)

Мама: Имола! Даћу ја теби гитару! Где се кријеш?

Хајде да нам помогнеш.

(Имола престаје да свира)

Дечаци: Имола, Имола, где ти је кватро гитара?

(Имола опет свира)

Тата: Имола, немамо времена за игру.

Сада брашно мељемо.

(Деца добују на столу или на столици)

Почиње музика гудача. Добовање полако престаје, утишава се и нестаје.

Први чин

Тата: Балинт, Барни, Боги, Реги,

Донесите ми цакове.

Дете 1: Шта ту има тако тешко?

Тата: Исто што је јуче било.

И прекјуче, а и сутра.

Девојчице: Брашно, брашно,

брашно, брашно.

Па опет брашно, брашно.

Мама: Стави овде фини гриз.

Дете 1: Ал' и онда је јако тешко.

Девојчице: Бу! (као заплашивање)

Ево мале Имоле (Отварају цак).

Мама: Дођи мени, враголанко!

Девојчице (задиркују): Имола је жгољац,
Породични мољац!
Имола (узвраћа веселом свирком).
Девојчице: Тата, мама, биће бал.
Тата: Ни случајно!
Мама: Где бисте ишле, девојке?
Девојчице: У Луна парк, на коњића.
Тата: Новца ми за то немамо.
Девојчице: Онда ћемо да звиждимо (звижде).
Мама: Та још да зверате само?
Девојчице: С дечацима да се тучемо.
Тата: Само да се то не деси!
Девојчице: Тата, од тога не брин'те (свака одвојено)
Мама: Узећемо онда кола
И упрегнут' нашег вола.
Девојчице: Обућ' ћемо хаљине и лепе градске сандале.
Тата: Нећете ми расипати!
Девојчице: Али, тата, само једном.
Тата: Останите док је светло.
Девојчице: Тата, тата, драги тата!
Тата: Али сад је време за рад.
(Добовање)

Други чин

(Деца пљешћу у ритму кретања запрете.)
Девојчице: Млинаревих запрета је рагагага
Дечаци: На једрима језде хитро до града.
Девојчице: Голицају торњеви малог града.
Дечаци: Млинаревима звезде светлуцају.
(Прекида се музика)
Мама: Имола?
Свако: Резервни точак је страга.
Драга рага-гагарага-гарага.

.....
Мама: Стигле смо у Суботицу.
Дете 1: Каква си ти ветрењача?
Дете 2: Градска кућа.
Дете 3: Где ти једро?
Дете 4: Казаљка.
Дете 5: Шта ти мељеш?
Дете 6: Време.
Дете 7: Како ти то радиш?
Дете 8: Сатом.
Дете 9: Стани на минут.
Дете 10: Шта би хтела још?

Имола (На гитари Валцер секунди).
Мама: Хајдемо децо. Време лети!
Деца: Имола, успори.
Имола (На гитари све спорије свира).
Деца. Стало је време. Ти си змај, Имола.
(Романтична музика)
Мама: Ах, сад је добро. Шетајмо.
Ово је Рајхлова палата.
Сецесија.
Рајхл се полако обогатио (шушка папирни новац).
(Чује се оркански ветар, папирни новац се разлеће).
Деца: Рецесија!
Мама: Идемо даље.
Деца: А ко је то?
Мама: Вермеш.
Деца: У спорт се забленеш.
Мама: Што задиркујете дечаке?
Деца: Само мало.
Мама: После ћете плакати.
Деца: Ми никада не плачемо.
Мама: Немој двапут рећи. Имали смо већ један светски рат.

Трећи чин

Тата: Имола, данас пеци хлеб.
(девојчицама) А ви носите брашно.
Фино бело брашно.

.....
Деца (товаре џакове на кола):

Џак, џак, џак, џак.

Белог брашна пун је џак.

Да видимо само мапу!

Аха, и ту треба и тамо треба.

.....
Дечак 1: Како се зовете?

Деца: Ми смо Млинаревих ћерке.

Дечак 1: А ти?

Дечак: Мартин.

(пева) Бајковити Мартин.

То јест, Иван Сарић.

Хајте са мном.

Хајте са мном летети.

Летети. Летети. Летети.

Где вам је пропелер?

А пропелер је чудо.

У чудовишно небо носи.

Деца: Не можемо ићи.
Чека нас пос'о.
Дечак 1: Помоћи ћу вам да однесете цакове.
Ту је велосипед.
Дечак 1: Дај ми један круг.
Девојчице: Хајде. Журимо се.
(играју се бициклом)
Велосипед, велосипед,
Вело-VELO-велосипед.
Градска кућа, Корзо, Рајхла палата.
Брзо обилази тај велосипед.
Обићи ће цео свет тај велосипед.

Четврти чин

Тата: Имола, нађи своје сестрице.
Увек нестану к'о у магли од брашна.
Јер данашња деца не воле да раде.
А једна ветрењача непрестано треба да ради.
Наше брашно даје живот народу.
То није нимало шала.

.....
Мама: Ово су девојчице.
Временом ће све научити.
Веома се труде.
Немој бити мргуд.
Насмеши се мало.
И радња је у сјајном узлету.
Немој да се жалиш.

.....
Деца: Имола, Имола!

.....
Дечак: Имола? Имола?
Хајде и ти.
Авион! Чудесан авион!
Ухватите се за ветрове.
Имола, додај ми своју кватро гитару.

.....
Деца: Имола, где си?
Тата: Имола, где се скриваш?
Дечак 1: Имола, хајде са мном.
Гледај, цела варош је испод нас.
И сви угледни грађани.
Деца: (истовремено тапшу) Хура! Хура!
Браво! Иван Сарић!
(сви у исти глас): Суботица! Сзабадка!

(нешто је пукло, прекида се музика)

.....

Дечак: (весело) Имола, ту је твоја кватро гитара.

Без ње не би ништа успело.

(музика) Држи се! Високо ћемо!

Птица! Облак! Звезда! Шта желиш да будеш?

Висина! Слобода!...

Гледај, машу ти твоје сестрице.

.....

Пети чин

Деца: Имола, Имола! Где си, Имола?

(Чују се кораци горе-доле)

Мартине, где сте отишли?

Дечак 1: Ту сам код Сарића.

Деца: А Имола?

Дечак 1: Некад ту, некад тамо.

Деца (певају): Ветрењачо, Градска кућа,

Покажи где је Имола.

(Чује се гитара три пута)

Један, два и три. Три сата показује.

Девојцица 1: Корзо!

Деца: Али где? Где-е-е-где?

Рајхлова палата?

(чује се уназад мотив на гитари)

Дете 1: Не дирај медањаке!

Дете 2: Господине Вермеш!

Дечак 1: Млинарке, ехеј!

Деца: Мартине, где си?

А брашно?

Сјаји се бело брашно.

Деца: Обрати и склонити.

Журимо кући, чекају нас родитељи.

.....

Тата, мама: Ђеркице, Имола.

Тежак је овај живот.

.....

Деца: Имола, чекај нас!

(пењу се, скидају звезде)

Тата, мама: Дечаче, знаш ли где су нам ћерке?

Дечак: Имола на Корзу, остале су са звездама.

Мама, Тата: Где на Корзу?

Дечак 1: На прозору.

Тата: На прозору?

Дечак 1: Да, да. Чека Сарића.

Мама: Побогу, који Сарић?

Дечак 1: Иван Сарић. Код њега је пропелер.
А Млинарке грицкају звездане колачиће.
Тата, мама: А ти?
Дечак 1: Чекам Имолу.
Код мене су сви њени пропелери.
И велосипед као и авион.
И уз то грицкам звездани колачић.
Звездани колачић
Звездани колачић.
Узмите од њега.
Препуна је здела неба.
Тата, мама: Шта ћемо после?
Дечак: Ништа. Стало је време. Сад смо у причи.
И слаavimo.
Имола је сто педесет година.
(Коло): Звездани колачић, звездани колачић.
Од белог брашна звездани колачић.
(стаје музика и коло)
Дечак 1: Ово је чудновата прича.
Молим, ако ми верујете,
прочитајте Стеве Мачковића књигу „Индустрија и индустријалци Суботице“.
(Музика и коло): Звездани колачић, звездани колачић.
Од белог брашна звездани колачић.

**Либрето за Дечју луткарску оперу Имола осмишљен је у миљеу Завичајног одељења Градске библиотеке Суботица на основу списка о историји млинске индустрије у књизи Стевана Мачковића: Индустрија и индустријалци Суботице. Наиме, моји преци основали су чувени Маргит млин, који је радио на парни погон. Током истраживања наишла сам на податак да је једини преостао млин из тог периода онај који се налази код Бувљака у Малом Бајмоку основан управо 100 година пре започињања овог сценског пројекта. Замисао је била да се деци пружи грађа за упознавање завичаја кроз уметничко-истраживачку активност, те је у књизи понуђена и почетна литература за рад, као и да се изводи тако да могу у потпуности да га доживе и лица која немају визуелни доживљај, наиме, слепа публика. Опера је изведена на српском и мађарском језику и издата у двојезичној књизи, а написана је и на немачком језику и она чека средства за издавање и штампање. Према овој опери композитор Ковач Ференц написао је аранжман за балет. Едит Немеш Фекете направила је керамичку скулптуру коју смо на свечаном извођењу у Свечаној сали Градске куће предали представнику управе града.*

Прегле
е негд
догом
ри д
а уи
е. Не
авс
поси
тали
отва
ом, ко
рџа, п
ује кад
а број
класи
ни, џа
рну
не
и, че
и, че
ре и ш
на, м, с

Александра Чворовић

СРЕЋА

Није то навика
Напросто
Најбоље дефинишем бол
Оштар и јасан
Исписује се косо
Дубоким трагом
Оставља ожиљке
Чак и по екрану
Није то жеља
Напросто
Најбоља сам у предвиђању
Лоших догађаја
Као крв вјештице
У генетском коду
Бол је свуда исти
А срећа је увијек негдје друго
Није то песимизам
Само срећа је
Сумњив и неодређен појам
Већ три деценије
Цртам клопке за њу
Кажу праги ме окружује
Ипак још увијек
Непознато мирише

МРАК

Име ми је Мрак
Ја сам ваздух вјетар шум
хитар језик пребрз ум
Мајстор интелектуалне игре
занесен играњем улога
У мени усијана лава
буши тунеле без краја
Газим емотивно благо
ципелама од крокодилске коже
Остављам ране за читав живот
као дјечак који претаче илузије
исијавам изнутра
Јер сам судија закон и пад
Коме сам неопходан
мој панцир је непробојан
Ја сам живин метал
са зјеницама у покрету
електрицитет који пуцкета
Застрашујуће праведан
Магнетни поларитет
недокучиво куца у слепоочницама
Мене највише боли
Мене највише боли
Мене највише боли

ГРЕШНИЦА

Стоглава аждаја мојих гријехова
опасно је уздизати те као идола
Чему зидати златне престоле на облацима
Ловци на мисли узурпирају модерна краљевства
Многи бого-идоли труну
по мемљивим земуницама подсвијести
У сну продајем опроштај гријехова
тргујем јефтиним робљем
Трују ме шарене лаже
обмане мене злотвора
Као камен мјесто срца

које бих најрадије истуцала маљем
Циједим посљедњу добру вољу атентатора
Спавају пауци у спорама коже
спремни да љепљивим концима
привезу за мене инфантилни примјерак
новооткривеног лабилног мужјака
Опет ћу га вући за собом бар деценију
Дуге вијугаве мрачно-зелене слутње
испаравалу у даху алкохола
О вољена аждаја мојих гријехова
било би много опасније
да те као роба вучем у ланцима и
бичујем седмоструким гујама
да ти ускраћујем дах и режем крила
Вољела бих слободно летјети
овим мрачним брлогом пуним измета

ТЕРИТОРИЈА

Ја сам разоружани бунтовник
у армији истомишљеника
зато је мој рат бесмислен
Моју војску спаса
чине малени оловни војници
постављени на стратешка мјеста
пожељне удаљености међу људима
У њиховим ситним грудима
куцају дјелићи мог срца
а бајонети режу оштрим ријечима
Престравићу сваког ко се приближи
приправан за доживотан опрез
У земљи ужаса у грцању бола
покушавам се сјетити ко сам
Све што имам глатко клизи у бездан
Све за чим жудим измиче дрхтавим прстима
А ја и даље грлим тај камен
и не могу свим напасницима
довољно гласно подвриснути:
Бјежи са моје територије!
Јер територија не постоји као ни ја
Само празан крик ноћи

ЈОШ ЈЕДАН ПРИЈАТАН ДАН

Данас сам устао касно
Био је облачан дан
нисам знао шта бих са собом
требало је да побјегнем од досаде
Јавио сам шефу да сам болестан
и отишао у оближњу бурекџиницу
појео сам сирницу и прелистао новине
Тешко је читати ако не желиш да размишљаш о другима
Гледао сам дјевојке како пролазе и било је пријатно
Продужио сам до кладионице и одиграо три прелаза
Придружио ми се пријатељ
непрекидно је причао
чини се о послу и свађи са женом
Гледао сам дјевојке како пролазе и било је пријатно
Дошао сам кући мајка је спремила мусаку
након ручка појео сам пола плеха принцес крофни
Узео сам пиво и запалио цигару
На ТВ-у је био документарцац
о неким шта-ти-ја-знам паћеницима
нисам могао да размишљам о другим људима
нити да се удубљујем у њихове проблеме
Размишљао сам о дупету своје задње дјевојке
Касније сам отишао у теретану одрадио 10x150 у бенчу
Успут сам купио нови број Плејбоја
Таман сам стигао да уз вечеру одгледам задњу утакмицу

ОДГОВОР НА ПИСМО

Знао је да зло лаже, али не више од људи. Ако Дрво сазнања отвара очи јабуком, питао се колико може сазнати змијским отровом? Он не може заборавити грозницу додира када губи појам о времену и простору и силује себе заустављајући плимину страсти што може да га понесе било гдје. Некад ми се чини да смо угушили једно друго. Мене грозница, нагони да пишем. Најбоље бјекство од себе је писати о себи. Тешки стихови рију по души, и бол потмуо изједа као тумор. Зато морам побјећи од поезије вечерас и писаћу му писмо. Срећом, син друмова не умије читати, а то је добро, јер ово је писмо о одласку. Ипак, о неким стварима је сувишно, штетно или непотребно говорити. Моје су ћутње дуге и хладне, непробојне као болнички бијели зидови. Много тога сам прећутала. А можда баш те ствари о којима никад не говорим могу донијети ослобођење? Оно кључно, не могу изговорити. Прећутани бол могао би отворити његов

животињски ум. По језику мигоље шкорпије. Претешко је бити затворен у сопственој глави. Колико год се трудим да играм по правилима, скривам добро издресирану, али крајње нервозну, животињу у себи. Можда бих, заиста, могла пожељети да заволим и друге. Човјек-Звијер се не плаши ријечи, оне су површне као и свака заблуда. Животињу у себи никад није ни крио. Са њима се увијек добро споразумјевао, мој језик је за њега неразумљив. Мој језик је за њега само језик. Средство за људски празни ужитак или отровно оружје. Од љубавника жена жели душу, остало је безвриједно. Да ли се увијек може стићи до краја? Тешко је мрзити људе, избјегавати телефон, одбацити сваку врсту присиле. Надам се да може наслутити врата која треба отворити, поуздано прихватајући да иза њих никад неће угледати истог себе. Вук може да убија из задовољства, али никад не напада вучицу. Ко може забранити одлазак? Све животиње воле слободу. Никако да се ослободим стихова, годинама одјекују наталожени у мојој глави. Ја сам отјелотворење туђих мисли. Чему та лутања кад нема ничега у свијету пролазних сјенки? Мој пут је усамљен и дуг и ја га морам прихватити без обзира на искушења, варке и обмане ума. Нема ничега, ничега, ничега... Треба бити златно дијете слободе, њен чедни син с плавим очима. Не смијемо проживјети причу до краја, јер то би значило њен свршетак. То је увијек растанак на овај или онај начин. Ипак, људи смо, искушења су за нас најбоље што нам се пружа. Предамном су два свитка која желим предати пламену заборава: његово писмо и мој одговор...

Писмо човјека-звијери

Засигурно знаш да свако независно биће ма колико било хладнокрвно мора имати бар неко осјећање. Чак и ја као Степски Вук морам да имам емоције. Колико год их покушавао угушити или прикрити, лутајући џунглом од бетона и пролазећи поред свакаких људских изрода, кад легнем у пећину која још увијек мирише на тебе, (о)сјећања почну да као духови вриште изнад главе. Моле ме да се вратим у чопор и да нађем Бијелу Вучицу. Сјетим се њених очију и бола који сам јој нанио и почињем да се гушим у њему. 66 Она је плакала, а ја сам јој наносио још већи бол хранећи се њиме. Прекасно сам схватио да бол није добра храна, јер једеш дио себе, а то много боли.

Одлучио сам да се удаљим од свих. Побјећи у дивљину да више никоме ненанесеш бол. Чопор је свугдје лако наћи. Разуздане женке гутају што стигну, а ја бјежим даље носећи у себи вучицу бијеле длаке и бијеле пути. Памтим њене уплакране очи које изливају море срца. Побјегах од: чопора, од развратних женки, од бијеле вучице и од себе. Лагао сам!

Лагао сам чопор.

Лагао сам развратнице.

И Бијелу Вучицу.

На крају слагах себе.

Угризао сам вољено. Умислио сам да је то пут који води у слободу. Сада бјежим од себе док ми кожу као трње кидају (о)сјећања.

Бјечим у тамне предјеле шуме. Можда је тамо мрак из кога нећу знати изаћи? Можда је тамо крај? Крај који сам изабрао за се. Назад се не знам вратити. Не могу. Немам коме. Ако се ипак вратим, вратићу се с бијелом пути или потпуно слијеп.

*Трчећи кроз трње ка тамнијим дјеловима шуме...
Звијер плавих очију...*

Одговор Бијеле Вучице лажном Степском Вуку

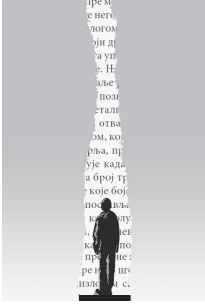
Никада ниси имао срце вука! Мада већ дуго урлаш на мјесечину, у твојим очима је страх. Ниси обмануо чак ни себе, узалуд се претвараш да си, бар, дивљи пас. Познајем те, само си остављено куче на цести, претучено до крви.

Зар у полусну не чујеш лепет крила над узглављем. То се ти од анђела браниши. Њихов ти шапат не да мира, узалуд окрећеш главу.

Моји дланови зраче топлотом, сузе су залиле дрво љубави. Моје срце је широко као свемир, за тебе створила сам свијет. Могу те претворити у Бијелог Вука, ако имаш храбрости, раме уз раме, трчати са мношћем звјезданим путем. Увијек је било лакше побјећи, него разбити тамницу бола. Нећу те осудити ако не покушаш, ако задржиш оквир просјека. Но, ако заборавиш Бијелу Вучицу, без ње, твоје снове прогутаће пустош. Развлачиће те олињале женке, њихово режање биће неподношљиво. Бићеш слијеп, без тоpline у души, без ширине кристалних видика, без бисера на трепавици којим се купује божанска милост.

Ако не знаш којим путем да кренеши, увијек пођи оним којег се највише бојиши.

(Из књиге прича *Монолог у шољи кафе*, 2006)

Срђан Чеперковић

СТЕНЛИ КЈУБРИК, ИЗБЛИЗА

Срђан Чеперковић:

Налазимо се у „Кући сценарија“ НБ „Др Душан Радић“. Разговарамо са др Дијаном Метлић, ванредном професорком Академије уметности Универзитета у Новом Саду.

Својеврсни увод у 44. Фестивал филмског сценарија била је изложба „Читање филма: одабрана дела издавачке делатности Филмског центра Србије“ која је одржана у врњачкој библиотеци током августа месеца 2021. године. Захваљујући Мирољубу Стојановићу, уреднику издаваштва ФЦС-а, посетиоци су били у прилици да погледају дела која на најрепрезентативнији начин врхуне теорију, естетику и историју филма. Међу њима била је и Ваша књига „Стенли Кјубрик између сликарства и филма“.

Дијана Метлић:

На почетку разговора морам да изразим захвалност што се међу изложеним делима нашла и књига *Стенли Кјубрик између сликарства и филма* која је настала на основу рукописа моје докторске дисертације одбрањене на катедри за Историју уметности Филозофског факултета у Београду 2012. године. Ја сам историчарка уметности, а филм је моја прва љубав; тако да сам у једном периоду свог живота одлучила да проширим своје интересовање у вези са остварењем *Паклена поморанца* који је био моја магистарска теза и да ликовност истражим у оквиру целокупног Кјубриковог европског опуса. Када кажем европског, напомињем због шире публике, да је Стенли Кјубрик амерички редитељ који је рођен у Њујорку 1928, али да се средином шездесетих година прошлог века одлучио за пресељење у Велику Британију. Управо тада почиње да ствара своје најликовније филмове који су формирали видљиву историјско-уметничку компоненту коју сам и желела да проучим у његовим остварењима.

Књигу *Стенли Кјубрик између сликарства и филма* објавио је Филмски центар Србије 2013. године, на чему је посебно инсистирао уредник издавачке

делатности, господин Мирољуб Стојановић, који је сматрао да овакав рукопис може бити интересантан ширем аудиторијуму зато што је Кјубриков опус несвакидашња симбиоза ауторског и комерцијалног филма велике гледаности. О исправној процени господина Стојановића сведочи чињеница да је читав тираж првог издања књиге распродат што је мени као ауторки посебно драго.

Срђан Чеперковић:

Какве су биле реакције стручне јавности на Вашу књигу?

Дијана Метлић:

Публикација Стенли Кјубрик између сликарства и филма представљена је на Сајму књига у Београду 2013. године, а жири Удружења ликовних и примењених уметника Србије доделио је награду овој књизи за најбољи текст из теорије филма и савремене уметности. Тако да је и критичка рецепција ужег круга поштовалаца филмске и ликовне уметности била веома добра.

Свакако да сам добијала различите коментаре стручне публике који су познаваоци Стенлија Кјубрика како о методолошком приступу тако и о начину на који се моја књига може проширити и на најранији, амерички период његове каријере. Наравно, све са циљем да се направи целовит осврт на опус Стенлија Кјубрика.

Господин Мирољуб Стојановић из Филмског центра Србије и ја договарали смо се, ако буде било прилике с обзиром на њихове врло амбициозне планове у издавачкој делатности, да се ово издање обнови, пре свега новим увидима захваљујући истраживањима које сам обавила у Кјубриковом архиву. Реч је о институцији која је отворена 2007. године у Лондону на Универзитету уметности, University Of The Arts London, где је заправо похрањена огромна архива свега што је пратило припрему, продукцију и постпродукцију сваког појединачног Кјубриковог филмског остварења. Сам архив је донација Кјубрикове супруге, Кристијане Кјубрик Лондону, граду који је Стенли Кјубрик прихватио као свој и у чијој се непосредној околини настанио на велелепном имању. Кристијана Кјубрик је сматрала да ће бројне кутије са разноврсном документацијом, материјалима, различитим верзијама сценарија, многобројним фотографијама, часописима, исечцима из штампаних медија итд. који упућују на то колико је Кјубрик био детаљан аутор у истраживању различитих епоха и периода којима је посвећивао своје филмове, бити драгоцен за студенте и истраживаче његовог рада.

Срђан Чеперковић:

Да ли можемо да очекујемо превод Ваше књиге на енглески језик?

Дијана Метлић:

То је била моја жеља, али је до сада нисам спровела у дело. Рад на Стенлију Кјубрику и уопште истраживање његовог опуса био је до смрти редитеља 1999. године контролисан од стране самог Кјубрика. Лично, издвојила бих дела Томаса Алена Нелсона, Александра Вокера и Мишела Симана који га је изузетно добро познавао. Потом Винсента Лобрута који је написао једну од најутицајнијих Кјубрикових биографија.

Наравно, након смрти великог редитеља појављује се нова генерација истраживача који су се одважили да отвореније и са неких других аспеката (родна питања, расни проблеми, феминистичко питање итд.) сагледавају његов опус. Тако да бих и ја волела да свој рад о важности употребе историје уметности у опусу Стенлија Кјубрика „озваничим“ на англосаксонском тржишту. То је прави начин да се спозна, колико су моје претпоставке и тезе о значају историјско-уметничког метода приликом интерпретације Кјубрикових радова релевантне, као и мој непоколебљиви став да се Кјубрик мора укључити у историју ликовних (а не само филмских) уметности.

Срђан Чеперковић:

Који су Ваш омиљени филмови рађени по књижевним делима?

Дијана Метлић:

Ово питање је за мене интригантно, између осталог, зато што је Кјубрик одлучио у једном тренутку своје каријере да снима филмове искључиво према књижевним делима угледних и познатих писаца. Па тако, он је урадио прву филмску адаптацију романа *Лолита* Владимира Набокова још 1962. године. Такође, једна до најбољих екранизација књижевних дела свих времена је филм *Паклена поморанца* коју је Кјубрик радио по истоименом делу Ентонија Барџиса. Данас више нико не може да чита ту књигу, а да пред очима нема слике које нам је понудио Стенли Кјубрик.

Ако бих могла да се крећем ван опуса Стенлија Кјубрика, рекла бих да мене лично фасцинира *Лимени добош* Фолкера Шлендорфа према роману Гинтера Граса. Такође, веома ми је драг *Презир* Жан Лика Годара према Моравијиној књизи. То су, по мом мишљењу, изузетно успели примери екранизација великих дела књижевности.

Срђан Чеперковић:

Познато је да је Лолита један од омиљенијих филмова Дејвида Линча.

Дијана Метлић:

Да, Дејвид Линч изузетно цени Стенлија Кјубрика. Недавно се појавила код нас књига која садржи Линчове записе и белешке о разним филмским ауторима. Па тако, једна од посвета у причама је у ствари посвета Стенлију Кјубрику.

Са друге стране, истраживачи његовог рада, од оних који прате Кјубриково стваралаштво од раних педесетих година двадесетог века, када је практично започео каријеру у матрици ноар филма, па до његовог последњег филма, слажемо се у тези да је Кјубрик био инспирисан европским филмом, иако је по рођењу Американац. Примера ради, изузетно је волео остварења аустријског редитеља Макса Офилса. Волео је његов стил, флуидну камеру која се врло лагано креће кроз простор. Знамо да је естетика дугих кадрова карактеристична и за Кјубрика.

Такође, у времену формирања сопственог стила, Кјубрик је био и под утицајем Ингмара Бергмана. У Бергмановом архиву постоји једно писмо где се Кјубрик са таквом бојажљивошћу обраћа шведском редитељу да се то чини невероватним, јер се не поклапа са увреженим мишљењем о Кјубриковој неприступачности. Наиме, Кјубрика је пратио глас како је веома строг и искључиво посвећен снимању филмова након чије израде се повлачио у породичну интиму без честих сусрета са другим људима. Углавном, реч је о миту који с временом морамо да разграђујемо.

Срђан Чеперковић:

Ваше излагање наводи ме да споменем књигу о којој сте, ако се не варам, малопре говорили. Реч је Линчовом делу „Лов на велику рибу“ коју је 2019. године реиздала за српско тржиште издавачка кућа Areté. У питању су медитације, а једна од њих посвећена је Стенлију Кјубрику.

Дијана Метлић:

Тако је. У питању је сјајна издавачка кућа која ме је обрадовала због реиздања Линчове књиге јер многи поклоници филмске уметности нису за то реиздање знали, тако да се јавила прилика да се сви поново вратимо мислима великог Дејвида Линча. Такође, сматрам да је од изузетне важности за нашу културну средину што издавачка кућа Areté објављује књиге и посебно афирмише рад још једног особеног аутора 7. уметности – Александра Ходоровског.

Срђан Чеперковић:

Да ли је сценарио по Вама уметничко дело или само план израде филмског комада?

Дијана Метлић:

Филм је једна од најлепших уметности због тога што се толико професионалаца различитог профила сусрећу у изради једног уметничког дела. У преписци између Лоренса Дарела и Хенрија Милера, писац *Ракове обратнице* на следећи начин описује свој боравак у Холивуду: „Када сам ушао у један од студија и видео сву ту технику, толике људе који вичу, развлаче каблове, пале светла, вуку камеру, помислио сам где све то нестане док гледамо филм који делује као стварни живот пред нама?“

Дакле, сви професионалци који чине интегрални део филма су врло важни, упркос чињеници да када говоримо о филму увек стављамо редитеља у први план. Примера ради, кажемо Кјубриков филм а заборављамо ко је написао сценарио или адаптацију за то остварење, ко је радио костиме, сценографију, ко је био директор фотографије итд. Сценарио је један од најбитнијих аспеката филма јер без доброг сценарија нема доброг филма, док му редитељ несумњиво даје свој визуелни печат.

За Стенлија Кјубрика сценарио је био изузетно важан, па је често сâм радио на њима адаптирајући одређене књижевне предлошке. При томе је углавном ретко сарађивао са књижевницима. Владимир Набоков сведочи да је само у неколико наврата разговарао са Кјубриком телефоном који је преферирао дуге и исцрпљујуће телефонске разговоре у трајању од неколико часова. Набоков јесте написао прву верзију сценарија који је Кјубрик знатно скратио и адаптирао, што је „затегло“ односе са књижевником.

Изузетак је интензивна сарадња са Артуром Кларком за Одисеју у свемиру. Штавише, Кјубрик је на питање да ли људи уопште читају сценарија као што читају драме, одговорио да би било добро да све описе који постоје у сценарију другачије организујемо. Дакле, да описи буду на уобичајеном месту дијалога, јер је приметио да људи искључиво читају дијалоге док описе или оно што се стручно назива дидаскалијама, прескачу.

Мислим да је сценарио апсолутно један од најбитнијих – темељних сегмената филмске уметности. Наравно, редитељ као аутор даје визуелни печат, али ако немате добре дијалоге и добро разрађен сценарио филм просто не може да функционише.

Срђан Чеперковић:

Ако смем да приметим, по свим релевантним судовима Кјубриков филм Паклена поморанца бољи је од романа Ентонија Барџиса. Роман се заправо појавио код нас у чувеној БИГЗ-овој едицији „ФЕСТ-романи“ што довољно говори о значају овог остварења.

Последњи низ питања упутио бих Вама као педагогу. Да ли сматрате да Филмска култура треба да се уведе у наш образовни систем? Да ли би на тај начин можда више размишљали о феномену седме уметности и самом сценарију као уметничком делу?

Дијана Метлић:

Сматрам да је један од задатака оних који одлучују о образовном систему, обавезно увођење Филмске културе у наставу на свим нивоима. Филм као седма уметност неправедно је запостављен у основном и средњошколском образовању, док се на високошколским установама изучава на малом броју специјализованих факултета драмских уметности.

На Академији уметности у Новом Саду студентима напомињем да на „почетку беше слика“, и да је слика интегрисана и у друге уметности, да је филм заправо покретна слика и да ми о филму морамо да размишљамо као интегралном делу културе двадесетог, и ево сада двадесет првог века. При томе, пошто је филмска уметност једна од најмлађих уметности која постоји тек 125 година, то имплицира да је њена историја знатно краћа од рецимо историје ликовних уметности, те ништа нас не спречава да је у поступности „савладамо“ и детаљно изучавамо због њене доступности. Такође, веома је битна спознаја да филм одавно није само део популарне културе, дакле да није упућен искључиво широким масама, већ је неопходно да се проучава на дубљем – суштински естетском ниову. Тако ће и сценарио ући у фокус, тачније изучаваће се као уметничка форма која претходи или се налази у темељима филма.

Срђан Чеперковић:

Најлепше хвала на разговору.

Снимљено 16. августа / емитовано 13. децембра 2020. године

Биографије аутора

ДОБРИЛО АРАНИТОВИЋ

(1946, Пљевља)

Основну школу завршио у месту рођења, гимназију у Пљевљима, Филозофски факултет у Београду на групи за филозофију, смер етичко-естетички. Од 1975. до 2010. године радио као библиотекар у Библиотеци шабачкој. Пензионисао се са звањем библиотекара саветника. Бави се филозофијом, етнологијом, књижевном историјом и књижевном критиком, библиографским и лексикографским радом, превођењем с руског језика и приређивањем дела других аутора. Из поменутих области објавио 109 посебних издања и преко 1.200 прилога у периодици и зборницима радова. О његовим радовима објављено је преко 560 приказа, осврта и бележака. Учествовао је на преко 40 научних скупова. Сачинио је преко 180 персоналних библиографија о нашим и страним филозофима, научницима и књижевним посленицима и више десетина тематских библиографија објављених у земљи и иностранству. Превео је 39 дела из филозофије, књижевне и друштвене теорије с руског језика. Стални је члан Матице српске, сарадник Института за филозофију при Филозофском факултету у Београду, Балканолошког института САНУ, члан Редакције српске ретроспективне библиографије 1868–1944, члан Удружења књижевних преводаца Србије. Добитник је више награда и признања. Живи у Шапцу.

РАДОВАН БЕЛИ МАРКОВИЋ

(1947–2022)

Школовао се у Телијама, Лајковцу, Лазаревцу и Београду. Радио је као новинар ваљевског листа Напред и био је управник лајковачке Градске библиотеке. Био је члан редакција Књижевне

речи и Књижевних новина. Био је члан Матице српске, Српског књижевног друштва и Српског ПЕН центра. Добитник је више књижевних награда, међу којима су: „Андрићева награда” (1996), Награда „Бранко Ћопић”, (1997), Награда „Борисав Станковић” (2000), Награда „Рачанска повеља” (2001), Вукова награда (2011), Награда „Рамонда сербика” (2013), Повеља Матице српске за неговање српске језичке културе (2020), Награда „Златни крст кнеза Лазара” (2021). Био је члан Удружења за културу, уметност и међународну сарадњу Адлигат. Живео је и стварао у Лајковцу. Дела: *Паликућа и Тереза милости пуна, Црни колач, Швапска коса, Године расплета, Живчана јапија, Старе приче, Сетембрини у Колубари, Лајковачка пруга, Мале приче, Лимунација у Телијама, Последња ружа Колубаре, Кнез Мишкин у Белом Ваљеву, Девет белих облака, Оркестар на педале, Кавалери старог премера, Ђоравна страна, Путникова циглана, Стојна ветрењача*. Библиотека у Лајковцу данас носи име Библиотека „Радован Бели Марковић”.

БЕРИСЛАВ БЛАГОЈЕВИЋ

Рођен сам 01. 07. 1979. у Славонском Броду. Одрастао сам и школовао се у Босанском/Српском Броду, Панчеву и Бањалуци. Магистар сам географских наука. Радим у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске. У слободно вријеме читам и пишем. Живим у селу у близини Бањалуке. Објављене књиге: *Ламентација по Софронију*, проза (2005); *Требао сам бити ријеч*, поезија (2005); *Ја, револуционар*, кратке приче (2010); *Револуционар*, кратке приче (2012); *Револуционар*, аудио књига (2013); *Тиши од воде*, роман (2013); *Револуционар*, електронско издање (2015); *Ми у магли*, поезија (2015); *Бумеранг*, роман (2016); *Бумеранг*, роман (2017, превод на македонски језик, Издавачка кућа Готен, Скопље); *Più silenzioso dell'acqua*, roman

(2018. и 2019, *Tiši od vode* – prevod na italijanski jezik, Izdavačka kuća Stilo Editrice); *Упознајте Гагарина, најшашавијег пса у свемиру*, роман за дјецу и младе (2019); *Упознајте Гагарина, најшашавијег пса у свемиру*, аудио књига (2019); *Монумент*, кратке приче (2020).

ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ

(1966, Нови Сад)

Песник, романописац, приповедач, есејиста. Дипломирао је југословенску књижевност и српскохрватски језик на Филозофском факултету у Новом Саду, где је привео крају и последипломске студије и био биран у звање асистента у научно-истраживачком раду на предмету Културна историја 19. века, као и у пројекту Српски биографски речник Матице српске. Био је управник Народне библиотеке Србије, директор и главни и одговорни уредник Културног центра Новог Сада, главни и одговорни уредник часописа за књижевност и теорију *Поља*.

Објавио је збирке песама: *Равна црта*, *Богзна*, *Прасвршетак*, *Жене писаца*, *Јутарња даљина*, *Животи бацача коцке*, *Ритам-машина*, *Црвене бригаде*, *Златно доба* и *Гледаш*. Романи: *Царинска улица у Новом Саду*, *Пратећи вокали*, *Разбрајалица*, *Посмртна маска*, *Турнир грбаваца*, *Адамова јабучица*, *Мадонин накит*, *Мртва природа са сатом*, *Свадебени мариш*. Књига прича: *Прича о малаксалости*. Добитник је више значајних награда међу којима су: Награда „Печат вароши сремскокарловачке” (1988), Награда „Матићев шал” (1989), Награда Друштва књижевника Војводине за књигу године (1998), Награда „Борислав Пекић” (2001), Награда „Бранко Ћопић” (2005), Награда „Стеван Сремац” (2008), Награда „Љубомир П. Ненадовић” (2017). Члан је Друштва књижевника Војводине и Српског књижевног друштва. Живи и ради у Новом Саду.

ДАНИЈЕЛА БОЖИЧКОВИЋ РАДУЛОВИЋ - МИЛАНОВА

(1968, Бела Црква)

Завршила Педагошку академију у Вршцу, затим Учитељски факултет у Јагодини. После осам година рада у просвети, прешла у област културе. Организатор многобројних трибина, промоција, песничких и књижевних промоција које организује, прво као директорка Библиотеке „Ђура Јакшић” Петровац на Млави (1998–2001, и 2008–2016), а од 2016. као директорка Библиотеке „Србољуб Митић” у Малом Црнићу. Члан је Удружења књижевника Србије, Удружења ликовних уметника Петровца и Матице Српске. До сада је имала десет самосталних и преко тридесет заједничких изложби. Своје књиге сама илуструје. Објављена дела: *Звездане приче*, кратка проза (2009), *Имате ли чудне снове*, роман (2010), *Сочно и опоро П.С. Поверљиво*, кратка проза (2012), *У страху је велики страх*, роман за децу (2021), *Под кожа*, избор текстова на македонском језику (2014), *Чипка и чоколада*, драма (урађена представа) (2015), *Буди безобразно лепа*, поезија (2016), *Чипка од чоколаде*, драма (2017), *Странац у сопственој кожи*, роман (2020); *Танго са омчом око врата*, кратка проза (2020), *Картица или кеш*, поезија (2022), *Буран живот једне библиотекарке-Шта је на страни 68* (2023). Од 2021. је главни и одговорни уредник часописа „Стиг”. Дела су јој превођена је на италијански, ромски, енглески и македонски. Добитник је више награда.

ВУЈИЦА БОЈОВИЋ

(1942–2016)

Рођен у Прибојским Голешима. Био је професор, библиотекар, публициста, песник. Вујицу су у Пријепољу, углавном, ословаљавали са „професоре”, мада се он најкомотније осећао у кожи библиотекара. Лично је то истицао као своју професионалну одредницу. Био је први мушкарац библиотекар у Златиборском

округу. Као директор, поставио је темеље савременој библиотеци у Пријеполу којом се, захваљујући и онима који су га на челу ове установе наследили, данас поноси цео град. У библиотеци је формирао Завичајни фонд који баштини непроцењиво вредну писану и документарну грађу о Пријеполу и околини. Дуго се у професору и библиотекару Вујици Бојовићу крио песник Винко Шелога. Објавио је четири књиге песама. Самосталне збирке песама: *Смог кашаљ* (2009), *Узводно* (2011), *Година сваког дана мења хаљину : хауку* (2011).

НАТАША БУНДАЛО МИКИЋ (1983)

Књижевница и библиотекарка. Дипломирала је на Филозофском факултету на Одсеку за српску књижевност и језик, 2012. а положила стручни испит из библиотекарства 2022. године. Пише поезију, прозу, књижевну критику, бави се лектуром, приређивањем као и вођењем књижевних догађаја. Поезија је објављивана у зборницима, часописима и на интернет порталима а превођена на русински, румунски, македонски, руски, италијански, мађарски и словачки језик. У Банатском културном центру из Новог Милошева су јој објављене три књиге: две збирке поезије: *Гиневрин шапат* (2015) и *Кратки еспресо са господином* (2018) и роман *Лаковане беле ципеле* (2016). Роман је објављен и у аудио издању Савеза слепих и слабовидих Војводине. Збирка поезије *Трећи круг снова* је објављена у Бранковом колу из Сремских Карловаца за коју је добила награду „Стражилово“ (2019). *Годови блискости* је њена четврта књига поезије објављена у фебруару 2022. Радилa је у Друштву књижевника Војводине и Градској библиотеци у Новом Саду. Запослена је у Библиотеци Матице српске и секретар је Друштва новосадских књижевника.

ЂОРЂЕ ВЛАЈИЋ (1920–1997)

Био је трећи управник Градске библиотеке у Панчеву од завршетка Другог светског рата. Ступио је на дужност 1. септембра 1955. и на том положају остао до пред крај 1973. године. Први послератни управник, Миховил Томандл, поставио је добре смернице и „обновио“ рад Библиотеке, а за њен даљи развој умногоме је заслужан Ђорђе Влајић, који је водио ову установу педесетих, шездесетих и почетком седамдесетих година. Иако није, на месту управника, дочекао завршетак изградње и отварање нове зграде, управо је он заслужан што је Панчево добило први новоизграђени објекат за неку институцију у култури и прву наменски зидану зграду библиотеке у Војводини после рата. Старији библиотекари га се и данас сећају и радо га помињу. Био је песник, приповедач и уредник. Дела: *Немирно сунце*, поезија (1955), *Бронзани славуји*, поезија (1968), *Сентиментални ратници*, роман (1970) и *Град међу вихорима : хроника града Панчева* (2020).

БОЖИДАР ВУЈИЋ (1942–2011)

Рођен 1942. године у Угриновцима код Горњег Милановца. Преминуо је 2011. године у Панчеву. Завршио је гимназију у Панчеву. Студирао на Филозошком факултету у Београду. Од 1971. године радио је у Панчевачкој библиотеци. Књиге поезије: *Врховни жрец* (1971), *Онесташки кудеље* (1976), *Састављени језици* (1980), *Легеонов храм* (1992), *Бекство из језика* (2001).

ДЕЈАН ВУКИЋЕВИЋ (1965–2022)

Био је српски књижевник, библиотекар, библиограф и уредник. У Народној библиотеци Србије водио је Фонд старе, ретке и минијатурне књиге. Добитник је најзначајнијих награда из области библиотечко-информационе делатности. Објавио је више књига прича и два романа. Гимназију је завршио у Краљеву.

На Филолошком факултету у Београду је 1994. године дипломирао на Катедри за општу књижевност, потом је на истом факултету магистрирао и докторирао. Радио је у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у Краљеву, а од 2000. године Народној библиотеци Србије. Објавио је дванаест монографских публикација из области библиографије и библиотекарства. Добио је најзначајније награде за свој библиографски рад и за допринос библиотечко-информационој делатности уопште: Награду „Стојан Новаковић“ (2007. и 2014), Награду „Марија Илић Агапова“ (2012) Награду „Јанко Шафарик“ (2019), Награду „Дејан Медаковић“ (2020) Објавио два романа и четири књиге прича. Романи: *Бодило* (2005) и *Церебрум* (2012). Књиге прича: *Корота* (1998), *Алеја бизарних кипова* (2002), *Омама* (2007), *Нокат и месо* (2016) и *Приватна антологија* (2021).

ЗАРИЈА Д. ВУКИЋЕВИЋ (1898–1978) професор, књижевник, преводилац, библиотекар, публициста, политичар и дипломата, рођен је у Ваљеву, али је, како је сам волео да истакне, понајвише био Крагујевчанин – у Крагујевцу се школовао, провео детињство и најлепше момачке дане. На Филозофском факултету у Београду дипломирао енглески језик и књижевност и југословенску књижевност. Радио је као библиотекар/управник Народне библиотеке. У Министарство иностраних послова прешао је 1933, где је прво радио у архиви, а затим као секретар, касније начелник краљевске канцеларије. Од краја 1939. до 27. марта 1941. био је генерални секретар и шеф Административног одсека у Централном пресбируу. У току рата је два пута хапшен. После Другог светског рата био је ангажован као хонорарни чиновник при Министарству информисања, референт за енглески језик и уредник поверљивог билтена, затим пребачен у Министарство иностраних послова и пензионисан 1946.

Одмах по одласку у пензију, преселио се у Опатију, где је живео до своје смрти, 1978. године. Сахрањен је у породичној гробници, на Варошком гробљу у Крагујевцу. У Крагујевцу је објавио је свој првенац – збирку приповедака *Кад судбина флертује* (1932), а наредне две у Београду: невелику по обиму историјску монографију *Црква Светог Ђорђа на Опленцу* (1935) и још једну књигу приповедака *На животним кривинама* (1936). Рукописна заоставштина Зарије Д. Вукићевића чини преко 4.500 страница: седам збирки приповедака, пет романа и преводи Драјзера, Церома, Лондона, Пристлија и других. Бројни преводи, критички чланци, прикази књига, позоришни прикази, сећања, белешке, преписка... чувају се у рукопису. У едицији Легатум до сада су објављени следећи наслови: *Англосаксонски медаљон* (2002), *Вечера у краљевском двору* (2003), избор из есејистичког и публицистичког рада *Есеји, предавања, успомене* (2007), *Дневник из Првог светског рата* (објављен поводом стогодишњице Великог рата, 2014) и последње две збирке приповедака *На двору Карађорђевића* (2020) и *Приповетке I* (2020), као део пројекта Народне библиотеке „Вук Караџић“ Крагујевац: „Можда ће се једног дана видети колико сам волео своју земљу и свој народ – Зарија Д. Вукићевић – професор, библиотекар, књижевник, преводилац и дипломата.” (Гордана Вучковић)

ЗОРАН ВУЧИЋ (1947, Околиште) песнички живот отпочео је као сељак – песник. Једну деценију провео је у Београду где је радио као новинар а потом и као уредник часописа *Расковник*, да би радни век завршио у Културном центру у Сврљигу у оквиру кога делује библиотека. Ту је деловао као зачетник Завичајне збирке књига. Годинама је био у организационом тиму научног симпозијума „Традиционална култура источне Србије и суседних области”, и члан

редакције Етно-културолошког зборника и листа за децу Ђак. Зоран Вучић је један од покретача и главни уредник часописа за књижевност, уметност и баштину Бдење, који у издању Културног центра излази од 2002. године. Осим тридесетак песничких збирки Зоран Вучић је аутор и неколико драгоцених књига. Поред Матерњег језика (антологија савремене дијалекатске поезије) и хрестоматије Бугарска књижевност јуче и данас, сачинио је две антологије сврљишког песништва *Берачи звезда* и *Сневања и бдења*. Последњих година активан је преводилац књижевних прилога са бугарског језика, а његове песме и чланци преведени су на више европских језика. Члан је Удружења књижевника Србије.

ЕЛИЗАБЕТА ГЕОРГИЕВ

(1975, Димитровград)

Основну школу завршила је у селу Смиловци, гимназију у Димитровграду. Дипломирала је српски језик са јужнословенским језицима на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на коме је и докторирала. Дипломирани је библиотекар саветник у Народној библиотеци „Детко Петров“ у Димитровграду у којој ради од 2000. године. Бави се научним и књижевним радом. Аутор је осам књига из области библиотекарства, теорије читања и културне историје, учесник великог броја конференција и стручних скупова у земљи и иностранству. Пише поезију и прозу за децу и одрасле, на српском и на бугарском језику. Аутор је шеснаест књига. Поетске и прозне радове објављује у књижевним часописима у Србији, Бугарској и земљама региона. Добитник је више награда за књижевни рад. Пише драмске текстове за децу који су играни на позорницама у Србији, Бугарској, Републици Српској. Аутор је и уредник двојезичних (српско-бугарских) телевизијских емисија за децу „Клинци и хлапета“ и „Попонајци“. Уредник је часописа за децу и младе на

српском и на бугарском језику *Фарче*. Бави се превођењем са бугарског на српски и обрнуто. Њено интересовање претежно је везано за књижевни превод са бугарског на српски.

МИРКО ДЕМИЋ

(1964, Горњи Класнић код Глине)

Школовао се у Горњем Класнићу, Београду и Карловцу. Завршио је Војну академију у Београду. Од 1987. до 1991. године живео је у Сињу, од 1991. до 1995. у родном селу и Глини, а од 1995. живи у Крагујевцу. У раздобљу 1996–2002. био је главни уредник библиотечког листа Крагујевачко читалиште. Од 2002. до 2011. године био је главни уредник часописа за књижевност *Кораци* из Крагујевца. Бави се библиографским радом. Био је директор Народне библиотеке „Вук Караџић“ Крагујевац. Члан је Српског књижевног друштва. Објавио је књиге прозе: *Јабуре Хесперида* (1990), *Сламка у носу* (1996), *Ђилибар, мед, оскоруша* (2001, 2005, 2011), *Апокрифи о Фуртули* (2003, 2020), *Слуге хировитог лучоноше* (2006), *Молски акорди* (2008, 2009), *Трезвењаци на пијаној лађи* (2010), *По(в)ратнички реквијем* (2012), *Атака на Итаку* (2015), *Ђутања из Горе* (2016), *Пустоловине бачког опсенара* (2018) и *Ружа под ледом* (2021, 2023). Објавио је књигу есеја, (п)огледа и маргиналија *Под отровним плаштом* (2010), *На ничијој земљи* (2016) и *Оживљавање диносауруса: есеји, (анти) тезе, поводи* (2023). Књигу драма *Наше домаће ствари* (2020). Добитник је више значајних награда за своје књижевно стваралаштво. За допринос развоју библиотечко-информационе делатности и културе у Републици Србији добио је награду „Ђура Даничић“ за 2013. годину. Делови романа, приповетке и есеји превођени су на енглески, немачки, француски, пољски и украјински језик. Живи у Крагујевцу, ради у Народној библиотеци „Вук Караџић“ Крагујевац.

ЈОВАНА ДИШИЋ

(1987, Пожаревац)

Основне и мастер академске студије завршила је на Филолошком факултету у Београду, на Катедри за српску књижевност и језик са компаратистиком. Управља Библиотеком „Никола Сикимић Максим“ Кучево, у којој уређује и води књижевни програм. Научни радови из народне књижевности, фолклористике и савремене поезије објављивани су јој у часописима и тематским зборницима. Ауторка је романа *Вакуум* (Вулкан издаваштво, 2022). Главни је и одговорни уредник *Максима*, часописа за књижевност, уметност и културу, који издаје библиотека у Кучеву.

ВЛАДИМИР ДУЛАНОВИЋ ТОКИ

(1965, Нова Варош)

Живи у родном граду и ради у градској библиотеци. Објавио две збирке поезије: *Претежно љубавне* (2001) и *Када све ово једном прође* (2015). Пише песме и приче. Глуми и режира у локалном театру.

ГОРДАНА ЂИЛАС

(1958, Наково)

Објавила је књиге поезије: *Пред огледалом*, 1985; *Господине, господине*, 1989; *Царски врт*, 1996; *Звезда југа*, 2002; *Упутна станица*, 2005; *Учитељ сећања*, 2009; *Сећање које се није догодило*, 2011; *Друге ствари*, 2012; *Била сам послушно дрво: (изабране и нове песме)*, 2012; *Север, удаљен звук*, 2015; *Свакидашњи хлеб*, 2018; *Опраштање : поема за мајку*, 2020; *Заштитњена места*, 2022; *Хватање месечине*, 2023. Објавила је књигу кратких прича *Срце мале птице* 2022. Приредила је и написала више публикација из културне историје и библиотекарства. Добитница је више значајних књижевних награда, као и награда из области библиотечко-информационе делатности.

ДРАГОСЛАВ ЖИВАДИНОВИЋ

(1926–2012)

Био је један од оснивача, часописа за књижевност, уметност и културу *Стиг* и управник библиотеке „Србољуб Митић“ Мало Црниће. Објавио је збирке поезије *Дно ноћи* (1968) и *Тица араратска* (1999), романе *Унук Михајло* (1994), *Судбине* (1982), *Спалишите* (2003), *Повратак Јакова* (2009) и збирку приповедака *Сан и прича* (2007). Добитник је бројних признања и награда. Најзначајније су „Златна струна“ на Смедеревској јесени за песму *Тица араратска*, и „Драгојло Дудић“ за романе *Унук Михајло* и *Судбине*. Међу бројним признањима је и Повеља захвалности Удружења књижевника Србије.

ЈЕЛЕНА КАЛАЏИЈА

(1986, Пакрац)

Основне и мастер студије завршила на Филозофском факултету у Новом Саду на Катедри за српску књижевност и језик. Бави се истраживањима нових начина читања. Иза себе има два двојезична библиотечка приручника: *Под кровом књиге: друштвена одговорност у оквиру пословања јавних библиотека* (коауторски, 2014) и *Креативна конзумација културе: нови модуси читања* (2017). Објавила је сликовницу *Скровишите за тајну* (2021), две збирке поезије *Прљави Сњешко на усижаној хауби* (2021) и *У мередову* (2022). Заступљена је у домаћим и иностраним часописима (Летопису Матице српске, Свескама, Детињству, Трагу, Српској вили и другима), зборницима што са научних конференција или посвећеним одређеним ауторима („Летеће виолине Милорада Павића”, „Читање Аркадије Славице Гароње”, „Визије сигнализма”...), те порталима „Нови Полис” и „Часопис Култ”. Добитница је похвала Доситејево златно перо за 2020. и 2021. године, те награде Завода за проучавање културног развоја под покровитељством Министарства културе и информисања Републике Србије „Новица Тадић“ за збирку поезије

Прљави Сњешко на усхијаној хауби (2021); „Милан Ђорђевић“ 2022, „Звонимир Шубић“ 2022), пише књижевну критику и есејистику. Тренутно интересовање креће се у пољу истраживања сликовница и гласног читања. Библиотекар је у Народној библиотеци „Филип Вишњић“ у Бјељини (Босна и Херцеговина).

МИРКО С. МАРКОВИЋ

Рођен је 1958. године у Београду, где је завршио све своје школе. Аутор је 20 књига у распону од књижевне критике савремене књижевности за децу и антологија кратке форме, афоризма до белетристике и књига за децу.

На интернационалном плану од 10 године одрастао је уз организацију књижевности за децу ИВВУ, да би до скоро био председник ИВВУ секције у Србији. Као библиотекар радио у Библиотеци града Београда и руководио Фондацијом Народне библиотеке Србије. За свој рад није осуђиван, а кад-кад је награђиван. Неке од награда – „Ђорђе Пејановић“, „Ђура Даничић“, „Сигридруг“ Змајевих дечјих игара, „Златно Гашино перо“ Фестивала хумора за децу... Десет година се бавио новинарством. Током новинарског рада поноси се временом проведеним у „Језу“ и „Ошишаном јежу“ где је радио на свим местима од приправника до директора и упознао сва људска лица и наличја. Био уредник часописа ЈЕЖ, ВЕНАЦ, ТВ 3, ИТД, АРТ ТВ, НАЈ и НЕВЕН.

МИЛИЦА МАТИЈЕВИЋ

Дипломирани библиотекар саветник. У Библиотеци „Димитрије Туцовић“ у Лазаревцу запослена је од 1996. године. До 2015. радила на пословима библиотекара у одељењу за децу и младе. Тренутно ради на пословима сарадника за програме и пројекте. Аутор је и реализатор многобројних радионица и пројеката који се реализују у Библиотеци. Од 2008. ангажује се на прикупљању, систематизацији и дигитализацији

публикација и друге грађе која се односи на Фестивал хумора за децу. Део тог материјала је интегрисан у публикацији Фестивал хумора за децу : 1989-2009. Године 2020. учествовала је у изради Дигиталног водича, апликације чија је намера да приближи становницима Лазаревца и туристима културно наслеђе нашега града. Коаутор је монографије *Двадесет пет година Фестивала хумора за децу*, приручника за рад са децом у јавним библиотекама *Култура читања : право детета и обавеза библиотекара и сликовнице Шуш и Миш у библиотеци*. Проглашена за нај библиотекара у Републици Србији 2019. године.

ЕМИЛИЈА МИЛОВАНОВИЋ

(Чачак, 1958)

Дипломирала је на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, на групи за јужнословенске језике. Дипломирани је библиотекар саветник. Ради у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ Краљево од 1987. године. Заступљена је прилозима у књижевним часописима, а објавила је и збирке кратке прозе: *У кожном повезу* (2000) и *Мртва природа* (2003).

НЕНАД МИЛОШЕВИЋ

(1985, Крањ)

Основну школу и гимназију завршио је у Пожаревцу, а у Београду Филолошки факултет. Ради као професор српског језика и књижевности у Пожаревачкој гимназији. Поезију и прозу објављује у књижевним публикацијама, зборницима поезије и на интернету. Учествовао је на међународним песничким сусретима „Орфеј на Дунаву“ и драмским конкурсима („Стеријино позорје“ и „Слободан Стојановић“). Награђиван је и похваљиван на поетским конкурсима („Видовдански цвет“, „Ода сунцокрету“). Био је члан редакције часописа „Браничево“. Учесник је међународног конкурса POT-VOT (Poets of today, voices of tomorrow). Бави се

писањем приказа и лектуром. Дечји роман *Рино Стар и Мордаксов сан* објавио је 2005. године. У оквиру поетског конкурса Књижевних вертикала објавио је збирку песама *Девет страна света* у књизи *Двокњижје*, са Милошем Марјановићем 2020. године. Исте године, у оквиру Пројекта културе Града Пожаревца, објавио је збирку песама *Сонети свемира*. У децембру 2021. је објавио збирку песама *Буквар снопхватица*. У новембру 2023. објавио је збирку песама *Небески дечак*.

МИЛУНИКА МИТРОВИЋ

(1950, Сеча Река, Косјерић)

Прве стихове је објављивала још у основној школи (часопис *Дело*). Похађала је гимназију у Ужицу, а дипломирала на Филолошком факултету у Београду (група југословенска књижевност и српскохрватски језик), касније је стекла и стручно звање библиотекара. Објавила је више збирки поезије: *Биографија душе* (1996), *Старохришћанкина љубав* (1997), *Додир тајне* (1999), *Несавладано* (2004), *Отпис* (2007), *Листопадне и друге* (2010); *Зимско писмо* (2015); *Привремена уточишта* (2019); *Изабране и нове песме Да нисам* (2019); Документарну драму о животу сликарке Лизе Марић Крижанић: *Пољско цвеће у белом бокалу* (2004); Збирку прича *Записи на ветру* (2012); *Успутнице, хаику и сентенце* (2015); Збирку прича о детињству *Цртежи на води* (2021), *Насамо* (2022). *Дарови сусретања, критике и огледи* (2022). Активно објављује у књижевној домаћој и заграничној периодици поезију, књижевну критику и прозу. Заступљена је у многим зборницима, прегдима, антологијама и изборима савременог српског песништва. Добила је више књижевних награда и признања за свој рад области културе. Одржава блог на адреси milunika.wordpress.com. Песме су јој превођене на руски, енглески и француски језик. Живи у Земуну и Косјерићу.

ВЛАСТА МЛАДЕНОВИЋ

(1956, Шаркамен)

Песник, поетски прозаиста, књижевни критичар, есејиста, антологичар, уредник и културни посленик. Објавио преко тридесет књига поезије, приредио три антологије песника источне Србије, Антологију српског песништва – од Бранка Радичевића до Бранка Миљковића, на арапском језику (1996), књигу критичко-есејистичких приказа *Зрела јутра* (осврт на младу српску поезију осамдесетих година) и др. Објављене су му изабране песме и избор књижевних осврта на његово дело *Певање и мишљења* (2021) Књиге су му преведене у Италији, Румунији, Француској, Египту, Македонији. Заступљен у релевантним антологијама поезије у Србији и иностранству. Добитник „Драинчеве“, „Светозар Марковић“ и других престижних награда, као и високих признања за културу. Један од оснивача Крајинског књижевног круга и покретача Борског сусрета балканских књижевника. Био је преко двадесет година уредник културног програма и издаваштва Народне библиотеке „Доситеј Новаковић“ Неготин и једно време вршилац дужности директора. Сада је уредник часописа „Развитак“ у Зајечару. Члан Удружења књижевника Србије од 1989, члан Српског књижевног друштва од 2016. и члан Словенске академије књижевности и уметности.

ЖИВОРАД НЕДЕЉКОВИЋ

(1959, Краљево)

Објавио је збирке песама *Погрешна прогноза* (1991), *Мајка* (1994), *Тутин и још педесет песама* (1998), *Језик увелико* (2000), *Тачни стихови* (2001), *Сушти послови* (изабране и нове песме, 2002), *Негде близу* (2003), *Други неко* (2005), *Овај свет* (2009), књигу изабраних песама *Неумерени рад година* (2011), *Талас* (2012), *Улазак* (2014), *Успон* (2017), *Дете* (2019) и *Отет предео* (2022). Књига изабраних песама *Живорада Недељковића Неумерени рад година* (2011)

објављена је у оквиру 48. Дисовог пролећа, као 37. књига у едицији Књига госта, коју објављује Градска библиотека Владислав Петковић Дис у Чачку. Књигу песма на француском језику *Suprématie de la métaphore* у преводу Данице Трифуновић и Јовице Станковића објавио је 2012. године, а двојезично издање изабраних песама на македонском и српском језику у преводу Риста Василевског *Звездано поље* објављено је 2014. године. Аутор је и књиге песама за децу *Најлепше вештине* (2020). Добитник је бројних награда на фестивалима за младе песнике Југославије, Златне струне на Смедеревској песничкој јесени 1990. године, као и награде Дисовог пролећа за први необјављени песнички рукопис 1991. године. Змајеву награду Матице српске и Награду Бранко Миљковић добио је за збирку *Тачни стихови* 2001. године, а Награду „Ђура Јакшић” за збирку *Негде близу* 2004. године. Збирка *Овај свет* награђена је признањима „Меша Селимовић” и „Јефимијин вез” 2010. године, а Награду „Васко Попа” добио је за збирку *Талас*. За збирку *Улазак* додељена му је 2015. године Награда „Раде Драинац”. „Дисову награду” за укупно стваралаштво добио је 2011, „Грачаничку повељу” 2015. године, а „Жичку хрисовуљу” 2016. године. За укупно стваралаштво добио је и Награду „Десанка Максимовић” 2022. године. Део поменуте награде је књига изабраних песама *Начини приближавања* објављена 2023. године. Поводом „Змајеве награде”, објављен је у издању Матице српске зборник радова Поезија Живорада Недељковића, који уз критичке радове о његовом стваралаштву, садржи и песникову библиографију. У оквиру „Жичког духовног сабора”, у августу 2016. године у организацији Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” у Краљеву, одржан је Научни скуп о песничком делу Живорада Недељковића, са кога је годину дана касније објављен зборник Живорада Недељковић, песник. Његова поезија заступљена је у многим

антологијама. Песме су му превођене на енглески, пољски, шпански, немачки, руски, француски, македонски и бугарски језик. Члан је Српског књижевног друштва од његовог оснивања 2001. године и Српског ПЕН-центра. Живи у Чачку. Од 2002. године ради као уредник у издавачкој делатности Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” у Краљеву.

ОЛИВЕРА (ВУКСАНОВИЋ) НЕДЕЉКОВИЋ

(1973, Чачак)

Након завршене Гимназије у родном граду, дипломирала је на Групи за српскохрватски језик и југословенске књижевности на Филозофском факултету у Нишу. Од 1999. године ради као библиотекар у Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” у Чачку, најпре као библиотекар-информатор Позајмног одељења за одрасле читаоце, а потом као библиотекар саветник у Завичајном одељењу. Од 2022. године ради на формирању Музеја поезије, чији рад је представљен мобилном апликацијом и веб-апликацијом *muzejpoezije.rs*, чији је уредник. Мултимедијалном поставком ове ауторке Српска поезија у фондovima чачанске Библиотеке 26. маја 2023. године отворена је ова јединствена библиотека целина. За ову изложбу награђена је новоустановљеном Наградом „Златно слово Дејана Вукићевића”. Објавила је збирке поезије *Водени цвет* (рукопис награђен на 33. Дисовом пролећу, 1996), *Прибор за читање* (2002), *Сувласници белине* (2006) и збирку поезије у прози *Постељица* (2015). Добитник је Награде „Перо деспота Стефана” (Грачаница, 2018). Објавила је књиге прича за децу: *Причино дете* (2013) која је награђена књижевном наградом „Момчило Тешић”, *Успаванка за Месец* (2021) и *Наша Нада* (прича о детињству Надежде Петровић, 2021). Сарадник је емисије Радио Београда Добро јутро, децо, а награду на традиционалном конкурс ове радио станице за кратку

причу намењену деци добила је 2011. године. Била је главни уредник листа Дисово пролеће, бавила се приређивачким и уредничким радом, лекторским и коректорским пословима. Аутор је бројних стручних радова из библиотекарства публикованих у стручној периодици и зборницима. Бави се библиографијом и књижевном историјом и приредила је изложбе посвећене стваралаштву Владислава Петковића Диса, Данице Марковић, Стевана Луковића, Милоша Црњанског, Васка Попе, Милосава Тешића, Мирослава Максимовића, Радмиле Лазић, Милана Ђорђевића, Саше Радојчића, Злате Коцић и др. Поред бројних прилога за библиографије српских песника, објавила је и књигу *Светиљка за Александра Ристовића: прилози за биобиблиографију* (2012).

ЖИВКО НИКОЛИЋ

(1958, Копривница код Зајечара)

Радио је више од тридесет година у Библиотеци града Београда. Објавио је збирке песама : *Приближавање*, 1982; *Бели Вид*, 1986; *Необични дани* 1987; *Буђење у предвечерје* 1989; *Источне зоне*, 1992, *Вајање пене*, 1994; *Почетак лета*, 1994; *Испод праха*, 1997; *Праха и нада*, 2000; *Покретне ватре*, 2002; *Невидљива боја*, 2004; *Северњача*, 2005; *Глинено огледало*, 2005; *Зар одиста само реч*, 2006; *Извор на камену*, 2007; *Сеоба у невреме*, 2010; *Певање, праха и нада*, 2014; *Обећање*, 2014; *Највећа радост*, 2016; *Кажипрст путује*, 2018; *Светлост на дну*, 2020; *Одбегле слике*, 2021. За збирку песама *Испод праха* (1997) добио је награду „Ђура Јакшић” 1998. године, за збирку песама у рукопису *Извор на камену* (2007) добио је награду „Раде Томић” 2007. године, за збирку песама *Обећање* (2014) награду „Печат кнеза Лазара” 2015. године. Заступљен је у свим битнијим антологијама српске поезије објављеним у новије време. Песме су му преведене на француски, шпански, енглески, италијански, словеначки,

шведски, бугарски и румунски језик. Учесник је већег броја песничких манифестација, као што су Борски сусрети балканских књижевника, Фестивал младих песника у Урбасу, Бранково коло, Смедеревска песничка јесен... Председник је Књижевног друштва „Свети Сава” више од двадесет година. Члан је Удружења књижевника Србије од 1988. године и Српског књижевног друштва од оснивања 2001. године. Један је од оснивача „Београдске мануфактуре снова” 1988. године. Бави се фотографијом, приредио је шест самосталних изложби. Живи у Београду.

СТАНИША НЕШИЋ

(1956–2016)

Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду, на групи за југословенску и општу књижевност 1982. године. У периоду 1982–1983. година био је један од уредника књижевног часописа Знак. Функцију председника Књижевне омладине Србије обављао је у периоду 1983–1985. године. Главни и одговорни уредник Новина Београдског Читалишта био је у два наврата – од 1991. до 1999. године, и од 2005. до 2009. године. Члан Удружења књижевника био је од 1988. године. Објављивао је у свим значајним часописима и поезија му је заступљена у бројним антологијама, и на српском језику, и у преводу на више страних језика. Избор из дела – збирке поезије: *Отварање прстена* (1982, 2006), *Митологије* (1988), *Бдење* (1990), *Таворска светлост* (1997), *Лоши момци* (2005), *Триптих* (2006), *Мртви у љубави* (2014), *Црепови и цигле* (2015), *Ориноко* (2015), *Књига мртвог царства* (2016).

СНЕЖАНА НИКОЛИЋ

(1990, Брдарица)

Докторанд је на Одсеку за српску књижевност, на Филозофском факултету у Новом Саду. Објавила је збирку поезије *Задивљени спавац* 2013. године

као лауреат Фестивала поезије младих у Врбасу и збирку *О чему ШУМОВИ преносе различите истине*, у Агорином издању, 2022. године. Освојила је прву награду за поезију у Зрењанину, на конкурс у Улазница 2016, а друга књига јој је била у неколико најужих избора за престижне песничке награде, укључујући и избор за регионалну песничку награду „Стјепан Гулин”. Објављивала је поезију у Рукописима, Трагу, Повељи, Летопису Матице српске, Књижевним новинама, Улазници, Поезији, Савременику, Лучи, Истоку, у онлајн часописима: Ризом, Стране, Човјек-часопис итд. Поезија јој је преведена на енглески, румунски, мађарски, руски језик и италијански језик и уврштена у: Алманах поезије Друштва новосадских књижевника (2019), у антологију Невидљива зебра: новосадска женска поезија (2021), у антологију *Transporteri : poezija = TraNSzportörök : versek* (2021), у преглед новије новосадске поезије Индекс 21(2022), у антологију савремене поетске и визуелне културе *Линије бекства* (2022), у антологију *Нови духовни мост = Новый духовный мост : Нови Сад - Нижњи Новгород = Нови-Сад - Нижний Новгород : 22 + 20* (2022) Осим поезије, пише есеје, критике и научне радове и објављује их у домаћим и међународним часописима и научним зборницима. Један је од чланова жирија на Фестивалу поезије младих у Врбасу, као и за Бранкову награду Друштва књижевника Војводине. Живи у Новом Саду и ради у Библиотеци Матице српске.

ДРАГАН ОГЊАНОВИЋ

(1972, Прокупље)

Објавио је књиге афоризама *Афограф* (1999), *Страдијанске хронике* (2011), *Насмејана страна света* (2016); приредио и написао предговор књиге *Бандит или песник* (изабране песме Радета Драинца, 2015), Антологију афоризама *Године заплета* (2020), објавио збирке поезије *Прекобројни годови* (2019) *Ноћне* (2023).

Добитник књижевних награда: „Млади жеж” (1998), „Владимир Булатовић Виб” (1998), победничке дипломе на Фестивалу хумора и сатире „Смејада” у Бања Луци (2009) и „Радоје Домановић (2022). Живи у Прокупљу, а ради у Народној библиотеци „Раде Драинац“. Пише поезију, прозу, есеје и приказе.

ДАНИЈЕЛА ПАДЕЈСКИ

(1977, Ваљево)

Завршила Филолошки факултет (Катедра за библиотекарство и информатику). Запослена у Матичној библиотеци „Љубомир Ненадовић” Ваљево од 2000. године. Виши дипломирани библиотекар. Објављује стручне радове из области библиотекарства. Пише кратку прозу и поезију. Објавила је две књиге кратке прозе *Трун. Цртице* (2008) и *Неважни сусрети* (2012). Објављивала у следећим часописима: *Савременик* (Београд), *Књижевне новине* (Београд), *Акт* (Ваљево), *Цвет шљиве* (Ваљево), *Ново доба* (Јагодина), *Домети* (Сомбор), *Књижевник* (Бања Лука), *Латица* (Подгорица), *Текстуалиа* (Варшава), *Апокалипса* (Љубљана), *Корени* (Куманово), *Ромбоид* (Братислава)... Заступљена у неколико зборника и антологија кратке приче. Заступљена у двојезичном (српски/енглески) зборнику поводом 60 година смрти Ернеста Хемингвеја, „И би прича“, приредила Ана Стјеља, Београд, 2021. Заступљена у антологији српске љубавне поезије – „365 љубавних“, приредио Милош Јанковић, Београд, 2011. и у антологији ваљевске поезије „Дисање тишине“, приредио Душан Стојковић, Нови Сад, 2020. Добитница награде „Српско перо 2009“ (Јагодина) за кратку прозу. Добитница треће награде „Шумадијске метафоре 2015“ (Младеновац), у категорији Лепоте приповедања. Црта стрипове и слика. Учествовала на више од 40 групних ликовних изложби у земљи и иностранству. Превођена на пољски,

словачки, македонски и словеначки језик. Главна и одговорна уредница часописа за књижевност, уметност и културу АКТ из Ваљева. Члан Удружења књижевника Србије. Живи и ствара у Ваљеву.

СЛАВИЦА ПЕЈОВИЋ (1948)

Дипломирани политиколог, одсек дипломатије. Била је директор Дома културе и Центра за културу Пожаревац од 1983. и руководилац библиотеке у Костолцу – одељење Народне библиотеке „Илија М. Петровић“ у Пожаревцу од 1993. са положеним стручним испитом и звањем библиотекара, одакле 2009. године одлази у пензију. Оснивач је Клуба љубитеља књиге „Мајдан“ у Костолцу 2003. и покретач бројних манифестација: Књижевно-духовних сусрета у дане Свете браће Ђирила и Методија „Костолачка жишка“ (2007); Међународних песничких сусрета „Орфеј на Дунаву“ (2012); Књижевног наградног конкурса „Два пера у једном даху“ (2018); Новогодишњег дружељубља „Моја књига“ и „Свуда пођох, овде песму нађох“ (од 2020) Коаутор је три стручне монографске публикације „Библиотека града Костолца 1953-2003“ (2003), „Каталог књига библиотеке града Костолца 1882-1944“ (2003) и „Костолац у огледалу књиге“ (2008). Објавила је збирке поезије: *Елегија без одговора* (2013), *Озар* (2014), *Divine light* (Озар на енглеском, 2014), *Бит и сање* (2015), *Испис и струј* (2016), *Црном водом на Дунаво* (2016. са песницима Синишим Михајловићем, Зорком Стојановић и Голубом Јашовићем), *У бескрају трајања* (2016), *Реч анђела* (La parole del angeli, двојезичне, српско италијанске, издавач италијанско удружење Вербумланди арт и издавачка кућа Милела, Леће, 2017), *Плес тишине* (2018), *У дугу уткана* (2018), *Огледало без двојника* (2020), *Тајна и нов изазов* (2021), *Где су даљине* (2022. У заједничкој књизи са Ибрахим Хонђом *Обриси таме и светла где су даљине*), *Замршена ал' се размрсује* (2023. у заједничкој књизи Стихокази

у ритму срца са аутором Ибрахимом Хонђом), *Лептири сањају лепршава* (2023) *Снови лептира* (2023. објављена у Тунису на арапском језику). Песме су јој превођене на више страних језике и уврштене у бројне антологије поезије и заједничке зборнике и часописе у Италији, Грчкој, Тунису, Албанији, Бугарској, Румунији Перуу, Колумбији, Мексику, али и у Црној Гори, Хрватској, Македонији, Бугарској. Главни је и одговорни уредник часописа за књижевност, културу и науку „Мајдан“. Приредила је преко двадесет међународних зборника и антологија. Члан је Удружења књижевника Србије, Матице српске, почасни члан Академије за уметност и филозофске науке „Сенека“, из Барија, (Италија) и њихов амбасадор за Србију. Добитник је великог броја награда за поезију у земљи и иностранству. Живи у Пожаревцу.

БИЈАНА ПЕТРОВИЋ (1973)

Дипломирала је и завршила мастер студије на Филолошком факултету у Београду на Групи за српску књижевност и језик са општом књижевношћу. Ради као библиотекарка у Дечјем одељењу Библиотеке града Београда, где води радионицу креативног писања и друге креативно-едукативне радионице. Интересују је истраживање књижевности за децу и младе, књижевна рецепција и развој читалачких навика, писаног изражавања и критичког мишљења код деце. Радове објављује у часопису *Детињство* и стручним часописима из области библиотекарства. Живи у Београду. Написала је либрето за композицију *Месеци, земља, звезде и лишће које не опада ни зими* за пројекат Деска Креативна Европа. Композиторка је Бранка Поповић, професорка на Катедри за композицију на Факултету музичке уметности у Београду.

ГОРАН ПЕТРОВИЋ

(1961, Краљево)

Студирао је југословенску и српску књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Радио је као библиотекар Народној библиотеци „Стефан Првовенчани” Краљево, у огранку у Жичи. Био је главни и одговорни уредник часописа „Повеља”, главни и одговорни уредник издавачке делатности Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” и уредник у ЈП „Службени гласник”. Пише углавном кратку прозу и романи. Романи и збирке прича објављени су у преко сто тридесет издања, од чега шездесет издања у преводу на руски, француски, италијански, шпански, немачки, пољски, бугарски, словеначки, македонски, енглески, мађарски, чешки, словачки, белоруски, грчки, холандски, арапски и персијски језик. Нека од његових дела су адаптирана за позориште, телевизију и радио. Кратка проза: *Савети за лакши живот: роман уз кафу* (198); *Острво и околне приче* (1996); *Ближњи* (2002); *Све што знам о времену* (2003); *Претраживач* (2007); *Испод таванице која се љуспа* (2010); *Породичне сторије* (2011); *Унутрашње двориште* (2018). Романи: *Атлас описан небом* (1993); *Опсада цркве Светог Спаса* (1997); *Ситничарница „Код срећне руке”* (2000); *Разлике* (2006); *Папир са воденим знаком* (Роман делта: Ток 1) (2022); *Иконостас* (Роман делта: Ток 2) (2022). Дrame: *Скела / The Ferry*, 2004; *Матица*, 2011. Добитник је великог броја награда, међу којима су: Награда „Борислав Пекић”, 1994; Награда „Меша Селимовић”, 1998; Награда „Рачанска повеља”, 1999; НИН-ова награда за 2000; Награда „Борисав Станковић”, 2003; Андрићева награда, 2007; Награда „Лаза Костић”, 2011; Велика награда „Иво Андрић”, за животно дело, за 2018; Награда „Григорије Божовић”, за Изабрана дела, 2019; Награда „Златна књига Библиотеке Матице српске”, 2021; Награде Вукове задужбине, за уметност, за двокњиже

Папир са воденим знаком и Иконостас, 2022; Награда „Владан Десница” 2023. Редовни је члан Српске академије наука и уметности. Члан је Српског књижевног друштва и Српског ПЕН центра.

БРАНКО ПИРГИЋ ПИРГА

(1952—2017)

Био је српски књижевник и књижевни критичар. Рођен је у Ваљеву. Завршио је Филолошки факултет Универзитета у Београду, на одсеку за књижевност. Радио је као професор и новинар. Током тридесетак година, осим књижевних критика и есеја, објавио је и пет књига прозе. Књижевно-теоријски чланци објављивани су у бројним дневним новинама и недељним часописима, у књижевним публикацијама и зборницима. Био је библиотекар у Матичној библиотеци „Љубомир Ненадовић” у Ваљеву и радио на пословима организатора културних програма. Након тога је постао слободан уметник и преселио се у Београд. Организовао је и учествовао у бројним културним догађајима Београда и Ваљева. Објавио је збирке кратке прозе: *Повратак у сутон* (1995), *Небо над Ваљевом* (2002), *Одлазак у сумрак* (2012), *Ево ме, ту сам* (2016).

АЛЕКСАНДАР МАКСИМ ПОПОВИЋ

(1965)

Библиотекар у Библиотеци „Влада Аксентијевић”, Обреновац, где ради као сарадник за програме, модератор књижевних вечери и уредник издавачке делатности библиотеке. Објавио две збирке новинских прича под називом *Ђошкови Обреноваца* и *Сто ђошкова вароши*. Бави се писањем кратких прича, драмских текстова, есеја, приказа.

БОШКО ПРОТИЋ

(1960–2021)

Рођен је у Крагујевцу где је завршио Гимназију и студирао на Правном факултету. У децембру 1985. године почиње да ради у Народној библиотеци „Вук Караџић” на различитим пословима. Био је шеф Одељења електронске обраде више од 25 година. Био је и дугогодишњи графички уредник издавачке делатности Библиотеке, чији потпис носе бројне публикације, часописи *Кораци* и *Крагујевачко читалиште*, каталози, плакати... У Библиотеци је, радећи без прекида до 31. марта 2018. године, провео пуне 33 године. Објавио је више публикација: *Мала за у џеп* (2012), *Лептир на бајонету Јеротија Павловића* (2014), *Пссст. Део 1, Долазак вилењака* (2016), *Небом између бедема* (2018), *Лептир на тестији Косаре Павловић* (2019).

ДАНИЛО РАДОЈКОВИЋ

(1960, Везичево)

Завршио је Филолошки факултет у Београду. Радио је у Народној библиотеци „Ђура Јакшић” у Петровцу на Млави. Сада ради као професор књижевности у Гимназији у Петровцу. Објављивао је у часописима и књижевној периодици. Приредио је за штампу приповетке *Србољуба Митића Јака крв*. Објавио је књигу књижевно-критичких текстова под називом *Предел књижевности и уметности* и збирке песама *Човеково питање* и *Гладни неба*.

МАРИЈА РАКИЋ ШАРАНАЦ

(1982, Крагујевац)

Дипломирала је енглески језик и књижевност. Објавила је четири књиге песама: *Наличје мене* (2001), *Антикварница на крају града* (награда „Аладин Лукач” 2005), *Обе стране света* (Врбас, Фестивал поезије младих, 2008 – Прва награда за рукопис на 39. Фестивалу поезије младих у Врбасу 2007) и *Кућа, руке, гласови* (2021). Живи у Крагујевцу и ради у Народној библиотеци „Вук Караџић”.

РАНКО РИСОЈЕВИЋ

(1943, Календари код Костајнице)

Српски је математичар, физичар, историчар математике, књижевник, преводилац. Завршио је Природно-математички факултет у Сарајеву, група математика и физика. Био је уредник Гласа Српске и уредник часописа *Путеви*, Универзитетска библиотека, и *Освјетљења*. У периоду 1988-1990. је био директор Народне и универзитетске библиотеке „Петар Кочић” (данашња Народна и универзитетска библиотека Републике Српске). До сада је објавио око четрдесет књига, од чега десет из области поезије и прозе, затим пет драмских текстова за дјецу и двије драме за одрасле, и десетак радио игара. Члан је Друштва библиотекара Републике Српске, те Комисије за међународну сарадњу Друштва библиотекара Републике Српске. Један је од чланова Фондације Јасеновац-Доња Градина.

Био је у саставу Редакционог одбора за издавање сабраних дјела Петра Кочића. Потпредседник је Друштва чланова Матице српске у Републици Српској, и његовог Управног одбора. Објавио је књиге прозе (избор): *Умјетност Марије Теофилове*, приче (1974), *Насљедна болест*, роман (1976), *Слике за утјеху*, поетска проза (1981), *Дјечаџи са Уне*, роман за дјецу (1983); превод на македонски: *Момчињата од кај Уна*, Скопље, (1988), *Тијело и остало*, роман (1987), *Приче великог љета* (1988), *Славни арапски математичари*, *математичке приче* (1988), *Тројица из Зриковије*, роман за дјецу (1990), *Сабласни шињел*, роман (1993), *Шум*, кратке прозе (1995), *Босански целат* (2004), *Симана* (2007). Збирке поезије (избор): *Вид таме* (1967), *Време и врт* (1971), *Тако, понекад* (1972), *Истрипи ово драгање* (1975), *Снови о вјечном и пјесме смрти* (1979), *Озон* (1986), *Праш* (1988), *Брдо* (1991), *Врата таме* (1997), *Месија* (1997), *Самоћа*, *Молитве* (1999), *Први цвијет* (2003), *Расвит* (2006). Добитник је већег броја значајних књижевних награда.

АНА РИСТОВИЋ

(1972, Београд)

Песникиња, преводитељка са словеначког језика са којег је до сад превела 50 књига савремене прозе, поезије и есејистике и професор књижевности у Зуботехничкој школи, где ради и као библиотекар. Објавила је десет збирки поезије, међу којима су *Ту, Руке у рукама, Забава за доконе кћери, Метеорски отпад, Око нуле* и друге, као и збирку лирске прозе *Књига нестајања* о предметима које смо некада користили а који су отишли у заборав. Добитница је бројних награда за своју поезију, између осталог „Бранкове награде”, награде „Бранко Миљковић”, „Дисове награде” и награде „Десанка Максимовић”. Поезија јој је преведена на бројне језике. Живи у Земуну.

НЕМАЊА РОТАР

(1972, Панчево)

Романописац, приповедач и есејиста. У родном граду је завршио средњу електро-техничку школу, а у Београду Филолошки факултет на групи Српски језик са јужнословенским језицима. Објавио књигу песама *Почетак сна*, збирку прича *Каталог читалаца*, књиге есеја: *У вртлогу самоће, Сенке и дим*, књигу критичких текстова *2000 карактера* и романа: *Буђење змаја, Чувари Балкана, Последња ноћ на Леванту, Нетрпељивост, Дневник људождера, Последњи Ромеји* и романсирану биографију о свом ујаку, чувеном песнику, Мирославу Мики Антићу под називом *Сутрадан после детињства*. Такође, приредио је и антологију Антићевих песама под називом *Песме за Велике*. Аутор емисије о писцима, књигама и библиотекама *Book Vox*. Члан Мањинског друштва писца Хрватске. Живи и ради у Панчеву у Градској библиотеци.

ИВАН РШУМОВИЋ

(1972–2013)

Писац који је целим својим бићем волео живот и који је, у свом бесмислу које нас окружује, проналазио разлоге за борбу за бољег човека, рођен је у Ужицу. Никада није жаљали што је пристао на компромис, чак ни после животних околности које му нису биле нарочито наклоњене... У међувремену, на Филолошком факултету у Београду 1998. постао је професор српског језика и књижевности, а стекао је и звање библиотекара 2001 године. Једно време радио је као професор у средњим школама, а од зиме 1999. године прелази у ужичку библиотеку. Од тада ради на Одељењу стручне књиге у Народној библиотеци Ужице, где активности овог одељења води од 2001. године и у исто време организује и реализује културне програме Библиотеке све док се не одлучи на неке нове неутабане стазе... Од 2003. године постаје члан редакције *Међаја* (часописа за књижевност, уметност и културу). Од 2005. године је сарадник Матице српске на пројекту Српски биографски речник (у другом и трећем тому). Пише предговоре и рецензије, а у књижевним часописима објављује песме, приче и књижевне приказе. На сајту Ужица објављује приказе о књигама аутора из Златиборског округа. Зауостављен је на пола корака 2013. године оставивши за собом опус од седам самосталних и две коауторске књиге; четири збирке песама: *Кестен у Маријиним очима* (1992); *Један дан, један сан, једна песма* (1995); *Изгубљене молитве* (2000); *Serbia, Kosovo, Curriculum vitae* – објављена под пишчевим псеудонимом – Giovanni Scarpatorre, (2008); три романа: *No pasaran* (1998); *Тринаест минута* (2003); *Четрнаести минут* (2006).

„Своју душу преточио је у књиге. Ко зна, можда их неко заиста узме за озбиљно, јер, као што рече писац - имаће добре изгледе да постане нормалан...” (И. Ршумовић о себи)

ДАНИЦА М. САВИЋ

(1986, Београд)

Основне и мастер студије Српског језика и књижевности завршила је на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. Тренутно похађа докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду – модул књижевност. Монографију *Авангардни експеримент Растка Петровића* објавила је 2017. године. Добитница је Награде „Андра Гавриловић” за најбољу књижевну критику 2016. године, као и награда „Улазница 2017” и „Трагом Настасијевића” 2017. године за жанр есеја. Објавила је књиге песама *Eta Carinae* 2020. године (лауреат „Сомборског књижевног фестивала”) и *Береникина коса* 2021. Поезију, књижевну критику и научне радове објављује у периодичним публикацијама. Уредник је у часопису „Свеске”. Запослена је у Универзитетској библиотеци у Крагујевцу као дипломирани библиотекар.

СЛОБОДАН СИМОНОВИЋ

(1942, Ѓвилане)

Магистар филолошких наука, професор, библиотечки саветник. Пореклом из Врања, одрастао у Крушевцу, где је завршио средњу и Вишу педагошку школу (Српски језик и књижевност), Филозофски факултет у Новом Саду (Југословенске књижевности, 1969); магистрирао на Филолошком факултету у Београду (Књижевнонаучни смер, 1980). Наставник и професор ОШ „Петар Кочић” и Гимназије у Инђији (до 1970. г.), библиотекар, председник Заједнице библиотека Србије, директор Народне библиотеке у Крушевцу (од 1970. до пензионисања 2007. г.). Добитник Светосавске награде Града Крушевца (2011) и награде Расински цвет, за најбољу књигу године у Крушевцу (2017). Главна област интересовања му је књижевност, где изучава опште уметничке и књижевне појаве, али и личности из завичаја (прикази

књига, студије, есеји, полемички текстови из области књижевности и културе). Уредник, приређивач књига, писац више предговора и поговора књига других аутора, рецензија. Четири деценије радио на истраживању и очувању завичајних вредности крушевачког краја и њиховој афирмацији. Бави се и етнографијом крушевачког и врањског краја. Био спољни сарадник Института за књижевност и уметност у Београду. Заступљен у више књижевних и других зборника и књига. Књижевне прилоге објављивао у: Багдали, Градини, Нашем стварању, ОКУ...Аутор књига: „*Божји људи*” *Борисава Станковића* (1984), *Књижевна трагања* (1996), *Српске теме: књижевни и други осврти* (2010), *Под завичајним небом* (2015), *Погледи: књижевне критике и есеји* (2023); *Народна библиотека Крушевац* (у коауторству, 1983, 2003), *Библиографија крушевачке периодике 1889–2000* (два издања, 2004), *Библиографија рукописа Крушевца и околине* (2013), *Енциклопедија Крушевца* (четири издања, 2006–2020), *Крушевачки књижевни лексикон* (2023), (...).

ЗОРКА СТОЈАНОВИЋ

(1963, Пожаревац)

Живи у Малом Црнићу и ради у библиотеци „Србољуб Митић”. До сада је објавила пет збирки поезије: *Кад бразде клијају*, *Чекајући свитања*, *Једино имање* (са Радетом Обрадовићем), *Певај оком и Крик на длану*, *Ослобађање од тескобе* (са Биљаном Меших Јанковић и Драганом Т. Јовићем), *Црном водом на Дунаво* (са Славицом Пејовић, Голубом Јашовићем и Славишом Миловановићем), *Хоризонти* (са Златијом Радовановић и Жаклином Перић. Аутор је монографије *130 година постојања библиотеке „Србољуб Митић*, персоналних библиографија Милисав Миленковића и Ане Дудаш. Приредила је Избор из дела Божидара С. Николајевића, Зборник дечијих књижевних радова *Див Стигу*, зборнике родољубиве поезије завичајних писаца *Видовански цвет*

и више других зборника, едукативни приручник за децу са L down синдромом *Осмех деце сунца*, збирку прозе *Очева свирала* и др. Пише, прозу, поезију, есеје, критике. Члан је Удружења књижевне Србије и Удружења новинара Србије. Добитник је бројних награда и признања.

СЛОБОДАН СТОЈАНОВИЋ

(1937, Ђаковица)

Детињство и део живота провео је у Пожаревцу где је шездесетих година 20. века био управник Народне библиотеке. Као ученик Пожаревачке гимназије покренуо је и био први уредник гимназијског часописа *Развитак* (1954). Радове је објављивао у *Развитку*, *Браничеву*, *Пољима*, *Видицима*... Дипломирао је драматургију на Факултету драмских уметности у Београду и тамо касније радио као професор. Био је уметнички директор Савременог, садашњег Београдског драмског позоришта, уредник на Телевизији Београд. Написао је више од 25 драмских текстова, око 90 филмских сценарија, писао је песме, есеје, приповетке. Од екранизованих дела издвајају се *Осма офанзива*, *Игмански мариш*, *Сироче*, *Идемо даље*, *Јастук гроба мог*, *Ерогена зона*, *Смоки*, *Учитељ*, *Или како вам драго*, *Голубовићи*... Најпрепознатљивији је ипак по телевизијској серији *Више од игре*, емитованој 1977. године. Објавио је драму *Горке и слатке трешње* (1963), збирку кратких прича *Поводом мокрог снега* (1985), романе *Лав у Београду* (1995, др. издање Радио-телевизија Србије, Фондација „Слободан Стојановић”, Београд, 2018). Радио-телевизија Србије, Фондација „Слободан Стојановић” су објавиле његов роман *Идемо даље* (2023). Преминуо је изненада 2000. године у Пожаревцу, где је и сахрањен. Иза Слободана Стојановића је остао велики број необјављених драма, есеја, проповедака, сценарија. Народна библиотека „Илија М. Петровић” Пожаревац је дигитализовала

Стојановићеву рукописну заоставштину, а на веб сајту Нешто лепо Фондације „Слободан Стојановић” се објављују текстови из његове богате писане грађе.

ИВАНА СТОЈИЋ

(1984, Смедерево)

Професор је књижевности и српског језика, библиотекар и песникања. Основну и средњу школу завршила је у Смедереву, а студије српске књижевности и језика на Филозофском факултету у Новом Саду. Полагала је стручни испит у Националној библиотеци Србије и стекла звање дипломираног библиотекара. Објавила је збирке песама: *Пут сунцокрета* (2005), *Монолог осмеха* (2007), *Путник са тачком* (2018), за коју је добила награду „Стражилово”, *Черга, да сам* (2019), збирку прича *Привремени смештај* (2014), *Увек са закашњењем или Нигде* (2023). Учествовала је на књижевној манифестацији „Бранково коло”. У Гласниковом издању зборника радова најталентованијих младих писаца (2012) објављена јој је прича *Прича из воза*. Припрема нови роман и збирку поезије. Живи у Смедереву и ради у Народној библиотеци Смедерево.

СРБА ТАКИЋ (1962)

Ради у власотиначкој библиотеци, тренутно на месту директора. Председник је Удружења „Лоза” и Удружења „Поштоваоци Свете Горе Атонске” у Власотинцу. Бави се и издаваштвом. Добитник је више књижевних награда. Објавио је три збирке поезије за одрасле, три збирке поезије за децу, приређивач је неколико књига о Власотинцу.

ТАЊА СТУПАР ТРИФУНОВИЋ

(1977, Задар)

Дипломирала је на Филозофском факултету, Одсек српски језик и књижевност у Бањалуци. Добила је неколико значајних награда за поезију и прозу. До сада је објавила четири књиге

поезије и једну књигу прича. Поезија јој је награђивана и превођена на енглески, њемачки, пољски, словеначки, македонски, мађарски, дански и француски. Књига *О чему мисле варвари док доручкују*, као најбоља књига поезије објављена у БиХ у 2007/08, номинована је за Књижевну награду за Источну и Југоисточну Европу, гдје се нашла у ужем избору у оквиру којег је ауторка награђена резиденцијалним боравком у Бечу. Књига *Главни јунак је човјек који се заљубљује у несрећу* награђена је Књижевном наградом „Фра Грго Мартић” за најбољу књигу поезије 2009. године. Роман *Сатови у мајчиној соби* награђен је Наградом европске уније за књижевност 2016. Заступљена је у више антологија и избору из поезије и прозе, у земљи и иностранству. Уредница је Часописа за књижевност, умјетност и културу „Путеви”. Ради у Народној и Универзитетској библиотеци Републике Српске.

ДРАГАН ТЕШОВИЋ

(Бор, 1962)

Запослен је у Индок центру Института за бакар у Бору као библиотекар. Објавио је драму *Како васпитати андроида* (Нушићева награда за 1997. годину) и лутка игру *Доживљаји слатке фефронке*.

ГОРАН ТРАИЛОВИЋ

(Бор, 1963)

Проф. опште и компаративне књижевности, библиотекар саветник, шеф Одељења за комуникације и инклузију Градске библиотеке Панчево. Гл. и одг. уредник издавачке делатности и више виртуелних презентација ГБП. Гл. и одг. уредник Панчевачког читалишта (2002-2009), а потом одговорни уредник Читалишта: научног часописа за теорију и праксу библиотекарства. Био је ангажован на припреми научног скупа „Књижевна топографија Панчева“ (2000) и председник је Организационог одбора научног скупа „Библиотеке и идентитет“ (2023). Био

председник Организационог одбора првих „Мајских дана књиге у Панчеву“ (2003), а 2008. покренуо манифестацију „Једна књига, један град“ у Панчеву. Аутор великог броја књижевних и стручних радова у периодици и зборницима, а учествовао је на многим домаћим и међународним књижевним и стручним скуповима. Аутор је три књиге песама: *Спремљена трпеза* (1991), *Тилва њагра* (1995) и *Паганин у храму* (2000). Коприређивач књига *Варош на крају света* (2002) и *У шуми мрачној као време: Богдан Мрвош* (2007) и дела из области библиотечко-информационих наука *Лична топографија раја* (2015).

РИТА ФЛЕИС

(1965)

Живи у Суботици, ради као виши дипломирани библиотекар у огранцима Градске библиотеке Суботица, тренутно у селима Нови Жедник и Стари Жедник. Радила је у у Старој и реткој књизи, као и у Завичајном одељењу. По образовању је доктор наука о драмским уметностима из области студије позоришта и магистар класичне филологије. Бави се разноврсним стварима као што су библиотекарство, театрологија, лингвистика, природне науке и пише на теме из тих области стручне радове. У слободно време учи нижу музичку школу.

АЛЕКСАНДРА ЧВОРОВИЋ

(1976, Бања Лука)

Завршила је српски језик и књижевност у истом граду. Магистрирала је на Филолошком факултету у Београду, на одсеку за библиотекарство и информатику. Такође је завршила едукацију за савјетодавног терапеута трансакционе анализе и ради као ТА саветник под супервизијом. Радила је као уредник, сарадник и члан редакција многобројних књижевних часописа. Учесник је књижевних вечери и фестивала у региону и Европи. Члан је више књижевних удружења. Ради као виши библиотекар

у Дјечијој библиотеци НУБРС. Води радионице креативног писања, те драмске, едукативне и савјетодавне радионице за дјецу. Превођена је на више европских језика у оквиру антологија и часописа, а бајка *Пјесник из Незнанграда* објављена је на енглеском као електронска књига (*The Poet from Unknowntown Style Writes Now* 2017). Објавила је седам књига, три књиге поезије: *Шапат глинених дивова* (2000), *Цвијет на капији сна* (2007), *Надрастање* (2013); двије књиге прозе: *Анђео под креветом* (2002), *Монолог у шољи кафе* (2006); двије књиге за дјецу: *Чаробна ружа* (2014) и *Украла ме Шумбаба!* (2018). Поезија и проза јој је вишеструко награђивана (Награда Гласа Српске „Љупко Рачић“ за најбољу прву књигу, најбоља књига прича на Градачачким књижевним сусретима, награда „Слово Подгрмеча“, награда за дјечију књигу „Станко Ракита“ и остале награде за појединачне пјесме и приче).

СРЂАН ЧЕПЕРКОВИЋ

(1982, Краљево)

Збирке песама: *Заборављени град* (2007), *Супермен је Барбика* (као Херман Штерн, 2017), *Народи са мора* (2021). Приредио: *Између плиме и осеке, књигама песама млађих врњачких песника* (2018), *По замишљеним линијама*, књига приповедака

врњачких писаца (2022). Изложбе: *Како је писан филм*, ретроспектива Фестивала филмског сценарија (2019), *Читање филма*, одабрана дела издавачке делатности Филмског центра Србије (2020), *Дом поезије*, одабрана дела издавачке делатности Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ (2021), *Феномен Васко Попа* (2022), *Планета филма Питера Богдановича* (2022), *Филмски Пантеон*, литература о филму Нишког културног центра (2022), *Пуриша Ђорђевић – песник филма* (2023), *У служби филма*, одабрана дела издавачке делатности Факултета драмских уметности у Београду. (2023). Награде: „Матићев шал“ (2007), „Хаџи Драган Тодоровић“ (2022). Уређује Кућу сценарија НБ „Др Душан радић“. Живи у Врњачкој Бањи.

Аутор: Војин Тишма

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82+3

БРАНИЧЕВО : часопис за књижевност, културу и
уметност / уредник Бранка Пражић. - Год. 1, бр. 1 (1955)-
. - Пожаревац : Народна библиотека „Илија М. Петровић”, 1955-
(Пожаревац : Компромис Дизајн). - 24 cm

Годишње. - Прекид у излажењу од 2000-2003. год.

ISSN 0006-9140 = Браничево

COBISS.SR-ID 7978498
